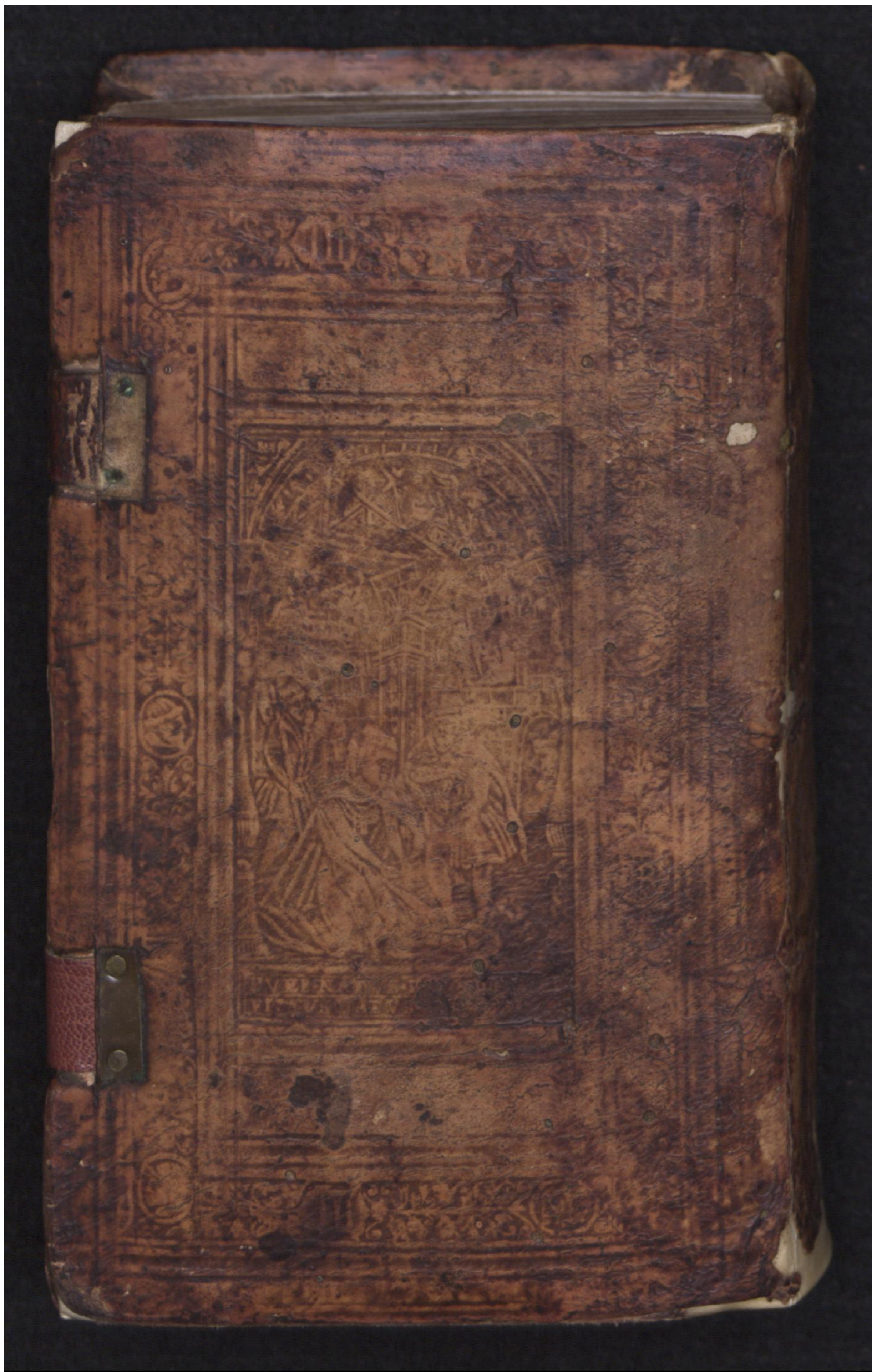
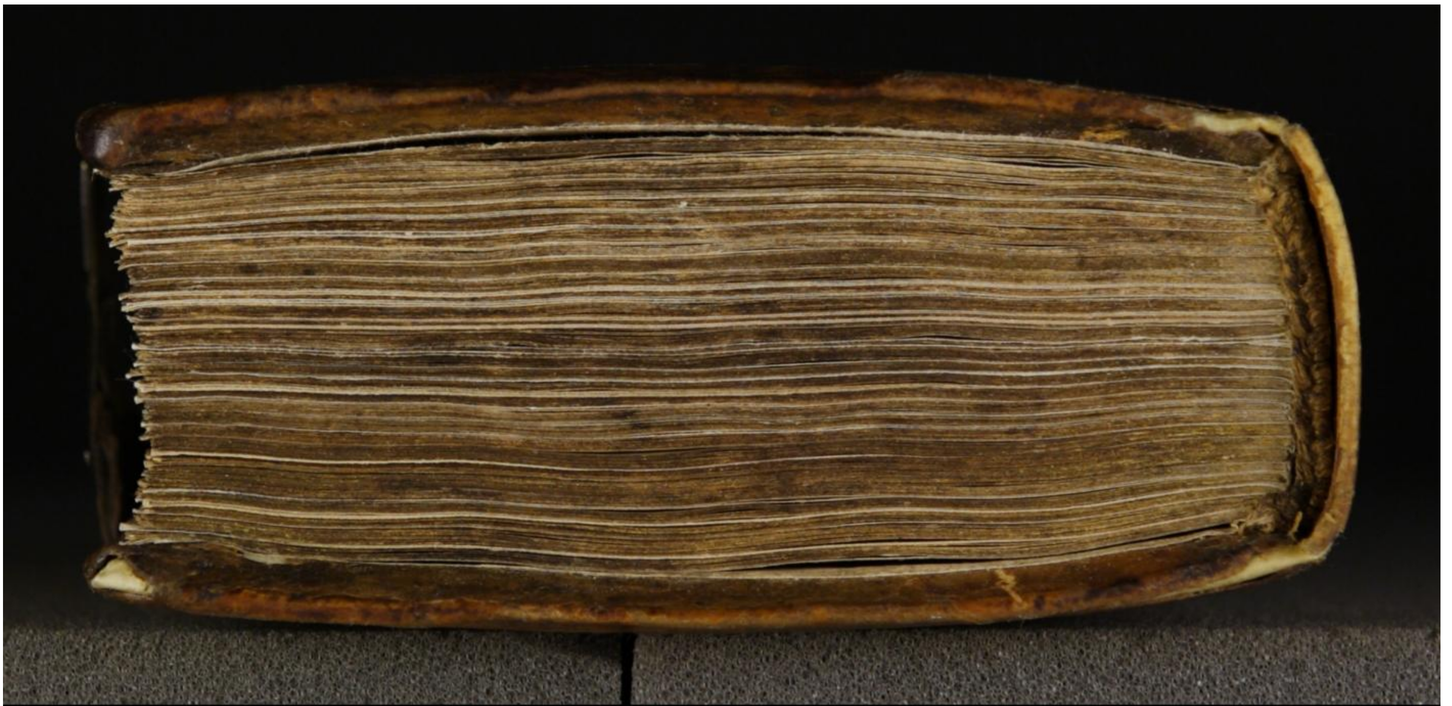
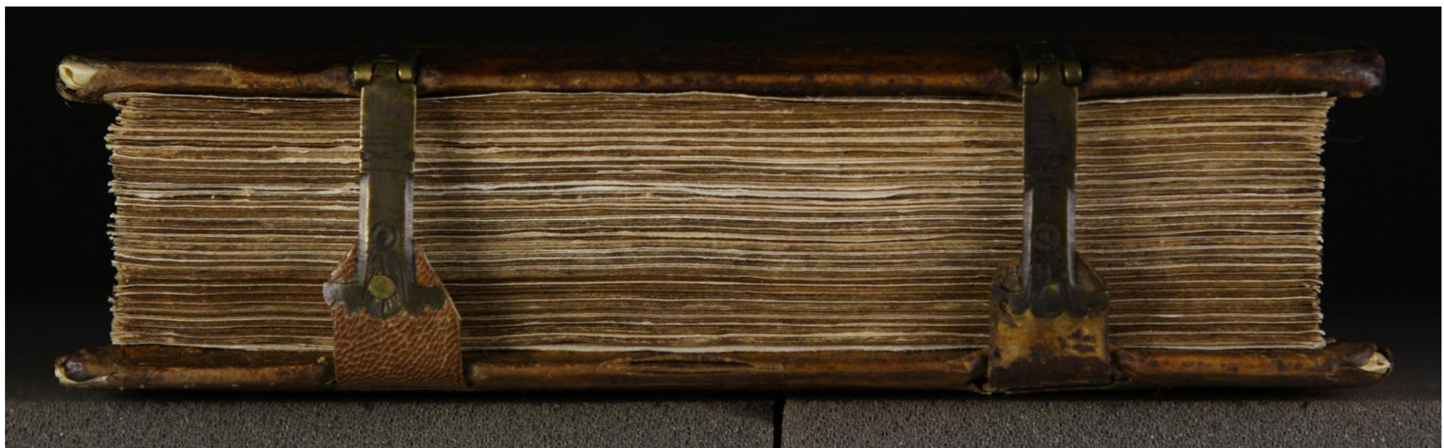

C EST FILIVS MEVS
VS IN QVO MIHI CO

Denne bog tijer Helwig
Vlfeld med rette
i Artum Østergaard thend
23 februarij Anno 1597

 hielp gudt altingh

denne bog haffuer mig
anne iuels [illegible] kofret
til [illegible] til my andre
den [illegible] min
[illegible] [illegible] barn
iomfru helwig vlfel
den 12 abril til min
salig broder [illegible]
[illegible] i sandhet
[illegible]
[illegible] alle [illegible]
[illegible] Amen
aar 1604

anne iuels my egen
handt

6 sant barlomei jen
krist oc jen hendt
op for til himmelen sidder
hos guds høyre haand
7 sant thamus jen [illegible] dyd
den hand skal igen
komme oc dømme de
lefvendis oc de døde
8 sant matt Mathias nu [illegible] [illegible] bog IV
jeg troer pa den helig aand
9 sant jakop Minor
jen hellig kristian kirke
som er helige menighedens
samfund
10 sant simon jen sand
jeg troer syndernis for
ladelse

Fc.

hielff gvdtt allermectig

11 fra Judas
jeg fick oc jen bog
begynnis og stonndelse

21 fra matthes jen
helle bars

oc dett nejne lif

dett vnne mig gudtt
fader son oc den helige
aand ~~for~~ fin
dett skil ochillig
amen
anno jeels ohm

Tuende Christelige Klenodier.

Det Første.

Om Trøst oc Hielp imod allehaande Bedrøffuelse/ oc huorledis mand der vnder skal skicke sig effter Guds Ord.

Det Andit.

Om en ret Beredelse til Døden/ oc huorledis mand skal skicke sig mod dennom som ere Dødsiuge/ ved Døden hensoffnede/ eller oc haffue myst deris gode Venner.

Den Christne Læsere til gode/ Aff Otthonis Werdmøllers Tydske Skrifft/ Fordansket/ Ved Andream Michaëlidem, Guds Ords Tienere vdi Kolding.

M. D. XCV.

S. B.

Anne Helvig ...

F. K. H.

Erlige oc Velbyrdige Mand Sthen Brahe til Knudstrup/ vor allernaadigste Printzis oc vdualde Konings CHRISTIANI IIII. tilforordinerede regerings Raad/ Høffuitzmand paa Kallundborg Slaat/ min gunstige Herre oc Patron.

Ynsker ieg

Naade oc Fred aff Gud/ ved JEsum CHRistum

met all timelig oc Euig Velsignelse.

(☆)

DEN Hellige Prophete Dauid/ Velbyrdige oc Fromme Sthen Brahe/ gunstige Herre/ giffuer alle Menniske tilkiende / huad for Lycke de haffue at foruente i denne Verden: Huor met de skulle trøste sig

imod

imod atskillige Drøffuelser som dennom kand tilfalde: Oc huad de ere Gud plictige for sin Naadige befrielse: Der hand saa siger i den 68. Psal. HERREN vere Loffuit/ hand legger oss Byrde paa daglige/ hand er vor Saligheds Gud. Sela: Wi haffue en Gud som hielper/ oc den HERRE HERRRE som frelser aff Døden.

Udi denne Tacksigelse giffuis oss disse efterfølgendis Spørsmaal at betencke.

I.

1. Først/ Huad alle Menniske/ oc synderlig de der frycte Gud/ haffue for Lycke i dette Liff at formode? Huor til Dauid suarer: HERREN legger oss Daglige Byrde paa/ Det er: Hand lader oss atskillige Modgang tilvendis/ saa at naar den ene Byrde tagis oss fra/ er strax en anden tilstede/ oc end undertiden tilskickis oss i hobetall/ huilckit mand saa met Tacksigelse maa bære/

 saa

saa lenge HERRENS Villie tilsiger.

Det beuisis baade aff atskillige Ordsprock oc merckelige Exemple.

Ordsprock finde wi Iohan. i det 16. Sandelige / Sandelige / Jeg siger eder / i skulle Græde oc Hyle / Men Verden skal Glæde sig. *Heb.* 12. Huilcken HERREN elsker / den tucter hand / oc Hudstryger huer den Søn / som hand annamer.

Exempel der paa haffue wi i alle stater. Lader oss først sette oss for Øyen / Konger oc Førster met andre som actis aff den gemene Mand at vere Lycksalige frem for andre: Da skulle wi jo befinde / at saadane ere paa lagde de allerstørste Byrder / om de ellers met retskaffen flittighed oc Duelighed / som Gud vdkræffuer / staa deris Bestilling faare. Thi der som den der haffuer icke vden en By eller it Hus at regere / maa offte vaage / naar andre Soffue. Oc haffue Wro / naar andre ere i Rolighed: Huad skulle wi da sige om store Herrer oc Potentater /

paa

paa huilcke gantske Kongeriger ere lagde/ lige som paa nogle Suler eller Støtter? Huor om der skriffuis rettelig. Maximo imperio, maxima cura subest: Store Herredømme haffue stor Omsorrig oc Møye met sig.

Valerius Max: Lib. 7. Cap. 11. skriffuer at der haffuer verit en Forstandig oc skarpsindig Konge / huilcken der hand annamede den Kongelige Krone/ førend hand sette den paa sit Hoffuit/ da stod hand lenge oc holt den i sin Haand/ oc gaff flittelig act paa den samme / oc brød saa vd met saadane Ord: O huad er dette mere en ædel end en Lyckfalig Prydelse: Oc der som nogen gaffue ret act paa oc forstode huor stor Omsorg / Fare oc Elendighed her hos henger/ oc den laa kast paa Jorden / da skulde hand icke ville bøye sig/ oc tage hende op.

Iblant de Gudfryctige Konger: See huad for Byrde/ der haffuer verit Dauid paalagt / fra det første hand bleff Kaarit oc Vdvald til Kongelig Regimente at føre / da maatte hand vel sige:

HERREN legger oss byrde paa Daglige.

Huad for Byrde haffue oc de Gudfryctige Patriarcher oc Propheter / saa vel som CHristus met sine Disciple / ocsaa baarit? Ja den gantske Verden haffuer siuntis en Part aff dem vndertiden fortrang / saa at Ieremias oc Iob, aff Vtaalmodighed / haffue forbandit deris Fødsels Dag. Iob. 3. Ierem. 20.

Huad forfarer huer Christen i sin egen Person? Jngen er i Verden saa Lycksalig / at hand jo haffuer sin Byrde at bære / om hand icke gaar hen / som hine Vfornumstige / oc acter aldelis ingen Ting.

Den ene haffuer Armods Byrde at dragis met: En anden er vdi Hierte Sorrig for sine Børns oc gode Venners Død: Den tredie lider Aabenbarlig eller hemmelig Forfølgelse: Saa at det Kaasteligste i vort gantske Leffnit / er idel Dolor & Labor, Sorrig oc Arbeid / Psal. 90.

Om den Vijse Solone skriffuis / at der hand saa en aff sine gode Venner

Sørge

Sørge oc Græde Bitterlig: Førde hand hannom paa it høyt Slaat: Oc raade hannom/ at hand skulde vende sine Øyen hen til alle Hus / som laae der næden for: Der hand haffde dette giort/ da sagde hand: Tenck nu met dig selff huor megen Graad der haffuer verit i Fordom tid/oc endnu er vnder disse Tag: Oc der skal bliffue i den effterfølgendis Tid: Oc lad aff at begræde det gantske Menniskelige slectis wlycke / lige som det vaare alt din egen. Her met vilde hand giffue tilkiende/ at Stæder oc Byer / ere lige som nogle Mure oc Giærder om Menniskelige Elendighed. Augustinus siger: Surgat Adam cum omnibus Filijs suis, & vno loquantur ore, vtrum in hac vita habuerint gaudium sine dolore, pacem sine discordia, sanitatem sine infirmitate. Lad Adam komme frem met alle sin Børn/ oc tale met en Mund samdrectelig/ om de haffue hafft glæde foruden Sorrig / Fred foruden Wenighed/Sundhed foruden Skrøbelighed.

Dette gantske Leffnit er fuld aff megen Wro/ Job i det 14.

In summa, Naar wi haffue lenge nock baarit huer sin Byrde / saa henger Døden ved Enden / huilcken ingen kand vndgaa / om end skønt alle de andre bleffue borte / Syrach. 14.

Saadan Lærdom om allis vor Lycke / den skal først vere oss en paamindelse / at wi skulle altid vere beredde / at tage imod atskillige Wlycke / som Gud oss vil tilføye. Ja lige som forfarne Skibmend / naar Værit er mageligt oc stille / da skicke de sig saa / at de ere beredde altid at tage imod storm / oc Wuær: Saa skulle wi oc holde oss vdi Modgang / at wi oc tencke til / at tage imod atskillige wlycke.

Derneſt / at om oss nu paaleggis nogen Byrde / wi da betencke oss intet nyt at vederfaris. Derfor / lige som en firekantit Sten / ihuort hand kastis oc vendis / saa staar hand dog fast: Saa skulle wi ocsaa staa Mandelige / saa vel i Modgang som i Medgang.

For det Tredie oc Sidste / at wi skulle vende oss til beste / lige som de der lege i Bartaffl / i huad oss kand tilfalde.

Aff

Aff huem tilskickis oss saadane Byrder ?

Endog at saadane Byrder ere oss vel paalagde for Syndens skyld. Leu. 26. Deut. 32. Psal. 89. Oc den ringiste er en viss Forløbere / oc sterck Breff oc Segel / at Døden endelig vil selff geste oss / Rom. 5. Oc den Euige Død vil følge effter / vden der skeer en Naadig Forladelse / formedelst JEsum CHristum 1. Iohan. 1. oc 2. Cap. Saa er HErren dog den / som Dauid her siger / der paalegger oss Byrden daglige. *Deut*: 32. **Jeg kand sla ihiel oc giffue Liff / Jeg kand saargiøre oc Helbrede / oc der kand ingen rædde det aff min Haand.** Saa at traß / icke Dieffuelen selff / kand paa føre oss den ringiste Wlycke vden HErrens villie. Matt. 10. Dog skal mand altid acte at saadan byrde tilskickis GVds Vdualde for deris egit Gaffn oc beste. Psal: 119. Oc Augustinus siger: Punit quod facis, ne puniat quod fecit: Hand straffer det du

giør

giør (det er Synden) at hand skal icke straffe det hand haffuer giort. CHION en Mectig Naffnkundig Herre iblant de Greker/ tacker det stormendis Vær/ som holt hannom tilbage/ der hand vilde seyle fra Constantinopel til Athenas. Thi saadan forhindring gaff hannom Aarsag/ at hand kom i Kundskaff met Xenophonte, som kom aff Persia met sit Krigsfolck: Oc bekender / at hand i denne Krigsøffuerstis omgengelse / haffuer mere lært / end i Skolen hos de allerbeste philosophos: Saa skulle wi oc tacke Gud for atskillige Modgang oss tilføyes. Thi her vdaff maa wi oc bekiende / at wi lære megit mere gaat / end ellers naar Lycken gaar oss met. Esa: 26. HERRE/ naar Drøffuelse er der / da søger mand dig. Naar du straffer dem/ da raabe de Jammerlige.

Derfor skulle wi vnder Kaarssit loffue Gud for sin Retfærdighed/ at hand straffer de fremfarne Synder: For sin wbegribelige Wijsdom / at hand forbiuder de tilkommendis: Oc for hans

God-

Godhed / at hand icke vil lade oss forfare met den Vgudelige Verden. 1. Cor. 11.

III.

Huo er den som lætter saadan vor Byrde oc borttager Kaarsit? Den samme som haffuer paalagt oss Kaarsit / hand vil oc kand allene Hielpe.

Derfor kalder Dauid hannom / **vor Saligheds GUd.** *Item* **en GUd som Hielper: Oc den HERRE HERRE som frelser aff Døden.**

Huor met skal da en Christen trøste sig imod atskillige Bedrøffuelser Aandelige eller Legomlige?

1. Først skal it bedrøffuit Hierte see til Guds Natur / som haffuer paa lagt samme Byrde.

2. Dernest til hans Naadige Forløffte.

3. For det Tredie til Exempler.

1. Huo er den samme / der paalegger oss Kaarsit? Det er den HERRE Gud / huilcken som haffuer sit Naffn aff sin Euige Godhed: Eller at hand seer alting: Oc er en HERRE / fordi

hand

hand haffuer Mact offuer alting i Himmelen oc paa Jorden.

Er nu den / som paalegger dig din Byrde / womskifftelig eller Euig God / da vil hand oc vende dig dit Kaars til en god Ende. Augustinus siger: Deus tam bonus est, vt non permitteret fieri malum, nisi inde posset elicere bonum: Gud er saa god / at hand aldrig skulde lade det Onde skee / om hand icke kunde ydlede nogit gaat der aff. Alting skeer dem som frycte Gud til det beste / siger Paulus. Derfaare kalder Dauid ocsaa hannom her Salighedsens Gud / fordi hand legger oss Byrden paa icke til Forderffuelse: Men til Salighed oc til gode.

Dernest om hand seer met sin Naadis oc Godheds Øyne din Byrde: Hui skulde hand icke da haffue Omsorrig for dig? Hand haffuer seet dig / ja sørgit for dig / aff din Moders Liff. Esaiæ 46. I som bæris aff mig i Liffuit / oc ligget i mit Liff: Ja ieg vil bære eder indtil Alderdommen / indtil i bliffue

Graa-

Graahærdige / Jeg vil giøre det / Jeg vil Løffte oc Bære / oc Frelse. Hand seer icke alleniste din Byrde / men oc huad dig er gaffnligt: Huor lenge du kant taale den. 1. Cor. 10. Gud er Trofast / som lader icke Friste eder / offuer eders Formue: Men hand giør saadan Ende paa Fristelsen / at i det kunde taale. Er hand oc en Regerendis Allmectig HERRE / da kand hand ocsaa giøre oc Fuldkomme huad hand vil / ja offuer det wi kunde tencke. Naar hand taler it eniste Ord / saa maa all Sorrig oc Bedrøffuelse vige / ere wi da Skrøbelige / da er hand Allmectig / er vor Byrde tung / da er hand Sterck / javor Styrcke / ere vore Fiender Listige / da kand hand giøre dem til Skamme i alle deris Anslag. Ere de mangfoldige: Da er vor Saligheds Gud ene Mectigere oc Sterckere end de allesammen. CHristus siger / *Iohan.* 16. Verer trøstige ieg haffuer offueruundit Verden.

Den tid Antigonus Secundus skulde Krige imod Ptolomæi Lansknecte/ oc hand da bleff paamint / at Fiendernis Skib vaare flere / end deris / da suarede hand: Huor mange Skib regner du det for/ at ieg er her selff nærueerendis tilstæde: Giffuendis tilkiende/ at det haffde megit paa sig/ naar en mectig Krigsøffuerste selff Regerede sin Krigshærr: **Er da vor Saligheds GVD met oss/ oc strider for oss/ ja vdi oss/ huo kand da vere imod oss?** *Rom.* 8.

2. For det Andit skulle wi trøste oss met GVds Forløffte: Huilcke der ere saa trygge oc faste/ at før skulle forgaa Himmel oc Jord/ førend den mindste aff dennom skulde bliffue tilbage.

Først ville wi ansee hans Forløffte imod allehaande slags Bedrøffuelse. Er det icke en glædelig Forløffte: Wi haffue en Gud siger Dauid, som hielper / at hand vil vere en Nødhielpere / det læris wi mange stæder. *Psal.* 50. **Paakald mig i din Nød / Jeg vil rædde dig.** *Oseas* i det Siette siger: Hand

haffuer

haffuer ſønderreffuit oſſ / hand ſkal oc læge oſſ igen/hand haffuer ſlagit oſſ / hand ſkal oc forbinde oſſ. Job i det 5. Hand giør ſaar oc forbinder / hand knuſer oc hand læger.

Imod Syndens byrde / haffue wi Naadige Forløffte/ Eſa. 53. Ezech. 3. oc 33. Matt. 9. oc 11. Ioh. 1. 1. Iohan. 1. oc 2. Cap.

Imod Døden trøſter ocſaa Dauid oſſ i diſſe fornæffnde Ord. **At Gud er en HERRE ſom Frelſer aff Døden:** Det er / ſom met ſin mectige Haand fører fra den euige Død / til det euige Liff oc Salighed. Iohan. 5. 1. Cor. 15.

For det Tredie ſkulle wi trøſte oſſ met Exemple. Den Gud ſom ræddede Iſraels Børn fra Pharaonis Tyranni: Befriede Danielem fra de hungrige Løwer: Halp Dauid aff alle ſine Fien-

:/: ders

ders Haand: Hand vil oc kand endnu hielpe alle dem som forlade sig paa hannom.

3. Huad ere wi da Gud plictige for sin Naadige opholdelse oc Befrielse vnder Kaarsit? HERREN siger Dauid vere Loffuit. Hand loffuer HERREN icke sin egen styrcke / ey heller sin Kaanst oc Vijsdom. Saadan Ære vdkræffuer GUD i den 50. Psalme. Jeg vil rædde dig / oc du skalt Prise mig.

Augustinus siger: Semper perirem, nisi tu me semper regeres, semper morerer, nisi tu me semper viuificares: Omni ergo momento me tibi obligas, dum omni momento mihi tua beneficia præstas. Jeg omkomme oc forfore altid/ der som du icke altid regerede mig: Jeg Døde daglige eller altid/ om du icke altid giorde mig Leffuendis: Derfor saa forplicter du mig huert Øyeblick til dig / i det du huert Øyeblick beuiser mig dine

Vel-

Velgierninger. Saa ere wi plictige icke alleniste for Lycke / Men oc for Wlycke/ at Prise Gud effter Dauids oc andre Gudfryctigis Exemple.

For saadan offuermaade skøn Trøstis skyld / er denne Lille Bog / som vel maa lignis ved it Dyrebart Clenod oc Weddelt Liggendefæ høylige commenderit oc Rosit aff mange: Oc iblant andre maa ieg bekiende/ at Erlig oc Velbyrdig Caspar Marckdaner/ vor gunstige Lænsmand/ vdi hues Liberi ieg først haffuer seet it Exemplar aff denne Bog/ haffuer saa høyelige Prisit den samme/ at nest Dauids Psaltere / som er en Kilde / aff huilcken alle Trøstebøger haffuer deris oprindelse/ holt hand denne for en aff de Dyrebariste Klenod der nogen kunde haffue.

Huor vdaff ieg haffuer oc faait stor lyst til den samme at læse: oc effter hans oc andre Gudfryctige oc Forstandige deris Raad oc Begiering/ tagit mig for den samme paa det allerenfoldigste/ som

:/: 2 Gud

Gud gaff Naade til / at vdsette paa vort Danske maal.

Oc efftterdi ieg haffuer i mange maade forfarit baade aff atskillige Danske Bøger / som E. F. Velbyrdighed ere vdsette til villie oc ære: Oc aff fornæffnde E. M. min Gunstige Lænsmand / oc andre Gudfryctigis beretning / at E. F. V. icke alleniste haffuer lyst oc villie til Guds Ords hørelse oc Bibelens flittige læsning: men end ocsaa synderlige til saadane gaffnlige Trøstebøger: Oc E. F. haffuer ocsaa dennom som lære i Kircker oc Skoler synderlige Kiere: oc ieg selff / aff Trofaste Folck haffuer i Sandhed fornummit E. F. sind / at vere mig tilgeneit: da haffuer ieg fordristit mig til / dette mit ringe Arbeid / at lade Publicere oc vdgaa paa Prenten vnder E. F. V. Naffn / Gud til ære / oc alle Sorrigfulde Hierter / som dette vort Danske maal forstaa / til Trøst oc Glæde. Bedendis E. F. V. for Guds skyld / at den lader sig dette mit Christelige forset vel befalde oc ansee mit Hiertelag / huilckit aff den

Naade

Naade som Gud forlæner/ skal altid vere Redebon at Forfremme Guds Naffns Ære oc giøre det E. F. V. kand vere til tieniste. Den samme Allmectige Gud Naadelige beuare E. F. disse Land oc Riger til gaffn oc beste: Met eders F. Kiere Velbyrdige Husfrue/ Fru Kirstine Holck/ oc kiere Børn/ i it Languarigt oc Lycksaligt leffnit/ sit hellige Naffn til ære/ Eder selff oc mange andre til Glæde oc Gaffn/ ved JEsum CHristum. Amen. *Coldingi* den 1. *Iulij*, *Anno Domini*. 1594.

E. Velbyrdige F. vnderdanige oc villige tiener.

Andreas Michaëlis. Colding.

En Bøn oc Tacksigelse.
D. N. Hem.

O GUD Naadige Fader / ieg tacker dig ved din Søn vor kiere HERRE JESUM Christum / vor eniste Meglere oc Frelsermand for alle dine Gaffuer oc Velgierninger / Legomlige oc Aandelige / Timelige oc Euige / som ere flere oc større / end nogit Creatur kand enten tencke eller opregne.

O milde GUD Fader / ieg beder dig for din Søns Naffn skyld at du beuarer din Christne Kircke / vdi all Verden / oc lader dit Ord Predickis Purt oc Reent / at din Søns Rige maa videlige spøris vdi Verden / at mange kunde prise din Barmhiertighed / vdi all Euighed.

O Almectige Gud Fader/ beskerme dette Rige / regere Kongen oc alle Regentere oc stater/ met din Hellig Aand/ at wi kunde Leffue it roligt Leffnit/ Gudfryctig oc Erlig dig til Loff.

O min kiere Himmelske Fader/ forlad mig min Synd / for din Søns Død oc Pine skyld / oc giør mig Retferdig/met din Søns Retferdighed/ oc giff mig den Hellig-Aand/ Lær mig din Vey / Led mig vdi din Sandhed. Beuar min Siæl fra vgudelige Tancker / fra forgifftige Affecter / fra skadelige Raad / fra Hiertens Haardhed oc Genstridighed / fra onde Gierninger/ oc giff mig Naade at tencke/ atraa / begiere / ville / oc giøre det som dig er behageligt/ den Christne Kircke Nytteligt / oc min Næste gaffnligt.

O HERRE giff mig Forstand/ oc giør mig Bistand / at ieg kand vere flittig oc trofast vdi mit Kald/ dig til Ære/ oc den Christne Kircke til Forbedring / oc min Næste til gode oc gaffn.

O HERRE Gud beuar mig i en Leffuendis oc stadig Tro / vdi en god Samuittighed / indtil dette Liffs Ende/ at ieg da maa hensoffue vdi min HERris JEsu CHristi paakaldelse/ oc formedelst hannom bekomme det euige Liff/ at ieg siden met alle dine vdualde loffuer/ tacker/ oc priser dig Euindelige. Dig ske Loff / Prijs oc Ære med din Søn oc den HelligAand / som er en Gud met dig fra nu oc vdi all Euighed.

AMEN.

***

En

En Bøn at Bede vdi Kaars oc Modgang.

(IF : (*) : EA)

† † †

FOrbarme dig offuer mig/ O HERRE forbarme dig offuer mig/ Jeg som haffuer handlit saare ilde/ oc giort dig imod / oc straffis ocsaa tilbørlige derfaare. Thi naar som ieg holder straffen imod min Offuertrædelse da gaar mine Synder langt offuer straffens storhed / Jeg haffuer fortient megit mere end ieg lider. O HErre du est Retferdig/ oc din Dom er ret/ det som ieg lider er ickun en lidē snert aff it Barne rijß / der som du vilde gaa i rette met mig/ oc straffe mig effter Min Fortieniste da maatte du tage Suogel oc Beeg i Helffuede oc Euig fordømmelse for

Haanden. HErre ihuad du giør ved mig / da est du oc bliffuer Retferdig/oc ieg bliffuer en Arm Syndere oc Vretferdig / men du Fromme Barmhiertige Gud / gack icke i rette met mig / betal mig icke effter mine Synder met huilcke ieg haffuer fortient din store straff oc Vrede/ men lad mig vederfaris din store Barmhiertighed / huilcken der offuergaar den gantske Verdens Synder / megit mere mine Synder. Derfaare vær mig Naadig. Hielp mig oc Rædde mig aff min Nød/for din æris oc hellige Naffns skyld. Lad mig icke slet falde / at ieg skal icke komme i Vtaalmodighed/ oc Knurre imod dig / lad mig icke side fast oc slet Nedsiuncke / at ieg icke bespaatter oc Forhaaner dit Naffn / oc siger / at der er ingen Gud til / giør det saa met mig / at

Jeg

Jeg maa Loffue oc Prise dig / oc si-ge: Du est vor Gud / som tager dig oss til Hierte i vor Nød/ Hielper oc Riffuer oss vdaff all Wlycke. O HERre hielp mig oc rædde mig/ at ieg ocsaa kand forkynde det for an-dre Folck/ oc sige huor Liffsalig oc Venlig du est / huor du hielper saa gierne dem som dig Frycte / Paa-kalde dig i Nød / oc forlade sig paa dig / Ved din kiere Søn JEsum CHRJstum. Amen.

En Bøn om Penitentze oc Syndernis forladelse.

JEg arme syndige Menniske/ huor saare mange oc vtallige ere mine synder / huor offte haffuer ieg/ O Herre syndit/ oc synder end-nu daglige: Men derfaare vil ieg dog icke fortuile paa dit Sandru

Ord/

Ord/oc Faderlige løffte: Efftersi at ieg haffuer det trøstelige exempel for Øyne/ om den Aabenbare syndere i Templen/ huilcken effter din Dom gick Retferdig der aff igien: der til Hører oc Seer ieg met stor Trøst/ Huorledis Røffueren som paa Kaarssit bekiende dig/ gick met dig fra Kaarssit til Paradis: O Fader/ du haffuer Rensit oc Afftoit den Bedrøffuede *Mariam Magdalenā* som vaar beladt met suaare synder: oc den gode *Petrus* er effter sin haarde Nectelse kommen til stor Naade igien/ fick Apostels Embede/ oc bleff set igien til stor Ære: Derfaare kiere HERRE Christe Trøster ieg mig i saadane Exemple oc Beder at du vilt Forlene oc Giffue mig ocsaa den Aabenbare Synderindis forknusede Hierte/

Røff-

Røffuerens bekiendelse: Peders be-
ske Graad / oc en fast Tro til din
store Barmhiertighed oc wsigelige
Naade / trøst mig met din Hellig
Aand / oc beuar mig ved de hellige
Engle fra alt ont / at ieg kand
bliffue met alle Guds
Børn Euindelig
salig.

AMEN.

Regi-

Register
Offuer det Første
Klenod.
Den Første Part.

Drøff-

Den

Den Anden Part.

Den Tredie Part.

Soli Deo Gloria.

Den

Den Første Part.

Om Trøst oc Hielp i allehaande Sorg oc Bedrøffuelse.

Cap. I.

At Bedrøffuelse kommer aff Gud.

BEdrøffuelse/kalder ieg alt det som actis at vere Menniskens Natur imod: Som er Kiødsens Anfictelse / Dieffuelens Fristelse / Legomlig Kranckhed oc Siugdom/ All hemmelig eller aabenbarlig Modstand vdi Ecteskaffs stat / Wlydige Børn / Wtacknemmelige Venner / Skade paa Gods / Friheds fratagelse/ Foract eller æris Forringelse/ Modsigelse oc Fortalelse aff huer Mand/ Hunger/ Dyr tid / Pestilentze / Krig / Fengsel / Død: Her met vil ieg befatte alt Kaars oc Modgang / det vere sig Aandelig eller Legomlig / om det gielder vore Venner

paa/ eller oss selff/ det er/ oss oc vore allene anrørendis/ eller den almindelige Christne Kircke/ Øffrighed/ Regiment eller Politi, Lønlig eller aabenbarlig anliggendis/ oc huad wi maa lide skyldige eller wskyldige.

Vdi disse stycke/ skal huert Christet Menniske betencke oc offuerueye/ huor vdaff alt det onde oc Genuordighed haffuer sin vdspring oc oprindelse/ Oc vdi denne efterfølgendis Mening sige aff sit Hierte: Alt huad Gud tilføyer oss/ skulle wi taalmodelig anname/ Thi Gud er jo vor Skabere/ Konning/ HErre oc Fader.

Ligeruis som it Leerkar kand eller maa icke knurre imod Pottemageren: Saa bør oss megit mindre at sette oss op imod GVds Ordning oc villie. Rom: 9.

Oc om Kaars oc Modgang er end kommen ved Dieffuelens Ondskaff oc Anrettelse/ oc andre hans Methielpere/ vore Fiender/ eller oc ved andre Middel/ Saa skulle wi dog icke tencke/ at det kommer aff Slompelycke/ vden GVDS Raad/ Ordning oc villie: Men vdaff hans Forsiun oc tilskickelse.

Oc rettelig at tale / om wi ellers icke friste GUD / da kunde wi lige saa vel vere sickere oc trygge vdi Armod / som vdi Rigdom / vdi Vand oc Ild / som vdi allerhøyeste ære oc Velfærd: Wi kunde lige saa vel leffue iblant Fiender som iblant Venner. Effterdi GUD seer / veed / ordinerer oc regerer alting / som der staar skreffuit vdi Samuelis første Bog i det 2. Cap. HERREN slar ihiel / oc giffuer Liff / nedfører til Helffuede oc vd igen. HERREN giør Fattig / oc hand giør Riig / hand nedtrycker oc ophøyer. Job vidner oc i sin Nød: HERREN haffuer giffuit det / oc HErren haffuer tagit det igen.

Den HErre Christus siger selff / *Matth*: 10. Der falder icke en Spurre paa Jorden / vden eders Fader: Nu ere alle eders Hoffuithaar talde.

Er da nu all vor Bedrøffuelse kommen aff Gud / Da skulle wi giffue vore

Hierter oc Sind fangne vnder GUds Lydighed/oc lade hannom handle oc giøre met oss effter sin Hellige oc Guddommelige villie.

Naar nu Storm oc wuær forderffuer Fructen / eller it ont Menniske laster oc skelder oss/ Huorfaare vilde wi fortørnis paa Elementit / eller hæffne oss paa vore Fiender oc Wuenner: Naar wi icke opløffte oc vende vore Hierter til Gud/ oc betencke at hand er den samme der legger sin Haand paa oss/ huilcken wi føle/ Da ere wi lige som hine Hunde/naar de bliffue slagne met en Steen/ da bide de vdi den samme/ wactendis huem der haffuer vdkast Stenen.

Der hos skulle wi oc gierne antuorde oc igengiffue Gud det Pant / Laan oc Gods som hand oss met forlænt haffuer / naar hand det esker oc kræffuer: Hand giffuer oss Liffuit/ Sundhed/ Styrcke oc Mact/ Hustru/ Børn/ Venner/ Rigdom/ ære/ Fred oc Rolighed. Der som Gud nu tager nogit aff disse stycke fra oss/ eller oc alle tilsammen/ saa tager hand sit egit/ oc

intet mere end wi vaare hannom skyldi-ge: Derfaare er det en stor Synd/ at imodstaa GVds Dom/ eller oc knurre oc murre imod GVds villie/ oc vere w-taalmodige.

Cap. II.

At Kaars oc Modgang tilskickis oss for Syndens skyld.

FOR det Andit. Huad beueger Gud/ at hand sender oss Angist oc Nød til Hus oc Gaard: Der om merck/ at i huad en haffuer vel forskylt/ det skal hand veluillige bære. Huer Exa-minere oc prøffue sig selff/ om hand bliff-uer icke tilbørlig straffet aff Gud: skeer det icke for den næruerendis Handel oc gier-ning/ saa skeer det dog for andre sagers skyld. Vdi alle Plager oc straff vil Gud beuise sin Rætferdighed/ oc sin store Vre-de imod Synd oc Last. Thi hand siger vdi det Første Bud: Exod: 20. Jeg som er HERREN din Gud/ er en Nidkier Gud/som hiemsøger Fæ-

dernis Misgierninger paa Børnene indtil det tredie oc fierde Led/ paa dem som mig hade.

Vdi den femte Mosis Bog i det 28. Capit. opregnis de Plager effter huer andre/ huilcke som bliffue vdøste offuer de Vfromme oc Vgudelige.

Lucæ i det 13. staar: **Der som i icke bedre eder/da skulle i alle omkomme.**

Oc paa det wi ret visselige oc skinbarlige kunde see/at Straffen henger offuer Synden/da giør Gud straffen Synden lig / at de stemme baade offuer it met huer andre. Lige som Dauid forkrenckede Vrias sin Hustru / saa bliffuer oc hans Hustruer forkrenckede: Hand lod Vriam omkomme/ Derfor effterlod Gud det/ at Dauids Søn omkommer sin egen Broder/giør it Oprør/ iager Dauid selff aff sit Kongerige. Oc intet Menniske kand fortelle/ huad Dauid met sit Folck haffuer lidt oc vdstaait/ for den Synd oc skam skyld.

Legg nu det som Gud vdkræffuer aff

dig / paa Retferdighedsens Vect / met dit gantske Leffnit paa den anden side der imod. Haffde nu det Menniskelige Slect verit GVds Low hørigt oc lydigt / oc icke faldit der fra / da vaare det aldelis lycksaligt / oc skulde icke raadne oc foruisne som Eble oc Blomster: Men det er affuigit aff Begyndelsen. Thi vore første Forældre haffue foractit Guds Bud / oc wi ere ved deris Fald forderffuede: Vor Fornufft er formørckit / oc vor Villie forkrenckit: Wi føle ond Lyst / søge vdi Verden effter Fryd oc glæde / imod GVds Hellige Ord. Om end skønt it Asen førdis i en Løwe hud / oc vilde vere en Løwe / saa røber dog hans lange Øern hannom: Lige saa / om wi end skønt ville beprydde oss met nogle gode Gierninger / oc skiule vor skyld / Saa haffue wi dog it wreent Hierte / som er fult aff all Sickerhed / fult aff Kierlighed til sig selff / oc allehaande Genstridighed / oc Ondskaff.

Naar wi nu bliffue betagne met Siugdom / oc hiemsøgte met Armod / Krig / Oprør / oc andit saadant / saa skal icke den ene

tillegge Øffrigheden skylden / den anden Præsten / eller Troen / den tredie Stier-nerne / eller Gud i Himmelen. Thi li-geruis som en Læge icke maa skyldis eller anklagis / at hand haffuer giort den ska-delige vædske vdi Liffuit / huilcken hand met siunlige Medicament oc Lægedom / effter Konsten Purgerer oc vddriffuer / men den Siuge selff / met sit wskickelige væsen / haffuer skyld: Saa skal oc icke den Himmelske Læge giffuis nogen skyld / om hand tilskicker oss nogen vee oc Be-drøffuelse: Thi saadan Lægedom hører til vor Synd / Men huer skal tillegge sig selff skylden / Thi de allerhelligste haff-ue end ocsaa tillagt deris egen Synd Aar-sagen til deris Kaars / som Daniel i det 9. Cap. skriffuer: **For vore Synders skyld / oc for vore Forfædris Mis-gierningers skyld / bær Jerusalem oc dit Folck Forsmædelse / hos alle dem som omkring ere.** Derfaare skulle wi mere fortørnis / raabe Ah oc vee offuer vor Synd oc last / end offuer Siugdommen /

eller andre Bedrøffuelser/ som wi lide for Syndens skyld. Thi der som Gud bruger Retferdighed imod sine Fiender/oc wi vilde derfaare vere ilde til freds/ Huad vaare det andit/ end at fortryde Guds Retferdighed / oc haffue det kiært som Gud hader. Nu er det Guds Retferdighed oc Godhed/at hand straffer oc dræber sine oc vore største Fiender paa oss/ som er Synden. Der for huer den som i bedrøffuelse er for megit ilde til freds oc bekumrit/ hand beuiser sig som Syndens ven/ som er dog baade Guds oc hans egen Fiende. Saa skulle wi jo loffue oc prise Gud/ icke for vor sorgis skyld / men for hans retferdige oc naadige Villie. For hans Retferdighed/ at hand straffer Synden: For hans Naade/ at hand icke straffer nær som wi haffue fortient.

Cap. III.

Kaars oc Modgang er altid ringere end vore Synder.

NAar mand paalegger den en liden Straff/ som haffuer fortient en megit større/ Da bær oc taaler hand straffen gierne met Taalmodighed. Ligeruis som mand vilde lade en Mordere Hudstryge met Rijß/ da tager hand det jo for gaat/ efftertdi hand veed/ at hand haffuer fortient Steile oc Hiul. Iudith i det 8. Cap. Tencker at denne Straff er alt ringere/ end vore Laster oc Misgierninger.

Der som du nu lider Armod/ Siugdom/ eller andit saadant/ da tenck: Nu vel/ dine mangfoldige Synder haffde fortient tusinde gonge mere Straff oc wlycke/ end denne Siugdom/ Krig eller Fengsel: Ja der som end skønt all wlycke komme vdi en hob/ haffuer du dog fortient megit verre/ som er/ Dieffuelens Mact oc euige Fordømmelse/ huilckit Gud befrier dig fra aff idel Naade/ for den HErris Christi skyld.

Item, Den som annamer det gode/ hand skal icke forundre sig/ om hannom

end skønt vederfaris oc nogit Ont: Thi Verdens Børn vide at sige: **En god Stund er en ond værd.** Nu begaffuer jo den Naadige Gud alle Menniske paa Jorden / baade for deris Drøffuelsis tid / vdi deris Nød oc effter / met mangfoldige Velgierninger / baade Aandelige oc Legomlige.

For Bedrøffuelsen: Thi vdi Job settis oss it smuckt Exempel for Oyen / der hand siger: **Haffue wi annamit det gode aff HERRENS Haand / huorfaare skulde wi oc icke tage det onde?** Aff dette Exempel lær du oc at ligne det onde oc gode imod huer andre / saa skalt du befinde / at du haffuer faait aff HErrens Haand større Velgierninger / end din skade oc wlycke kand vere / som du haffuer.

Den Hedning Plinius Secundus, trøster sin Ven / effter hans kiere Husfruis Død / met saadanne Ord: Det skal vere dig den største Trøst / at du haffuer saa lang

lang tid nøt oc hafft saadant it Clenodie. Thi hun haffuer leffuit met dig i 44. Aar / vden Kiff oc klammer / at den ene haffuer icke fortørnit den anden. Ja siger du/ diss verre kand ieg lide oc fordrage hendis Død / efterdi ieg haffuer hafft hende vdi lang tid / oc ey letteligt kand forglemme den Vellyst / huilcken wi allene haffue forsøgt. Men see her hos vel til/ at du bliffuer icke wtacknemmelig/ i det du allene offueruejer oc acter/huad du haffuer myst/ oc tencker icke huor lenge du haffuer hafft det.

Mit vdi Bedrøffuelse ere ocsaa andre Gaffuer at betencke / met huilcke wi skulle formilde vor Angist oc Nød : som er/ Du est vel suag oc elendig paa Legomens vegne/ saa giffuer Gud dig dog timelig god Næring : eller/Du haffuer vel mangel oc feil paa timeligt Gods/saa feil dig dog icke Sundhed oc Karskhed.

Naar wi icke saa ville regne det ene imod det andit/ da ere wi lige som Børn: Naar mand spilder dennom en Leeg/eller i anden maade tager nogit fra dennom /

kaste de alt det de haffue imellom Hender-ne oc græde: Saa tøre wi vel oc/naar nogit gaar oss til mode/ fortørnis oc bliffue vrede/ oc icke der effter bruge det/ som oss efterleffnis/ met Glæde.

Est du end skønt skild ved all Legomlig Trøst/saa haffuer du dog JEsu Christi Kundskaff i dit Hierte oc sind/ huilcken der haffuer forløst dig fra Helffuedis fordømmelse: Imod huilcken Fordømmelse/ alle Plager paa Jorden ere icke andit at regne/ end en Draabe imod det gantske Haff. Her offuer befinder du tryghed oc Visshed paa den euige Glæde/ formedelst Troen/ om huilcken/ Paulus skriffuer Rom. 8. Jeg holder icke for/at denne tids Pinactighed/ er værd at lignis ved den Herlighed/ som skal aabenbaris i oss.

It Exempel settis oss for Øyen i den forlaarne Søn/huilcken der ydmygede sig saa/at hand begierede icke mere at actis eller holdis for en Søn/ Men vilde alleniste vere en Dagløner/ at hand maatte

vere

vere i sin Faders Hus: Lige saa skulle wi anname met Taalmodighed huad Gud tilskicker oss/ allene at wi maa vere i HErrens Hus / oc bo i Himmelen hoss Gud euindelige.

Men at nogen tencker: Gud straffer andre/ som ere megit større Syndere/ icke met saa store plager oc Siugdomme/ som oss. Det er wtilbørlige oc wchristelige Tancker imod Gud. Men huad om du vaast argere oc slemmere end de andre / Oc om end skønt andre leffuede verre oc wskickeligere end du/ Huad veedst du derfaare huorledis Gud straffer dennom? De allerstørste Plager ere induortis oc skiulte vdi Hiertet oc Samuittigheden. Haffde de oc skønt ingen Hiertesorg/ eller induortis Plager/ oc du forstode icke huad Gud meente der met / saa skulde du dog / lige som it Barn giør sin Fader / tillegge Gud æren/ at hand met sin forsiun handler alting vissllige oc ordentlig / oc hues som er gaait til wlige/ eller skeer wbillig/ det skal hand vel i sin tid rætte oc dømme.

Cap. IIII.

Bedrøffuelse tilføyes oss aff Gud / vdaff Faderlig Hierte.

DET er nock at wi vide at Sorg oc drøffuelse tilstedis aff Gud aff hans Retferdige dom / for vore Synder skyld / Thi vdi aller høyeste Fristelse / oc største nød / ere disse vore første tancker: Efftersdi ieg haffuer hart syndit / da er Gud vred paa mig / oc er vor den min Fiende.

Naar wi icke staa saadane tancker imod i tide / saa fly wi fra Gud / vredis paa hannem som Saul / huilcken der oc tenckte / at Gud straffede hannem aff vrede oc fiendskaff. Huorfor Saul vende sit Hierte fra Gud/begynte at hade Gud/ oc sky hannem / som en grum Tyran: Derfor hørerdenne effter følgendis formaning til de forbemelte stycke: Wi skulle met Tacknemmelighed anamme/ huad Gud aff sin gode Faderlige villie oc icke aff Vnaade/oss tilskicker/ i huad heller det giør vort Kiød oc Blod gaat eller ont.

Gud vor HErre griber oss an med time-lig Elende aff Faderligt Hierte/ oc icke aff nogen Fiendsk mening. Thi Gud er for-ligt met alle Christne/ formedelst sin Søn oc elsker deñem aff Hiertens grund. Der-faare huorledis eller ved huad middel Gud straffer oss/ giør hand det icke/ at hand ha-der oss/ eller vil forskiude oc forderffue oss: Men aff idel naade/ at hand vil anname oss som sine kiere Børn/ beuare/ øffue/ Yd-myge oc opuecke oss oc giøre oss vaagne/ paa det wi kunde voxe oc formeris vdi Bøn/ Troen/ Guds frynct/ Lydighed oc an-dre Dyder/ Gud til ære oc oss selff til Sa-lighed. Vidnisbyrd aff den hellige skrifft haffuer wi Ezechiel: i det 33. cap. Saa Sandelig som ieg leffuer/ haffuer ieg ingen lyst til nogen Synderis Død/ Men at hand skal omuende sig oc leffue. Her suær io Gud at hand straffer icke paa det hand vil forderffue/ men at hand vil drage/ oc føre oss til Pæ-nitentz Prouerb. 3. Den HErren haffuer kier/ den straffer hand/ oc

haffuer icke mindre Lyst til han‑
nom / end en Fader til sit Barn.

Dette er jo en aabenbarlig beuiſ‑
ning/ at Kaars oc Modgang/ er icke te‑
gen til Guds Vrede oc vgunſt/ men hel‑
lige Naadis tegen/ Ved huilcke Gud giør
oſſ trygge/ oc viſſe om ſin Naadige villie
oc Faderlige Hiertelag. Rom: 8. Wi
vide at de ſom elſke Gud / ſkeer al‑
ting til det beſte. 1. Cor: 11. Wi
tuctis oc reffſis aff HERREN /
at wi ſkulle icke fordømmis met den
vgudelige Verden.

Saadant kantu klarlig mercke i den
gantſke Hiſtorie om Joſeph: hand bleff
vel ſoldt aff ſine Brødre / oc antuordit
Hedningene i hender/ aff had oc vrede oc
aff Sathans indgiffuelſe: Men den tro‑
faſte Gud vender Jſraels Hus oc det
gantſke Ægiptiſke Rige dette til gaffn/oc
beſte. Thi Joſeph haffuer det ſaa ſelff
vdlagt/ Gen: 45.

Item den Chriſtne Kircke maa lide
Jammer oc Elendighed her paa Jorden:

Nu elsker jo Gud sin Kircke/ det er/ den Menighed som troer paa Gud: Hand tencker rigelig at trøste oc forløse hende/ Lige som hand haffuer opuact CHristum hendis hoffuit oc Konning fra de Døde: Men det er vore suage oc skrøbelige Oyens skyld/ at wi icke kunde see oc kiende GVds godhed/ vnder Risit.

Der som wi nu hiemsøgis met Jammer oc kummer/ da skulle wi vel bekiende vore Synder/ oc Sathans baand for Syndens skyld/ Men dog icke dømme om vor bedrøffuelse/ effter Sathans onde forset/huilcken der stedse oc altid søger effter Menniskens forderffuelse: Men wi skulle dømme effter GVds villie/ som den der tager sam̃e drøffuelse i sin haand/ oc vender den til det beste aff idel Naade/ oc vdretter vort egit gaffn oc Salighed der met.

Oc tuert om igen/ der som Hiertit icke befatter den Trøst/ at Gud reffser oc tucter oss aff Naade/ da bliffuer Fristelsen oc Bangheden ickun dis større/ oc it Menniske maa endelig falde slet i Mishaab oc fortuile.

Cap: V.

At GUD alleniste for Christi skyld straffer aff Naade.

DEn rette oc eniste Aarsag til GUds Naadige Faderlige villie/ haffue wi vdi JEsu Christi fortieniste allene/ til huilcken wi skulle løffte vore Hierter i Himmelen/ Oc altid met vort Hierte oc Sind ansee oc betracte hannom / vdi denne Mening : Vore Synder oc Misgierninger / Fortiene Hunger/ Dyrtid/ Krig/ Pestilentze/ oc allehonde Jammer oc Nød: Men Christus haffuer betalit oc fyllist giort for vore Synder som wi haffue bedreffuit.

Hand haffuer met sin bittere Død oc Pine oc ærefulde Opstandelsis Seyeruinding/ vederlagt/ betalit/ oc giort alle vore Misgierninger wskadelige / oc fornøyet oc fyllist giort sin Faders retferdighed. Thi S. Pouel beuiser det saare trøstelig. 1. Cor, 1. JEsus er bleffuen oss til Vished/Retferdighed/ Hellighed oc Forløsning.

Der som nu Bedrøffuelse giør oss skade/allene for Syndens skyld/oc Synden er betalit ved JEsu død oc pine/da er oc der met vor bedrøffuelse bleffuen oss wskadelig.

CHristus haffuer ved sin Død velsignit oc hellig giort allehonde Kaars oc modgang/at det altsammen tien de Christne til det beste/ formedelst GVds vor kiere Himmelske Faders ordning oc beskickelse.

Hand er den tro Læge / huilcken der hand haffuer seet huorledis wi forskreckis for bedrøffuelse/ haffuer hand selff lidt oc forsøgt allehonde bedrøffuelse/ia den største angist oc nød/ oc den allergrueligste Død/ Paa det hand kunde sette en maade oc maal for vort Kaars oc modgang / oc velsigne ocsaa vor Død/ oc giøre oss hannem lystigere.

O kunde wi haffue seet JEsu Christi Hierte oc sind/den tid hand hengde godwillig paa Kaarssit/ oc vaar saa gruselig bange oc bedrøffuit/ Paa det hand kunde giøre vore synder kraffteløse/dræbe døden/ sønder=

sønderbryde Helffuede: Oc hand drack den drick for oss/ som ere siuge/ Paa det wi oc skulde dricke saa megit dis heller her effter/ Synderlig effterdi hannom er intet ont vederfarit/ men hand er snarlig opstanden fra de Døde. O der som denne kundskaff kunde bliffue retskaffen grundfest vdi vore Hierter/ oc skinne stedse oc altid/ da skulde wi icke vndergaa eller fortuile om Guds Naade/ om wi end skønt arbeide i en suaar kamp oc strid/ oc om wi end føle straffen/ som wi haffue fortient met vore Synder: Wi skulde vel bliffue Bestandige imod Helffuedis Porte oc all genuordighed/ Fristelse/ Forskreckelse/ all wlycke skulde der ved fortæris oc opslugis.

Denne er den høyeste oc ypperste trøst/ der nogen tid er hørt eller læst fra Verdsens begyndelse. Den er allene nock/ om wi betencke oc fatte hende ellers ret/ til at giøre saadant mod oc Hierte i oss/ at wi icke allenißte intet Sørge / men glæde oc rose oss aff vor drøffuelse oc elendighed/ som Paulus herlige berømmer

 mer

mer til de Rommer i det 8. Cap: **Haff-uer Gud icke sparit sin egen Søn/ Men gaff hannom der hen for oss alle/ hui skulde hand icke giffue oss alting met hannom?** Huad giøre wi da met vor slemme frÿct / miströstelse / Sorg oc bedrøffuelse? Derfor maa wi/ om wi ville vere Christne/ bekiende denne høye wsigelige GVds Naade oc gaffue/ oc prise hende met all tacknemmelighed.

Alle de som fattis denne Christi kundskaff/ oc icke anname dette herlige Liggendefæ/ huad heller det er Jøder eller Hedninge/ Mahomets eller Pawens Lærere/ de kunde icke giffue enten sig selff/ eller andre/ nogen retsindig/ Salig/ bestandig/ Liffactig trøst imod Samuittigheds forskreckelse/ eller anden Bedrøffuelse.

Saa lenge som saadane ere fri / oc befinde ingen Dødsens eller anden Nød/ Leffue de vel vden frÿct/ sickere oc trygge/ Men naar den onde tid kommer/ at værit vendis / oc de enten formedelst Lowens rette aabenbarelse kiende GVds vrede/

eller oc ved haard skinbarlig straffepredicken/ om GUds vrede/ oc anden næruerendis vanlycke/ bliffue ret angrebne oc forskreckede: Da myste de strax all Visdom/ Kloghed oc Raad til at bliffue bestandige imod saadan wlycke: De fly for Gud/ oc vide aldrig huor de skulle bliffue/ i huor liden straffen er: Deris Hierte (som Moses siger) Frycter sig for it ristendis blad paa it Træ som for it Torden slag. Hos saadane er alle deris forgangne Arbeid oc møye met deris store GUds tieniste / oc strenge Leffnit aldelis forlorit oc borte: Ja alt det de haffue søgt oc hafft til deris trøst/ vden Christo/ det bliffuer deñom idel bedrøffuelig forskreckelse oc fortuilelse/ saa slet oc aldelis er ingen trøst at finde/ foruden den HErre JEsu CHristo.

Cap. VI.

Lignelser/ huorledis Gud Reffser oc tucter aff Naade.

 Effter-

EFterdi den Almectige Gud for sin Søns fortienistis skyld / tucter oc Refffer icke som en Fiende/ men vdaff en god oc kierlig villie Da lignis hand ved en Fader/ Moder/ Mester/ Læ-ge / Hyrde / Agermand / Guldsmed etc. vdi saa maade. Lige som en Naturlig Fa-der først lærer oc vnderuiser sit kiere Barn/ dernest aduarer oc truer hand/ oc paa det sidste straffer hand: Saa forsø-ger oc Gud først alting met oss / som ere Børn vdi Troen: Hand lærer oss sin villie ved sit Ords Prædicken / hand at-uarer oss: Ville wi da icke følge hannom da quister hand oss/ nu met Armod/ stun-dum met Siugdom/ eller anden wlycke: Huilcket intet andit er / end det maa kal-dis idel Børne Rijs. Naar Rijset intet vil hielpe / Saa pleier Faderen at tage en Suøbe/eller Kiep: Om Sønnen vil fa-re genstridig oc haardnacket frem / løbe vdi Kruhus / ilde omkomme sit Gods met ont Selskaff / saa kommer Faderen oc griber hannom i haarit/ eller ved Hen-derne oc Føderne met mact / slar hannom

øm

øm oc blaa/Lader hannom kaste i Fengsel eller forsender hannom vdi vdlendighed: Saa der som wi oc bliffue haardnackede/ giffue ingen act enten paa Ord eller Straff oc tuct/ Saa skicker da Gud store almindelige Landplager/Pestilentze/Dyrtid/ Oprør/ Brand/ Mord/ Krig/ Forjagelse/ Ødeleggelse/ at wi bliffue omsier Fangne oc henførde aff vore Fiender/paa det hand kand lige som med vold oc mact saa opholde oss fra denne Verdslig lyst/ oc driffue oss saa til Bod oc Bedring.

Nu slar icke Faderen sit Barn gierne/ hand vilde heller giøre det alt gaat: Men Børnene bliffue ved kelenhed oc effterladenhed ilde opfødde. Derfor straffer Gud vel/ Men mit vdi Straffen beuiser hand dog sit Faderlige Hierte. Naar en Fader end skønt vdskiuder sin Søn/ for nogen Misgierninger skyld/ saa forlader hand hannom dog icke slet trøsteløs/ Men forsørger hannem met Klæder/trøster hannom met venlige ord/ oc saa skicker hand hannom fra sig/ icke at hand skal altid bliffue i Elendighed/Men

at hand kand ydmygis oc forbedris/ oc saa vende hiem tilbage igen: Oc Faderens villie oc sind er/ at forhindre oc affuende hues hans Barn kand komme til skade/ oc aldrig haffuer hand det sind / at hand vil aldelis forskiude oc bortkaste sin Søn: Lige saa i sandhed / naar Gud legger oss Straffen paa halsen/ Saa ligger der dog Faderlig Kierlighed skiult vnder Risit.

Thi det er GVds naturlige art oc gierning/ at vere Venlig/ Læge oc hielpe/ oc giøre gaat. Derfor bleff Adam oc Eua fuldkommelig begaffuede oc sette i Paradis. Men wi kunde icke bære gode dage: Strax oss fattis intet / bliffue wi kelne oc onde. Oc Gud lader oss derfor vederfaris det onde/ paa det hand kand siden giøre oss til gode: Derfaare sender hand formildelse / oc giffuer trøst oc hielp mit vdi all straff. Tag Exempel vdi vore første Forældre/ Forend hand vilde driffue dennom vd aff Paradis i Elendighed / klædde hand dennom først imod Fraast oc Vuær/ hand trøstede dennom met den velsignede Sæd / huilcken der

giør oss all Modgang wskadelig oc gaffnlig. Denne art oc Natur beholder den womskifftelig Gud stedse oc altid/ Hand vil icke forskiude oss/ men befri oss fra vore forgangne Synder/ oc beuare oss fra de tilkommendis / at wi kunde vndgaa den euige Jammer.

Der imod begiffuer det sig/at en Fader haffuer to Sønner/den ene handler oc skicker sig ilde/ oc bliffuer intet straffet aff Faderen: Den anden saa snart hand lidet forseer sig/ maa hand strax vndgielde det. Huad Aarsag er her anden til/ end at Faderen haffuer intet Haab til/ at den wlydige skal rette sig / oc derfor giør hand hannom Arffløss: Men Arffuen kommer den Søn til som bliffuer tuctit. Her tencker nu vel det arme Barn huor vel hans Broder lider / som gaar vden Straff / Sucker derfor ved sig selff oc tencker/ See der ihuad min Broder giør imod min Faders villie oc forloff/ tratz nogen siger hannom it ont ord til derfor. Hannom tilstedis oc efftersladis at løbe huort hand vil/ men mig er min Fader

altid

altid paa Halsen/ for den ringeste forseelse skyld.

Her mercker du jo dette Barns Daarlighed/ huilckit som allene seer paa den næruerendis straff/ oc intet acter huad hannom bliffuer der offuer beholdit til gode/ Saadane tancker haffue mange Christne/ naar de skulle lide megen genuordighed/ oc det gaar de Vgudelige oc genstridige lyckelig: J det dem burde dog megit mere at opholde oc trøste sig met den tilkommendis Arff i Himmerigis Rige/ huilcken denn om tilhører som fromme Børn: Oc om de andre end leffue vdi Vellyst oc Glæde her i Verden/ saa skulle de dog her effter som fremmede/ til euig tid skillies ved den rette Arff.

Her effter følger Vidnisbyrd.

Paulus Heb: 12. **Min Søn (siger hand) foracte icke HErrens straff/ oc Mistrøste icke naar du straffis aff hannom. Thi huilcken HERREN elsker den tucter hand**

oc hand hudstryger huer den Søn/ som hand annamer. Der som i lide straff/da tilbiuder Gud sig eder som Børn. Thi huor er en Søn/som Faderen icke tucter? Oc ere i vden reffselse/ i huilcken de ere alle delactige/ da ere i Wecte oc icke Børn.

Her ligner Paulus klarlig HErrens straff/ ved en Legomlig Faders Reffselse/ oc huem skulde icke storlige forskreckis der ved/ at hand siger de ere wecte Børn/ som icke bliffue straffede: Der hos/ huo skulde icke der ved trøste oc styrcke sig/ at hand siger/ de som bliffue tuctede de ere Børn. Derfaare om end skønt/ den Almectigste Gud stiller sig som hand vaare vred/saa er det dog en allerkieriste Faders vrede/ hand søger icke vor forderffuelse/ men vor forbedring/ Salighed oc velfærd. Saa giff dig fordi Taalmodig vnder GVds din kiere Faders villie.

Glæd dig ved HErrens straff/ efferdi du vedst jo vissélig/ at hand haffuer

en

en Naadig Faderlig villie oc Hiertelag til dig stedse oc altid.

Dernest lignis Gud ved en Moder. En Moder spiser oc føder sit Barn/ oc giør det alt gaat/ aff Moderligt Hierte/ alligeuel bliffuer hun offte/ ved Barnsens vnderlighed/ beuegit oc opuact til vrede/ truer oc skelder paa sit Barn: Lige saa vaare oc vel GVDS Art oc Natur at giøre oss til gode/ oc at hindre all wlycke fra oss: Men hand bliffuer dog ved vore mangfoldige Synder foraarsaget til at straffe. Item, Lige saa lidet som en Moder derfaare forskiuder sit Barn/ Saa lidet forlader oc Gud oss i vor Nød. Esaias siger i det 49. cap. **Kand oc en Quinde forglemme sit Barn/ At hun ey forbarmer sig offuer sit Liffuis Søn. Oc om hun end forglemde hannom / saa vil ieg dog aldrig forglemme dig.**

Der er aldrig en Læremester/ eller en Handwercks Mand som tager en Læredreng an/ met huilcken hand jo giør denne

ne endelige Pact oc forening / at Drengen skal icke beuise sig egensindig/ genstridig fortredelig oc mutuillig: Men hand skal paa det allerflittigeste giffue act paa sin Mesters Lære: Vil hand nu vere vflitig i sit Lære / oc icke tage vel vare paa sin bestilling/ oc bliffuer der offuer straffit aff Mesteren / da skal hand veluillig tage saadan straff / oc ingen giffue skyld vden sig selff. Thi Mesteren straffer icke/ for hand vil drengen ilde/men at hand kand saa megit snarere oc bedre lære: Lige saa tager oc Christus ingen Discipel an/ vden hand forplicter sig tilforne/ vdi de stycker som en Christen ere høylige fornøden. Math: 16. Guds Ord skulle jo regere oss/ Men wi ville heller leffue effter vort egit Hoffuit: Wi tage tit myste at det rette greb/saa slar den Himmelske Mestere oss paa haanden/indtil saa lenge wi tage det ret fat.

En Læge maa bortskære det onde Kiød met Jernit/ eller brende det bort/ at det gantske Legome icke skal bliffue forderffuit: Lige saa plager oc Gud oss nogit

hart

hart paa Legomens vegne / at Siælen kand ræddis oc hielpis. J huor dybt hand dog sticker Jernit i Saarit / eller Liffuit / Saa giør hand det at hand kand læge Skaden: Lige saa meen oc Gud vor Hielp formedelst den vduortis Plage eller modgang: Oc om hand end skiønt slar oss ihiel/saa giør hand oss dog alligeuel retskaffen leffuendis igen.

En Læge bruger vdi Tyriack Slanger oc Ormer/ at fordriffue det ene onde met det andit: Lige saa bruger Gud vdi vore Fristelser/ Dieffuelen oc onde Menniske/ men oss til det beste.

All den stund en Læge haffuer gaat Haab om den Siugis sundhed oc karskhed / da forsøger hand allehonde middel/ skarpe oc milde: Men der som hand mistrøster sig om den Siuge/ da lader hand giffuis den Siuge huad hand haffuer lyst til: Lige saa handler den Himmelske Læge/ all den stund/ hand teller oc regner oss iblant sine/ huilcke hand haaber endnu at læge oc hielpe/ da efterlader hand oss icke alt det wi haffue lyst til: Men strax

hand acter oss at vere fortabte/ saa lader hand oss en tidlang faa allehonde Lyst/ effter vor begiering / indtil straffens tid er forhaanden oc offuer hoffuedit/ Denne Lignelse er tagen vdaff Jobs 5. Cap: Saligt er det Menniske som Gud straffer. Derfor foract icke den Almectigis straff. Thi hand giør saar oc forbinder/ hand knuser / oc hans Haand læger.

Naar en Rytter giffuer sin Hest for megit aff bidzelit/ bliffuer hand kaad oc moduillig/ oc vil icke gaa ret frem/ Men tør vel falde paa en slet sted: Lige saa naar vor Skabere giffuer oss for megit effter/ bliffue wi Kaade oc Hoffmodige der aff/ oc tøre vel forderffue oss selff: Saa legger Gud oss tømmen eller Bidzelit i Munden oc hielper oss at temme oc spæge vort Kiød/ at den ædele Siæl icke skal forkastis.

Ligeruiss som en Vognmand slar stifft paa sine Heste med suøben / naar de ville icke frem / oc hand alligeuel skoner dem der met/ paa det hand kand holde dennom lenge: Saa slar Gud paa oss met sin Suøbe/ naar wi icke giøre det som

ret er / oc skoner oss alligeuel der hos / at hand icke slet oc aldelis vil giøre oss til intet.

Lige som en Hyrde driffuer de taabelige Faar som løbe iblant Vlffuene/ vdaff den vildfarendis/oc til den rette vey/ hen til deris Faaresti oc trygge foruaring: Lige saa oc naar wi beblande oss iblant de Verdzlige / oc holde oss til den Christne Religions Fiender/ saa kommer Gud oc driffuer oss der fra ved Kaars oc Modgang/ at wi icke skulle slet forføris iblant dem.

En Hyrde lader den Kalff eller Vngnød/ som skal snart fedis oc slactis / frijt springe om vdi Græssit/ tuert imod / holder hand en anden til Arbeid oc vnder aagit: Lige saa vnder Gud de onde oc arrige Menniske/ hues forderffuelse er snart for haanden/Lycke paa Jorden/at de maa fuldkomme deris Lyst: Men de gode oc fromme som hand vil bruge til sin ære/ holder hand vnder aagit / oc affkaarter dem den Verdzlige Vellyst.

En duelig Agermand kaster icke sin

Sæd

Sæd vdi en vbrut eller vpløyet Ager/men hand hacker/ rydder oc pløyer den/ der effter saaer hand vdi det veldyrckede Land oc Jord/ paa det Kornit maa faa fremuext/ naar det bliffuer vandit met Regn. Saa er Gud en Sædemand/wi ere hans agergierning 1. Cor: 3. **Hand giffuer icke sin Aand vdi de affgudiske oc skødisløse Menniske.** Sap: 1.

Ligeruis som en Vrtegaardsmand giærder en Hawe om / oc beuarer hannom met Tiørne / for skadeligt Fæ oc Queg: Lige saa beskermer ocsaa Gud/oc vocter oss fra ont Selskaff / oc allehonde Synder/ ved Tiørne/ det er/ ved Kaars oc Modgang. Oseæ 2. **See ieg vil tillucke din Vey met Tiørne / oc drage en vægg derfor at hun skal icke finde sin Sti.** Naar en Vrtegaarsmand snider de onde grene aff Træene / all den Stund Roden er ved mact / saa skader det Træene intet / men de voxe dis mere oc bere god Fruct: Lige saa demper Gud oc lucker for den onde Balstyrige

Adam/ icke at hand vil skade oss/ men at hand vil lære oss Mores: Oc sandelige all den stund troen er rodfest vdi oss/ om wi end skønt ere skilde ved gode dage oc Legomlig trøst saa skulle wi dog bære god fruct/met dis større GVds hellige naffns ære. Iohan: 15.

De Christne som ere foruden Kaars oc Modgang/ ere lige som de Druer der henge paa Ranckerne vdi lucten/ oc bliffue hengendis vden Fruct: Derfor fører den Himmelske Vingaards Mand sine Christne til Persen/ at de skulle tryckis /oc knugis/ icke til deris forderffuelse/ men at de skulle befries oc ledig giøris fra Legomlig begiering/ oc bere sød Vijn oc herlig god Fruct.

En Guldsmed legger Sølff vdi en Oen vdi Jld/ icke at det skal brendis op aff Jlden/ Men at det kand rensis/ oc hues som det er beblandet met/ oc er vnyttigt/ kand brendis til aske: Saa er oc Gud den Guldsmed/Verden er den Oen/ Bedrøffuelse er den Jld/ de Christne som tro/ er det Guld/ Synden det wrene/ her vil

vil Gud rense sine fra allehonde Synd oc wrenhed/ oc giøre deñom herlige 1.Pet: 4.

En Stenhuggere oc Muremestere tilhugger Stenen/ nu slar hand her / nu der/ it stycke aff stenen/ met sin Hammer indtil saa lenge hand bliffuer skickelig til Bygningen: Lige saa Bygger den Himmelske Muremester en Christelige Kircke/ picker oc ligner de kaastelige Stene met Kaars oc modgang/ at Synd oc Last/ som icke tien til denne herlige Bygning / kand affhuggis oc bortkastis. 1. Pet: 2.

Lige som en Tuetterske toer / slar oc knuger it besmittet oc wreent klæde/ at det kand bliffue reent oc smuct: Lige saa omgaais oc Gud met oss/ at hand kand giøre oss reene oc klare. Dan: 11.

Cap. VII.

Kaars oc Modgang tien til at probere oc forsøge.

BEdrøffuelse proberer/ giffuer Forstand/ styrcker Troen/ opuecker til Bøn oc paakaldelse/ driffuer til

Leffnitz forbedring til GVds fryct/ Ydmyghed / Taalmodighed/ Retsindighed/ Venlighed/Maadelighed/ oc alle Dyder/ oc fører met sig offuermaade megit gaat/ timeligt oc Euigt.

Nu vil Gud forsøge/ oc see huor dybt dit Hierte haffuer vent sig til Gud / huor megit din Tro kand taale oc lide/ om du vilt for hans æris skyld/offuergiffue oc forlade baade dig selff oc alle andre Creatur. In Summa , huorledis du vilt skicke dig / om hand tager fra din Aasiun/det som dig er kiert her paa Jorden. Gud veed vel tilforn huorledis du vilt skicke dig/men hand vil ickun sette dig/ dig selff/ oc andre Folck for/ at du saa kant lære at kiende dig selff oc din egen formue.

Thi tit oc offte skeer det/ at it Menniske rosis oc berømmis saa høyelig aff andre Folck at de (saa at sige) torde bygge it Hus eller Land paa hannom/ Lige som paa en Vijs/ Beslagen/ Trofast/ From oc fijn Mand / Men vdi Nøden mercker oc forfarer mand hans wskickelighed / at hand icke haffuer saa megit Hierte oc mod som mand haffde meent.

En retskaffen Krigsmand lærer mand at kiende icke vdi Fredsens tid / men vdi Krig oc Feide/ naar der er Veldige dueli-ge Fiender forhaanden.

Om en Skibmand kand vel om-gaais met styrisrorit / det kand mand see oc forfare/naar der kom̃er en stor Storm oc Vuær vdi Haffuit.

Det er de Kyskeste oc erligste Danne-quinder oc Matroner, huilcke/ om de end skønt bliffue fristede oc haffde vel Aarsag til Synd oc skalckhed at øffue / beuise sig dog fromme oc trofaste imod deris Ecte Hosbonder.

Lige saa kand mand icke ret see huad for trofasthed den Christne Kircke beuiser JEsu CHristo sin Aandelige Brudgom/ førend Antichristen kommer met falske Lærere/eller forfølgelse. De Træ/ som ere dybt rodfestede / oc haffue Natur-lige Saff / skader Solens brynde intet / Men de aff hugne Træ forwisne lættelig aff hæden / lige som aff huggit Græss. Lige saa skader Kaars oc modgang intet de trofaste Christne som ere vel rodfeste

vdi JESV CHRisto/ de grønis oc blomstris icke dissmindre/ Men de vantro forraade sig selff snart vdi drøffelsens hede.

Met en Pleyel bliffuer halmen turskit oc slagen/ oc Kornit rensit: Lige saa bliffue de fromme rensede til GVds Loff oc ære/ oc de wgudelige sønderknusede oc slagne/ i en slags bedrøffuelse/ at mand kand baade kiende de fromme paa deris Bøner/ oc de wgudelige paa deris knurren/ senden oc banden.

Naar Kornit er affturskit/ da ligger det beblandit iblant Affnerne/ siden bliffuer det skildt fra huer andet met kasteskulen: Lige saa hører vel Folck i begyndelsen/ GVds Ords Predicken vdi Kircken/ somme støde sig der paa/ oc somme icke/ oc de bo dog iblant huer andre/ Men naar kasteskulen brugis oc bedrøffuelsis storm oc wuær blæs der paa/ saa er det læt at skille/ oc at kiende de trofaste oc Gudfryctige fra de andre. Est du nu Korn/ huad befrycter du dig for Pleyelen oc Værit/ du bliffuer ved saadan terskhen

oc Vind fri fra Affnen/ oc klarere end du vaast tilforn: Lad Affnerne frycte sig/ som icke beuaris / men bliffue vdkaste.

En slem raaden Bygning staar vel en tidlang/ men naar der kommer stor Storm/ da kand huer see/ huad den haffuer hafft for Fundament oc grunduol: Lige saa finder mand Christne vden grund: Den stund det gaar dennom vel met/da ere de gode Christne/Men vdi bedrøffuelsens tid / kommer deris skrymteri til Liusit. Sap: 3. **Gud prøffuer dem lige som Guld vdi en Oen/saa haffuer hand prøffuit oc klar giort dennom.** Est du nu Guld / huad tør du da frycte dig for Ilden / efftersi hand fører dig mere nytte oc gaffn / end skade til. Hid hører det sande Ordsprock: **Vdi Nød kand mand kiende Venner.**

Exempel. Gud forsøgte oc prøffuede Abraham, befol hannom at offre oc ihielsla sin eniste Søn. Da vaar jo Abraham i stor Nød/ hand haffde heller myst Hus oc Gods/ Ja alt det paa Jor-

den vaar/ end hand skulde slacte sin aller-kieriste Søn. Men endog det vaar vel imod naturen oc wlideligt/dog førde hand sin enisteSøn tre dags reyse hen til døden for sine egne Hender : Oc hand offueruinder sit Kiød oc Blod met Troen oc vil vere Gud Lydig. Derfaare siger Gud *Gen* : 22. Nu veed ieg at du frycter Gud/ oc du haffuer icke sparit din eniste Søn for min skyld.

Deut : 8. Oc du skalt ihukomme all den Vey/som Herren din Gud haffuer ledt dig igennom disse 40. Aar i Orcken / at hand vilde ydmyge oc forsøge dig/ at det skulde bliffue Aabenbarit/huad der vaar i dit Hierte/ om du vilde holde hans bud/eller ey.

Set Dauid oc Pharao imod huer andre / to Naffnkundige Konger / Pharao forhærdede sit Hierte / bleff haardnackit/ oc fortredelig i sit onde forset/ endog hand bleff slagen met mange oc atskillige Plager/ Exod: 7. 8. 9. Men

tuert

tuert imod bekiende Dauid strax met all Ydmyghed oc Taalmodighed sit Horeri/ der hand vaar Landsflyctig for Absolon, oc bleff haanlige Bandit oc Spaattit aff Simei. 2. Samuel: 16.

Job bleff plagit met mange onde Saar/ at paa hañem vaar intet heelt/ fra hans Fodsaal oc indtil hans Isse: Icke at hand haffde mere fortient saadan suaar Straff/ end andre Menniske/ Men at Gud vilde lade hans Taalmodighed oc Tro komme til Liusit/ oc hans Hustrues Vantro oc onde Natur skulde Aabenbaaris. Job. j. 2.

Huem vaar mere trofast oc oprictig end Petrus: alligeuel forsoer hand Christum for en arm tieniste Pige. Huem skulde nu icke rædis for sig selff / der som Peder lod sig icke finde vdi saadane prøffuelser trofast oc stadig?

I lige maade lærer daglig forfarenhed at kiende de Tro oc vantro vnder Kaars oc modgang. En part henge ved Euangelij Lærdom en tidlang/ Men strax naar de faa icke det som de haffue søgt oc haabit/

falde

falde de der fra igen/ oc begynde vdi fristelse/ at bespaatte det hellige Euangelium: Men de frome som mene det aff Hiertit/ bliffue bestandige oc varactige hos Gud vdi Liff oc Død.

Cap. VIII.

Bedrøffuelse tien til at kiende sig selff oc Gud/ oc for al-ting til Viisdom.

DErfor er det jo nytteligt oc gaat/ at kiende sig selff rettelig: Lycke oc Velfært forblinder it Menniske/ at det icke rettelig kand kiende sig selff: Men vnder Kaars oc Modgang begynder mand at forstaa sin Legomis skrøbelighed/ sit Liffuis wuished/ sin Forstands blinhed/ Menniskelige styrckis suaghed: Hand faar da at vide huor langt hand er kommen paa Dyds oc Fromheds Vey/ huorledis hans Sag staar for Gud/ om hand er Guds eller Dieffuelens Martyr. Thi tit tencker hand ved sig selff/ at hand er nu vel grundfest/ Men vdi Fristelsen

befin-

befinder hand huor lettelig hand lader sig forføre aff huert slags Vær.

Item, Ved Sorg oc skade vil Gud minde dig paa at dig staar endnu mange tusinde Farligheder for Dørren / huilcke dig visselig offuerfulde/ dersom hand icke befriede dig/ lige som hand vilde saa sige: Den onde Fiende met store hobe Vlycke staar effter dig / at hand kunde sicte dig/ Men ieg haffuer sæt hañom it maal faar / det kand hand icke gaa offuer.

Vnder Kaarsit kantu jo lenger jo bedre kiende alle GVds Dyder.

Hans strenge Retferdighed/at hand fortørnis paa dennom som øffue sig i Synd oc ondskaff / oc sender dennom gruelige Vlycke paa Halsen / oc fordømmer de Wangerfulde til euig tid.

Hans Wendelige krafft / at hielpe oc trøste vdi allerstørste Nød oc trang.

Hans Wouskifftelige Sandhed/at fuldkomme alle sine foriettelser oc trusel.

Hans store Naade/ aff huilcken hand lader oss icke offuerfaldis aff alt ont oc Wlycke / men hielper dennom aff deris

neruerendis wlycke/ som giøre Penitentz.

Hans euige forsiun/ aff huilcken hand haffuer en Faderlig omsorg for oss/ oc vijselig regerer alting.

Hans Ære oc Loff for de forgangne Dyder skyld/ som skinne vdi bedrøffuelse.

Derfaare skriffuer S. Bernhardus: Huor vdaff vide wi / at den som boer der offuen til / er her nedre hos oss? Der aff / at wi ere stædde i bedrøffuelse. Thi huem kunde vdstaa oc taale dennom foruden Gud?

Altid behøffuer Menniskene Vijshed/ Forsiunlighed oc Beskedenhed. Lige som Lycken lucker en Øynene til/ saa aabner wlycke dem.

Lige som Øyen Salffue bider met det første/ giør Øyet vee / oc driffuer Vand der vd: Men der effter giør det Øyet klart oc skarpsiunigt: Saa giør oc vel Bedrøffuelse oc Modgang Vee/ besuærer oc bemøyer it Menniske / men hun oplader dog Sindens oc fornufftens Øyen/ at mand bliffuer der effter klogere oc for-

standi-

standigere. Thi bedrøffuelse giffuer Forfaring/ Forfaring giffuer Viijsdom. Eccles: 33.

Prouerb: 29. Riis oc Straff giffue Viijsdom. Her vdaff ere de Ordsprock komne: Fulde land/ Galne Folck. Oc tuert imod: Aff skaden bliffuer mand Viis. Wlycke kommer Folck til at see sig wiit om. Naar Vandit kommer en i Munden/ saa lærer hand vel at suemme.

Dauid siger i den 119. Psalm: HErre det er mig kiert/at du haffuer Ydmygit mig/at ieg maa lære din ræt.

Cap. IX.

Drøffuelse tien til Syndernis bekendelse oc anger for Synden.

GUD vdkræffuer aff oss/ at vor forderffuelige naturis oc Guds vredis bekiendelse skal voxe i oss/ paa det wi aff Hiertit kunde angre oc fortryde

vore

vore Synder / oc jo lenger jo mere rette oc bedre oss. Nu ere wi aff Naturen tilbøyelige til sickerhed oc Kiødelig trygched/at wi lidet acte oc betencke vor induortis Wrenhed: Oc synderlig naar her er ingen Modgang paa færde/ da tencke wi icke paa vore Synders gruelige Jammer/ eller paa Guds retferdige vrede/ oc den store straff som Synden fortien. Men naar GVds Hand vndertrycker oc nedslar nogle Naffnkundige personer/eller oc hele menigheder oc Land: Da begynde wi først at tencke paa vore mange Synders vederstyggelighed/oc at Gud icke foruden merckelig aarsag bliffuer saa grummelig vred: Da komme wi først frem met saadan tale: O HErre wi haffue tusindfold fortient saadan wlycke: O du Retferdige Gud/ du hiemsøger Fædernis Ondskaff paa Børnene / om de gaa i deris Fodspor / vdi tredie oc fierde Led.

Lige som det haarde Kaaber smeltis vdi Ilden / saa bliffue de haarde Hierter vdi bedrøffuelse blødgiorde oc smeltede til at angre oc bekiende deris Misgierninger.

En

En Misdedere seer oc bekiender da allerførst ret sine offuertrædelser oc wdediske gierninger / naar hand hen føris til Dom/ oc skal der for sine Synders skyld dømmis til sin Straff: Derfaare tager Gud saadane haarde middel for met oss/ Oc maa i Sandhed baade saadan almindelig oc besynderlig wlycke vel kaldis en part aff Guds Low oc Guds Predicken/ huilcken der vidner/ at Gud haardelig fortørnis offuer all Synd oc ondskaff som driffuis i Verden/ paa det/ at alle Menniske skulle Ydmyge sig for Gud/ beklage deris Synder for hannom met angerfulde Hierter/ oc begiere Naade oc Venskaff aff hannom.

Exempel: Gen: 42. Josephs Brødre vdi Ægipten saae da ret allerførst oc fornumme vdi deris Hierter den store synd de haffde bedreffuit imod deris Broder/ der de komme i bedrøffuelse oc nød i fremmede Land.

Numeri: 21. Der HERren sende forgifftige Hugorme vdi Ørcken iblant Israels Børn/ som bede oc optende den-

nom/ da komme de til Mosen, oc sagde/ Wi haffue Syndit/ at wi haffue talit imod Gud oc dig. Der Pestilentzen regerede/ sagde Dauid til HErren: **See ieg haffuer Syndit/ huad haffuer disse Faar giort.**

Er nu da Syndernis bekiendelse oc vederstyggelighed til Synden fornøden/ da er jo bedrøffuelse/aff huilcken det kommer/ gaffnlig oc kand icke vere borte.

Cap. X.

Bedrøffuelse tien til Troens Øffuelse oc Forøgelse.

HEr er tilforn sagt/at vor Tro bliffuer Proberit ved Kaars oc Modgang: Men at hun oc der ved først bliffuer ret øffuit oc forbedrit / skal nu forklaris.

Den sande Christelige Tro/ er allene paa GUds Naade/ Krafft/ oc hielp ved JEsum CHRistum begrundit oc stadfest: Huilckit icke kand met ledige

eller bare Tancker oc Speculation befattis: Men Gud offuerfalder arme Syndere met mangfoldig Elendighed/ hues de begynde eller Raadslaa/ gaar tilbage/ oc deris Leffnit bliffuer dem beeskt som Galde/ at de ingen sted finde ro oc huile: Huorfor giør Gud det? Paa det/ at de skulle vende sig fra alle Meñiskelige Raad oc Trøst/ slide sig fra alt Verdsligt gode tycke oc formue/ oc mistrøste sig om Verdens oc alle Creaturis hielp: Men at de tuert imod skulle vende Hiertit til Gud allene/ oc slet intet lade vere sig til offuers vden wafftadelig suck aff Troen til Gud/ paa hues Hielp oc Naade det gantske ligger oc staar allene.

J den Femte Mose Bog i det 8. Cap. vidner Skrifften saa: **At Gud haffuer i mange maade Ydmygit oc forsøgt Jsraels Børn/ oc giort megit vel imod dennom/ paa det at naar de komme i det Foriette Land/ skulde icke sige i deris Hierte: Min mact oc mine Henders styrcke haff-**

ue vdret mig denne Mectige gierning. Men at du skulde tencke paa HERREN din Gud / thi hand er den som giffuer dig krafft til at giøre saadane mectige Gierninger. Lige saa handlede HERren siden met Israels Børn/ som aff deris egen Viißhed søgte beskermelse hos Kongen aff Aßyrien oc Egipten/aff huilcke de siden bleffue bestoldede ihielslagne oc bortførde. Saa lærde de oc forfore/ at der vaar ingen som kunde hielpe/ vden Gud allene/ huilcken de oc gaffue sig til paa det sidste. Esaiæ.30.31. 2.Cor: 1. Wi haffde beslutit hos oß/ at wi skulde Dø: Men det skede derfaare at wi skulde icke forlade oß paa oß selff/ Men paa GVD som opuecker de Døde.

Item, huad der opuecker oc øffuer vor Tro/ der aff skulle wi icke lade oß forskreckis/ Men megit mere glæde oß. Vdi Orckeløßhed oc Vellyst / forraader Dieffuelen oß snart/ oc blinder vor egen suaghed/

hed/ at wi tencke: Gud tager sig vor Nød intet til/ huad som skeer i Verden/ det skeer aff hændelse oc slompelycke/ vden GVds gierning oc forsiun: Men vdi stor Naffnkundig oc almindelig V-lycke er stor Aarsag til at øffue Troen. Gud lader dig lide armod/lader dine kiere Venner hen Dø/ eller i andre maade/ lader dig bliffue bedrøffuit/ da haffuer du stor aarsag til at opuecke din tro/ oc at bruge hende om du betencker GVds tilsagn oc Foriettelser i hans Ord/ paakalder hannom om hans Naade oc bistand / oc staar den naturlige tuilactighed oc mistrøstelse imod/ihuor stor Nøden end lader sig see at vere/ om en siuntis lige som Gud haffde slet skiult sit Ansict/ oc vilde slet intet hielpe.

I lige maade vdi almindelig Nød oc trang/er det Troens oc den allerhelligste GVds tienistis rette øffuelse/ at wi først aluorlig ansee oc betracte allehaande Fare oc anfectinger /vdi Kircken oc Regimentit/dernest vdi en stadig tillid oc vaagen Tro/inderlig raabe til Gud/at hand

 vil

vil rædde oc hielpe Kircken fra falsk Lærdom oc hyckleri / oc naadelig styre oc regere hende.

Item, At hand vil opholde Regimentit vdi god Ordning oc stille skick oc væsen/ giffue Sund Luct oc fructsommeligt Værlig / affuerie oc styre den wlydige oc genstridige Almue vdi deris onde Leffnit oc forset / Beskerme Christelige tuct oc ærlighed/ Paa det at hans Guddomelige Naffn kand prisis/ hans Rige maatte formeris oc styrckis / oc Dieffuelens Rige kunde forhindris oc til intet giøris.

See nu til / om du betracter Skaden/ begierer oc haaber Trøst oc Hielp aff Gud/ Kemper oc strider imod fortuilelse / lad saa vere i huor hefftig oc suaar wlycken forøgis/ da bliffuer dog Troen ret brugit oc øffuit.

Exempel. Den Taalmodige Job falt alle de Ting fra / som nogit Menniske kunde haffue Trøst aff: Hustru/ Børn/ Gods/ Venner: Oc hannom hænder stedse en wlycke oc ond Tidende offuer en anden/ hand haffuer icke en Blods draa-

de wforderffuit i sit Liff/ hand sidder huer mand til Spaat oc Widunder/øffuer sin Tro/oc setter dog sin Sag til Gud allene.

GUD haffde tilsagt Abraham en Sæd/der skulde voxe oc bliffue saa mangfoldig/ som Sand paa Haffsens bond/oc Stiernerne paa Himmelen: Alligeuel er hans Hustru wfructsommelig/oc bliffuer gammel/ Saa at effter Menniskelig Fornufftis Dom/ siuntis denne GUds tilsagn oc forløffte wmuelig. Her ved bleff Abrahams Tro øffuit oc prøffuit.

Ioseph, Dauid, Daniel, alle de gamle Forfædre/ Propheter oc Apostle/ haffue øffuit deris Tro/ vdi deris egen oc den Christne Kirckis bedrøffuelse/ oc dette haffuer verit deris Ypperste GUDS tieniste. Derfor giffuer Gud endnu oc i vor tid mangfoldige aarsager til Sorg oc bedrøffuelse / at vor Tro kand opueckis oc øffuis.

Ved saadane Øffuelser bliffuer Troen forbedrit/ bestyrcket/ skinnendis oc herligere.

Thi huad en haffuer selff forfarit/ det

troer hand der effter saa megit dis stadeli-
gere. Nu forfarer it Christet Menniske i
Sandhed / oc met Gierningen/ at hand
mit i all sin Nød regeris aff Gud/ besker-
mis/trøstis/oc opholdis aff Gud/thi Haa-
bit bliffuer icke til Skamme/ Rom: 5.

Derfaare bliffuer it trofast Meñiske
ved bedrøffuelse frimodigere oc wforfæ-
rit/ oc besluter nu mere ved sig selff end
til forn/ At Gud sørger for de bedrøff-
uede/ oc hielper dem Naadelig. Lige
som den der offte haffuer verit til Skibs/
vdi stor Storm oc forfærlige Bølger /
bliffuer her effter frimodigere til Skibs/
om det tilforn altid haffuer gaait hannom
Lyckelig oc vel: Saa er det met it Chri-
stet Menniske / som haffuer megit verit
Kaars oc bedrøffuelse vndergiffuit / oc
dog stedse fundit Trøst oc Hielp aff Gud/
Hand forlader sig paa Gud jo lenger oc
mere / om end skønt Sorrig oc Angist
trenger sig til hannom igen. Tag disse
tuende merckelige Exemple/it aff det gam-
le/det andit aff det Ny Testamente.

1. Samuel : 18. Der David vilde stri-
de

de imod den Kiempe Goliath/siger hand: Den Gud som haffuer hulpit mig fra Løwen oc Biørnen/ hand skal oc rædde mig fra denne Philister.

1. Cor: 1. Gud haffuer frelst oss aff saadan en Død/ oc endnu dagelige frelser/ oc wi haabis til hañom/ at hand skal oc fremdelis frelse oss.

Saa tien Kaars oc Modgang dennom som bære det vdi Hiertit/ her til/ at de bliffue trygge paa GVds Naade oc Venskaff/ at de visselige vide/ at de høre til den hob som ere Guds vdualde/oc at de ere Guds Børn efftersi Gud saa Faderlig omgaais met dennom/ at de kunde forbedris oc tuctis. Efftersi der staar skreffuit Judith i det 8. Alle de som vaare Gud kiere bleffue bestandige/ oc maatte offueruinde megen Bedrøffuelse. 2. Timot: 3. Alle som ville leffue Gudelig i CHristo JEsu de skulle lide forfølgelse.

Cap. XI.

Bedrøffuelse tien til Bønen oc til GUds ære.

DEt veed vel huer Christen / at den aluorlig Bøn oc paakaldelse til GUD er høyelig fornøden. Naar det gaar nogen lyckelig / da beder hand lidit / eller ickun saa løselig / det gaar hannom icke synderlig til Hiertit. Den Bøn som icke er vdtrengd formedelst Kaars oc Bedrøffuelse hun gaar icke ret aff Hiertens grund: Men Angist oc Nød optender Sindit / driffuer oc iager oss til Gud / oc giør det / at mand raaber inderlig oc aluorlig til Gud. Thi vdi nøds tid da forstaa oc kiende wi ret / huor aldelis intet wi formaa oss aff oss selff / Huor storlige wi haffue Gud behoff / at hand / ia hand allene / vilde regere oc beskerme oss.

Lige som it Vand / den stund det flyder offuer iæffne / vide oc brede Marcke / da giffuer det sig icke op ad / men breder sig alleuegne vd: Men naar det samlis i hob

oc trangt indeluckis ved konst/ da driffuis det høyt op: Lige saa er det oc met Menniskens sind/ all den stund det er ledigt oc vden Sorg/ da vdbreder det sig/ flyder vijt vd/ bliffuer offuerdaadigt / oc tencker icke inderlig paa Gud/Men naar det bliffuer trengd ved Sorg oc drøffuelse/saa opløffter det sig suaarlige/ met Hiertelig Bøn oc paakaldelse til Gud i Himmelen/ oc begierer Naade oc Hielp/som det gamle Sprock lyder.

J Nød lærer mand at Bede.

Esa: 26. Naar drøffuelse er der/ da søger mand dig/ naar du straffer dem/da raabe de jammerlige.

Exempel. 1. Sam: 7. Den tid Jsraels Børn hørde Philisternis deris Fienders tilkommelse/ fryctede de sig oc sagde til *Samuel*, Lad icke aff at raabe for oss til HErren vor Gud/ at hand frelser oss fra Philisternis Haand.

Manasses, som alle sine Dage vaar en Blodhund/ bleff bunden met Lencker/ oc henført til Babylon, oc der hand

vaar

vaar i Angist / formanede hand HERren sin Gud / oc Gud hørde hans Bøn / oc førde hannom igen til bage til Jerusalem / 2. Kronic : 33.

Matth : 8. Der bleff en stor Storm vdi Haffuit/saa at Skibit skiultis aff Bølgerne / oc hand soff/ oc Disciplene traadde til hannom/ vacte hannom op oc sagde/ HERre hielp oss / wi forderffuis.

Matth : 15. Lærer dig den Hedenske Quindis Exempel / huorledis HERren vndertiden forhaler sin Hielp / Paa det at wi dissmere oc inderligere skulle raabe oc bliffue hart ved at bede.

Augustinus. De fromme bliffue tryckte met Kaars oc Modgang/ i den Christne Kircke oc Menighed/ at de skulle lære at raabe oc bede: Oc naar de det giøre / at de da skulle bliffue Bønhørde: Oc naar de ere Bønhørde / skulle loffue oc prise Gud.

Lige som bedrøffuelse giffuer Aarsage/ til den Første part aff Bønen / som er at begiere nogit aff Gud/saa vdkræffuer hun ocsaa den anden part aff Bønen/ som er at loffue oc tacke Gud.

Allmectighed / Vished / Retferdighed/ Barmhiertighed/ Sandhed / disse høye Guddomlige Dyder / som ere all Loff/ Prijss/ oc ære værde/ Giffue sig jo tilkiende vdi de Christnis kaars oc bedrøffuelse/ Naar Gud hiemsøger Syndere/ trøster de bedrøffuede/hielper aff all Nød/ Da forundre alle Christne sig høyelige der offuer/oc derfor bryde de vd / ophøye oc rose Gud met wsigelig Loff oc Pris.

2. Corinth: 4. Wi haffue oc dette Liggendefæ i Jordkar/ paa det at den offueruettis Krafft / skal vere Guds oc icke aff oss. Det er / wi ere suage oc elendige Kar / paa det at Guds ære oc icke vor / skal atspøris.

Til it Exempel tag Danielis Historie i det 3. Cap. Huorledis Jødernis Fengsel haffuer vnderlig tient til Guds

ære oc Loff. Thi der de tre vnge Mend Daniels Stoldbrødre bleffue beuarede i den Gloendis Oen/ da bleff den sande GVds kundskaff der ved vdbredt/ i det gantske Babiloniske Rige.

Iohan: 6. Giffuer den HErre CHristus Aarsagen tilkiende offuer den blinde / huorfor hand vaar født Blind aff sin Moders Liff/ som vaar / at GVDS gierninger skulde Aabenbaris vdi hannom.

Der til met ere alle Propheter/ Apostle oc vdualde/ ved huilcke Gud haffuer giort store vnderlige gierninger/bleffne forhaanede oc en Part ynckelige ihielslagne at mand skulde see oc mercke/ at deris Tro oc væsen/huilckit end da holt ved/vaar en Guds gierning/oc icke Menniskelig Krafft/ for huilcken Gud vdi alting bliffuer prisit oc ærit.

Cap. XII.

Bedrøffuelse tien til Fromhed.

KAars oc Modgang affſkaffer de forgangne/ oc affuerier de tilkom= mendis Synder/hielper at plante/ øffue oc formere allehaande Dyder / at de onde bliffue kallede til bedring/de from= me til ſtørre fromhed. Thi det giør vort Kiød ſuaarlig vee / at det ſkal lide Mod= gang/ det vilde langt heller leffue roligt oc lyſtigt: Nu veed vel huer ſom Fornufft haffuer/ at hand met ſin wtilbørlige Lyſt/ fører ſig ſelff ſtor genuordighed paa hals. Huor faare hand begynder at tage ſig vare for ſaadant wſkickelig væſen/ſom for en aarſag til ſin Jammer oc Elendighed/ paa det hand icke oc foruden denne nerue= rendis Modgang/ ſkal komme i den euige Pine oc Plage. Dette vil ieg nu forkla= re oc beuiſe / førſt met Lignelſer / derneſt met Vidniſbyrd aff den hellige Skrifft/ oc for det tredie met Exemple. Det ſtille Vand det maa vere i huor klart det er/ ſaa bliffuer det dog raadit: Men det ſom haffuer ſit løb/dis mere det falder off= uer ſand oc ſtene/ jo klarere oc bedre det er:

Saa

Saa bliffuer oc it fromt Menniske forut-den Kaarsit forderffuit oc Lad: Men naar hand bliffuer opuact oc øffuit ved Kaarsit/saa forfremmis hand til alt gaat.

Det rustige Jern bliffuer ved fælen klart oc siet: Saa haffuer oc den gamle rustige oc forderffuede Adam altid Kaars oc Modgang behoff/ som kand rense oc klar giøre hannom fra Syndens Rust oc wrenlighed.

Naar end skønt en Kniff er klar/ oc bliffuer icke brugit/ saa bliffuer hand rustig igen/ forædis oc bliffuer forderff-uit/ Men dis mere mand bruger hannom om der end nogit aff hannom forslidis/ saa bliffuer hand dog klarere: Lige saa/ om nogen end skønt haffuer en god art oc natur i sig/ oc bliffuer dog icke forsøgt vdi bedrøffuelse/ saa bliffuer hand forrustit/ oc forderffuit: Men ved Kaars oc Mod-gang om hand end bliffuer der offuer som it Menniske/Amectig/ saa bliffuer hand dog dis klarere/ renere oc herligere.

Den Sæd som kastis vdi Ageren/ lider Regn/ Sne/ Rimfrost/ oc allehonde

Storm oc Vuær / alligeuel voxer hand oc ber Fruct: Lige saa oc den Aandelige Sæd/som er GVds Ord/ naar den annammis aff Gudfryctige Hierter / bliffuer hand icke vdslet ved Bedrøffuelse/ men ber retskaffen god Fruct.

En Hassel bliffuer bedre om hun bliffuer bancket: Lige saa forbedris oc Menniskene ved Slag oc wlycke.

Til den haarde Heste oc Asens hud/ hører alt en skarp Skrabe/ som kand klaa dennom: Saa behøffuer oc vort wtæmmelige Blod en stor Modgang / at det kand der ved skrabis oc rensis.

Klæde maa mand bancke oc sla / ellers kommer der Mul oc Orme vdi: Lige saa kunde icke de Aandelige Orme / som er / skalckhed oc Synd faa offuerhaand/ om wi bliffue vel straffede oc slagne i tide. Naar Kiødit icke bliffuer saltit/ forderffuis det/ oc voxer Madke der vdi/men saltit met sin skarphed / forhindrer at det icke raadner: Lige saa strøer Gud Salt offuer oss ved mange haande Fristelse/ oc forsøgelse/ at de skulle bijde oss / paa det wi

skulle icke bliffue forderffuede / vdi Synd oc ondskaff.

It ledigt Legome / som icke er øffuit vdi Arbeide / falder lettelig hen vdi Siugdom / oc er mere Suaghed vndergiffuit / end det som Arbeider / Men det som Arbeider oc rører sig / det er smuckere oc sundere: Lige saa haffuer en trælit oc bedrøffuit siæl mere aarsag til at vere reen oc klar for Gud. Mand siger oc rettelig / dis skarpere Luden er / dis bedre tager hun wrenhed bort: Lige saa haffuer vor wrene oc forderffuede Natur en skarp bidendis Lægedom behoff / oc jo mere Bedrøffuelse / jo mere bort æder hun oc affbider allehonde wretferdighed.

Her tien det Ordsprock: Naar Hoffuedit er lægt / saa er Skurffuen glemt / oc som Tydsken siger. Da der Kranck genas / ward er böser / dann er vor was. Det er / Der den Siuge bleff til pass / bleff hand argere end hand vaar tilforn. Derfaare er jo Siugdom hannom nyttigere / at hand icke skal bliffue verre.

For det andit vil ieg fremdrage den hellige Skrifft. Leu:

Leu: 26. Truer Gud offte met siu-fold større plage/ naar mand icke retter oc bedrer sig/ aff den forgangne ringere Straff. Her beuiser jo HErren selff ved Mosen, at wlycke oc modgang skal føre met sig/ Menniskens Leffnits omuendelse oc forbedring.

Prouerb: 20. Mand maa formene det onde met haard Straff/ oc met aluorlige hugg/ at mand kand føle dem. *Heb*: 12. All Straff/ naar hun kommer/ da siuntis oss den icke at være glæde/ men bedrøffuelse: Men der efter skal hun giffue dem Retferdigheds fredsommelige Fruct/ som ere øffuede der vdi.

1. *Pet*: 4. Huo som lider paa Kiødit/ hand lader aff at synde/ at hand fremdelis/ skal icke leffue den tid som endnu igen er i Kiødit/ efter Menniskelig begiæring/ men efter Guds Villie.

For det Tredie / skulle Exempler end klarere beuise det samme. Vnder Iosua haffde Israël megit strid imod deris Fiender/ oc de fulde icke aff fra HERREN/ før end de komme til Rolighed / oc haffde alting offuerflødige. Iosue 1. Iudith: 2.

Dette er it Exempel om it heelt Folck. Hør it Exempel om en eniste Person.

Den Prophete Ionas, der hand vaar i Hualfiskens Bug / da tenckte hand paa sine Misgierninger/ omuende sig oc bleff hørig oc Lydig for Gud.

Den forlaarne Søn /vende da først tilbage til sin Fader / der Armod oc Elendighed kom hañom vnder Øyen: Luc: 15.

Giff act paa Forfarenhed: Wi tencke vel saa offte ved oss selff: Nu vel/ naar du bliffuer Karsk vilt du holde dig redelige oc vel/oc tiene huer mand: Haffde du mere Rigdom/ da vilde du gierne trolige giffue Fattige Folck: Men naar wi komme aff Graffuen oc oss fattis intet da kand ingen affuerie vor Ondskaff.

Til it Exempel, tag for dig tuende Hus / vdi det ene holder mand Bryllup

oc ere glade / vdi det andit ligger en død-siug: Vdi Dantzehusit brugis allehonde lætferdighed/ wtuctige oc slemme Ord/ Løsactige Sang / skammelige Seder / hoffmodige klæde dragt. Den ene vrinsker som en Hest/ den anden stamper som it Esel / den tredie dricker sig drucken oc fuld / den fierde begynder icke heller megit som gaat er/ saa at en maatte vel sige: At Menniske ere bleffne til wfornufftige Beester oc Diur.

Hos den dødsiuge er det alt stille / der taler mand intet vden erlig snack / der handler mand tuctelige oc ydmygelige / vdi saadan tid Philosophere, bede/ trøste/ icke allene Mendene/ men ocsaa Quinderne oc Børnene i Husit: Da vide de at sige: Huad er dog Mennisket? Huor aldelis intet er vor handel oc Leffnit her paa Jorden? Saa oc saa skal det gaa vdi det tilkommendis Liff.

Fra Brylluppit gaar mangen hiem offuermaade drucken / fortryder at hand er icke saa Lycksalig som en anden: Oc maa skee er betagen oc fangen aff skøne

Quinders Kierlighed/ som hand haffuer seet vdi Dantzen / oc det haffuer betagit hans Hierte: Kommer hand hiem saa seer hand surt oc ilde paa sin Hustru/ er vred oc keed aff sine Børn / oc fortørnit imod sit gantske Hus.

Men den som gaar hiem aff Klagehusit/er vel til freds at hand icke ligger i saadan Nød/ haffuer hand tilforn hafft nogen bedrøffuelse / saa kand hand nu bere den saa megit taalmodigere / naar hand ligner den mod den store Vee oc pine/ det Død siuge Menniske maa lide. Derfaare bliffuer hand venligere imod sin Hustru/ Børn oc gantske Hus/ oc tager der aff aarsage til at rette oc bedre sig.

Cap. XIII.

Bedrøffuelse tien til Guds Fryct oc Lærdom.

KAars oc Modgang føder GVds fryct/ i dennom som det lide/ ia ocsaa i andre/ som det høre oc vide/ saa at mange tage sig deraff Exempel, oc begyn-

begynde der effter ingen fortred imod Gud. Thi det er jo tilbørligt at frycte for den/ som kand met all ret oc billighed paa legge oss all Plage.

Nu kunde wi skrøbelige Menniske icke staa den stercke Gud imod/ ia wi kunde icke affuerie den ringiste Siugdom. Wi maa lade oss plage aff de ringiste oc foracteligste Creatur/som ere Lus/ Fluer/ Mygg oc andre saadane/huilcke oc før ere bleffne den Stormectige Herris oc Kongis aff Egipten hans Herrer oc Mestere.

Mand pleier at sige: **Brendt Barn/ rædis for Ild.** Thi vdi saadan Mening sagde Moses til de mistrøstige oc forfærede Folck: **Gud er kommen at hand vil prøffue eder / oc at hans fryct skal vere eder for Øyen/ at i skulle icke synde.**

Exempel, Jo mere HErren iagede oc dreff Dauid hid oc did jo flittigere vende hand sig til HErren oc fryctede hanom. 2. Sam: 15. Ja icke allene Dauid/men oc andre som saae hans jamer oc elendighed/

haffde aarsag/at frycte Gud mere/ besynderlig efftersi GUD her effter saa hart straffede Dauids Horeri met Blodskam/ met Oprør/ Mandrab oc mange Folckis Ødeleggelse.

Den hellige Skrifft setter oss mange steder saadane skreckelige Exempel for/ paa det wi icke skulle acte GUds vrede ringe/ men aluorlige frycte oss/ for vor Synds oc ondskaffs skyld.

Naar en Misdedere bliffuer vdført/ Halshuggen/Hengdt/Steylit/Drucknit/ da lære andre at frycte sig/ oc tage sig vare for det som skiller den samme ved Liffuit.

Lige saa naar Gud lader skade oc wlycke falde paa nogle Personer/ eller it gantske Folck/da skal det gaa alle andre til Hierte/ at de tencke paa den bedrøffuedis vilkaar/ lige som dem selff vederfoer saadan wlycke/paa det de kunde frycte Gud/ oc tage sig vare/ at de oc icke falde i lige saadan Guds hæffn oc straff. Sandelige baade fromme oc wfromme haffue sig at befrycte: De fromme kunde vel forfare oc betencke/ at saadan timelig wlycke er Tegen

oc

oc paamindelser / om den euige Wlycke / som er mange tusind gonge wlideligere / oc suaarere / oc faar aldrig nogen ende.

Derfore giffuer saadan deris oc andres wlycke aarsag til at affuende det / formedelst huilcket de affle offuer sig den euige plage.

De onde oc wfromme / som ere icke aldelis forstockede / oc kunde endnu bruge deris Fornufft / begynde oc at frycte for Gud / oc tencke: Der som Gud saa tager fat paa de fromme / hudstryger oc plager dennom / her paa Jorden / de som dog ere icke saa onde som wi ere / huorledis vil det da gaa oss / som haffue fortient ti gonge saa stor pine oc straff som de?

Hiere: 25. See ieg vil begynde at plage i den Stad som er kaldit effter mit naffn / Oc skulde i bliffue wstraffede? J skulle icke bliffue wstraffede.

Luc: 23. Skeer der saadant met det grøne Træ / huor vil det gaa met det vissne?

 1. *Pet*:

1. *Pet*: 4. Det er tid / at Dommen begynder paa HErrens Hus: Men begyndis hand først paa oss/ huad ende vil det da faa met dem som icke tro Guds Euangelio?

Gregorius skriffuer: Efterdi Gud hand slar dennom saa hart/ huilcke hand skoner/ huor gruelig oc hart skal hand sla deñom/ som hand icke vil skone eller spare? De bedrøffuede Christne elske Gud inderligere/ effterdi de finde den søde Trøst aff deris Himmelske Fader/ vdi all deris drøffuelse/ paa hues Naadige villie de aldelis intet tuile.

En Hund som er aff en god art/ bliffuer hand slagen aff sin Herre/ holder hand sig icke dismindre til hannom. It gaat Barn/ naar det bliffuer straffit/ saa elsker det icke sin Fader dismindre/ oc begierer det strax at vere i Venskaff met hannom: Saadant sind skulde oc retsindige Christne

ne haffue mod deris Himmelske Fader. Men de onde Børn / naar de bliffue slagne / flye de fra Faderen / knurre oc murre imod hannom.

Cap: XIIII.

Kaars oc Modgang tien til Ydmyghed oc Sactmodighed.

* * *

HOffmodighed giør intet gaat. Lycke oc Metgang føder Høffmod / oc andre Menniskis foract/Men kaarsit føder Ydmyghed / at en icke acter sig selff for megit / men lader andre Folck ocsaa gielde nogit hos sig / hues Hielp oc Raad hand oc vel kand haffue behoff.

Lige som mand pleyer at stæcke Fedrene paa Fule / naar de begynde at flue for langt eller for høyt: Saa forringer oc formindsker G V D vor Rigdom / Anseelse / Ære oc Velde /

paa

paa det wi skulle icke ophøye oss aff saadane gaffuer.

Lige som it Legome der er ved megit Arbeid/ mødig oc træt/ begierer ro oc huile/ oc at ligge stille: Saa naar Siælen er megit besuerit/ met Kummer oc drøffuelse/ bliffuer hun Ydmyg/ søger effter huile/ oc fristis aff ingen ting mindre/ end aff Hofferdighed.

Nabuchodonosor hoffmodede sig selff aff sin Mact/ sine Seyer oc Mandoms gierninger oc kaastelige Bygning/ Men effter hand vaar kommen vdi wlycke/ haffuer hand lært at giffue Gud all Loff oc ære.

Paulus 2. Cor: 12. bekiender selff/ at hannom vaar giffuen en Sathans Engel/som skulde sla hannom med Næffue/ at hand icke skulde ophøye sig aff sine Aabenbarelser.

Forfarenhed vidner det selff/ at naar Rige/ Ypperlige oc stolte Folck berøffuis deris Gods/ da bliffue de ydmyge/ fordi de nu lære oc forfare at disse timelig ting ere wstadige/ oc at de jo lenger jo mindre

skulle

skulle forlade sig paa dennom. Derfor er tit oc offte bedrøffuelse Menniskene saa vel fornøden/ som Mad eller dricke.

Kaars oc Modgang giør Menniskene tamme/ enfoldige/ venlige mod sig selff oc andre Folck. It stycke Jern naar det slais oc banckis met Hammer / da vorder det tyndt/ bret/ klart oc vegt: Saa bliffuer oc de haarde Hierter/ formedelst Angist oc Nød / klarere oc slettere / at mand (saa at sige) kand vinde dennom om en Finger.

De onde Heste / Pleyer mand at henge Mulekaarff paa/ at de icke skulle bide: Saa haffue wi ryggeløse bidske Menniske/ oc vel Mulekaarff behoff / det er / Kaars oc Modgang / saa giøre wi andre Folck dis mindre Skade / oc belade oss selff met færre Synder.

Exempel den grumme Manasses bleff smuck tæmt oc spægit/ der hand bleff henført bunden oc fangen.

Paulus bleff nedslagen for Damasco, lige som en Ulff/ Men hand stod op igen som it Lam. Act: 9.

Cap. XV.

Kaars oc Modgang tien til Medlidenhed oc Taalmodighed.

† † †

AT haffue Medlidenhed met forstrengde Folck / er en Christelig fornøden Dyd. Den icke haffuer lidt forfølgelse / Fr., else / oc Elendighed / hand kand icke haffue stor Medynck offuer andre.

En Siug troer ingen bedre / end den der oc er siug / Lige saa kand den Arme allerbest tro den Arme / den Bedrøffuede / den som er bedrøffuit.

Huorledis gaar det til / at den HErre CHristus / vor Ypperste Prest / haffuer medlidenhed met oss arme Folck / at wi tøre glædelig komme til hannom / oc forlade oss paa hans Hielp? Der aff kommer det som Paulus siger / Heb: 2. At hand er oc selff forsøgt / oc haffuer lidt den allerstørste Wee oc Pine.

Forfarenhed vidner det / at de som selff haffue liggit met vdi Hospital / haffue større Medynck / oc ere mere tilbøielige til at hielpe / end andre.

Den ædele Dyd Taalmodighed / haffuer ingen platz vdi Lycksalig tid. Naar it Menniske haffuer lang tid verit karsk / kand hand icke met Taalmodighed lide siugdom: Eller naar hand forsøger lidet Modgang / bliffuer hand formedelst vtaalmodighed forbitterit. Men bedrøffuelse lærer Taalmodighed / en Part / fordi mand giør en Dyd aff Nøden / en Part / fordi mand bliffuer jo lenger / jo mere vant ved Bedrøffuelse / oc aff den vane bliffuer det hannom lættere: Men besynderlige naar GUD der hos giffuer oc forlæner sin Hielp oc Trøst.

Rom: 5. Drøffuelse giør Taalmodighed. Taalmodighed giør Forfarenhed. etc.

Luc: 15. Den forlorne Søn haffuer oc faait saadan en Dyd / vdi sin elendig-

elendighed: At hand siger til sin Fader: Holt mig her effter icke mere for en Søn/ men som en Dagløneere/allene at ieg maa bliffue i Husit hos dig.

Lige saa skulle wi oc veluillige lide/ allene at GUD icke skiuder oss vdaff sit Hus.

Den Hedenske Mand Socrates haffde denne fordeel aff sin onde Quinde: At hand kunde lære Taalmodighed hiemme i sit Hus/ huorledis hand vden Hus skulde lide andre Folckis wret oc Spaat.

Cap. XVI.

Bedrøffuelse tien til Maadelighed eller Sindighed.

EN Oxe faar haardere Kløffue/eller Howe paa haarde steder/ end naar hand bliffuer forlt oc feet vdi en lystig Eng: Men tuert imod/ de Børn som opfødis til Arbeid/ iblant fremmede Folck/ de er almindelig sterckere/end de der ere vant hiemme hos Forælderne vdi kræsenhed oc Orckeløshed/ Lige saa bliffue

Menniskens Sind vege oc bløde aff Wellyst/ men formedelst Arbeid/ Nød oc trang bliffue de haarde/stercke oc Mandelige.

Exempel, De hellige Apostle bleffue ved forfølgelse jo lenger jo kiønere/ oc frimodigere/ som Apostlenis gierninger der om vidner.

Paulus 2. *Cor*: 12. siger: **Jeg er ved god Trøst i skrøbelighed/ i forsmædelse/ i Nød/ i forfølgelse/ i Angist for CHristi skyld/ Thi naar ieg er skrøbelig/ da er ieg sterck.**

En Læge naar hand formercker at den Siuge æder for megit/ oc bliffuer for fed/ da forbiuder hand hannom det/ oc flyer hannom der ved sin Sundhed/ oc hielper hannom: Lige saa naar wi vanbruge Vijn oc Korn oc andre Guds gaffuer til offuerflødighed/ oc anden wtilbørlighed/ saa straffer Gud oss met Hunger/ Dyrtid/ oc andre Plager/ at wi skulle lære Maadelighed/ oc bruge hans Gaffuer met Tacknemmelighed.

Syrach i det 11. En ond Time giør/ at mand forglemmer all glæde. Saa forglemde Dauid vel sit Bolerj/ der Absolon dreff hannom vdaff sit Rige.

Cap: XVII.

Bedrøffuelse tien til at foracte Verden/ oc til flittighed vdi alt gaat.

* * *

Kaars oc modgang bort tager Kierlighed til denne Verden/ oc hensetter all denne Verdens farlige forlystelse. Wi vilde gierne vere Rige/ saa giffuer Gud oss armod: Wi begiere Sundhed/saa giffuer Gud oss Siugdom oc fører oss vdi Elendighed/ at wi saa gaat som intet vide aff Vellyst eller lystigt Leffnit i denne Verden/ oc begynde saa at faa en verstyggelighed til disse forgengelige oc wstadige ting/ oc begiere it andit

andit bedre oc euigt Liff / der som skal vere ende paa all Møye oc Arbeid.

Den som vandrer offuer Marcken/ naar han kommer vdi skønt lystigt Græss oc Eng / eller til gaat Selskaff vdi Kruhusit / da tør hand vel der forsømme sig/ oc forglemme sit egit hiem: Men naar hannom vederfaris en Vlycke offuer en anden/ saa haster hand saa megit dis snarere hiem til Hustru oc Børn/ som hand kand haffue bedre Rolighed oc Fred: Lige saa naar oss tilfalder timeligt Gods/ oc oss giffuis sundhed/deylighed/Rigdom/ Ære oc Velde/ da sla wi oss formegit der til/oc acte saa megit dis mindre det Himmelske Liff: Derfor giør Gud oss veyen her i Verden vanskelig / at wi icke skulle mere elske dette timelig Liff/ end det rette/ Fæderne land / til huilcket wi stunde oc Reyse.

Exempel, Israels Børn haffde icke stor Lyst til Sang oc Strengeleg / den tid de sade Fangne hos Vandbæckene vdi Babilon. Psal: 137.

Det forfarer mand paa de Siuge oc Fangne/ oc andre bedrøffuede Folck/ huor fast de stunde effter Mad / Dricke / Klæder/ Dantz/ Boleri/ Spil/ oc Pral etc.

Jeg tencker at Kaars oc Drøffuelse fortager dem saadant/ Lige som Solen affsmelter Sneen. Her offuer ere de Arme oc Bedrøffuede almindelige mere redebone til at offuergiffue Verden / oc heller vilde fare her fra til Gud/ end de Rige / Sunde oc Lycksalige. Huorfor Augustinus skriffuer i sin Bog de Symbolo: **See/ Gud haffuer opfylt Verden met saa stor Bedrøffuelse/ hun er bitter oc beesk/ alligeuel elsker mand hende/ Hun er forfalden/ alligeuel boer mand i hende. Kiere huad skulde wi vel giøre/ der som du Verden vaare sød oc fast? O du wrene Verden / du est Sur / oc bedrager dog alligeuel / huem skulde du icke skuffe der som du vaare sød.**

Kaars driffuer oc formaner icke alle-

ne

ne til all dyd oc fromhed/ men optender oc-
ſaa flittighed oc aluorlighed vdi oſſ / at wi
bliffue lyſtige/vackere/nidkiere oc icke dow-
ne eller lade/til at fare frem vdi alle dyder.

Lige ſom mand handler met en Heſt/
om hand er end ſkønt god/ maa mand dog
giffue hannom Sporen/ vndertiden: At
hand kand løbe dis faſtere: Saa haffue
wi oc Spore oc Gadd behoff vdi vort
Kald/ at wi der vdi kunde beviſe oſſ ſaa
megit dis flittigere.

Naar mand ſlar paa en Dowen oc
ſøffnactig Suend/ da arbeider hand flitti-
gere oc lyſtigere: Lige ſaa haffue wi me-
ſte part Tieneris Sind oc mod / ſom al-
tid vil vere dreffne oc ſlagne. Endog det
er onde Suenne/ huilcke intet giøre vden
de driffuis der til met Knippelen. Saa
maa mand dog alligeuel nøde oc tuinge
dennom/ indtil de begynde at tiene trolige
oc villige. Lige ſaa behager icke Gud en
wuillig tieniſte / men hand elſker en lyſtig
oc friuillig gierning /oc en glad giffuere:
Dog giør den languarendis Offuelſe i det
gode/ det ſamme her effter velbehageligt
oc lyſtigt.

Cap. XVIII.

Bedrøffuelse tien til timelig Velfærd oc Lycke.

HER til haffue wi talit om den Aandelige Nytte/ som Kaars oc bedrøffuelse fører met sig/ ved huilcken Menniskens Siæl bliffuer begaffuit oc beprydit met Vijsdom/ oc allehonde Dyder: Nu ville wi tale om timelig Lycke/ som offte følger met/ eller effter Kaarsit.

De som Bo vdi Dale eller Huler/ bliffuer icke slagne aff Liunild/ eller Torden: Saa beholder oc en ringe Stat/ sit wesen oc vilkaar best for all tuang.

Lige som de dyrbariste Speceri oc Vrter lucte allerbest/ naar de sønderbrydis/ knusis eller brendis: Saa bliffuer oc Dyds oc Fromheds Loff vijt vdspredt oc Naffnkundig vdi Modgang.

Exempel, At Abraham foer aff sit Fæderne Land vdi Elendighed/ oc leed stor Bedrøffuelse/ det bleff hannom til alsomstørste Ære oc Loff.

Israels Børn bleffue hart trengde vdi Egypten/ men dog ere de vdførde oc befriede met saa stor herlighed/ som mand aldrig nogen tid haffuer hørt eller læst. Huor om mand oc vel veed i Verdslig handel at tale/ effter dette Rim:

Stor ære oc glæde ey vindis kand/
Vden megen fare oc stor modstand.

Oc fordi at Sommeren kommer effter den kaalde oc haarde Vinter/ da er hand saa megit dis kierere oc lystigere.

Jo gruseligere oc Mandeligere en Fiende strider/ jo større glæde kommer der aff vdi Seyeruinding oc Triumph.

Den som haffuer hafft en haard Leye oc lenge verit siug/ hand holder mere aff sin sundhed/ end om hand icke haffde verit Siug/ oc de som sørgede for hannom faa ocsaa en megit større glæde aff hans Sundhed: Lige saa tager Gud Rigdom fra oss til en tid/ lader oss myste vort Fæderne Land/ oc andre timelige fordeel/ paa det/ om hand vnder oss dem igen/ vor glæde da skal vere saa megit dis større.

Jt Exempel haffuer du i det fortabte Faar / oc den forlorne Søn/ aff huilcke mand mere glæder sig/end om de haffde aldrig bleffuit borte/ eller om mand ingen Sorg haffde hafft for dem.

Men om det oss icke igengiffuis her i Verden/ som wi haffue myst: Saa er dog vor Samuittighed til freds oc glad vdi Gud: Huilcken Fred oc Glæde langt offuergaar all Verdens vellyst.

In summa, Effter stor bedrøffuelse følger allehonde Lycke: En part fordi / at Gud oc her i Verden rigelig betaler Fromhed/ Taalmodighed/Retsindighed: En part/fordi det er GVds Vijs oc Natur / at sla neder / paa det hand kand ophøye: Oc at sla ihiel / paa det hand kand giøre Leffuendis igen.

De aller lystigste oc skøniste Blomster oc Rosen / voxe vdaff Torne: Lige saa vdaff stort oc hart arbeid oc Bedrøffuelse vdspringer de aller behageligste Fructer.

Hine smaa Bier samle aff beeskiste Vrter paa Marcken det sødiste Honnig:

Lige ſaa haffuer oc forſtandige Menniſke ſtort nytte oc gaffn vdaff Bedrøffuelſe.

Exempel, Joſeph vaar hadit oc bleff ſolt aff ſine Kiødlige Brødre / hen i Elendighed: Denne elendighed tiente hannom til ſtor ære oc Lycke/ at hand bleff en Herre offuer det gantſke Ægiptiſke Rige.

Jo mere den Tyran Pharao tog ſig for/ at vndertrycke Iſraels Børn/ jo mere voxte de / oc bleffue mangfoldige oc wtallige. Exodi. 1.

Dieffuelen lod Job aldelis intet beholde aff alt ſit Gods/ Men HERren gaff hannom det altſammen igen/ end ocſaa i dette Liff.

Huem ickun giffuer act der paa/ da kand hand fornemme / at en der haffuer verit forſkut oc ringe actit hiemme hos ſine egne / haffuer offte verit andre Folck megit behagelig oc kier/ oc er brugit til ſtor ære aff dennom.

Item, Ens wlycke er tit vendt / oc gaait hannom til alſomſtørſte Lycke.

Cap. XIX.

Bedrøffuelse tien til det euige Liff.

†††

DE Frommis Bedrøffuelse er it Veldigt oc wryggeligt vidnisbyrd om wdødelighed / om den Yderste Dommedag oc det euige Liff. Thi det er jo wmueligt / at de Ypperste oc beste Creatur skulle allene vere skabte til Møye oc Arbeide / oc de onde oc arrige skulle gaa wstraffede hen: Det vaare jo ret tuert imod Retferdighed. Nu seer mand her paa Jorden intet ret aabenbarligt skilsmis emellom Paulum oc Neronem. De fromme haffue gierne mindst Lycke oc Ære: Saa maa der jo endelig vere it andit Liff til / vdi huilcket huer faar som hand haffuer Leffuit til her paa Jorden.

Ligeruis som Kornit naar det er turskit/ Kastit oc rensit/ fra Affnen/ saa giemmis det paa Korn Lofftit: Saa bliffuer Christne Menniske Slagne/Pla-

gede oc ren giorde fra wredelighed/ oc samlis i det Euige Himmerigis giemme.

Ligeruis som ingen Triumpherer eller Kronis vden hand haffuer Mandelige stridt eller fictit tilforn. Huilckit icke skeer vden stort Arbeid oc Fare. Saa kand oc ingen faa den Euige Krone/ vden hand tilforn haffuer lidt megen Angist oc Nød.

Den Siuge maa tage til sig Purgatz oc Lægedom/ ihuor bitter oc beesk hand er/ at hand kand komme til sig igen/ oc icke dø: Lige saa naar wi lade Guds Haand raade met oss/ oc wi holde ickun stille/ om det end skønt giør vee/ saa tien oss det dog til Euig Sundhed.

Widnisbyrd aff Skrifften.

Matth: 5. Salige ere de som lide Bedrøffuelse/ thi de skulle trøstis. *Matth*: 7. Porten er sneffuer oc Veyen er smal/ som gaar til det euige Liff. *Luc*: 6. Salig ere de som her græde/ thi i skulle Lee/ der imod vee eder i Rige.

Rom: 8. Ere wi da Børn / saa ere wi oc Arffuinge/ det er/ GVds Arffuinge oc Christi metarffuinge: Om wi ellers lide met hannom/ paa det wi skulle ophøyes met hannom til Herlighed. Her giffuer Paulus klarlige tilkiende/ at huo der vil vandre met Christo / hand maa løbe igennom Ilden met hannom. 1. Cor; 11. Naar wi Dømmis / da straffis wi aff HERREN/ paa det wi skulle icke fordømmis met Verden.

Cap. XX.

Met huad forskel/ Bedrøffuelse er nyttig / effterdi de vantro bliffue verre vnder Kaarsfit.

HER til haffue wi talit om Legomlig oc Aandelig/ Timelig oc Euig nytte oc gaffn/ som en Christen bekommer aff Kaars oc Bedrøffuelse/ huilcket

icke skal forstaais i den Mening/at Kaars oc Bedrøffuelse for sig selff / aff sin egen art/fører saadant nytte met sig/Thi ellers haffde vel Pharao met andre wgudelige omuent sig vdi deris wlycke oc bleffuit salige. Men GVds Aand huiler hemmelig vdi de tro Christne/ vnder bedrøffuelsens Skygge/ renser/ forbedrer/ trøster oc styrcker dennom / oc forarbeyder de forskreffne Nyttte oc Fructer vdi deris Hierter.

Ligeruis som Skrifften tillegger vore gode Gierninger en Løn oc Betalning/ Men i Sandhed giør allene Guds naade/ved Troen til CHristum oss salige/aff huilcken Tro gode Gierninger flyde naturlig/huilcke wi dog icke selff giøre/Men HERren formedelst oss sine Redskaff. Philip: 2. 2. Cor: 3. Saa er Kaarssit it GVds redskaff/ ved huilckit hand tucter vort Kiød/ fører oss i Skole/ oc tuinger oss fra det onde til det gode. Huor nu den hellig Aand vil haffue sin Bolig/ der skicker hand gierne sine Sendebud oc forløbere / Angist oc Nød / som skal giøre

Menni-

Menniskens Hierter bedrøffuede oc forgefulde Ydmyge oc nedsla dem/ at hand kand finde saa megit dis bedre platz oc rom / at vdrette oc giøre allehonde gaat der vdi. Derfor huad her til er talit / synderlig om Kaarsens Aandelige nytte oc gaffn/ er oc bliffuer sant met de Trofaste oc Fromme / som ere begaffuede met GVds Aand / dennom alle til Trøst oc Salighed.

Men tuert imod huad Kaars oc genuordighed vdretter hos de Vantro/ eller onde Menniske/ som icke haffue GVds Aand/ vil ieg nu paa det allerkaarteste/ til denne Sags videre forklaring forgiffue.

I. De Vantro til regne icke Gud deris Lyck salighed/ men deris egen skickelighed oc duelighed: Men deris wlycke tilregne de den blinde Fortunæ, det er Lycken/lige som Fortuna eller Lycken skulde haffue nogen Synderlig formue / foruden GVds Krafft oc Gierning.

Tag Sennacherib de Asiriers Konge til it Exempel, hand vdaff GVds forsiun

siun oc Tilladelse tuingde moxen den gantske Verden / huilcket hand tillagde sin egen styrcke / oc icke Gud. Thi hand hadede oc lastede den sande Israels Gud. Strax der effter sende Gud en Engel/som i en Nat slo hannom Hundrede fem oc firesinds tiue Tusinde Mand fra: Her bekiende hand icke at Gud haffde giort det/ Men/ maa skee/ Fortuna wlycke eller andre sager. Thi haffde hand bekiendt at denne Straff vaar hannom paa lagt aff Gud / da haffde hand icke der effter bedit vdi den Affgudiske Tempel til sin Affgud Nisroch. 4. Reg: 19.

I lige maade/naar wlycke falder paa de Vantro / da kaste de skylden paa de neste middel/ eller aff deris rette ondskaff/ paa dem som icke haffue den samme Tro den de haffue/ eller er icke ens met deñom.

Exempel. At det icke regnede i try Aar oc sex Maanede i Kong Achabs tid vdi Israel. 3. Reg: 18. Der gaff Kongen den fromme Prophete Eliæ skyld for.

Item, Vdi vor tid/ naar storm oc w-uær forderffuer Vijn/ Korn oc Fruct/ raa-

raabe mange oc sige / Det haffue wi for vor Kætterske oc wrange Tro / lige som de vaare saa fromme / at Gud torde icke straffe dennom. Det arme Faar maa altid haffue giort vandit skidit / for Vlffuen / om det end skønt haffuer drucken neden til aff Floden.

Ja end ocsaa de som haffue lærdt Euangelium, ville icke gierne selff haffue skyld / Men ville heller altid kaste skylden paa Øffrighed / Predickere eller andre.

II. Oc dog deris Synder ere gantske mangfoldige / oc Gud vilde gierne driffue dennom til Poenitentz formedelst en naadig Straff / saa acte de dog icke deris Synders mangfoldighed / oc betracte icke heller GVds Rètferdigheds skin / som ingen Synd lader bliffue wstraffit. Efterdi da at de icke ville tage den ringe Straff til tacke / ja icke ville vere tuctede / Saa nødis GVD der effter at tilskicke Straff oc Plager i hobe tall. Oc om de formedelst Vantro / som er en Moder til alle Laster / ville icke besinde sig oc betencke / huem det er der haffuer lagt sin Haand

paa dennom: Eller om de det end bekien-
de/ saa tage de det dog icke for gaat/ be-
dre sig intet/men bliffue lige som de arrige
fortredelige Børn/ som bedris intet huer-
cken aff trusel eller hugg.

Udi denne mening vidner oc den
hellige Skrifft. *Prouerb*: 17. It
**straffendis Ord/ hielper oc forfærer
en Forstandig mere/ end hundrede
slag paa en Daare.**

Jo lenger oc haardere HERREN
straffede Pharao, jo lenger vigede Pharao
fra HERREN.

III. De vgudelige bedre sig icke al-
leniste intet aff deris Modgang/ Men de
aff vtaalmodighed oc vrede knurre oc set-
te sig op imod GUds Retferdighed/ oc
sige at deris Drøffuelse oc Pine er langt
større end deris offuertrædelse: Dennom
skeer wret oc alt for kaart.

Her paa haffue wi it Exempel i den
anden Røffuere paa Kaarssit/huilcken der
gantske trotzlige bespaattede Christum/
der hand sagde: Est du CHRistus/

saa hielp dig oc oss. *Luc: 23.*
Vdi huilcke Ord hand acter sig at vere lige Hielp værdig met CHristo GVds Søn / Lige som Gud skulde haffue forglemt all sin Retferdighed / oc at hand vilde vere alle skalcke behielpelig / oc see igennom Fingre met Verden: Det er jo at bespaatte Gud.

IIII. Naar de haffue nu vent sig hid oc did i deris Elendighed (Gud vil intet hielpe / Thi de forlade sig icke paa hannom / De haffue søgt hielp hos Creatur i Himmelen oc paa Jorden / Men de haffue intet fundit) Saa begynder da bedrøffuelse at aabne deris Øyen / saa de kunde see / oc mue bekiende GVds Vrede oc Haand:

Da opuecker først den vduortis Plage induortis mistrøstelse i dennom / huor effter der følger den største fortuilelse oc mishaab / at de tøre raabe / vil Gud icke / saa hielpe Dieffuelen. Thi om de end skønne ved Bedrøffuelse ere komne til Syndernis bekiendelse / som Cain oc Iudas, saa haffue de dog intet Haab / at Synderne skulle

skulle borttagis fra dem/ men de bruse/ oc giffue sig Dieffuelen i vold/ oc skillies yncklig fra denne Verden: Enten paa det at naar de saa ere vdslette met mact/ mue de da holde oppe at giøre wenighed oc wro i Kircken eller i Regimentet: Eller at de som bliffue igen/ skulle støde sig paa saadane gruelige Exempel oc lære at bedre sig. Aff huilckit altsammen huert Menniske kand vide i sin Nød/ huad heller hand er Guds eller Dieffuelens Martyr, oc huad for stort nytte alle GVds Martyrer bekomme oc faa.

Cap. XXI.

Metbrødre vdi Bedrøffuelse.

☞ (⁂) ☜

Hvorfaare vilde nogen vere saa vhuillig eller genstridig vdi det som hand met ingen Raad/ eller tilbørlige middel kand vndfly/vende eller forbedre? En forstandig oc viis giør aff nøden en Dyd. Nu kommer drøffuelse paa/som it Menniske kand icke vende eller vndfly/

hand vender det huort hand vil / det maa dog lidis her paa Jorden.

Item, Huorfaare vilde nogen bedrøffue sig offuermaade/ for det / som hand met alle/ eller met den største Part iblant Menniskene / haffuer til fellis? Naar mange bere paa en Byrde / da bliffuer den jo disſlættere.

Nu er det en drøffuelig oc klagelig Ting met det gantske Menniskens Leffnit : Naar det end skønt gaar somme effter deris villie/ saa er det dog lige som met it Blomster/ som er deyligt til at see/ det blomstris vel en stackit tid / dog foruisner det snart.

Wi ere alle her paa Jorden / lige som vdi en Krigsleyr/ huor wi mue altid stride oc kempe / oc icke kunde vide huem/ eller huor vor Fiende skal vere / icke heller naar hand vil til oss : Vndertiden bliffue Menniskene angrebne paa Liff / Gods / Ære/ stundum er der almindelig wlycke forhaanden / som er / Pestilentze / Dyrtid / Krig / huilcke vndertiden vare saare lenge/oc mand rettelig pleyer at sige:

Jngen Wlycke er ene. Skeer det icke nu saa kand det dog snart vederfaris. Thi ingen wlycke er saa stor/ at hun kand jo hendis huert Menniske. J det mindste/ saa maa wi alle foruente Døden/ som det oc er vore første Forældre sagt i begyndelsen. Gen: 3.

Exempel her paa at fortelle/ ere offuerflødige/ Efftherdi at ingen Menniske er funden vden klage/ oc om end skønt nogit gaar effter deris Sind/ saa bliffuer det dog icke vden beeskhed: Synderlig i disse tider/ vdi huilcke der er stor Jammer alleuegne i Verden.

NB

Oc efftherdi all Bedrøffuelse paa Jorden/ er tusinde gonge ringere/ ia intet at regne imod den wvdslucke lige Jld/ som er optent offuer de vantro oc GVds Fiender/ da skulle de fromme oc tro Christne bere deris timelige Bedrøffuelse saa megit dis Taalmodigere/ oc see hen til alle Guds kiere Venner/ som haffue verit plagede aff deris Fiender. Abraham aff de Chaldeer: Loth aff Sodomiterne: Isaac aff Ismael: Iacob aff Esau: Moses aff sit

Folck: Dauid aff Saul/ oc sin egen Søn.

Den allerhelligste som vaar født aff Quinde Iohannes, bleff vden all ræt oc lofflig dom Hals huggen i Fengselit/ ret lige som Gud intet haffde actit eller vist aff hannom.

Wi haffue mange tusinde Martyrer til Stoldbrødre vdi Bedøffuelse/ imod hues Fengsel/ Forfølgelse/ Ild/ Suerd/ sønderslidelse aff vilde Diur/ vor Pine er icke at regne/ vden en skempt oc Leeg.

Oc allermest skulle wi trøste oss her met/ vdi vor Bedrøffuelse/ at wi haffue JEsum CHRistum til en Stoldbroder/ huilcken der haffuer lidt paa sit Legome her i Verden/ allehonde Smerte oc Pine: Nu er jo icke en Tienere offuer sin Herre/ Math: 10.

Huorledis kunde det vere ret/ at den wskyldige Naturlige GVds Søn/ skulde saa ilde antagis/ oc gruelig Plagis/ oc wi som ere skyldige/ skulde gaa aldelis quit/ oc ledige/ fra saadant? Derfaare/ huo som skammer sig ved Bedrøffuelse/ oc besuerer sig der ved/ hand bluis oc ved at

vere den HErris CHRisti Stoldbroder / oc den HERRE JEsus skal oc met rette skamme sig ved hannom/ paa den yderste Dommedag.

Den Anden Part aff denne Bog.

Cap: XXII.

Ved huad Maade oc Vey/ Bedrøffuelse kand naturlige formildis oc offueruindis.

(☞ (*) ☜)

FØrst skal ingen Mand vende sig vdi fremmit handel/ som hannom intet ved kommer / oc icke wtuungen giffue sig i fare: Thi det heder at friste Gud/ oc er jo imod den HErris CHristi oc hans Disciplis Exempel, huilcke der haffue eff-

 ter

ter CHristi befalning / Math: 10. Flyet oc vnduigit farlighed/ dog mand kand icke altid fly met Ære.

Der for skal mand mercke for det Andit/Lige som en Skibmand aldrig breder sit Seil saa vijt vd/at hand er jo strax redebon at tage det ind igen vdi Storm/ Saa skal oc huer / den stund hans Sag er end nu god oc redelig/berede sig at kunde tage imod wlycke.

Derfor haffuer den HERre CHRistus tilforn forkyndet sine Disciple / sin Død oc pine/ paa det at naar de saae hannom lide Angist oc Nød/ skulde dismindre forskreckis. Dissligiste haffuer hand oc tilforn lært dennom / at de skulde forfølgis / paa det at de skulde vare der paa/ oc vere saa megit dis frimodigere / oc trøstigere vdi deris forfølgelse.

For det Tredie/ er oc storlige fornøden / at mand veed at Dømme ret / om det som kand hænde oc vederfaris. Thi huer Ting siunis oss jo lige saadan / som wi Dømme om hende i vort Sind oc tancke. Acter nogen dette timelige Gods for en

ringe ting / som det jo bør at actis i sandhed / da kand hand myste det vden stor banghed: Men tuert imod / haffuer hand det i stor forundring / oc holder megit der aff / da forskreckis hand offuer maade / naar hand skal myste det.

J lige maade vdi andre hændelser / om nogen tager sig en tancke ved sig selff / at hannom er vederfarit en wlidelig vanlycke / huilcken dog om mand rettelig vil dømme / er liden / eller ingen wlycke / Ja fast mere en Lycke. Vaare hun end icke liden / skulde hun dog actis oc regnis liden: Effterdi hun kommer ickun allene / eller selff Anden / eller selff Tredie / oc icke Hundrede fold.

Thi det er jo it Vnder / oc en besynderlig GVDS Beskermelse / at wi icke iblant saa wtallige bedrøffuelse / som baade Sathan oc Verden paa fører oss / offuerfaldis i hobe tall / oc aldelis vdslettis: Oc at Gud dog altid beblander det met nogit gaat: Som / om du est Kranck oc Siug paa Legomens vegne / oc haffuer dog it sterckt oc friit Mod: Eller du haffuer

uer it bedrøffuit mod/ men dog it karsk Legome: eller du bliffuer skild ved det timelige gods/ men du haffuer dog Christelige Dyder / vdi huilcke der er mere Velfærd end vdi Sundhed / Deylighed / Styrcke / Rigdom / Venskaff / Hustru/ børn/ ære oc mact. Thi der staar icke forgæffuis vdi den 104. Psalme : O HERRE Jorden er fuld aff din godhed. Her skal it bedrøffuit Sind oc Hierte offuergiffue oc forlade den nærueerendis Wlyckis betenckelse / oc betracte hues andit gaat det endnu haffuer imellom henderne/eller haffuer hafft/eller oc i det mindste alle Christne haffue at foruente: Derfor lyder det almindelige Ordsprock saa : Tenck paa Lycken vdi Wlycken / oc paa Wlycken vdi Lycken.

Der til met/ bliffuer vel mangen wlycke lættelig igen vederlagt oc forbedrit/ Om dig end skønt er en god Ven borttagen / kantu vel faa en anden i steden igen/ eller det kand i andre maade bliffue bedre. Oc om det end skønt varer len-

ge/ saa er dog all Bedrøffuelse oc Sorrig i denne Verden timelig/ forgengelig /oc omskifftelig.

Met tiden formildis oc sactis ocsaa huer Bedrøffuelse/ naar Menniskens sind bliffuer vant ved det onde/ oc de i nogen maade der vdi bliffue haardføre. Dog alligeuel skulle forstandige Folck icke bie saa lenge at Bedrøffuelsen bliffuer borte aff sig selff: Men skulle met de forbemelte oc efterfølgendis stycke/ den samme tid forkomme.

For det Fierde/ skal mand icke foracte ordenlige middel: Lige som en Skibmand / der seer en stor Storm oc wuær at vere forhaanden/ paakalder vel Guds hielp oc bistand / oc dog der hos ocsaa styrer oc regerer rorit/met sin Haand: Lige saa maa mand oc vdi anden Nød oc Farlighed bruge tilbørlige middel / som er/ Lægedom imod Siugdom/ Arbeid imod Armod / Offrighed imod Wenighed oc Trætte / Krigsrustning imod Fiender: Dog met saa skel / at mand icke forlader sig paa nogen Ting / vden paa den Leffuende

uende GVD allene/ huilcken der oc vden alle middel/ naar de ere icke forhaanden/ kand hielpe oc rædde.

For det Femte/ naar en tager flitelig vare paa sit erlige Embede / til huilckit hand er kaldit/sidder Ret oc Raad/varer paa sit Handuerck oc handel/ da fortager det hannom megit Phantasi oc bekumring.

For det Siette/ som skrøbelige oc onde Øyen vederquegis aff de Ting som ere grøne/ oc blomstris: Lige saa maa oc Siuge oc bedrøffuede Menniskis Mod oc Sind bliffue vederquegede oc styrckede/ ved tilbørlig lyst oc glæde/ som er/ at høre Musicam, at spatzere / skiffte oc forandre Lucten/ gaa aff mørcke steder til Liusit: Besynderlig at søge sine Venner / eller at besøgis aff dennom / det fører dobbelt glæde met sig: En part / om du klager dennom din Nød / oc oplader dit Hierte for dennom/da finder du vederquegelse oc Trøst: En part / at en god Ven / met sin Metlidenhed hielper dig at bere din Byrde/ oc om hand icke end skønt kand

hielpe dig aff din wlycke / saa trøster dog hans gunstige villie dig / oc hans venlige tiltale.

Cap. XXIII.

Den Fuldkomne Trøst oc Hielp er alleniste vdi GVDs Krafft oc Godhed.

* * *

NV vil ieg forklare at GVD kand oc vil nocksom hielpe / for Christi skyld / ved hues trøst hand tilsiger oc beuiser oss all Trøst oc Hielp / oc vdi huad maade hand det giør. Gud seer oss huorledis wi ere stedde vdi Fare oc Kamp / hand veed oc best huorledis / oc naar wi kunde raadis oc hielpis / at hans Ære oc vor Salighed kand fremmis. Hand er icke alleniste Alleruisist / Men ocsaa Allermectigst / Om end skønt vor Nød bliffuer jo lenger / jo større / saa er dog GVD altid tusind maal større. Nu kand Gud icke vere saa Mectig / at hand er jo lige saa Barmhiertig oc Naa-

dig/

dig/ huilcken der Hierteligere begierer at beuise sin Trofasthed oc Kierlighed / end wi det kunde ønske/ eller nogen tid begiere. Om hand icke end borttager all sin Naadis skin/ oc hun icke siunis for vore Oyen/ Saa bliffuer hand dog hemmelig Naadig oc Barmhiertig / oc vil i Sandhed/ icke forlade oss/ eller lade oss gaa til grunde: Aarsagen her til/ er icke vore Dyder/ eller gode Gierninger/ Men JESV CHRisti wendelige fortieniste/ der met sin bittre Død oc Pine/ haffuer forhuerffuit oss Syndernis Forladelse / den hellig Aands gaffue / alle Bedrøffuelsens formildelse. Oc det er icke muerligt / at nogen som haffuer CHRistum kand vndertryckis oc forderffuis aff Synden / Dieffuelen/ Verden eller andre Creatur/ at hand jo bliffuer euig vnder GVDS Beskermelse.

Er nu Gud forligt met det Menniskelige Slect / oc stillit til freds formedelst JEsum CHRistum / saa haffuer hand fra Verdsens Begyndelse ladit Israels Folck/ oc alle andre Bedrøffuede til

sige ved sine Tienere Trøst oc hans Naadige Hielp oc Bistand.

Psalm: 34. HERREN er hart hos dem som haffue it synderknusit Hierte / oc hielper dennom som haffue it synderslagit Sind.

Psalm: 91. Hand kalder paa mig/ saa vil ieg Bønhøre hannom/ Jeg er hos hannom i Nød/ ieg vil riffue hannom vd/ oc giøre hannom til ære.

O huor trøstelig oc Ypperlig Erlighed er det/ at haffue saadan en veldig trofast Stoldbroder/ som vil saa venlig staa oss bi. Nu hielper Gud i rette tid / her skulle wi lade hannom raade for tiden. Thi lige som Gud seer sin Kircke lide/ saa haffuer hand oc set it maal/ huor lenge det onde skal vare/ huor langt det skal gribe oc naa / oc intet lenger eller videre. Saa skulde det Babiloniske Fengsel vare vdi 70. Aar. Hier: 29. Ja ret lige naar Nøden er størst / oc wi mene Gud haffuer

aldelis

aldelis forlat oss / saa er strax Guds hielp allernest tilstede.

Alligeuel rettelig at tale / trøster Gud stedse oc altid mit vdi alle Bedrøffuelser. Thi den som troer / haffuer Guds Aand i sit Hierte / Det Himmelske Vands kilde / aff huilcken hand altid bliffuer trøstit oc vederquegit. Iohan: 4. Jo større Nøden bliffuer / jo større bistand skulle wi befinde. 1. *Cor*: 10. **Gud er trofast som lader icke friste eder offuer eders formue / Men hand giør saadan ende paa Fristelsen at i det kunde taale.** Her giffuer Paulus gantske trøstelig tilkiende / at Gud vil icke tage oss fat eller friste oss haardere / end wi kunde taale det. 2. Cor: 1. Lige som wi haffue megit aff CHRisti Pine / saa bliffue wi oc rigelige trøstede formedelst CHRistum.

Exempel. Saa bleffue de hellige Apostle styrckede / at de glædde sig at de maatte vere værdige til at lide nogit for Christi skyld. End paa denne næruerendis Dag trøster Gud krafftigere end alle

Dieffle i den gantske Verden kunde bedrøffue. Lige som en Høffuitzmand giør sine Krigsfolck frimodigere met sin stercke oc trøstige tilraaben: Saa vil oc Gud daglige lade sit Ord forkynde oc vdraabe/ ved huilckit wi skulle styrckis. Hand lader det dog icke bliffue ved bare enfoldige Ord / Men er selff næruerendis hos oss / met sin Aand: Huilcken samme Aand giør vore Hierter trygge om GVds naadige Hielp / lige som en Guds Penning. Der til trøster oc glæder hand oss / oc giffuer oss Skickelighed / Mod oc styrcke til at stride imod alle Fiender Aandelige oc Legomlige.

Endog Træene om Vinteren siunis wfructsommelige/ia døde/dog naar Vinteren er forløben værmer Solen met sin tilkommelse/ Jorden oc Træene / at de bliffue grøne igen oc bere Fruct: Lige saa om GVds Børn end actis som de vaare foruden all Hielp oc aldelis forladne/ saa opliuser dog GVds Aand deris Hierter / værmer oc styrcker dennom til alt gaat.

Lige som it vngt Barn for Suaghed oc skrøbelighed icke kand gaa / oc dog opholdis oc ledis ved Ammens Hender: Oc lige som en siug Quinde kand icke trine aff it sted/men en sterck Quinde maa tage hende vnder Armene / lede oc føre hende/ at hun kand komme affsted / saa kunde wi oc intet aff oss selff. Der ere somme slags Marter oc Pine saa suaare/ at naar wi høre tale om dennom/ forskreckis wi/ megit mindre skulde wi saadant kunde lide oc taale. Men Guds næruerendis krafft styrcker oc opholder oss.

Rom: 8. **Aanden hielper vor Skrøbelighed.** Oc der som Dieffuelen formedelst sin Aand / driffuer Menniskene at de ere villige til Skalckhed / oc Laster/ om det end kaaster Liffuit: Hui skulde GUD icke ved sin Aand kunde giøre oss lige saa Lystige til det gode/ i allehonde Nød? Stundum formilder Gud Straffen / at mand dis lættere oc bedre kand offueruinde hende.

En Høffuitzmand lader sine Krigsfolck

folck vndertiden huile / oc driffue allehon-de lystige Spil / paa det at de kunde faa til sig noget / oc siden stride dis Man-deligere.

Saa forlæner vor Aandelige Krigs Offuerste offte sine Christne vederque-gelse / Fred oc Rolighed / at de kunde styr-cke sig / oc siden met dis større Mandelig-hed tage imod Fienderne oc atskillige Storm.

Vndertiden tager hand vor wlycke aldelis fra oss / vederlegger oss all vor ska-de igen / forløser oss met stor Ære / oc vocter oss for tilkommendis Jammer oc Nød.

Til saadan Handel / bruger icke alle-niste Gud sin Aand / Men ocsaa Engle-ne / Stiernerne / Elementerne / Diur / Menniske oc allehonde Creatur. Lige som en Krigsmand er kiøn oc frimodig til Kri / naar hand er omsæt met mange stercke Landsknecte / som icke lade hannom offuerfaldis oc forderffuis: saa ere Guds Engle skickede omkring oss / oc beskerme oss /

at wi kunde mandelige oc ridderlige bliff-
ue bestandige i allehonde Fare.

4. Reg: 6. Heliseus trøster sin Dreng met Englene/ oc siger/ Frycte dig icke/ thi der ere flere med oss/ end der er hos vore Fiender.

Det røde Haff oc Jordans flod gaff sig op til begge sider / at Jsraels Børn ginge der igennom met tørre Fødder.

Solen oc Maanen stode stille for Iosua, til saa lenge hand haffde ihielslagit de Fem Konger.

Helias bleff vnderlig spiset aff Raff-ne. Ved en Quindis haand bleff Jsraels Folck ræddit oc hulpit aff deris Fienders gruelige Mact. Iudith. 10.

Gud trøster oc rædder Almindelige Menniskene ved andre Menniskis hielp oc bistand.

Men synderlig er det trøsteligt / at alle Hellige / oc Christne paa Jorden/ haffue delactighed met huer andre i allehonde Lycksalighed oc wlycksalighed.

Naar Jeg lider Pine / da lider ieg icke

allene / men der lider CHristus oc alle Christne met mig / Thi Matth: 25. siger den HErre CHristus / icke at de haffue Hungrit / Tørstet etc. Men / JEG / siger hand / vaar Hungrig / JEG vaar Tørstig.

Der til saa hielper den gantske Christelige Kircke mig at bære Byrden / thi it Legomis Lemmer sørger jo for huer andre. Om Foden næden til bliffuer saargiort / giør det icke da det gantske Legome vee? Nu kaller Paulus alle Christne it Legome 1. Cor: 6. Oc it Brød / en Drick. Der faare haffuer andre Christne metlidenhed met mig / oc huad dennom er læt / bliffuer oc mig ringe oc læt. Tag it klare Exempel vdi den fromme Prophete Ieremia / huilcken der offuermaade klagede sig / der det gick hans Jøder ilde.

Cap. XXIIII.

Exempel om GVds Hielp.

HER paa skulle wi sette oss baade gamle oc ny Exempel for Øyen.

 Haffde

Haffde Gud nogen tid forlat sine / da kunde wi oc vndskylde oss / om wi mistrøstede oss om hannom: Men efterdi ingen / som haffuer søgt Gud / er bleffuen forlat aff hannom/ skulde hand da oc icke hielpe oc styrcke oss/ oc giøre oss en Naadig Bistand vdi vor Nød?

Gen: 7. Den fromme Noe, met sine Sønner/oc Sønne Quinder bleffue befriede aff Gud ved Arcken/ der ellers den gantske Verden drucknede vdi Syndfloden.

Dersom wi nu met Noe tro oc forlade oss paa den velsignede Sæd / bliffue wi oc met hannom regnede fromme for GUD.

Loth bleff befrijet fra de Sodomiters Straff. Gen: 19.

Iacob maatte rømme for sin Broder Esau, oc lide stor wtroskaff oc suig aff sin Suoger Laban, hand bleff dog alligeuel velsignit aff Gud oc beuarit.

Ioseph som vaar solt aff sine Brødre/ vilde icke bedriffue wkyskhed i Aegypten met sin Herris Hustru / oc bleff derfo

kast

kast i Fengsel: Gud befriede hannom dog/ oc sette hannom i en merckelig stor ære. Pharao truede Mosi haardelige: Israeliterne selff vilde stenit hannom: Gud holt hannom dog i sin Beskermelse. Gud gaff Israels Børn Vand aff den haarde Klippe/ Brød aff Himmelen/ Vacteler oc anden Nødtørfftighed vnderlig vdi Ørcken.

Huor Naadelig opholt hand Kong Dauid oc Kong Ezechiam, vdi deris Bedrøffuelse: Ezechiel oc Daniel iblant Hedninge: Iudam Machabæum met mange andre i den samme tid.

Fyretiue Mend haffde forbandit sig huercken at vilde æde eller dricke/ for end de haffde ihielslagit Paulum, Men Gud forhindrede dog deris onde forset/ oc lod det icke skee.

Disse oc andre Exempel ere skreffne/ at wi vdi lige maade skulle dømme om andre saadane Exemple som icke ere optegnede.

Der til met forfare wi/ at de som tilforne haffue verit de aller mistrøstigste

bliffue siden styrckede vdi Troen/ ved GUds krafft: Giffue sig met en glad Aand til Pine oc Martyr i Elendighed oc Døden/ oc kunde wforfærede trøste andre som skulle lide met dennom / imod Menniskelig Kiøds oc Blods art oc Natur.

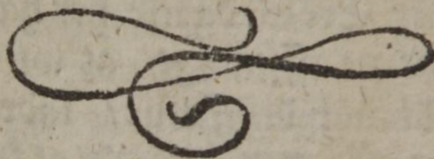
Ja huer aff oss serdelis haffuer jo her til fornummit GUDS hielp oc beskermelse. Thi huo kand dog rose sig at hand haffuer arbeidet nogit met/ oc hulpit til/ at hand er bleffuen skabt i Moders Liff? Huor om Dauid taler i den 118. Psalme: Huo haffuer her til beuaret oss/ den stund wi soffue? Huo haffuer sørgit for oss der wi arbeidede/ eller leegte oc skemtede/ eller toge oss andit faare/ oc sørgede den mindste tid for oss selff? Gud lader oss vel Suemme vndertiden/men dog icke slet druckne. In summa, Naar wi tencke tilbage/ huorledis wi haffue slit den forgangne tid/ som er jo visselige fuld aff atskillige fare: Huad heller wi ville eller icke/ saa mue wi dog bekiende at GUds

Godhed stedse haffuer baarit oss vdi sit skiød/ oc beuaret oss fra atskillige Fare oc wlycke/ offuer all vor tancke oc raadslag. Haffuer Gud da i mange maade her til hulpit oss/ foruden vor Arbeid oc Sorg/ der wi icke haffue tenckt eller vist/ at hand haffuer verit næruerendis hoss oss: Ere wi da icke her haardnackede/ galne oc affsindige/ at wi oc icke her effter vdi vor drøffuelse/ lade hannom sørge for oss/ men begynde at frycte oss/ Lige som hand haffde bortkast all Sorg for oss/ eller kunde lade hende nogen tid falde?

Item, Dersom Gud aff sin naturlige Kierlighed vnder de wgudelige oc onde her i Verden Sundhed/ Styrcke/ Rigdom/ Venskaff/ Ære oc Mact: Huorfor skulde wi der aff icke beslutte/ at hand jo vil meddele oc giffue de gode oc fromme Christne tusindfold større gaffuer/ enddog saadane gaffuer lader sig icke strax nærruerendis tilsiune/ eller de dennom icke strax bekomme:

Christus trøster oss ocsaa Matth: 6.

Dersom GUD sørger for Fulene i Lucten/ oc Blomster paa Marcken/ skulde hand da icke megit troligere handle met oss Menniske/ som ere dog megit Oppermere end alle Fule oc Blomster paa Marcken?

Den Tridie oc Sidste Part aff denne Bog.

***

Cap. XXV.

Wi skulle holde oss mod Gud vdi Troen oc Haabit.

HER til er tilkiende giffuit oc beuist/ at den sande Trøst oc Hielp er aff GUD formedelst

medelst CHRIstum: Nu følger her effter/ huorledis wi skulle holde oc skicke oss der imod/ vdi Troen/ Haab/ Bøn/ Forbedring/ Taalmodighed/ Paa det GVD kand metdele oss sin Naade oc Krafft.

Til det Første/ der som wi end skulle mistrøste oss om all Menniskelig hielp/ oc wi icke kunde begrunde ved huad Vey oc Maade/ Gud skal ville eller kunde hielpe: Saa skulle wi dog icke dis mindre affuerie oc imod staa/ de suaare Bedrøffuelige Tancker/ oc icke giffue dennom Rum eller Platz. Men stadelig forlade oss der til/ at GVD skal vel ramme Tid/ Middel oc Maade/ oc met Mact oc Herlighed frelse oss.

Wi skulle glædelig oc wforskreckede forlade oss paa GVD/ oc mere trøste oss paa hans Naade ved CHRIstum JEsum/ end wi skulle forskrecke oss aff all wlycke vnder Himmelen/paa Jorden/ eller oc i Helffuede: Ja wi skulle icke

icke bekumre oss/ eller vere sorgefulde for nogen ting mere / end at wi skulle icke sørge for megit for vor egen skyld / oc at wi tencke Gud haffuer bortkast sin omsorg for oss. Thi ligeruis som en Husfader tager omsorgen paa sig / huorledis hand skal nære oc spise sin Tiunde oc Folck: Oc Tiundene kaste deris Sorg paa Husfaderen / forsee sig alt gaat til hannom/ oc beuise sig flittige vdi deris Arbeid: Saa hører Gud vdi alle maade omsorgen til / men oss bør at tro paa Gud / oc flittelige tage vare paa vort Embede oc Kald.

Er nu Gud da woffueruindelig/ oc hans kiere Søn/ er den euige Styrcke imod Dieffuelen oc Verden / oc Christus oc Gud selff bliffuer nu vor/ oc boer vdi oss formedelst Troen / Eph: 3. Da skal en tro Christen icke forskreckis for sit egit skrøbelige Liff oc suage Alder/eller for Dieffuelens mact / som er beuebnit met tusinde Liste. Thi dersom vdi Gud er all glæde oc Salighed / oc wi haffue formedelst Troen en Naadig Gud / saa maa

wi glæde oss i Gud / mit vdi vor største Nød oc Bedrøffuelse.

Psalm: 25. De som bie effter dig beskemmis icke.

Psalm: 55. Kast din omhu paa HErren/ hand skal forsørge dig. Huad kand tenckis sødere oc trøsteligere?

Exempel, Matth: 15. Den Hedenske Quinde setter all Menniskelig haab tilbage om vduortis Lægedom / begierer Hielp aff Christo / lader sig intet forfære fra hannom/ endog den HErre Christus vdi begyndelsen giffuer haarde suar: Bliff du oc saa varactig oc holt ved met den Hedenske Quinde/ sigendis/ O du Dauids Søn forbarme dig offuer mig/ saa skaltu høre igen den Euangeliske oc trøstelige Absolution. Din Tro er stor/ dig skee lige som du vilt.

S. Bernhardus giffuer sin Tro gantske trøstelig tilkiende vdi disse Ord: O HERRE det er mig bedre at lide Bedrøffuelse/Allene at du vilt vere hos mig / end at Leffue oc Vandre herlige foruden

dig:

dig: Jeg haffuer bedre vdi en gloendis Oen met dig / end vdi Himmelen foruden dig.

Ja huem haffuer set sin lid paa HErren/ oc hand haffuer forlat hannom?

Der til met biuder Gud / at wi skulle haabe oc foruente Hielp aff hannom / dette Haab fører oc met sig Modgangs formildelse.

Psalm: 26. Jeg haaber paa HErren / derfor skal ieg icke falde. *Psalm*: 28. Mit Hierte haaber paa HERREN / oc ieg er hulpen. *Rom*: 5. Haabit lader icke beskemis.

Cap. XXVI.

Om Bøn vdi Bedrøffuelse.

(*)

DEN hellige Skrifft lærer oss at raabe til Gud / vdi all Legomlig oc Aandelig Nød. Her er det saare nyttigt/ at den ene betencker den anden vdi sin Bøn.

Men

Men huad skulle wi Bede?
For alle ting om Syndernis forladelse: Thi der som wi haffue aff bedit G V D Fader Synden/ da skal visselige enten Siugdommen oc straffen lade aff oc holde oppe/eller ved Guds Naadige villie vere den bedrøffuede til Salighed oc gode.

Dernest skulle wi bede at Gud vil hielpe oss icke effter vor villie oc tancke/ men effter sin Guddommelige Vijshed/ eller oc formilde Straffen/ at wi vdi vor Suaghed/ icke aldelis skulle vndergaa/ eller forderffuis.

Lige som it Siugt oc saart Menniske/ der vel kiender en Lægis Trofasthed/ oc dog beder at hand vil mildelig omgaais met Saarit/ saa megit mueligt kand vere: Saa maa wi oc vdi vor Nød raabe til Gud/ at hand vil formilde Kaarsit/om det er icke hans gode oc Guddom̃elige villie imod. Men allermest ligger oss Mact at bede/at Gud vil forlene oss styrcke/at wi icke aff Fryct oc rædsel/ eller oc Pinens storhed skulle offueruindis/ falde fra Gud/

oc handle wredelige: Men maatte effter de hellige Martyrers Exempel heller lide døden oc allersuaariste Pine/ end wi necte vor Tro/eller giøre nogit wredeligt. Thi det er jo bedre / at wi bede met den forlorne Søn / Luc: 15. Jeg er nu icke mere værd/ at ieg skal kaldis din Søn/ giør mig til en Dagløneere. &c.

Huorledis skulle wi Bede? *Iacobus* vdi det Første Capittel / Lærer oss at Bede vdi Troen/ oc icke tuile / at Gud vil jo Naadelige bønhøre oss/ wi skulle altid see til GVds Naadige Forjettelser/ at wi icke alleniste skulle søge Hielp oc Beskermelse hos hannom / Men ocsaa haabe oc foruente det aff hannom/ oc veluillige befale hannom vort Liff oc Siæl. *Psalm*: 50. **Paakald mig i din Nød / saa vil ieg frelse dig/ oc du skalt Prise mig.** *Psalm*: 91. **Hand kalder paa mig/ saa vil ieg Bønhøre hannom / Jeg er hos hannom i Nød/ Jeg vil riffue hannom vd / oc giøre hannom til ære.** *Iohan*: 16. San-

delige / Sandelige / siger ieg eder / Dersom i bede Faderen om nogit i mit Naffn (det er vdi en viss Tillid oc forhaabning paa min fortienste) da skal eder det giffuis.

Exempel, Der Moses holt sine Hender op til Gud/ oc bad / bleffue de Amalechiter offueruundne. Exod: 17.

De to Blinde som raabte effter CHristum/ Ah du Dauids Søn forbarme dig offuer oss/ bleffue bønhørde. Matth: 20. Saadane Exempel er det hellige Euangelium gantske fult aff.

Item, Wi skulle vdi Bedrøffuelse tacke oc prise Gud / at hand icke forglemmer oss/ Men met sin Faderlige hiemsøgelse drager oss til sig/ oc hielper oss Naadelige at bere all vor byrde/ Thi saa priser oc Paulus GUD vdi sin Bedrøffuelse/ 2. Cor: 1. Loffuit vere Gud/ vor HERris JEsu CHRisti Fader/ Barmhiertigheds Fader / oc all trøstis Gud/ som oss trøster i all vor Bedrøffuelse.

Cap. XXVII.

At rette oc bedre sit Leffnit oc giøre Poenitentze vdi Bedrøffuelse oc vnder Kaarsit er storlig fornøden.

† † †

HER maa oc vere Anger oc ruelse hos for de begangne Synder: Ja wi skulle rette oc bedre vort Leffnit/ beuise Kierlighed oc GVds fryct/ all Retferdighed oc Fromhed. Saa angrede Manasses sit skendelige Mord oc syndige væsen: Derfaare løste Gud hannom aff hans Baand/ befriede hannom aff den Babiloniske Kongis Fengsel/ oc sette hannom ind i Jerusalem igen.

Gud lod Predicke oc forkynde ved Ionam, at hand vilde inden 40. Dage lade den store oc meetige Stad Niniue ødelegge oc omkomme: Denne Predicken trode Niniuiterne oc begynte met alsomstørste ydmyghed at omuende oc bedre sig/ oc Gud aff sin Barmhiertighed skonede dennom. Guds Trofasthed er endnu icke

forkaartit / ville wi giøre lige som de Niniuiter, da kand oc vil hand ocsaa forskone oc spare oss.

Cap: XXVIII.

Formaning til Taalmodighed aff Christelige Aarsager.

F (*) A

ABlant alle andre Dyder vdkræffuis her besynderlig Taalmodighed/ icke saadan en Taalmodighed / som lader alting gaa hen / huad heller det er ret eller wret : Men om wi vdi Bedrøffuelsen / huilcken icke med nogen lofflig oc tilbørlig Middel kand foruendis oc affleggis / aff vort Kiød oc Blod / lystede at knurre imod Gud/ oc offuergiffue hannom/ oc hans retferdighed : Staa dog de sørgelige Tancker imod / oc saa at sige/ Lucke Oynene/ tage vor Fornufft oc sind til fange vnder GUds Lydighed / Lader Gud raade met oss/ oc bære alting met villige Hierter / oc taale langt heller den bittere død/ før end wi skulde vige fra Guds

Ord/ Ja wi skulle end der til ocsaa tacke oc loffue Gud/ at hand saa Faderlig hiemsøger oss/ oc forglemmer oss icke: Dette kaldis en ret sand Gudelig Taalmodighed.

Thi det er GVds Mandat oc Befalning/ at wi icke skulle knurre imod hannom/ oc giøre oss vrede/ om hand reffser oss: Men wi skulle giffue oss vnder hans villie/ oc i nogen maade goduillige bere Straffen/ paa det at wi kunde vere hans Guddommelige Retferdighed lydige.

1. *Cor* : 10. **Knurrer oc icke lige som nogle aff dem knurrede oc bleffue omkomne formedelst forderffueren.** Huor om der talis Num: 21. Derfor skulle wi beuise Taalmodighed/ Lige som en plictig tieniste. Oc det er en suaar Synd at vredis oc fortørnis offuer GVds Dom/ oc staa den imod.

Gud biuder oc befaler icke alleniste Taalmodighed / Men hand er oc selff Taalmodig / Langmodig/ at hand icke strax straffer oc slar met Torden offuer Hor-

Horkarle / Aagerkarle / oc andre skendige Mennisker. Endog hans hellige strenge Retferdighed det vdkræffuede. Hand giffuer tid oc rum nock / at Menniskene kunde omuende sig / oc komme igen til Naade.

Rom :2. **Foracter du hans Godheds Rigdom / Taalmodighed oc Langmodighed? Vedst du icke at GVds Godhed biuder dig til Bedring.** Effter saadant Guddommeligt Exempel, om wi end skønt skulde lide noget imod vor villie / skulle wi oc Taalmodelig vente forbedring.

Allermest skal Guds wsigelige Troskaff oc Kierlighed med rette beuege oss til Taalmodighed / at wi lade Gud handle met oss / lige som hannom behager / huormet wi giffue Gud æren / at hand giør oss icke wret: Ja at hand ordner oc skicker alting vijselig / oc skal vel føre det alt til en god Ende. Men tuert imod da giør den wtaalmodige sig vred imod Gud / lige som hans Domme oc Gierninger vaare icke

 rette:

rette: Naar de wgudelige leffue vdi Vellyst/ oc Herlighed/oc de Fromme vdi Armod oc Elendighed. Mand tør vel tencke oc tro at Gud trycker sine forhart/ oc tør vel lade dennom bliffue der vdi oc icke Bønhøre deñom: Mand bliffuer saa saare forbitterit/ at mand begynder at hade oc skende paa Gud i Himmelen/søger effter forbudne wtilbørlige middel/til at raade oc hielpe sig selff / lige som Saul søgte effter Spaaquinder. Derfaare skal huer Christen vare sig/ at hand icke lader sig betage oc offueruindis aff saadan forbittrelse oc Vrede/ eller jo ingelunde der vdi bliffuer varactig/ Men stride vdi Fristelsen Mandelig/ vdi den Himmelske Høffuitzmands næruerelse/ huilcken der seer oc veed alting/ oc strider trolige met/ oc vil belønne alt vort Arbeide Tusindfold vdi det euige Liff.

Der nest haffue wi it ret vdtryct fuldkommeligt Billede eller Speyel paa all Taalmodighed / vdi vor HERRE JEsu CHristo / som hand oc selff viser oss til sit Exempel, Matth: 16.

Huo der vil efterfølge mig / hand skal forsage sig selff oc tage sit Kaars paa sig oc følge mig. Der hans wsigelige Martyr oc Pine begynte / da bad hand saa: Fader er det mueligt / saa tag denne Kalck fra mig: Men skee din Villie / oc icke min. Huor haffuer hand nogen tid knurrit eller ladit it eniste wtaalmodigheds Ord gaa aff sin Mund / der hand bleff forhaanit / Bespaattit / Hudstrugen / Slagen oc ynckelig plagit? Kom det ihu oc tenck / at hand oc selff paa Kaarssit bad for sine største Fiender: Fader forlad dem / thi de vide icke huad de giøre / *Johan*: 19.

Haffde nu JEsus strax bort dreffuit oc affuendt sin Fare / Angist oc Nød / formedelst sin Guddommelige Krafft oc styrcke: Oc wi icke fornumme oc saa strax Guddommelig styrcke vdi vor Nød oc Elendighed / da kunde wi icke trøste oss met vor HERRE JEsu: Men hand

vilde icke affuende sin Pine formedelst sin Allmectighed/ men offueruinde hende formedelst Suaghed oc skrøbelighed/ paa det/ om wi lide Modgang/ oc icke strax formedelst GUds Allmectighed bliffue forløste/ skulle ocsaa lære at offueruinde vdi JEsu CHristo formedelst skrøbelighed oc Taalmodighed. Der som den / huilcken alle Engle / alle Creatur i Himmelen oc paa Jorden vare paa / tiene oc mue fryccte/ vilde veluillig oc Taalmodelig/ vden all skyld lide / oc der til met mere end nogen Christen Menniske/ skulde det icke beuege it Steen oc Jern Hierte at det skulde met Taalmodighed bære oc lide de smaa Bedrøffuelser/ som wi dog haffue fortient?

Denne Mening haffue icke allenifte de fromme oc vdualde lært andre oc dreffuit met Ord/ Men haffue ocsaa met Gierningen den vdtryct oc stadfest. Det vaar Abraham it suaart Kaars/ at hand skulde slacte sin eniste oc kieriste Søn / oc offre hannom / alligeuel vilde hand met Taalmodighed beuise Gud den Lydighed.

Der

Der Isaac end skønt merckte / at det vilde kaaste hans Liff/ læse wi icke at hand haffuer beuist sig vnderlig der ved/ oc giort Modstand. Genes: 22.

Der Ioseph bleff soldt oc antuordit de wkiende Hedninge aff sine Brødre/ da haffuer hand tilgiffuit sine Brødre det/ oc giort dennom gaat der imod. Der Mo-ses bleff skeldit oc lastit aff Israeliterne for en Bedragere/ oc holden for en Forføre-re / forbarmede hand sig alligeuel offuer dennom / at hand bad for dennom Exodi 23. HERRE forlad dem det/ el-ler slet mig vdaff din Bog. Her er hand villig at tage paa sig all Israeli-ternis Synd oc Straff / at GUD vilde hæffne paa hannom deris misgierninger: Dauid maatte langtid vere en rømmings-mand / oc fly hid oc did for Kong Saul, huilcken hand offte kunde haffue omkom̃it/ saa læt som hand kunde ædit en mundfuld Brød/ 1. Reg: 24. Der effter maatte hand rømme for sin egen Søn Absolon, men hand sagde dog taalmodelig 2. Reg: 15. Der som ieg finder Naade for

HERREN/ da henter hand mig igen. Men siger hand/ Jeg haffuer ingen Lyst til dig/ Saa er ieg her/ hand giøre met mig/ lige som hand vil.

Iob en Taalmodigheds Speyel/ der hand laa fuld aff Bulder oc saar/ oc haffde myst sit gods oc sine Børn/ siger hand: Gud haffuer giffuit/ Gud haffuer tagit/ HERRENS Naffn vere loffuit. *Item Cap*: 13. Vilde HERREN end sla mig ihiel/ saa vil ieg dog haabe paa hannom.

Matthatias Der hand vaar vdi den allerstørste Liffs fare/ oc de vilde tuinge oc nøde hannom til Affguderi/ gaff hand Antiochi Tienere saadant Suar: Wi ville intet vige fra vor Tro/ enten til den høyre eller venste Side.

Act: 5. Apostlene haffue glædd sig at de vaare værdige til at Hudstrygis oc bespaattis for JESV Naffn skyld.

Wi skulle lære met Paulo at raabe/

Jeg er viss paa at huercken Død eller Liff etc. Huercken det Høye eller Dybe / eller nogit andit Creatur skal skille oss fra GUDS Kierlighed vdi JEsu CHRisto vor HERRE. *Rom*: 8.

Effter de hellige Propheter oc Apostle / haffue ocsaa mange Tusinde Martyrer, (iblant huilcke oc haffuer verit Erlige Quinder/ Kyske Jomfruer/ oc andre vnge Folck/) for Sandheds bekiendelse/ Taalmodelig oc veluillig lidt alsomstørste Nød oc Bedrøffuelse.

Men her maatte nogen sige imod : Det er icke Vnder / at saadane Hellgen haffue verit glade oc Mandelige vdi deris Drøffuelse/ thi de haffue jo lidt wskyldige: Jeg klager mig/ at icg er en Arm Syndere / oc lider for mine Misgierninger oc Synders skyld : Derfor kand mit Kaars ingelunde lignis ved de Helliges Kaars.

Suar. Hellgene vaare allesammen vdi sig selff arme Syndere/ Men formedelst

delst JEsum CHRistum vaare de Hel-
lige/huilcken der oc giffuer oc metdeler dig
sin Hellighed/formedelst en sand oc Liffac-
tig Tro til hannom oc hans fortienste.

Ydermere: Disse Tuende Dyder/
som er den Christelige Tro oc Taalmo-
dighed/høre huer andre saa nær til/at den
ene hielper den anden. Troen bliffuer
opuact/ øffuit oc formerit / formedelst
Taalmodighed vdi Kaars oc Drøffuelse/
dersom wi for CHRisti skyld begiere oc
foruente Hielp oc styrcke aff Gud / imod
den naturlige Tuilactighed/ imod Kiøds
oc Blods Skrøbelighed / imod Dieffue-
lens Fristelser/ oc Verdens Ondskaff.

Atter igen bliffuer Taalmodighed
opuact / øffuit oc formerit formedelst
Troen: Thi den som veed oc fornem-
mer sig at haffue en Naadig Gud / hos
huilcken hand effter denne Jammerlige
Dal skal leffue til Euig tid/ hand kand be-
re all Bedrøffuelse Taalmodelig oc Chri-
stelig. Formedelst Troen til CHRistum
ere wi it met Gud oc trygge om hans naa-
de/ for JEsu CHRisti fortieniste skyld.

Exem-

Exempel, Dauid effterdi hand rette-lig trode paa Gud / da siger hand saare trøstelige vdi den 46. Psal: **Gud er vor tillid oc Styrcke / en hielp i stor nød / som haffuer ramit paa oss. Derfaare frycte wi icke om Verden end forginge oc Biergene suncke mit i Haffuit etc.** Ja huer Christen maatte taale oc lide ti slags Død allene derfaare / at hand haffuer hørt Euangelium, forstaait oc troit det.

Men at bliffue varactig vdi wtaalmodighed / er it Tegen til / at Troen vdi det samme Menniske / enten er borte / eller om den endnu er tilstede / bliffuer endelig vdsluct. Thi wtaalmodighed falder vdi wlydighed imod Gud / begynder at hade Gud / laste oc spaatte hannom.

Item, En Christelig Bøn vdkræffuer Taalmodighed / thi wi begiere jo at GVds Naffn maa Helliggiøris. Nu Helligis GVds Naffn allermest / naar wi vdi største Nød / met Troen oc Taalmodighed / henge hart ved Gud / huilcken som

som skal skaffe oc giøre det altsammen ret oc vel. Wi begiere at GVds rige maa komme til oss. Der som Gud nu vil til intet giøre oc forhindre vdi oss Dieffuelens oc Syndens Rige formedelst Kaarssit / eller oc aldelis føre oss til sit Guddommelige oc Himmelske Rige / oc wi da bliffue wtaalmodige / da heder det at bede imod sig selff. Wi bede at GVds villie maa skee. Er det nu GVds villie / at wi maa lide Angist oc Nød / her paa Jorden / met huad ret tøre wi da staa GVds villie imod?

Cap: XXIX.

Formaning til Taalmodighed vdaff Menniskelige oc Naturlige Aarsager.

❧ * ❧

OM den hellige Skrifft icke end vaare / kunde dog it Menniske aff egen Fornufft tage Kundskaff oc beuisning aff Diur / aff Liff oc Siæl / aff Hedninge / Jøder / Handuercks Folck / oc alle Stater / oc aff Englene oc Diefflene /

oc

oc her ved i nogen maade beslutte/ at hand vdi wlycke skulde holde sig redelig oc Taalmodig.

It Lam føris til Slacterbencken/ dog skriger det icke/ men bliffuer Taalmodigt oc Sactmodigt: Lige saa bliffue hellige Menniske forbandit/ Men de bande icke igen: De bliffue slagne/ de sla icke igen: De lide bitter suaar Pine/ oc hyle eller græde icke.

Det er jo tilbørligt at wi voffue vort Legome/ som en stickendis Madkeseck/ paa vor Genløsere oc Saliggiørere Christum.

Lige som de Siuge lade deris Lemer skære oc Brende/ paa det at de kunde befries fra deris Languarige Siugdom oc timelig Smerte/ oc bliffue Karske oc sunde igen: Saa skulle wi lide aff GVD met Taalmodighed/ om hand tilføyer oss Kaars oc Genuordighed/ paa det wi kunde forløsis fra den euige Pine/ oc bekomme vor Siæls Sundhed oc Salighed.

Vilt du betencke huad der er skreffuen for en naturlig Low/ i dit Hierte/ da befinder

finder du at it Menniske skal vere saa stadig oc fast / at hand icke formedelst nogen Pine eller Fristelse skal lade sig beuege til at bedriffue oc handle nogit werligt / eller imod Fornufften. Aff denne Naturlige indplantelse haffuer de alleruisiste oc beste Hedningers Lærdom sin vdspring oc herkomst/ huilcke wi kalde Philosophos/ hos huilcke dette ordsprock er almindelig i brug:

Leid vnd Meid : Lid oc Fly.

Huor det Første Ord heder at vere Taalmodig vnder Kaarsit : Det andit Ord heder / at sky oc hade alle onde tilfald vdi Ord oc Gierninger.

Aristoteles in Ethicis lærer : at Menniskens Lyckfalighed staar icke besynderlig vdi Sundhed / Rigdom/ Ære oc Mact / Men vdi Dyds oc Fromheds øffuelse: Huor vdaff der følger at it Dydefult Menniske kand oc vere Saligt vdi Kaars oc Bedrøffuelse. Oc hand acter Bedrøffuelse for en Aarsag oc Materie, vdi huilcken Dyd oc Fromhed opueckis oc allermest skinner. Hand ligner it Fromt Menniske ved en skickelig oc retskaffen

Høff-

Høffuitzmand. Thi lige som den fører sin Krigsherr effter Sagens leylighed / saa holder oc den Fromme sig altid vel vdi de Ting som er hannom imod / huilcke hand ordner oc skicker til det beste.

Stoici haffue klarlige lært / at der er intet ont vdi Armod / siugdom oc elendigt Leffnit / Men alleniste at vere ond: At vige fra Dyd oc Fromdhed / oc handle sig skammelige.

Cicero en aff de Naffnkundigste Rommere skriffuer: Dette skalt du vide oc betencke / at it Menniske kand intet forskreckeligere vederfaris huor vdaff det haffuer at fryete sig / end Synd oc Ondskaff allene. Huorfaare offte den ene Hedning haffuer trøstit den anden aff allehaande vilkaar / som her effter følger: Det sømmer sig icke en Mand at klage oc veene sig som en Quinde. Huor om Seneca sagde: Det er bedre at offueruinde it heelt tall Folck / end it eniste Menniske. Du est nu icke lenger Vng / du est kommen

til Alder/ oc vel gammel/ derfor vdkræff-uis mere aff dig end aff de Vnge.

Du est aff din første vngdoms Aar vnderuist/ vdi GVDS oc Menniskelige Vijsdom/ det samme skalt du nu bruge oc beuise: Tilforne haffuer du kundit trøste andre Folck: Giør nu icke som de onde Læger/ som giffue sig vd for / at kunde hielpe andre/ oc vide sig selff ingen Raad.

Thi tilforn haffuer du holdit dig Mandelig/ derfaare skalt du nu vere dig selff lig. Det vaare jo spaatteligt / der som en bleffue jo lenger jo mere raadeløs oc mistrøstig.

Endog de Hedenske Vijsis Lærdom vdi saadane stycke er vel Loff vært: Saa beuise dog Historier megit wredeligt om Hedningers Gierninger: Coriolanus stridde imod sit egit Fæderneland vdaff hæffngerighed: Cato oc Antonius myrde sig selff aff Bedrøffuelse. Men Menniskelige Fornufft oc Forstand kand oc vel dømme/ at de haffue giort oc handlit imod all tilbørlighed oc Retferdighed.

Her hos / saa haffue Hedningene icke

alleniste høyelige rosit denne Dyd mes Ord/ men haffue det ocsaa met Gierningen beuist: Iblant de Greker haffuer Aristides, en dyrbar oc frommer Mand/ baarit oc lidt sin wlycke / der hand vaar Landsflyctig oc hen skickit i Elendighed/ met stor Mandelighed oc Taalmodighed.

Iblant de Romere rosis Camillus oc Attilius Regulus høyelige/ for deris store Taalmodighed oc Retsindighed der de beuiste vdi deris Nød.

Scipio kunde vel met sin Haand oc Mact veriet oc hæffnit sig offuer de oprørske Stormere / Men aff hans høye Førstelige Mod oc Sind / vigede hand en tidlang fra sine Fienders Øyen/ leed selff skade oc besuering/ Regimentit til beste/ at hand icke skulde giffue Aarsag til større Harm oc wlycke.

Ja mand læser oc om nogle Quinder/ som om Cornelia, huilcken vdi sin Nød beuiste sig at haffue Mands Hierte.

Dog skal mand retteligen giffue act paa det rette forskel imellom den

Philosophiske eller Hedenske/ oc den Christe-lige Taalmodighed/ i saa maade: Socra-tes forundrede sig vdi sin Nød paa Men-niskens wretferdighed/ Oc meente at hans wlycke kom aff Slompelyck: Men det giør Dauid icke/ Men bekiender at hand bliffuer straffit oc hiemsøgt aff GVds Retferdige Dom.

Socrates efftderdi hand lider for w-skel/ kand hans Fornufft icke giffue hañom det/ at hand vilde lide Straffen: Men Dauid vdi nogen maade vil haffue Kaar-sit/ thi hand veed at det er GVds villie/ at hans Vrede oc Straff offuer Synden skal saa aabenbaris oss/ formedelst Sorg oc Wlycke.

Denne samme Socrates begierer icke aff GVD vdi sin frimodighed hielp oc formildelse. Ja den Ypperlige Mand Cato der hand hørde at Pompeius bleff offueruunden aff Iulio, den gode oc retfer-dige Sag/ aff den onde/ falt hand i Mis-haab: Men Dauid vdi sin Taalmodig-hed oc Lydighed beder Gud om Hielp oc Forløsning/ oc veed at den Almectige

staar

staar hannom bi / for den Benedidede oc Velsignede Sæds skyld / om huilcken Hedningene haffde liden Forstand.

Formedelst saadan tilsammenligneise / bliffuer Euangelij Lærdom behageligere / oc beueger oss til større Tacknemmelighed mod Euangelium oc JEsum Christum / formedelst huilcken wi bekomme en ret fuldkommen Trøst.

Fra de gamle Hedninge komme wi til Tyrcker / Jøder oc allehonde Folck. Mangen Tyrck oc Jøde lode sig vel føre vdi den grueligste Pine oc marter / før end hand lode sig driffue oc affuende fra sin Mahometiske oc Affgudiske falske Tro. Huor faare skulde da icke megit mere en Christen met Taalmodighed oc Frimodighed lide / om det giøris behoff / for den sande oc Christelige Tro skyld?

En Kiøbmand vandrer en lang farlig Reise / voffuer Liff oc Leffnit / sparer intet / allene for dette timelige liffs næring skyld at bekomme / oc haabet er dog wuist / om det vil lyckis hannom eller ey: Oc naar det end skønt lyckis hannom / saa fører

 rer

rer hand dog intet hiem / vden forgenge-
lige Vare: Wi allesammen haffue oc en
lang reyse for oss/ fra Jorden op til Him-
melen: Skulle wi da oc icke jo saa gierne
oc villige lide all møye oc fare/ som oss mø-
der oc forkommer/ Efftterdi vort Haab er
trygt oc vist/ om det euige oc wforgengeli-
ge gode/ for JEsu CHristi skyld.

Den som vandrer offuer Marcken/
om hand end gaar omkring herlige oc skø-
ne Hus / oc lader effter sig skøne Marcke
eller Enge/ dog giør det hannom dismin-
dre vee/ om hand stunder hiem: Lige saa/
naar wi icke haffue all Glæde oc Lyst her
vdi denne Pillegrims reyse / saa skulle wi
dog trøste oss met vort Himmelske Fæ-
derne Land.

Naar en som er aff Høy Velbyrdig
Stamme oc Slect / lider forhaanelse oc
foract i fremmede Land / iblant de wkien-
de/ bær hand det ingelunde saa tungt/ som
det vederforis hannom i hans egit Fæ-
derne Land. Nu haffue wi vort Borger-
skaff oc Hiem i Himmerige/ her paa Jor-
den ere wi fremmede oc Pillegrime. Der-
faare

faare skulde wi her lide taalmodelig/ allene at wi hisset iblant de rette Borgere/ vdi det Euige Fæderneland / kunde vere i Ro oc huile.

En Krigsmand beuebner sig met allehonde Krigs Rustning/oc om mand end skønt slar Larm / forskreckis hand icke/ tencker icke saa megit paa de Saar oc Strid/ Men mere paa den herlige Seyer oc Triumph: Hand far fordi hen oc strider imod Fienderne som en Helt for timelig Ære oc Gods skyld: Huilcket skal vere Christne Menniske til Spaat oc Skam/ der som de icke Gud til Ære/ lige saa veluillig oc Mandelig stride imod de Aandelige Fiender for høyre oc victigere Sagers skyld.

En Ladegaards Mand/ eller Bonde/ gaar til sin Ager/Saaer/Vander/ Møger oc haffuer mange wrolige Arbeids Dage oc foruenter Fructen: Met dette Exempel formaner den hellige Apostel Iacobus oss til Taalmodighed/ i det 5. Capit.

Ihuorledis du velter en firekant Sten om / saa staar hand dog altid op: Saa skal oc en Christen staa altid opricktig / ihuorledis hand bliffuer anfictit oc fristit.

Naar en kaster oc leger vdi it Bræt-spil/ kand hand icke kaste lige det som hannom vel tien / saa skal hand dog sette sig det til beste som hand haffuer kast: Saadan en Spil oc Leeg ligner Plato vort Leffnit ved/der falder megit ind imod vor villie / huilcket wi skulle vende til det beste oc icke falde i Mishaab.

Naar Børn støde sig lidet paa en Sten/ falde de strax ned paa den samme sted oc lade sig høre met hylen oc græden: Men forstandige Folck skulle icke giøre som Børn/ Men venne sig til / at hues Brøst oc Wlycke der kand indfalde/ at de strax (saa megit mueligt er) hele oc forbedre det.

En from Søn forlader icke sin Fader / Oc en Erlig Quinde icke hendis Mand / Oc icke en trofast Tienere sin Herre oc Hosbonde vdi Nøds tid: Huorfor

for skulde wi da vdi Kaars oc Bedrøffuelse falde oc vige fra Gud Fader/ fra JEsu CHristo / vor Brudgam oc Himmelske HERRE?

Folck som ere Gerige paa Ære eller Penninge/ Bolere/ Horkarle/ Mordere/ acte huercken Skam eller Skade / de spaare ingen Møye oc Arbeid/allene at de kunde fuldkomme deris onde Lyst oc begiering / endog det slar dem oc offte feil: Huorfaare skulde icke da it Retsindigt Menniske beuise sig Taalmodig oc villig for Erlige oc tilbørlige Sager skyld?

Der om skriffuer Bernhardus icke forgæffuis: Huad er det for en Doffuenhed oc Ladhed/ at de onde Menniske elske fyrigere det onde end wi det gode? Ja at de løbe fastere til Døden / end wi til Liffuit.

Der til met giffuer din Fryct oc wtaalmodighed/ dine Wuenner Glæde oc Lyst/men dine Venner Sorrig oc Drøffuelse: Thi alle som dig vnder gaat glæde sig jo visselig ved din Frimodighed.

 Betenck

Betenck fremdelis at du strider vdi de Hellige Englis nærruerelse / som effter GVds Ordning bo hos dig / driffue oc fremskynde dig til Fromhed / tiene oc hielpe dig / oc glæde sig / om du bliffuer varactig i det gode. 1. Cor: 4.

Men tuert imod / skulle wi met alsomstørste flit sky oc fly det som Dieffuelen kand glædis aff / Thi hand er GVds oc alle Menniskis dødelige affsagde Hoffuitfiende: Nu stiller hand alle sine Fristelser der hen / at wi skulle stiæle i Armod / knurre oc murre imod Gud vdi Siugdom / forsage vor Tro vdi Krigshandel: Hand kand icke lide Ydmyghed / Varactighed / Troskaff mod Gud oc Christendommen. Derfaare skulle wi Guds Engle til Glæde / oc Dieffuelen til Sorg vere bestandige vdi Taalmodighed / mit vdi alsomstørste Nød oc Fare.

Cap: XXX.

Huor ved Taalmodighed bekommis / beholdis oc formeris.

Om

OM wi end vide oc forstaa/at Kaars oc Drøffuelse fører saa stort nytte oc gaffn met sig/ saa finde wi dog vort Kiøds oc Blods wuillighed oc wlystighed til at bære Kaarssit. Huem lader sig gierne berøffue sin Ære oc Gods/ Liff / Hustru oc Børn? Det fortryder oss / naar wi tencke paa de gode Dage som wi haffue hafft/ naar wi see til bage/ Lige som Loths Hustru vende sig om oc saa sig til bage mod Sodomam, Gen: 19. Oc som Israels Børn vdi Egypten til Kiødgryderne/ Exodi. 16.

Saadan skrøbelighed befinde wi vdi den Herlige Konning oc Prophete Dauid, som hand selff siger i den 3. Psalme/ Mange sige om min Siæl/ hun haffuer ingen Hielp hos Gud/ *Item.* Min Siæl vil icke lade sig trøste/ Min Aand er bleffuen Mistrøstig.

Item, Den HERre JEsus CHRIstus selff haffuer oc giffuit sin Angist oc Nød tilkiende i sit wskyldige Kiød/ den tid hand paa Oliebierget betenckte sin tilstundende

dende Martyr oc Pine/ oc suette der blodige taare/bad sin Himmelske Fader/om det vaar hans villie/ at denne Kalck maatte gaa hannem forbi. J lige maade paa Kaarssit sagde hand: Min Gud/ Min Gud/ Hui haffuer du forlat mig? Huor lenge vilt du saa holde det vd met mig? Huilckit icke saa skal forstaais / at JEsus skulde faldit i Mishaab / om sin Faders Naade/Men hans Kiøds oc Blods suaghed haffuer forskreckit sig for denne Pine hand skulde lide. Ligeruis nu som Aanden traader frem vdi JEsu CHRisto oc offueruinder Kiødit / saa skal det oc gaa til met oss/ at wi mere see til Gud oc det euige Liff/ end paa vort vsle Kiød.

Derfor ville wi nu aff grundelige Aarsager forklare / formedelst huad vijs oc maade/it Menniske vdi Kaars oc Modgang kand offueruinde sit Kiød oc Blod/ oc beuise en sand Taalmodighed.

Alle de forbemelte Stycke/ fra denne Bogis første Begyndelse tiene her til. Men besynderlig oc for alting da haffuer denne Dyd/som oc alle andre/sin Begyndelse

delse oc Forøgelse aff Guds Naade/Krafft oc Aand / foruden huilcken wi intet gaat kunde fuldkomme / ey heller offueruinde nogit ont.

1. *Maccab*: 3. Seyer kommer aff Himmelen/ oc icke aff stor Mangfoldighed. *Philip*: 4. Jeg formaa alting/formedelst den som giør mig mectig/ som er CHristus.

Om end skønt Kiødelig Fornufft/ gaar veldelig vnder oc siuncker/saa opholder dog Gud altid Aanden / at den icke aldelis falder aff/Men bliffuer villig oc varactig/ indtil saa lenge hand befries.

Huorledis skulle wi da skicke oss / at Gud vil giffue oss sin Krafft / sand Taalmodighed oc Bestandighed? Det skulle wi giøre met Troen / Haabit / Bønen / Kierlighed/ met all trofasthed oc fromhed.

Til det Første / maa wi styrcke oc opuecke vort Sind oc Mod met Troen til Gud. Thi de som visselig vide at Gud den rette HERre er Naadelig forligt met dennom vdi all Lycke oc wlycke/

oc de derfor ere visse paa den euige Salig-
hed: De kunde vel foracte all Verdslig
Ære/ Glæde oc Vellyst: Tuert imod/
kand ingen Pine vere saa bitter oc gruse-
lig/ der kand giøre dennom wtaalmodige.

Vdi vor Christelige Tro / bekiende
wi en Hellig Almindelig Kircke / at wi
haffue Selskaff oc Samfund met alle
Vdualde / oc der til Syndernis forladel-
se/ Legomens Opstandelse oc det Euige
Liff. Oc CHRistus giffuer huer den som
troer saadan Absolution oc Affløsning/
Iohan: 5. **Huo som hører mine Ord
oc troer den mig haffuer vdsendt/
hand haffuer det euige Liff/ oc kom-
mer icke vdi Dommen / Men hand
er trengt igeñom Døden til Liffuit.**
Derfaare bekommer it Menniske forme-
delst Troen/ Krafft/ Styrcke/ Taalmo-
dighed oc Varactighed vdi alt det som
gaat er.

Om veldige Fiender haffde belegrit
oc omspent dig/ oc du haffde paa din side/
den du viste at hand regerede oc haffde
Herre-

Herredom offuer dine Fiender / da skulde du jo vere wforfærit oc Frimodig. Nu haffue wi Christum formedelst Troen paa vor side/ som er en HERre offuer alle HERrer / huilcken allene haffuer fuld mact offuer all Lycke oc wlycke : Derfaare skaltu icke lenge ansee dit Kiøds oc Blods Suaghed/ men met Troen inderlig oc aluorlig betracte den HERris JEsu CHRisti Krafft oc Trofasthed / huilcken der kand oc vil mere trøste / end all wlycke kand bedrøffue.

1. *Pet* : 5. Eders Modstandere Dieffuelen gaar omkring som en brøllende Løwe oc søger huem hand kand opsluge/ staar hannom fast imod i Troen.

Iacob : 1. Vider at eders prøffuede Tro giør Taalmodighed. De trofaste Apostle kunde lide oc taale alting/ det vaar deñom en glæde effter det induortis Menniske/ at Hudstrygis for HERrens skyld/ Acto : 4. oc 5.

Men tuert imod bliffuer all bedrøffuelse

se gruselig for Troens suaghed skyld / som er endnu lidit øffuit/ oc haffuer icke endnu begrebit Guds Børns Rigdom oc gode.

Dog alligeuel skal ingen fortuile/ om hand icke end haffuer saa sterck en Tro: Thi det skeer tit oc offte at Troen bliffuer liden oc ringe vdi Angist oc Nød/ oc bliffuer lignet ved en liden gnist. Huilcken den HErre JEsus dog icke vil vdslycke/ Men forøge hende allene at wi bede met Christi kiere Disciple: O HERRE styrcke vor Tro.

Men naar Menniskene haffue aldelis ingen Tro/ som om de icke viste at sige aff nogit andit bedre Liff / da er det icke Vnder/at de falde endelig i Mishaab / paa det sidste: Jo mere de forlade dem paa sig self/ eller andre timelig Ting / jo mindre kunde de bliffue bestandige vdi Bedrøffuelse. Thi foruden JEsu Christo er ingen Trøst forhaanden.

Haabit er i tuende Slag/ den ene aff Naturen/den anden aff Troen. Det Naturlige haab er en synderlig Guds gaffue/ huilcken der i nogen maade trøster oc opretter

retter Bedrøffuede Menniske / at de icke strax tage sig alle onde stycke forhaande/ Men vdi alt Kaars haabe/ at det bliffuer snart bedre / oc tøffue saa til wlycken gaar offuer.

Dersom Menniskeligt oc Naturligt Haab haffuer saadan Krafft / skulde da det andit Haab / huilckit GVds Aand/ aff ny indgiffuer formedelst Troen / icke giffue større Taalmodighed oc Styrcke? Naar it Menniske er mit vdi all Nød for CHRisti skyld / venter oc haaber GVds Hielp oc Trøst. Thi om det Naturlige Haab end offte feil oc bedrager / oc er gierne wuist / saa feil dog aldrig det Christelige Haab.

En Bonde Mand tencker icke allene paa sit Arbeide/ oc huad wuær oc Storm der kand tilfalde / Men effterdi hand forhaabis at Grøden oc Fructen skal voxe flux frem/ i sin tid/ arbeider hand villig oc trolig: Lige saa giør oc den Forhaabning om Ære oc Belønning / Menniskene Taalmodige vdi den Aandelige Vijngaard vnder HERrens Aag. Rom: 8.

Haabe wi til det som wi icke see / da bie wi der effter met Taalmodighed.

Der til met skulle wi vden Affladelse met en fyrig Bøn søge Gud / at hand vil giffue oss en sterck Aand/at lide alting/ oc at bliffue varactig indtil Enden. Saa vil Gud jo visselige effter sine Ord oc tilsagn Naadelige Bønhøre oss / oc synderlig trolige metdele oss de Aandelige Gaffuer. Naar nogen beklager sin Nød oc Trang for sin gode Ven / da giffuer det jo formildelse oc forlædskelse/ efterdi Pinen oc Bedrøffuelsen / formedelst den beklagelse oc tilkiendegiffuelse i nogen maade bliffuer vdøst: Megit mere Trøst bekomme wi/naar wi fortelle Gud vor Nød oc Trang/oc giffue hannom den tilkiende vdi vor Bøn oc paakaldelse. Thi it Menniske som hører vor Nød oc Klagemaal/ bliffuer snart træt oc mødig/ oc kedis omsijer ved oss/ Men om wi end skønt vilde slide den gantske Dag vd/ met Bøn oc paakaldelse til Gud/ saa skulde hand

elske oss saa megit dis indeligere / oc trøste oc styrcke oss. Luc : 18.

Det hielper oc vel til Sagen/ at søge flittelig til GVds Ord / høre det/ lære oc øffue sig der vdi: Thi Gud haffuer icke til forgæffuis aabenbaret oss sit hellige Ord / Men der vdi faareset oss / søde glædelige forløffte / met trøstelige Exemple/ paa det wi der aff skulle lære at forstaa hans Trofasthed oc Godhed / oc der ved oprette oc styrcke oss vdi all Bedrøffuelse. Thi saa lyder jo Guds Ord: *Iohan* : 16. **Vdi Verden haffue i Angist / Men verer trøstige / Jeg haffuer offueruundit Verden.** *Item*, **Gud er vor tillid oc styrcke. HERRE du forlader icke dem som søge effter dig.**

Saadane mectige Guddommelige forløffte oc herlige trøstelige Sprock/ haffue wi mange / huilcke huer fast heller skulde hente fra Ierusalem paa sine Knæ/end wi skulde myste dennom/ oc aldrig afflade at sige Gud Loff oc tack/ at hand i disse sidste

 tider/

tider / haffuer metdelit vore Siæle / den Euige wforgengelige Trøst / vdi hans Ord oc Euangelio. Huilcket Ord er idel Krafft oc Liff/som alle trofaste Hierter befinde: Oc skal det icke anderledis annamis oc høris aff oss/ end lige som wi hørde Guds egen røst aff Himmelen tale saadant / som i det gamle oc ny Testamente faaregiffuis.

Her foruden ocsaa Kierlighed som voxer aff Troen / forarbeider Taalmodighed/ vdi Bedrøffuelse / oc Bestandighed vdi det gode. Gen : 29. Iacob tiente 7. Aar for Rachels skyld / oc for den Hiertelige kierlighed som hand haffde til hende/vaar tiden hañom stackit/det siuntis hannom faa Dage / huilcke hand tiente for hendis skyld : Lige saa / huer den der elsker Gud oc haffuer hannom kier / hand skal taalmodelig bere huad Gud hannom paa legger / eller huad hand lider for GVds skyld. Nu tilfalder oss Siugdom/ met andre Plager / icke vden Guds villie oc forsiun: Dersom wi nu Hiertelige elske Gud (som wi ere skyldige / thi hand

hand er vor Naadige Fader / wi hans Børn oc Arffuinge) skulle wi icke angre det / at hand griber oss fatt / ja wi skulde vel løbe effter hannom igennom alle haarde Veye / foracte / for hans skyld / alle suaare oc haarde ting / oc altid trenge oss til hannom / indtil saa lenge wi aldelis komme til Ro oc huile vdi hannom / effter de hellige Apostlers oc Martyres Exempel, huilcke der haffue ringe actit / all deris Kaars oc Pine mod GVds Kierlighed.

Item, At giffue Almisse / oc øffue sig vdi all Fromhed / giffuer styrcke oc Taalmodighed for Tuende Aarsagers skyld. En part / at Gud forøger de Aandelige Gaffuer i dennom som bruge deñom vel / Thi huo som haffuer / hannom skal mere giffuis : En part / at den som holder sig From oc god / haffuer en bedre oc roligere Samuittighed / oc derfaare saa megit diſtørre Frimodighed : Dog skal mand allene bygge paa JEsu CHRisti Godhed / oc icke paa sin egen Fromhed.

Item, Lige som en Krigsmand strider dis Mandeligere oc redeligere / om

hand frycter sig for fengsel oc en skammelig Død som hand skulde lide / oc der imod betencker den herlige besolding oc mercke-lig stor Ære / om hand vinder Seyer: Saa bliffuer huer Christen opuact til større Trofasthed oc Taalmodighed / om hand inderlige tager sig til Sinde / oc off-ueruecyer de efterfølgendis Puncter / om det mangfoldige nytte oc gaffn Taalmo-dighed fører met sig / oc megen skade / som kommer aff vtaalmodighed.

Cap. XXXI.

Taalmodigheds Nytte Legom-lig oc Aandelig.

* *
*

ENdelig tien taalmodighed Gud til ære / er Menniskene nyttig til Liff / Siæl / Ære oc Gods. Thi de Trofaste staa deris Bedrøffuelse oc Pine imod / oc holde stille for HErren / icke aff ærgerighed / eller for nogen anden time-lig ting skyld / Men at de for alting der met kunde beuise Gud Lydactighed / loffue oc prise hannom.

Exem-

Exempel, GUD bleff lige saa fast loffuit oc prisit/ oc herlig giort vdi det gantske Kongerige/ der de tre Daniels Stoldbrødre lode sig met Taalmodighed oc Frimodighed kaste i den gloendis Oen/ som aff Daniels store vijsdom/ huilcken der kunde vdlegge Kongen sine Drømme. Dan: 2. oc 3.

Der til met bliffuer den Taalmodige mindre Siug/ oc naar hand er Siug da bliffuer hand dißnarere Sund oc til paß igen. Formedelst wtaalmodighed bliffuer Hiertit Kryst/ Bedrøffuit/ Naggit/ fortærit oc ædit. Prouerb: 17. It glad Hierte giør it Lystigt Leffnit/ Men it Bedrøffuit Mod fortærer Benene.

Prouerb: 25. Lige som Møll forderffuer Klæder/ oc Orme Træ/ saa giør oc Bedrøffuelse Menniskens Hierte.

Naar it Barn bliffuer straffit aff sin Fader/ oc lider det Taalmodelig/ saa holder Faderen dißnarere op aff Medynck oc Barmhiertighed/ Men skicker det sig vnderligt oc vlydigt/ skriger høyt oc knur-

rer imod hannom/da bliffuer Faderen der aff fortørnit oc slar end mere der paa: Lige saa straffer den Himmelske Fader mégit mildere/ oc læger snarere de Taalmodige/ Men beuiser sig Vred oc Farlig/ imod dem som knurre imod hannom. *Prouerb*: 15. **Jt milt Suar stiller Vrede / Men it hart Ord opuecker Vrede.**

Den Taalmodige Iob, bekom sit Gods dobbelt igen/ oc bleff end oc her paa Jorden offuerflødig husualit oc trøstit aff GVD.

De som Tro forfare i Sandhed/ at det er gaat at giffue sig met Taalmodighed vnder GVds villie/ oc lade hannom raade. Oc tuert imod myster mangen formedelst sin vtaalmodighed oc genstridighed/ det hand ellers vel maatte hafft. *Prouerb*: 14. **Huo som er Taalmodig hand er viis / Men den som er vtaalmodig / hand aabenbarer sin Daarlighed.** Naar wi Hyle oc Klage som Børn / Jeg haffde icke meent

det

det / ieg haffde icke forseet mig til / at det skulde saa gaait / etc.

Item, wtaalmodighed foruilder Sindit / giør vndertiden Døw oc Affsindig.

Fremdelis dersom nogen giffuer sig vnderdanig vdi GUds villie / bliffuer icke da Sorgen oc wlycken borte / saa bliffuer hun dog lættere oc ringere. Ja den Taalmodige / er intet saa Surt / Bittert / Ont / wlideligt oc forskreckeligt / at det jo bliffuer hañom søt / læt oc trøsteligt. Men tuert imod / all den stund it Menniske icke giffuer sig vnder GUds gode retferdige villie / vil icke taale huad Gud paa legger / Men er wtaalmodig / da bider oc nagger hans Sind hannom / hand giør aff en Pine to / tre / fire / Ja forbittrer sig selff sit Leffnit i alle maade / met megen Angist oc Bedrøffuelse.

Jo mere en Fugl flagrer paa Limstangen oc vil fri sig / jo mere henger Feirene ved Limen: Oc jo mere en fangen Fisk slar vdi Garnit / jo mere snærer hand sig der vdi: Jo mere den som er bunden met Jernlencker / kaster sig hid oc did / jo verre

 giør

giør hand sig selff: Lige saa giøre de w-taalmodige wrolige Folck deris Sag ickon diss verre.

Den som haffuer en suaar Byrde paa sin Hals/ jo mere hand skudder sig/ jo mere besuærer hand sig: Lige saa / jo w-taalmodigere oc verre en holder sig vnder Kaarssit/ jo haardere oc verre trengis hand der aff.

Plinius den Hedenske Mand siger vijsselig: It frijt Mod vdi wlycke/ tager halffparten bort aff hende. Oc det er it Almindeligt Ordsprock iblant Hedninge: **Den bedrøffuelige Fryct oc Sorg/ giør verre end Plagen vdi sig selff.** Alle de Bedrøffuelser som kunde vere Menniskene en begyndelse til den Euige Fordømmelse/ effter deris fortieniste/ den bruger den Taalmodige til en Aarsag/ at øffue sine Dyder/ formedelst huilcke de Aandelige Gaffuer bliffue forøgte oc formerede. Thi de Taalmodige beholde den sande tro til Gud/ kalde paa hañom/ loffue oc prise Gud/ som den der icke w-rettelig regierer/ Men skal giffue oc giøre

en

en god ende oc vdgang / oc formedelst Taalmodighed / bliffuer Taalmodighed end mere forøgt.

Tuert imod / bliffuer den wtaalmodige forarmit paa alle Dyder / huilcke hand myster jo lenger jo mere. Thi huo som lader sig harmis aff Dieffuelen oc Kiød oc Blod/ hand lader Troen/ Bønen/ oc all Lydighed mod Gud fare/ bliffuer wtacknemmelig imod sin trofaste Gud/ paa huilcken hand icke vil kaste sin Sorg/ en liden stund / at hand skal beskerme oc opholde hannom fremdelis : Hand tencker / Gud acter hannom icke / det er forgæffuis at foruente Hielp oc Trøst aff Gud/ oc maler sig selff for idel GUDS grumhed oc vrede : Fordrister sig oc til at skelde paa Gud som en wmild oc wretferdig Gud/ som mere vil elske oc giøre til gode de arrige oc skalckactige Menniske / end de Gode oc Fromme. Søger derfor Hielp oc Trøst hos Creaturene / loffuer sig til Hellgen / det er til Affguders Hus/ oc giør wtilbørlige oc wredelige Pact oc enighed mod Gud : Somme fornecte de-

ris Christelige Tro aff Fryct / tage ved Pauffuedommit igen / driffue aabenbarlig Affguderi / giøre Gud til en Løgnere / der icke mere vil hielpe / enten her eller der / effter sin mangfoldige forløffte oc tilsagn / baade vdi det gamle oc ny Testamente.

Fremdelis bliffuer en wtaalmodighed formerit oc forøgt ved en anden wtaalmodighed / at it Menniske jo mere oc mere bliffuer Bedrøffuit / Tuilraadigt oc Mistrøstigt / flyer der som hand skulde vere stadig / oc befinder huercken Ro eller Fred vdi Hiertit.

Mangt it Menniske naar hand vil huercken bære Armod eller anden wlycke / da begynder hand Rufferi / Løgn / Bedregeri / Styld / Aager / oc bedriffuer allehonde gruelige oc skammelige Laster.

Item, De wtaalmodige misunde andre deris Lycke oc Velfærd: Oc huilcke de mene at vere skyldige vdi deris Kaars / imod dennom ere de vrede / hade offte de wskyldige / Storme oc Rase / oc ville tuert igennom sagen met Hoffuedit / at de kunde hæffne sig selff. Huor vdaff offte kommer

(som Historier tilkiende giffue) Tue=dract/ Wenighed/ Had / Krig / Oprør / Blodstyrtning / oc Kircker oc Regimenter der ved forstyris oc forderffuis.

Exempel, Martius Coriolanus der hand icke kunde bliffue Borgemester i Rom/men bleff Landflyctig/haffuer hand aff Hæffngerighed met de Vollcer begynt at føre Krig oc Feide paa Rom sit Fæder=neland / oc paa ført dem merckelig Angist oc Nød/ som Plutarchus oc Plinius tilken=de giffue.

Ydermere / er det en stor Ære / for Menniskene/ for Englene/ for Helligen/ ja for Gud selff/ naar wi beuise Taalmo=dighed oc Retsindighed: Men tuert imod/ der som wi handle wredelige oc ere mistrøstige/ bliffue wi til Spaat oc skam=me / for alle Creatur oc for Skaberen selff. Thi det er jo icke besuerligt / naar det gaar en Lyckelig/ at haffue it sterckt oc frijt Mod / oc at staa fredelig met Gud/ Men her vdi staar den rette Konst / at vort Mod falder icke vdi Bedrøffuelse oc wlycke. Iacob: I.

Ligeruis som vdi Fictskole / den der haffuer Fictit oc Kempit redelig oc Mandelig/ oc vundit Seyer/ bekommer der aff Loff oc Ære: Saa er det megit større Ære/ at offueruinde de Aandelige Fiender/ oc beholde Seyeruinding imod Dieffuelsens oc Kiødsens Fristelser.

Ærløs bliffuer den holden for Verden / som wredelig forlader sin Herre: Skulde den da icke vere Ærløs som viger oc falder fra CHristo oc hans Ord/ vnder Sorg oc Drøffuelse oc handler imod hannom/ aff wtaalmodighed? Pro: 16. **Den som er Herre offuer it Sind/ hand er bedre end den der vinder Stæder.** Derfor loffuis oc prisis mange herlige Folck / baade iblant Christne oc Hedninge for deris Trofasthed oc redelighed/ der de haffue beuist vdi deris nøds Tid.

Besynderlig skulle wi altid betracte vor HErris JEsu CHristi Exempel, om huilckit Paulus taler til de Romere i det 8. Capittel. met denne mening:

Der som CHRIstus effter sin Piñe oc Lydighed indtil Døden er bleffuen ophøyet til wsigelig stor Ære oc Herlighed/ da skal det ocsaa tiene oss til stor Herlighed/ naar wi tage vort Kaars paa oss/ oc traade Mandelige effter den HERRE JEsum.

Det vidner oc Forfarenhed / at dersom nogen wredelig vil fly Kaarssit / oc icke lide met Ære/da faar hand her effter at lide vel saa megit / ja megit mere oc haardere/met vanære oc met Dieffuelen: Oc der offuer aldelis bliffue til Skamme.

Her foruden forkaarte oc stecke de wtaalmodige sig selff Liffuit / huilckit Judiths Historie beuiser / i det 8. Capittel/ saa sigendis: De andre som icke ville annamme Bedrøffuelse met Guds Fryct/men knurrede oc skende imod Gud met wtaalmodighed / ere omkomne aff Forderffueren oc ved Hugorme. *Num*: 21.

En Part falde aff wmaadelig Sorg vdi dødelig Siugdom / nagge oc æde sig selff eller omkomme sig selff / som Kong Saul.

Item, Huad heller it Menniske lider skyldig eller wskyldelig/ bliffuer hand varactig vdi wtaalmodighed / saa bliffuer det hannom til euig Fordømmelse. Men der imod / naar hand holder oc skicker sig retskaffen met Taalmodighed / saa er Drøffuelsen hannom en Aarsag til det Euige Liff. Oc alle Drøffuelser her paa Jorden ere intet andit at acte imod den tilkommendis Salighed/end it bid eller sting aff it Mygg/huilcket jo er læt at offueruinde.

Naar mand vil vere Lad oc Dowen/ vdi Kri/ oc icke Mandelig affuerie Fienderne saa bliffue Marckene øde / Husene plyndrede oc røffuede / Landsbyerne affbrende/Landit forderffuit oc offueruundit/ Mandkiøn ihielslagit / Hustruer oc Døtter skende/ oc all anden Jammer oc Elendighed anrettis : Lige saa vdi den Aandelige strid / Dersom wi beuilge met Kiød

oc

oc Blod / oc Dieffuelen / oc icke staa dennom Mandelige imod / da kaste wi oss selff i Euig wro: Men dersom wi stride Mandelig oc redelig imod de Aandelige Fiender / saa bekomme wi den euige Fred oc Rolighed.

Naar den Siuge icke vil tage den beske oc bittre Lægedom til sig / vil oc icke lade rode i Saarit / oc skære det onde Kiød aff / fordi det giør hannom vee / da er det icke Vnder / der som hand forderffuis vdi sin Siugdom: Men naar hand lader Lægen omgaais der met / som hand best veed / oc vil offueruinde all Smerte oc Pine / da er der en god forhaabning til Sundhed.

Langt større Haab skulle alle retsindige oc Taalmodige Christne haffue / at de skulle komme til den euige Sundhed / paa Siælens oc Legomens vegne / naar de met Taalmodighed lade Gud raade. *Iacob*. 1. Salig er den Mand / som

lider Fristelse / thi effter hand er prøffuit / da skal hand faa Liffsens Krone.

Her aff skal ingen beslutte / at wi met vor Taalmodighed kunde fortiene det euige Liff oc Salighed / huilckit wi alleniste bekomme formedelst CHRJsti fortieniste: Dog skulle wi Euindelig nyde vor Taalmodighed oc all Møye oc Arbeid gaat ad.

For det sidste / er Taalmodighed icke alleniste den nyttig som hende haffuer / Men gaffner oc andre Folck saare megit. Thi der som en anden hører oc mercker din Trofasthed oc redelighed / da bliffuer hand der ved beuegit til lige saadan Taalmodighed at beuise.

Det er vitterligt aff Sandrue Historier, at naar Christne haffue for deris Trois skyld frimodelig giffuit sig til Døden / at en Part iblant deris Forfølgere /

oc CHRisti Fiender/der offuer haffue saa forundrit sig / at de ere ved saadan deris Bestandighed omuende til den Christelige Tro.

Item, Taalmodighed oc Frimodighed forskaffer Fred oc Rolighed/ baade vdi Verdslig Regimente oc vdi Kircken / ja iblant Land oc Folck.

At Scipio den Ypperlige oc Forstandige Romere / heller vilde fly oc vige aff Rom/ end hand vilde vndertrycke sine Fiender met Vaaben oc Verie / det bleff den gantske Menighed til stort Nytte oc Fordeel.

Tuert imod/ it wtaalmodigt oc hastigt Sind giør forderffuelig oc wendelig Skade oc split vdi Verdslig Regimente/ oc kommer Kætteri oc Vildfarelse vdi Kircken aff sted. Den Tid Martius kom nu til Rom igen / brugte hand stor Tyranni aff wtaalmodighed oc lod de

Ypperste oc beste Folck aff dem som stode hannom imod/ ynckelige myrde oc ihelsla: Huor aff der fulde megit wraad oc stort wlempe. Der Arius maatte icke bekomme det hand haffde tagit sig for i Sinde/ haffuer hand aff wtaalmodighed met stor Kætteri/ foruendt oc foruildit den Christelige Kircke.

Item. Met vor wtaalmodighed vnder Kaarssit giffue wi de suage oc skrøbelige vdi Troen / Aarsag til dis snarere at tuile om vor Tro der wi haffue om Gud/ at hand er vor Trøst oc Hielp i all Nød her oc der: Huorfaare beuise wi oss da saa Mistrøstige / Lige som Gud haffde forlat oss / oc der vaare intet andit bedre Liff nogen sted at foruente.

Derfaare skulle wi i tide beruste oc berede oss imod all wlycke: End ocsaa nu / der vor Sag end staar vel/ wi skulle icke for megit henge ved det forgengelige Gods met Hiertit / paa det / At

om

om det giøris behoff/ wi da met Taalmodighed kunde myste det / oc bliffue bestandige oc varactige vdi en sand Tro. Thi huo som bliffuer varactig ind til Enden hand bliffuer Salig Matth: 10.

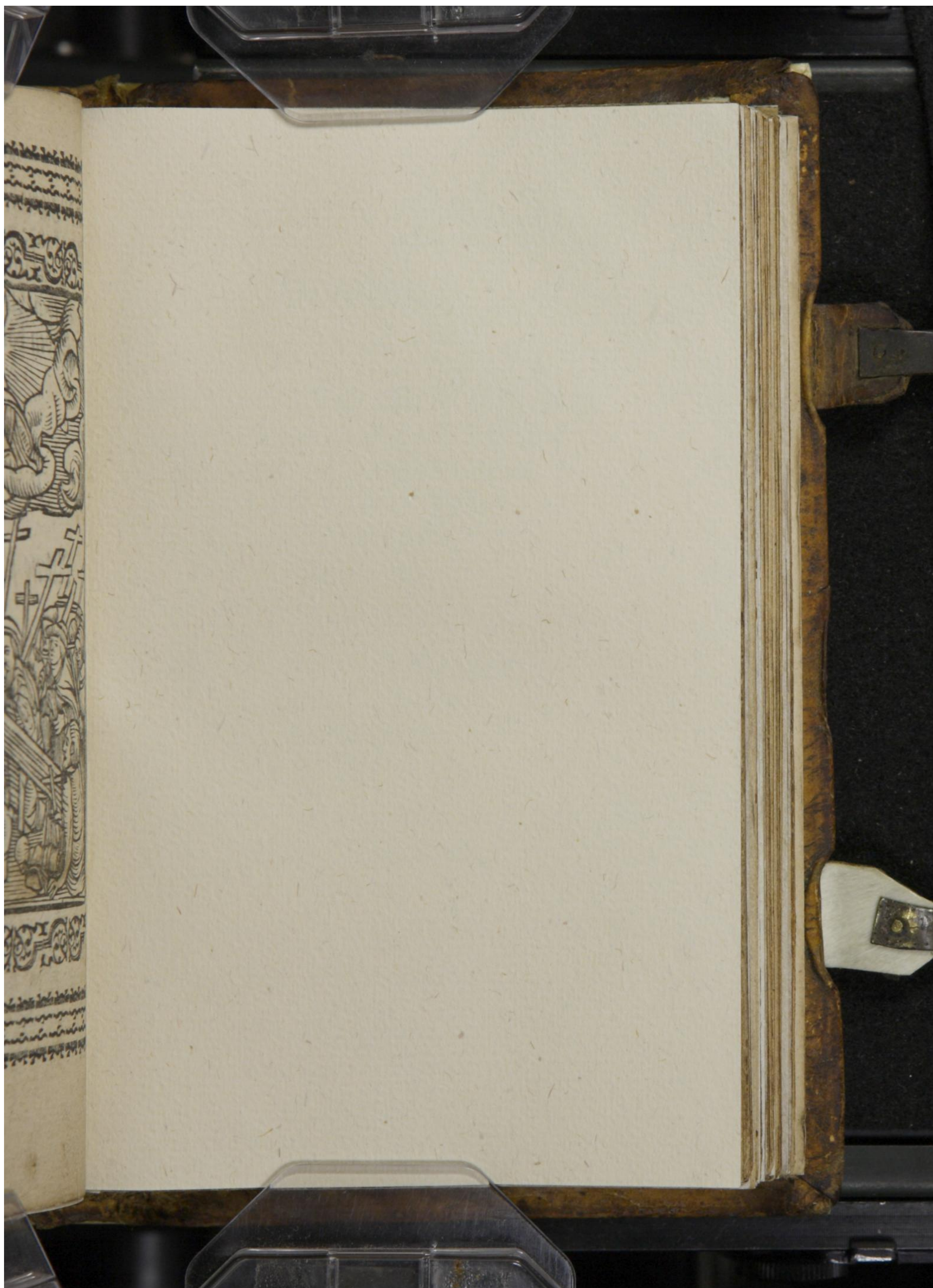

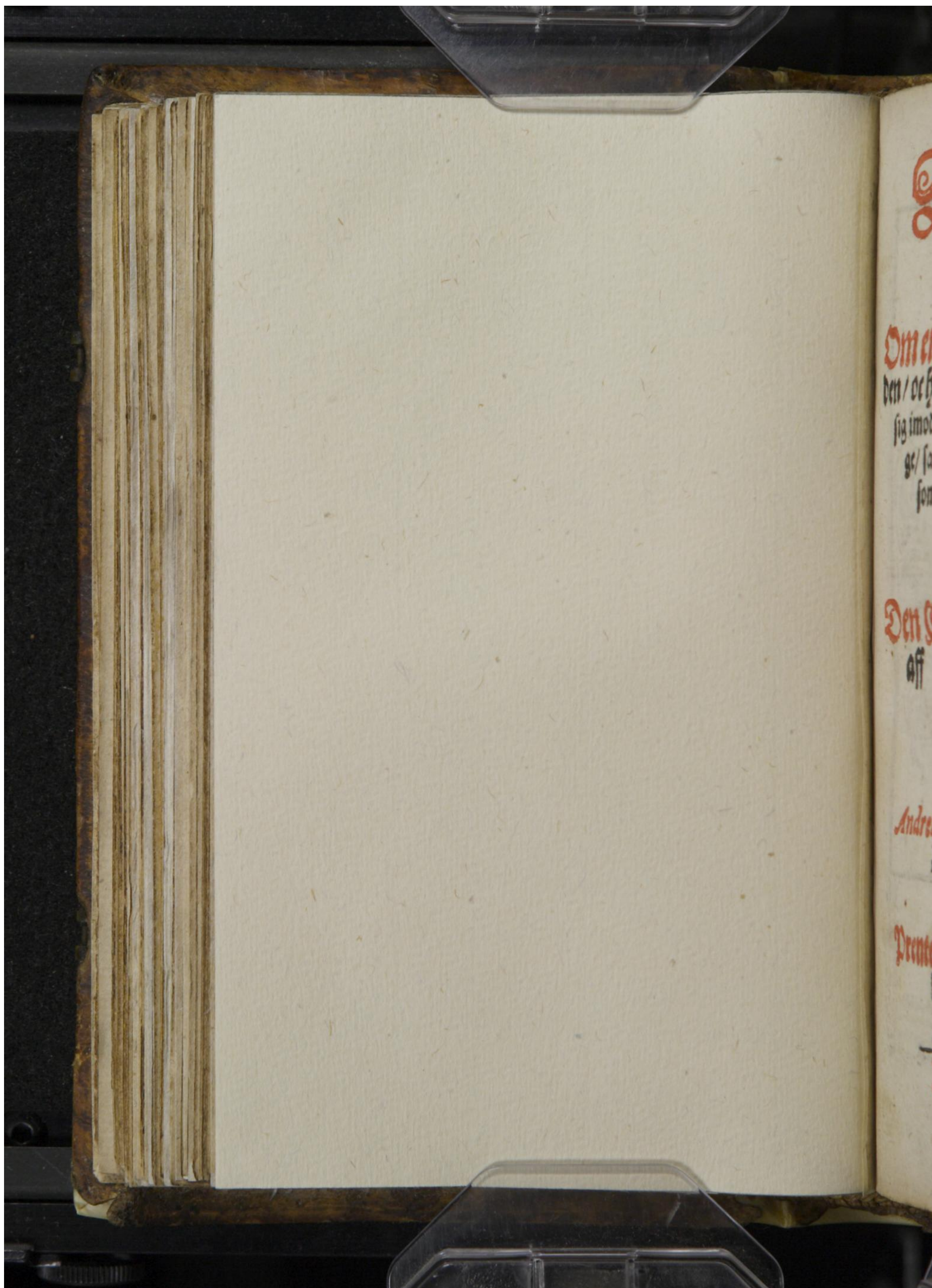
FINIS.

Allene skee Gud Ære.

Det Andit Klenodie.

Om en ret Beredelse til Døden / oc huorledis mand skal skicke sig imod dennom som ere Dødsiuge / saa oc at Trøste dennom som ved Døden haffue mistit deris gode Venner.

Den Christne Læsere til gode aff *Otthonis* Werdmøllers Tydske Skriffte Fordansket / Ved *Andream Michaëlidem*, Guds Ords Tienere vdi Kolding.

Prentet i Kiøbenhaffn / Aff Matz Vingaard.

ANNO

M. D. XCV.

C. M.

F. S. O.

Erlig oc Velbyrdig Mand Caspar Marckdaner til Siøgaard / Kongelige Maitts: Høffuitzmand paa Koldinghuss: Min gunstige Lænsmand oc Forsuar.

Naade oc Fred ved JEsum CHRJstum vor HERre.

* * *

Jrach/ Velbyrdige oc Frome Caspar Marckdaner / Gunstige Her Lænsmand/ giør en aluorlig Formaning til alle Mennisker / der hand saa siger i det 41. Capitel. Fryct Døden icke/ betenck/ at det er saa skickit aff HERREN offuer alt Kiød/ baade offuer deris som haff-

haffue verit for dig / oc som skulle komme effter dig / oc huad vilt du staa Guds Villie imod / huad heller du leffuer Ti eller Hundrede eller Tusinde Aar? Thi at i Døden spør mand icke huor lenge en haffuer Leffuit.

Vdi denne Formaning oc gode Raad / giffuer den Vijse Mand disse efterfølgendis Try stycke at Betracte.

1. Først / at der er intet vissere end Døden / oc intet wuissere end Dødsens Time.

2. Dernest / at wi icke skulle forskreckis for Døden.

3. Oc huorledis den Fryct wi effter Naturlig vijs bære for Døden kand formildis oc borttagis.

Om det Første.

At Døden er viss oc Dødsens Time oc sted wuiss / det beuisis i atskillige maade.

DAVID siger Psal. 82. Jeg haffuer vel sagt i ere Guder/ oc allesammen den Høyestis Børn: Men i skulle Dø som Menniske/ oc som en Tyran gaa til grunde. Her giffuer jo Dauid til kiende/ at ingen Maiestet/ ingen Værdighed/ ingen Mact eller Herlighed som er giffuen aff Gud/ kand befri fra den timelige Død: Saa at endog Keysere oc Konger ere Guder/ det er/ Guds Vicarier her i Verden: Oc om de end ere den Høyestis Børn/ saa skulle de dog/ som andre Menniske vere Døden vndergiffne. Psal. 89. Huor er nogen som leffuer oc icke seer Døden? Døden er en retfærdig Dommere/ anseer icke Personer: Forfærdis icke for nogens Mact eller Velde: Sniger sig saa snart ind paa Herreslaat/ som i it foracteligt Hyrdehus: Holder sig saa vel til den der bær Silcke oc Krone/ som til den der haffuer en Graa Vennicke paa. Sirach 40. Oc der som Lægen end lapper

der lenge paa/ saa gaar det dog alli-
geuel saa til paa det sidste/ i Dag en
Konge / i Morgen død. *Sir.* i det 14.

Abraham kaldis alle tro Christnis
Fader : Iacob kempede met Gud / oc fick
Seyer : Dauid vaar en Mand vdualdt
effter GVds egit Hierte : De ere dog
Døde/ huor er nogen / som Gud saa ta-
lede Ansict fra Ansict met/ som met Mo-
se? hand Døde dog.

Salomon den Vise : Absolon den
Skøne : Asahel som vaar saa læt paa
Foden/ som en Raa paa Marcken : A-
lexander den Mectige : Cræsus den Ri-
ge : Aristoteles den Vijse : Maatte
ocsaa smage Døden.

At wi alle skulle Dø/ det er i saa
maade beuist :

At intet er wuissere end Dødsens ti-
me oc sted giffuis tilkiende/ Ecclesiast. 9.
Mennisket veed icke sin Tid : Men
lige som Fisken fangis met en skade-
lig Kraag : Oc lige som Fulen fan-
gis met Snaren : Saa bliffuer oc

 Men-

Menniskene bort ricte i den onde tid/ naar hun falder haastelig offuer dem. Ligeruis som en Skygge/ naar mand mener sig at haffue fat paa hannom / saa er hand borte: Naar wi tencke wi haffue best fat paa Verden/ oc mene wi ville nu først Leffue i Fryd oc Glæde/ saa falder Døden oss hastelig offuer. Exempel der paa haffue wi Luc. i det 12. om den Rige Mand.

Endog at ingen er saa wforstandig/ hand jo aff Forfarenhed kand vide at wi ere Dødelige: Saa maa wi dog bekiende/ at wi vden GVDS synderlige Naade kunde det icke saa ret betencke som oss burde. Derfaare beder Dauid Psal. 39. Oc Moses Psal. 90. saa inderlig: At HERREN vilde lære dem at betencke de skulle Dø / at de kunde bliffue Forstandige / oc lære aff Dødsens vißhed oc Timens wuißhed/ at Leffue saa her/ at de jo siden kunde Leffue hos GVD til Euig Tid.

Saa

Saadant skal vere oss en paamindelse/at wi skulle altid leffue i Guds fryct oc vare oss fra sickerhed oc tryghed. Der HErren lod de Niniuiter forkynde/ at de skulde omkomme inden 40 Dage/ da giorde de Penitentz. Effterdi wi vide icke det Oyeblick/ da skulle wi altid vere beredde imod denne Fiende/ oc icke forhale Penitentz. Sir. 5. Augustinus siger: Quod morieris certum est; vbi autem & quando incertum. Quia ergo mors te vbiq; expectat, & tu eam si sapis, vbiq; expecta. At du skalt Dø/det er vist: Men huor oc naar/ det er wuist. Efterdi døden tøffuer altid oc alleuegne effter dig: Est du vijs/ da foruent hannom alleuegne. Derfor er det jo it gaffnligt Raad Sirach giffuer i det 7. Cap.

Huad du giør / da betenck Enden / saa giør du aldrig ilde.

Saa at Dødsens Gudfryctige betenckelse er lige som it Bidsel / der holder oss fra allehaande Kiødelige Lyst oc Begering.

Gud giffue at de Wretferdige oc Ge-

 rige

rige Menniske vilde tencke paa Døden / da skulle de aldrig saa met Ret oc Wret / Vold oc Tyranni / eller met andre rencker stunde efter dette Forfengelige oc Forgengelige Gods / om de end kunde giøre sig den gantske Verden vnderdanig / oc bliffue Monarcher / som Alexander vaar / saa faa de dog en føye ting i Graffuen met sig.

Her bør oss at betencke Saladini Loffflige Gierning (som vaar en Mectig Konge vdi Asia, Syria oc Ægypto) hand befalede i sin Døds stund / at de skulde tage it Linklæde / som hand pleyede at iføris / oc binde paa en lang Stang / oc føre det samme igennom hans Krigs Leyr / oc vdraabe met saadane ord: Saladinus som haffde vndertuingd den gantske Asiam, fanger intet mere aff all sin Rigdom i Graffuen met sig / end dette Linklæde.

Saa er der oc ingen ting som kand mere drage vore Hierter fra Hofferdighed / end Dødsens rette betenckelse. Sirach i det 10. siger: Huorfor Hoffmo-

der

der den Arme Jord oc Aske sig? Hand er idel slemt skarn/ den stund hand endnu leffuer. *Augustinus* vijser de Hofferdige hen at beskue de Dødis Graffuer oc der see huad Menniskene ere saa megit Legomit er anrørendis. See der om du kant giøre skilsmiss mellom den Fattige oc Rige: imellom en Herre oc tienere imellom den Deylige oc grumme. O du Rige huorfor Hoffmoder du dig da? Huorfor acter du icke denne Elendighed Daglige? Huorfor omuender du dig icke/ efterdi du seer saadant daglige skee? Hoffmode wi oss aff vor Adelige stamme oc Herkomst/ store Vijsdom oc Forstandighed: Rigdom oc Velde: Deylighed eller Skønhed: Saa ere wi dog dødelige Menniske: Oc alt saadant er lige som en skygge/ der snart forsuinder: Oc aff alt dette bliffuer intet tilbage vden it bart Naffn.

Der Philippus Macedo actede huad ende det tog met Hofferdighed: Da paa det hand kunde altid haffue sit Menniskelige Vilkaar i sinde/ holt hand en vng

Person

Person/ huilcken huer Dag tre gonge skulde vdraabe disse Ord/ Philippe memento te hominem esse. Philippe Betenck at du est it Mennifke.

Saadant vaare vel at ønske/ at de som sette deris Datum saa megit paa denne Verden: Bruge den wmaadelige Pract: oc leffue i daglige Vellyst / vilde saa tencke: wi maa klæde oss saa statelig som wi ville/ saa er det dog Orme oc Madicke wi smycke: dennom spise wi oc føde/ naar wi offuerfylde dette arme Legome met offuerflødig Druckenskaff: for dennom tage wi oss den wmaadelige ja wgudelige omsorg til/ for dennom arbeyde wi / oc giøre oss saa megit wro forgæffuis.

Sirach i det 2. Cap. Giffuer oc tilkiende at Dødsens Betenckelse tien oc til Fiendskaff Had oc Affuind at afflegge. **Tenck paa enden / oc lad Fiendskaff fare som søger Døden oc Forderffuelse/ oc bliff i Guds Bud.**

Nu In summa: vilde wi saa betencke/ at wi icke allenifte skulle dø/ men

huad

huad ende det faar paa det sidste met synden/ da skulde wi icke haffue saa stor lyst til at Synde. Paulus siger til de Rommere i det 6. Huad haffde i nu paa den tid for Fruct/ aff huilcke i nu skamme eder? Thi enden der paa er Døden.

Denne Dødsens visshed/ oc Timens wuisshed/ skulle wi saaledis her effter bruge.

Først skal den giøre oss vaagen til at fryCte Gud/ Thi naar de sige Fred/ Fred/ da skal forderffuelsen hastelige falde dem offuer/ lige som Pinen en Fructsommelige Quinde/ oc de skulle icke vndfly. 1 *ad Theß.* 5.

Dernest effterdi wi ere alle Dødelige/ da skulle wi oc icke bliffue seltzame/ eller wtaalmodige/ om Gud kalder vore Hossbonder / Børn / eller gode Venner bort ved Døden: som Verdens Børn tøre lade sig høre/ de haffde icke troit Gud der til/ at hand saa skulde tage deris hierte kiere Venner bort fra dennem.

Anaxa-

Anaxagoras skal straffe saadan Daarlighed: Thi der hanom bleff giffuit tilkiende/ at hans Søn vaar død/ da bleff hand icke vnderlig der ved/ men sagde: Nu vel/ ieg viste vel min Søn vaar Dødelig.

For det Tredie: Dødsens vißhed lærer ocsaa at wi skulle icke forlade oss paa Menniskens Gunst/ ey heller for deris yndist giøre nogit imod Guds Villie. *Psalm.* 146. **Forlader eder icke paa Førstier/ de ere Menniske de kunde icke Hielpe. Thi Menniskens Aand skal bort/ oc hand skal bliffue til Jord igen/ da ere alle hans anslag fortabte.**

Her foruden: Skulle wi ocsaa her aff lære at foracte denne Verden/ met sin Forfengelighed: oc tage det Løt/ huad heller wi ere i stor Ære oc anseelse/ eller i Foractelse/ huad heller wi ere i Armod eller Rigdom etc. Efftedi Døden henger snarlig ved enden.

For det sidste/ haffue wi ocsaa at trøste oss her vdaff imod atskillige mod-
gang

gang oc Forfølgelse. Thi Døden giør ende paa alting/ Her maa all Tyranni/ Mact oc Vold/ alt engang faa ende.

Om det Andit.

Sirach formaner oss dog/ at wi icke skulle frycte for Døden oc siger: Fryct dig icke.

DET er vel alle Leffuendis Creatur saa vel som Menniskene indgiffuit aff Naturen at frycte sig for Døden/ oc at ville vndfly hañom/ saa langt som muceligt er: som wi kunde see icke alleniste paa hine Raske Diur/ men end ocsaa paa den ringiste Orm/ som Kryber vnder it Giærde.

Oc i Sandhed ville wi ansee huorledis Døden er kommen i Verden/ aff Dieffuelens affuind/ Sap. 1. Formedelst Adams oc Euæ synd/ 1. Cor. 15. Oc huorledis denne skilsmiss vil icke gaa aff foruden Bitterhed/ som en Moder oc icke skillis ved hendis Barn/ foruden Pine. Da kunde wi intet andit end frycte for

hannom

hannom: synderlig naar mand tencker huarledis hand aff sin Natur er en Dør oc Indgang/ for dem som icke ere i Venskaff met Gud / til den euige Død oc fordømmelse. Ioh. 3. Luc. 16.

Men ville wi ansee Døden met troens Øyen/ huordan hand er bleffuen formedelst Christi Død / da haffue wi Tusindfold mere Aarsag at Glæde oss ved hannom. Thi Døden er offueruunden aff Christo/ Oseæ 13. 1. Cor. 15. Oc de som tro paa Christum skulle aldrig see døden Euindelige. Ioh. 8. den der haffuer verit i fremmede Land imod sin villie/ frycter sig jo icke / naar hand hører tale om at hand skal nu til sit rette Fæderne Land/ til sine gode Venner: wi ere alle fremmede Gester her i denne Verden/ saa vel som vore Forfædre. 1. Paral. 29. Naar Gud vil nu kalde oss til vort rette Hiem oc Borgerskaff/ Phil. 2. huor wi skulle vere iblant de Hellige Patriarcher/ Propheter oc Konger ja hos alle vore gode Venner i euig Glæde / da skulde wi icke frycte oss/ men sige heller aff hiertet met Simeone Luc. 2. O HERRE lad

lad nu din Tienere fare i Fred: Oc met Paulo: Christus er mit Leffnit/ oc det er min vinding at Dø. *Philip.* 1. *Item.* Jeg haffuer lyst til at skillies bort (Lige som den der ligger i it Fengsel) oc at vere hos Christum. Om end Døden derfor kunde forskrecke Kiød oc Blod/ saa kand denne Forskreckelse dog icke tage offuerhaand. Thi huad heller wi Leffue eller Dø/ saa ere wi HErrens.

Om det Tredie.

Sirach lærer ocsaa huor met/oc huorledis wi skulle trøste oss/ at wi jo icke for megit frycte for døden/ vdi denne Mening:

FØrst skulle wi see til Guds Retferdighed/ aff huilcken hand haffuer saa beskickit oc ordinerit det offuer alt Kiød at de skulle dø/saa vel Iacob som Esau, saa vel Dauid som Simei oc andre wgudelige. Denne Low som er offuer

alle/ den skulle wi goduillige vndergiffue oss: Synderlige effterdi wi ingenlunde kunde vnduige hende.

For det Andit/ skulle wi ansee Guds Villie. **Oc huad vilt du staa Guds villie imod** siger Sirach: Huad Gud vil det vil hand som en Retferdig oc god Gud / naar nu Guds Villie tilsiger/ at du skalt dø / da skalt du oc gierne giffue dig fangen vnder Guds villie. Saa giorde den gode Job: **Vilde end Herren sla mig ihiel / saa vil ieg dog ingenlunde fortuile.** *Iob.* 13. Christus selff giffuer sig vnder Guds Villie *Matth.* 26. **Min Fader/er det mueligt / da tag denne Kalck fra mig / dog icke som ieg vil/ men lige som du vilt.** Bede wi io icke i HERrens Bøn / at Guds Villie skal skee: Ville wi nu frycte oss for megit for Døden/ huilcken Gud vil tilføye oss/ huad vaare det andit / end at Bede it met Munden/ oc mene it andit met Hiertit: Der til met at laste Gud oc hans Villie / huilckit

en

en Christen ingenlunde bør at giøre. Lige som den der ligger i haarde jernbolter/ jo mere hand vrier oc vender sig/ diss mere skader hand sig selff: Oc som it Barn der strider imod sin Faders Villie/ naar hand aff Faderligt Hiertelag vil straffe det/ opuecker Faderen til større Hastmodighed / oc maa dog holde: Om wi oc ville sette oss imod Guds Villie / saa opuecke wi ickun Gud til Vrede imod oss / oc giøre oss der met selff skade.

For det sidste siger hand / **J Døden spør mand icke huor lenge.** Lige som Sirach vilde sige/ en Christen skal icke saa nøye regne det / huor lenge hand leffuer: Men huor Christelig oc vel at hand kand dø salig i HErren / oc faa en Glædelig Opstandelse met hannom/ Dan. 12. Haffuer du fryctit Gud/ elskit din Næste/ oc øffuit dig i allehaande Christelige Dyder / at du est viss paa det euige Liff effter dette Timelige / da er her vel Leffuit / huad heller det er lenge eller stackit/ Seneca siger: Sicut fabula, sic & vita, non quam diu, sed quam benè

acta sit quæritur.

Om nogen end ocsaa kunde leffue 950. Aar som Adam, eller ocsaa 969. som Mathusalem: Saa ere dog disse Aar saa Ringe imod Euighed / som en draabe Vand imod det gantske Haff / oc it lidet Sandkorn / imod all den Sand i Haffuit er. Sirach 18.

Denne tancke om det euige Liff/ er nocksom til at giøre Guds Børn Frimodige imod Døden/ Rom. 8. Thi der som mand for en Forgengelig Krone oc æris skyld / giffuer sig offte i Liffs fare / oc er dog wuiss om mand kand den bekomme: Huor megit mere skulde wi da ansee denne ære / som Gud haffuer beredt sine vdualde/ om huilcken Paulus siger 1. Cor. 1. Intet Øye haffuer seet / intet Øre haffuer hørt / oc det er icke kommit i nogit Menniskis Hierte/som Gud haffuer beredt dem / der hannom Frycte.

Aff saadane Christelige tancker om Døden / haffuer E. F. V. faait en stor lyst til denne lille Bog: Oc derfor haff-

uer

uer den idelige hos sig/ icke alleniste til en paamindelse om dette Liffs Forfengelighed / men end ocsaa at Hiertit kunde her aff i tide bekrefftis/ oc jo for alting i Dødsens Kamp beholde Seyer/ oc faa den wforgengelige Krone. Huilckit altsamen icke alleniste er E. V. fornøden / men ocsaa alle Christne. Thi ligeruis som en forfaren Krigs Offuerste befester sit slot/ oc legger sterck Grunduol i tide/ oc Tøffuer icke til Fienden er offuer Hoffuedit: Saa skal oc huer Christen i tide skicke sig til denne Aandelige Kamp oc strid imod Døden / at hand icke Hastelig skal offuerfaldis.

Derfor haffuer ocsaa E. F. begierit/ at ieg vilde denne samme/ icke alleniste E. F. men ocsaa mange andre Christne/ til Trøst oc Glæde/ vdsette paa Danske/ oc Forferdige til Prenten. Huilcken E. F. Christelige Begiering/ ieg goduillig bekiender mig at vere plictig til at effterkomme: Baade paa det ieg kunde beuise mig vdi nogen maade Tacknemmelig for E. F. mangfoldige Velgierninger: Oc ieg ocsaa / met det Lille Pund Gud

mig Antuordit haffuer / kunde tiene den Christne Kircke: Bedendis derfor gantske Ydmygelig / at E. F. vilde lade sig dette ringe tienstactigheds Tegen vel befalde / oc i den beste Mening Anname: Jeg haabis / at det skal jo komme mange til Trøst oc Glæde. Gud Allmectigste beuare Eder / met E. F. Kiere Hustrue / Fru Sophia Oldelands oc alle gode Venner i it Languarigt oc Lycksaligt Leffnit / ved JEsum CHristum. Amen.

E. F. V.
Villige tienere
altid

Andreas
Michaëlius
Colding.

En

En Bøn imod Syndens Fristelse.

† † †

ALmectige Euige Barmhiertige Gud Himmelske Fader/ efterdi Synden end nu boer i mit dødelige Legome/ oc vil daglige føre mig den Euige Død paa: Da beder ieg dig/ at du vilt formedelst din Guddommelige Naade/ hielpe mig/ at hun icke skal regere i mig/ til at besuære min Samuittighed/ eller at giøre sig mit Legome Vnderdanigt: Men at ieg met it frimodigt Hierte kand forlade mig paa din Elskelige Søn (huilcken der vaar it Offer paa Kaarssens Altere for mine Synder/ giorde fyllist oc betalede der faar oc stillede din Vrede) altid tiene dig/ Vandre oc leffue effter din Villie/ formedelst

den samme din elskelige Søn JEsum CHristum Amen.

En Bøn imod Helffuedis oc Dødens Fristelser.

(☞: (*): ☙)

O HERRE JEsu CHriste/ du som sagde formedelst Propheten/ Jeg vil frelse dem aff Helffuede oc redde dem fra Døden/ Død ieg vil vere dig en Forgifft / Helffuede ieg vil vere dig en Pestilentze: Giff mig din Hellig Aand / at ieg kand bliffue sterck oc frimodig / oc offueruinde alle Dødens oc Helffuedis fristelser/ oc vere viss paa min sidste Time / at Døden er en indgang til det Euige Liff / der som du leffuer oc regnerer en Euig GUD med Fader oc Hellig Aand/ Amen.

En

En Bøn at Bede hos dem som ligge paa deris Sotteseng.

ALmectige/ Barmhiertige Gud oc Fader / du som haffuer død oc Liff i din Haand / oc sørger for oss/ som for dine elskelige Børn/ vdi Liff oc Død / oc der til haffuer giffuit din Enbaarne Søn i Døden for oss/ at wi skulle formedelst hannom leffue til Euig tid / oc du haffuer tilsagt formedelst hannom / At huo som troer paa hannom / hand haffuer det euige Liff / oc skal icke komme til Dommen / Men haffuer trengt sig igennom Døden til Liffuit / Oc at ingen kand riffue hans Faar aff hans Haand / Wi bede dig/ at du effter din Tilsagn oc Forløffte / vilt icke lade oss fristis offuer vor Formue/ men giør saadan

dan

dan Ende paa Fristelsen/ at wi det kunde taale: Synderlige/ naar det er din Faderlige Villie at du vilt tage oss aff denne Jammerdal/ til dig i det euige Rige/ du da vilde Naadelige formilde oc bort tage denne Legomlige døds Pine oc forskreckelse/ Beuare oss fra all fristelse/ styrcke vor Kiøds oc Blods skrøbelighed/ met din Hellig Aands Krafft/ oc i en Sand bestandig Tro paa din Barmhiertighed opholde/ huilcken du oss i CHristo JEsu beuist haffuer/ vdi dit Naffns sande paakaldelse/ oc i vore Hierters Fred oc Rolighed tage vore Siæle i din Haand/ paa det wi kunde met alle dine Engle oc Vdualde Prise dig i all Euighed/ Formedelst vor HErre JEsum Christum/ huilcken der haffuer saa lært oss at bede/ Fader vor 2c.

En

En Bøn om en Christelig bekiendelse for Gud.

*

O Allmectige / Euige Barmhiertige Gud oc Fader / See / ieg er vndfangen i Ondskaff / oc min Moder fødde mig i Synd / Jeg haffuer syndet Mangfoldelige vitterlige oc vvitterlige met Tancker / Ord oc Gierninger / oc haffuer icke huldit det mindste aff dine Hellige Bud / men mit gantske Leffnit er idel offuertrædelse / saa at ieg er skyldig til den euige Død oc Fordømmelse / om du icke mit i din Vrede vilt tencke paa din Naade oc Barmhiertighed: Men effterdi du Barmhiertige Fader haffuer saa elskt Verden / at du haffuer giffuit din Enbaarne Søn Jesum Christum / at alle de som tro paa hannom

nom

nom skulle icke fortabis men haffue det euige Liff. Oc beder ieg / at du icke vilt gaa i rette met mig / men metdele mig din Søns Jesu Christi Retferdighed / Forlad mig alle mine Synder / styrck min Tro / oc giff mig din Hellig Aand / at ieg kunde bedre mit Leffnit / oc leffue effter dit Bud / oc siden Arffue det euige Liff / formedelst din Elskelige Søn JEsum Christum. Amen.

Register

Offuer det Andit Klenod.

Den Første Part.

At

Om

Den Anden Part.

Den

Den Tredie Part.

Soli Deo Gloria.

Den

Huorledis mand skal Berede oc Beskicke sig til Døden.

Cap: I.

Huad Døden er.

DEN Hellige Skrifft taler om Fire Slags Død oc Liff.

Det Første slag/ kaldis dette Legomlige oc Naturlige Liff/ saa lenge Siælen bliffuer hos Legomit her paa Jorden: Den Legomlige oc Naturlige Død er / naar Siælen skillis fra Legomit.

Den anden er en Aandelig wsalig Død her i Verden / naar GUds Naade for vor Ondskaff skyld / skillis fra oss / oc wi derfaare ere døde fra Gud oc all Fromhed / om wi end Leffue dette naturlige Leffnit. Her imod settis it Aandelig

Salige Leffnit / huilcken wi formedelst GUDS Naade / leffue vdi Gud oc all Fromhed. Her om skriffuer Paulus til de Ephes: i det 2. Cap: saa: **Gud som er rijg aff Barmhiertighed / formedelst sin store Kierlighed met huilcken hand elskte oss/der wi vaare Døde i Synden/ da giorde hand oss leffuendis i CHRisto.**

For det Tredie / er der en Aandelig salig Død i denne Verden / naar Kiødit jo lenger oc mere skild fra Aanden / affdøer Synden/ oc sin onde Art oc Natur. Tuert imod er det it Aandelig wsaligt Leffnit/ naar kiødit met sin onde Art bryder sig vd/oc leffuer vdi all fortredelighed. Her imod formaner Paulus oss til de Coloss: i det 3. Cap: **Saa dræber nu eders Lemmer/som ere paa Jorden/ Horeri/Vrenlighed/skendelig Brynde/ ond Lyst oc gerighed.**

For det Fierde taler Skrifften om it Euigt Liff oc Død / icke saa at Meñiskens Liff

Liff oc Siæl/ efter denne tid/ skulle myste deris verelse /oc ick mere vere til: Thi wi tro jo stadelig/ at vor Siæl er wdødelig/ at dette samme nærverendis Legome skal opstaa igen / Men effterdi wi selff pleye at sige/ **Liffuit er en æddel Ting/ men Døedn er en bitter oc beesk Urt/** Da brugis dette Ord/ **Liffuit/** vdi en Figurlig tale / for glæde oc lyst / oc det Ord **Døden/** for jammer oc Bedrøffuelse. Det euige Liff kaldis euige Glæde / euige Død kaldis euige Fordømmelse,

Om disse mange slags Død/ haffue wi almindelig en wrang oc falsk Dom oc meaning. Wi sky vel den Legomlige Død/ oc haste til den wsalige Aandelige Død/ huilcken dog vdi sig selff er tusindfold forskreckeligere end nogen Legomlig Død. Thi der som it Menniske glæder sig vdi sit skalckhed / om det end leffuer her paa Jorden/ saa er hand dog Død for Gud/ oc Siælen maa endelig bliffue fordømt.

Vdi denne Bog vil ieg handle om den Legomlige Naturlige Død/ huilcken der siunis for vore Øyen at vere idel en

ødeleggelse lige som det vaare nu slet vde met den Døde / lige som en Hund / eller Hest døde / oc Gud toge sig icke mere omhu til for hannom. Ja Verden er fuld aff saadane forderffuelige Menniske / som ingen anden Mening haffue / ellers skulde de vel visselige skicke sig anderledis mod Gud i deris Liff oc Leffnit. Sandelige Døden er icke Menniskens forderffuelse / Men er ickun Legomens oc Siælens Opløselse oc Skilsmis / saa at Siælen / som er wdødelig vdi sig selff / far enten aff Munden op til Himmelen / eller aff Munden ned til Helffuedis Affgrund. Legomit myster vel sin verelse indtil den yderste Dag / paa huilcken det skal / formedelst GUds Krafft / opueckis fra de Døde / oc bliffue igen forenit met Siælen / paa det at det gantske Menniske / met Siæl oc Legome / skal siden indtage enten euig Salighed eller euig Fordømmelse.

Cap: II.

At Dødsens time er vuiss.

DET er en skrøbelig Ting met Menniskens Legome: Det kand fortæris aff Siugdom / sønderslidis oc riffuis aff Diur/ opbrendis aff Ild/ Drucknis/ eller nedsenckis i Vand/ forgiffuis aff Lucten/ quælis aff it Reeb/ omkommis aff en Synaal: Derfaare kand ingen Menniske vide / naar hand skal dø/ oc dette timelige Liff skal faa en Ende.

Den ypperste Sag huorfor Dødsens time er skiult for oss/ er GUds Naade/ at wi jo icke skulle forhale vor omuendelse oc forbedring indtil vor Allerdoms tid/ Men altid leffue Gudfryctelig / Lige som wi strax i Morgen skulde dø / Luc: 12. Men saa snart som Stunden kommer / da kand mand icke gaa der offuer. *Iob*: 14. **Gud haffuer set Mennisken it Maal/ det skal hand icke offuergaa.**

Cap: III.

At Døden tilskickis oss aff Gud.

 Alle

ALLE Christne bør icke alleniste at giffue sig vnder vor Himmelske HERris oc Kongis villie/ Men ocsaa loffue oc prise den: Nu er det hans villie/ at wi skulle Dø. Thi dersom en Spurre/ aff huilcke mand kiøber to for en Peñing/ falde icke paa Jorden vden Gud Fader: Megit mindre falde wi Menniske aff ved Døden her paa Jorden vden GVds villie/ som dog actis langt kaasteligere aff Gud selff end Spurre/ ja for hues skyld andre Ting oc ere skabte.

Lige som en Krigsmand bliffuer paa den sted/ som hand er forordinerit oc skickit aff sin Øffuerste Høffuitzmand at stride imod Fienderne/ oc dersom hand kalder hannom fra den sted/ beuiser hand sig lydig oc villig: Saa haffuer den Himmelske Høffuitzmand oc Krigsøffuerste/ set oss her paa Jorden/ huor wi haffue at Kempe oc Fičte/ icke met Kiød oc Blod/ Men met onde Aander/ Ephes: 6. Derfaare om hand nu vil giffue oss forloff/ oc kalde oss her fra/ da skulle wi met rette beuise oss Lydige.

Lige som en skal jo icke vere wuillig at betale/ huad hand er gieldskyldig/ Men met en god villie giffue Peningene tilbage igen som hand haffuer laant: Saa haff-uer Gud laant oss dette Liff/ oc icke loffuit oss/ at wi skulle altid beholde det/ huor-faare Døden beskriffuis at vere den Na-turlige gields betaling.

Cap. IIII.

At Døden er oss paalagt aff Gud for Syndens skyld.

DErfor betenck oc betracte GVds Retferdige Dom: Thi aff det tredie Cap: vdi Mose første Bog forstaais klarlige / at døden er en forskylt/ eller fortient reffselse/ som er oss alle paa-lagt til en straff for Syndens skyld.

Lige som en liden Orm voxer aff it trœ/oc bider oc œder sam̄e trœ/ aff huilcket hand haffuer sin begyndelse oc affkom/ saa fortœrer døden som er kom̄en aff synden/ ocsaa synden met Legomit. Oc synderlig bliffuer den forgifftige oc skadelige siugdō/

som mand kalder Pestilentze oss tilskickit oc paalagt som en synderlig Suøbe til at straffe vor Synd oc Skalckhed met. Der om lyder Guds Ord vdi Mose 5. Bogs 28. Cap: saa: **Om du icke lyder HERRENS din Guds røst/ at holde oc giøre effter hans skick/ som ieg biuder dig i Dag/ da skulle alle disse forbandelser komme offuer dig oc falde paa dig/ HERREN skal lade Pestilentze komme paa dig/ indtil hand ødelegger dig i Landit som du drager til at besidde. HERREN skal sla dig met Hæffuelse/ Kaaldsiuge/ Hede/ Brynde/ Tørke/ forgifftig Luct oc Gulesot/ oc hand skal forfølge dig/ indtil hand forderffuer dig.**

Dog alligeuel er Pestilentze regnet for en Naadig refsselse aff den hellige Prophete oc Konning Dauid, huilcken der hand haffde aff sin Hoffmod ladit sit

Folck telle/ oc hannom bleff giffuit kaar/ huad heller hand vilde haffue Dyrtid i siu Aar/ eller hand vilde fly for sin Modstandere vdi tre Maaneder/ eller vdi tre Dage haffue Pestilentze i Landit/ da suarede hand/ mig er megit Bange/ **Men lad oss falde i HErrens Haand/ Thi hans Miskundhed er stor/ ieg vil icke falde i Menniskens Haand. Saa lod HERREN Pestilentze komme i Israel fra Morgenen oc indtil den beskickede tid/ saa at der døde aff Folckit/ fra** *Dan* **indtil** *Bersaba*, **Halffierdesindstiue Tusind Mend.** 2. *Reg*: 24. 1. *Cron*: 21.

Derfaare dersom Gud lader denne gruelige Straff komme offuer dig/ da bliff icke vred paa de Planeter Saturnum oc Martem, icke paa den onde oc forgifftige Luct/ eller andre middel/ som ere beskickede aff Gud/ Men du skalt vredis paa dit syndige væsen oc Leffnit. Oc naar Dødsens forfærlige Billede kommer dig

faare/ da betenck at du haffuer endnu vel fortient megit verre oc grueligere Straff met dine Misgierninger / huilcken Gud dog icke lader dig tilfalde oc offuerkomme.

Cap. V.

At Gud vender Døden til det beste.

OM du end haffde fortient hundrede gonge større straff/ da skalt du dog stedse oc altid saa trøste dig: En Fader giør jo sine Børn gaat oc intet ont. Nu troer ieg paa Gud som paa min Naadige Fader formedelst JEsum CHRistum/ oc veed / at CHRistus haffuer fuldkommelig betalit for alle mine Synder paa Kaarssit / oc haffuer met sin Død giort min Død krafftløs/ oc fortient mig det Euige Liff. Derfaare om Døden end siunis for mine Øyen oc fornufft bitter oc suaar/saa er hand dog formedelst JEsu Christi Død oc Pine / icke ond oc skadelig / men er mig en god / nyttig oc gaffnlig Ting/ en Indgang til den euige Fryd oc Glæde.

Cap. VI.

At Døden vdi sig selff giør Liff oc Siæl Vee.

HVad for besuering oc skade Døden fører met sig / det vil ieg nu forklare oc giffue tilkiende: Paa det/ at der-som wi det betracte oc offueruene/ førend wi ere i nød oc fare / wi da vdi nøden saa megit dismindre skulle forskrecke oss / oc der imod acte det megit større nytte / som Døden fører met sig/ huilcket CHRistus haffuer forhuerffuit alle dem som tro.

Det giør den ont som skal dø / oc det fortryder hannom/ at hand skal forlade oc myste den deylige Himmels oc Jords be-skuelse/ sit vnge Liff oc lystige Sind / sin Hustru oc Børn/ Hus oc Gods/ Ager oc Eng/ Sølff oc Guld/ Ære oc Mact/ sine gode Venner oc gamle Stoldbrødre/ sin Strengeleeg / Lystighed oc Glæde som hand haffuer hafft her paa Jorden.

Her hos naar Døden kommer for Dørren / oc klapper paa / da gaar nøden først ret an/ der offuerfalder Menniskens Legome flere Siugdomme / end det haffuer

Ledemod paa Legomit/Legomens Styrcke bliffuer formedelst vee oc Pine krafftløs oc suag/ Modit bliffuer bedrøffuit/ Hukommelsen forgaar / Fornufften forblindis/Søffnen forhindris/Sind oc Sands forstyris oc synderbrydis / huorfaare Øynene bliffue mørcke/Ansictit blegner/ Føderne bliffue kaalde/Henderne bliffue forte / Lemmerne forfæris oc forskreckis / Kindbackene falde ind/ Aanden bliffuer stackit/ Dødsens Sued trengis vd/Ja det gantske Menniske bliffuer i saa maade betagit oc forstyrrit/ at det intet andit kand tencke / end Ah oc Vee.

Item, Døden bliffuer saa megit mere bitter oc forskreckelig / at den Suage oc Mistrøstige Natur alt for megit tencker paa den grumme Døds skickelse / oc maler sig den formegit for Øyen.

Her til hielper ocsaa Dieffuelen oc tør vel holde oss andris forskreckelige Død oc Affgang faare / som wi enten seet/hørt eller læst haffue/ paa det at naar wi ere beladde met saadane Tancker/ skulle fly oc hade Døden/ oc driffuis til at elske oc sørge

ge for dette Liff/ forglemme GUds Godhed / oc i den sidste Time lade oss findis wlydige / oc icke veluillige til at følge.

Fremdelis den som veed nogit ont met sig selff / oc er beladd met Synden/ forskreckis icke wrettelig for Døden / efterdi Synden fører GUds Vrede offuer Halsen oc den Euige Fordømmelse.

Nu haffue icke allenîste de onde/Men ocsaa de Fromme / mangfoldige Synder oc flere end de kunde tencke/met huilcke deris Sind bliffuer offuerfaldit / lige som met it brusendis oc fallendis Vand: Ja om de Fromme end haffue giort oc handlit nogit som er Loffligt oc Erligt / saa befinde de dog at saadant er wfuldkommeligt oc beblandit met megen wrenhed/ huor om Esaias taler i det 64. Wi ere allesammen som de wrene/oc all vor Retuished er / lige som it besmittit Klæde/

Dauid bad ocsaa: HERRE gack icke i Rætte met din Tienere/ thi for dig er ingen Leffuende Retferdig.

Grego-

Gregorius skriffuer: Vee Menniskens lofflige gierninger oc handel om de skulde dømmis vden Barmhiertighed. Item, Petrus Apostel paaminder oss saa: Eders modstandere Dieffuelen gaar omkring som en brøllende Løwe oc søger effter den hand kand opsluge.

Naar en som sidder met en Bøsse/holder icke stille ret vdi afftrycken / da kand hand snart feile oc ramme myste / oc all hans berustning er forgæffuis: Lige saa holde oc Dieffiene allermest hart ved vdi vor sidste Time / om de kunde vende oss fra det rette maal/ at all vort fremfarne Arbeid oc møye skulde vere forgæffuis: Efftersdi de vel vide at der er ickun en liden stackit tid tilbage aff vort Leffnit/ oc naar Siælen er engong vndsluppit fra deñom / da faa de at myste hende til Euig tid.

Lige som veldige oc mectige Fiender belegge en Stad oc storme der imod: Saa belegge ocsaa Diefflene Meñiskens Siæl/ baade met Mact oc met Listighed/

om de i nogen maade kunde indtage den arme Siæl/ fange hende oc føre hende til Helffuede. Naar vor Sag staar endnu vel/ da giffue Diefflene faare at det haffuer ingen Nød for Gud / om wi end Suere oc Bande / Dricke oc ruse / bruge Løsactighed: Men vdi Døds nød hente de allehaande Synder oc laster her frem/ paa det aller grueligste/ oc føre dem i vort Sind oc Hukommelse met Guds vredis betenckelse/ huorledis Gud tilforn her oc der haffuer plagit oc forderffuit dennom som haffue syndit/paa det at vore Siæle skulle forhindris vdi en aluorlig anger oc sand Tro/oc bliffue snærede/bundne/indeluckte/ fangne/oc ingen vdgang eller befrielse nogensteds see eller finde : Men elendig falde i Mishaab oc paa det sidste bliffue Dieffuelens egne. Fremdelis/ gode venner oc Stoldbrødre skillis icke gierne fra huer andre/synderlig de som haffuer verit i Sleet/eller met hin anden nær bebunden som tuende Ecte Personer. Nu er jo Liff oc Siæl paa det allerneste bebundne oc forenede met huer andre: Men

Pinen vdi Døds Nød bliffuer saa stor/at hun sønderbryder denne forening / oc skiller Legome oc Siæl fra huer andre: Huorfaare den som nu skal dø / kand icke andit naturlige end sucke oc sørge. Gode Stoldbrødre her i Verden / om de end vandre eller reise fra huer andre / haffue de dog denne fortrøstning / at de kunde komme tilsammen igen: Men naar Siælen engang skillis fra Legomit/ haffuer hun ingen forhaabning eller Mact/at komme igen til Legomit i denne Verden/ Huor om Job giffuer tuende Lignelser i det 14. Cap. It Træ haabis naar det er end affhuggit / at det skal foruandle sig igen/ oc quistene der paa lade icke aff: I lige maade/ Som it Vand vdløber aff Søen / oc som en strøm sigis bort oc tørris: Saa er it Menniske naar det legger sig oc skal icke opstaa / saa lenge som Himmelen bliffuer/oc icke heller opueckis aff sin Søffn. Dette skalt du
saa

saa forstaa: At effter det Almindelige Løb kommer ingen tilbage igen i dette næruerendis Liff: En kand icke dø to gonge/ oc effter Døden kand en icke oprette huad hand tilforn haffuer forsømmit.

Huorledis gaar det nu baade Liff oc Siæl effter Døden?

SAa snart som Siælen er faren aff Legomit/ er Legomit berøffuit oc skild ved all sin Styrcke/ Deylighed/ Sind oc Sandz/ oc er bleffuen til en Elendig ting at beskue oc ansee.

Augustinus siger: It Mennniske som haffuer verit offuermaade Deylig oc skøn vdi Liffuet oc lystig at faune/ bliffuer vdi Døden forskreckelig oc forfærlig at tilsee: Lad saa vere ihuor Adelig oc kaastelig en haffuer leffuit paa Jorden/ saa begynder dog hans Legome at raadne oc stincke oc bliffue til Orme mad: Huorfaare Verden meen at Legomit forderffuis oc bliffuer aldelis borte: Der til met veed Verden intet aff Siælens wdødelighed: Oc

 de/

de / der end tro at Siælen er wdødelig / de tuile dog om hun bliffuer Salig / tøre fri sige vd: **Det vaare gaat at dø / dersom mand viste huad hannom vaare tilredt oc beskickit:** Dennom er Døden som en mørck Hule / huoren icke veed / huorledis det altid vil gaa hannom.

Cap. VII.

At wi almindelige grue oc rædis for Døden.

Aff de forskreffne Aarsager haffue somme Hedninge gantske ilde oc mistrøstelige dømt om den Dødelige Affgang aff denne Verden. Der er en hos den Poëte Euripidem in Oreste, som siger: **At leffue ilde / er bedre / end at Dø vel /** huilcket jo lyder gantske wchristelige.

Dog finder mand ocsaa hellige Menniskis Exempel, som haffue hafft en Naturlig Fryct oc rædsel for Døden.

Den hellige Patriarche Abraham der hand

hand meente at hand vaar vdi Døds fare for hans Hustruis deyligheds skylds/vilde hand før lide alt det som ellers kunde ve-re suaart oc bittert/det siuntis hannom at vere ringere / at hand holt sin Hustru for sin Søster/ end at hand skulde omkomme.

Ezechias en redelig/retsindig Koning/ der hans Leffnitz tid vaar hannom ved Propheten opsagt / da fryctede hand sig for Døden / oc bad Gud om sit Leffnitz forlengelse. Esai : 38.

Vdi det Ny Testamente, der den HErre JEsus vaar nær sin pine oc død / da suette hand Blodige taare aff Angist oc Drøffuelse/ oc sagde : **Min Siæl er bedrøffuit ind til døden**/ oc hand bad: **Fader/ er det mueligt/ da tag denne Kalck fra mig.** HErren siger til S. Peder/ Iohan : 21. **Sandelige Sandelig ieg siger dig / der du vaast Vng/ giordede du dig selff / oc vandrede huort du vilde : Men naar du bliffuer gammel / skalt du vdrecke dine Hender / oc en anden skal giorde**

dig/oc føre dig did/som du icke vildt.

See/ Petrus som vaar Ypperlig begaffuit met GVds Aand / oc sterck vdi Troen/ haffde vdi sin Alder en Naturlig fryct for Døden/ thi HErren haffde jo saa spaait/ at en anden skulde føre hañom did som hand icke vilde.

Derfaare skriffuer Gregorius icke weret: Dersom Sulerne eller Pillerne ryste oc skelffue/ huad skulle da Brœderne giøre? Heller dersom Himlene ryste aff saadan Fryct/ huorledis skulde da det som er vnder Hiñelen bliffue wbeuegit oc staa stifft. Det er/dersom de naffnkundige helligen haffue fryctit sig vdi døden / da er det megit mindre at forundre / om wi arme Christne frycte oss oc rœdis.

Forfarenhed beuiser huor Mistrøstige wi holde oss mod Døden. Mangen gammel / eller oc bedrøffuit Menniske kand huercken dø eller leffue/thi vdi sin wlycke ynsker hand offte Døden / oc naar Døden kommer nær/ vilde hand heller alting lide paa Jorden / om hand dermet kunde vndgaa Døden.

Mange iblant oss haffue lang tid hørt Euangelium, oc haffue (saa at sige) vdstuderit det / alligeuel forskreckis wi for voris oc vor egen Død / lige som der vaare intet andit Liff mere at vente / som de Sardanapaliske dem ind giffue / eller tuile paa Guds Hielp oc Trøst / lige som hand icke vilde eller kunde giøre nogen bistand oc forløse oss / ja der findis somme naar mand ickun alleniste taler om Døden / at de oc der offuer forskreckis.

Cap: VIII.

It gaffn oc nytte aff Døden / at hand befrier oss fra denne stackede oc forgengelige Tid.

Alle forbemelte wbequemmelighed oc besueringer forsuinde met rette / oc actis for intet / imod disse Nytte oc gaffn / som Døden fører met sig / at hand befrier oss fra dette elendige oc forgengelige Liff / fra alle Synder oc Syndefulde Menniske / oc fører oss til euig Glæde oc Saligbed / huilckit tilforn er forklarit.

Til det Første/ skulle wi icke fortryde it kaart oc forgengeligt Liff. Om dette Liff/ end haffde intet andit end idel Vellyst/ huad er dog kaartere oc forgengeligere end Menniskens Leffnit? Den halffue tid forsoffue wi/ vor Barndoms tid finde wi icke/ Vngdommen flyer bort/ at it Menniske lidit acter det. Alderdom sniger sig til oss wforuarendis/ førend mand acter det.

Wi regne vel at Børn voxe/ de fremmis i Aar oc Dage/ Men rettelig at tale/ da bliffue deris Dage forkaartede i det de voxe. Thi lad saa vere at it Menniske leffuede 60. eller 80. Aar/ saa mange Dage eller Aar som hand nu leffuer/ de formindskis hannom jo aff den bestemte Tid.

Er det nu icke en stor Daarlighed/ at it Menniske kand acte/ at Vijn vdi it Fad forsuinder oc bliffuer borte/ oc giffuer dog icke act paa/ huorledis hans egit Leffnit forsuinder oc gaar bort?

Iblant alle Ting er intet mere forgengeligt oc forderffueligt end Menniskens

skens Leffnit / huilckit vdi vtallige maade kand bliffue vdslet. Det lignis ved it Lius/ huilckit Værit lættelig oc hastelig kand vdslucke. Psalm: 103. **It Menniske er i sit Leffnit lige som Græs/ hand Blomstris som it Blomster paa Marcken / naar Værit far der offuer / da er det icke lenger der.**

Den Hedenske Poëte Euripides kalder dette Leffnit / det dødelige Menniskis Dieculam, det er en kaart oc stackit Dag. Men Phalereus Demetrius meente at mand kunde bedre kalde det tidens punct. Disse Lignelser lyde icke ilde iblant de Christne. Thi huad er Summen paa vort gantske Leffnit andit end en Punct imod Euighed / huilckit jo visselig følger der effter.

Moses selff i den 90. Psalm / siger / **Vore Aar fare bort vdi it Øyeblick lige som en Snack.** *Psalm*: 144. **Er dog ey Menniskene lige som intet: hans tid far bort som en Skygge.**

Cap: IX.

It andit Nytte/at Døden frier oss fra denne mødsommelige Tid.

* * *

WI ynske oc begiere at vere ledige oc fri fra all Møye oc Arbeid. Jo mere wi betenckt dette nærue‑rendis elendige Leffnitz vilkaar/ jo mindre skulde wi grue oc frycte for døden/ved huil‑cken wi bliffue forløste oc befriede fra all wlycke oc besuerlighed/ der dette Liff fører met sig. Vtallige Bedrøffuelser/ Jam‑mer oc wlycke vederfaris oss oc andre Folck/ baade synderlige Personer oc gant‑ske Folck/paa Liff/ Siæl/ Ære oc Gods/ Hustru/ Børn/ Venner / Fæderneland.

Legomlig sundhed bliffuer lættelig borte/Men ond at bekomme igen/oc naar mand end faaer hende igen/saa er det dog vdi tuil huor lenge den bliffuer bestandig oc warer. Der ere mange flere Siug‑domme/ end de allerforfarniste Læger haffue kundskaff paa. Iblant huilcke oc‑

saa

saa en part fører saadan gruelig anseelse oc pinactige Jammer oc Vee met sig/ at om en alleniste hører dennom ickun næffne/ bekommer der aff en stor Forskreckelse/ saadan Siugdom er den Fallende Siuge som lader sig tilsiune met græseligt skrig oc raab/Galenskaff oc Vildelse/ Popelsi eller rørelse/met andre saadane flere/foruden huilcke Siugdomme Menniskene kunde komme i Tusind slags Fare/ vdi atskillige vijs oc maade/ all sin gantske Liffs tid vd.

Betenck met huad stor Sorg it Barn bæris vdi Moderens Liff / huor grædelig oc farlig det fødis her til Verden. Huad er den gantske Barndom andet end hylen oc græden? Naar it Barn nu er siu Aar gammelt saa antuordis det Skolemesteren i Hender / aff huilcken det skal voctis/ regeris oc tuingis met Rijs oc slag. Naar det er nu opuoxit / oc nogit kommen til Alder / siunis det alt hues hand haffuer lidt vdi sin Vngdom / er ickun altsammen en liden møye/imod det som hand her effter maa lide. Den som er gammel / siunis

 at

at hand bær en suaar byrde oc it Bierg paa sin Hals. Derfaare voff dit mødsommelige Legome oc dit Kiøds Skarnseck/ paa din Frelsere/lad dig icke saa saare forskreckis ved Døden / som hielper oc befrier dig aff met denne Elendige Krop.

Her hos bliffuer Sindit oc Hiertit ocsaa bekumrit oc plagit aff Legomens Siugdomme oc besueringer / for den forenings skyld / som er imellom Legomit oc Siælen.

Huad er dog vor Fornufft for en kaastelig oc herlig ting? Vdi Barndommen veed mand intet aff sig selff: De vnge Folck tage sig idel wnyttige handel for / oc mene at det skal alt bliffue til Guld: Betencke huercken den tilkommendis Alder / oc icke heller Døden: Oc som mand pleyer at sige: Verden vil saa vere bedragen. Oc der it Menniske skulde vere jo lenger oc mere vittig / da bliffuer det offte jo lenger jo Daarligere/ oc paa det sidste til it Barn/ ja oc til it dobbelt Barn.

Mod oc Sind er fristit / Begierligheden

heden ruser hen/ Haabit slar feil oc bedrager/ Bedrøffuelse foruilder/ Sorrig giør bange/ Fryct forskrecker: Besynderlig Dødsens fryct/ hun er megit suaarere end Døden selff. Nu bliffuer it Menniske offuermaade oc wsigelige plagit/ met Huldskaff/saa bekumrer det sig met Sorg for disse timelige ting. Mangen forderffuer sig selff ved Synd oc Last/ oc der offuer bekommer en ond Samuittighed oc naggendis Hierte.

Ja end ocsaa de Fromme haffue deris Brøst oc Anfectinge/ huilcke der ere dennom mere paa Halsen oc skadeligere end den Legomlige Skrøbelighed oc Skade. Huorfor det skal oc icke regnis for den ringiste Part aff Menniskens møye i dette Liff.

Efftersdi wi huer Stund haardelige falde oc synde imod Gud/ huilckit om det daglige ret offueruenedis oc betencktis/ da kunde det giøre it Godhiertigt Menniske begierligt effter Døden/ formedelst huilcken wi komme aff met dette Syndactige Leffnit.

Frem-

Fremdelis/ saa haffuer oc alle Stater oc vilkaar deris Besuerlighed: Rigdom adspøris/ samlis oc holdis met stor møye oc Arbeid / oc offte kand snart mystis formedelst Storm eller Wuær/ Ildebrand/ Vand / Røffueri / Tyffueri. Den som er i Ære oc Lycken gaar hannom met/ hand haffuer Fiendskaff oc Modstand/ den som haffuer Herredom offuer mange Folck/ maa oc frycte sig for mange / Ja huad skal vel nogen kunde haffue for Handuerck eller bedrifft/ at hand jo skal haffue sig nogit der vdi at beklage.

It Menniske haffuer oc icke allenis ste Bedrøffuelse oc Sorg paa sin egen vegne/ Men det maatte vere it Stenhierte/ som icke sucker oc sørger / naar hand seer at hans Forældre / hans ecte Stoldbroder/ Børn/ Venner eller Slectinge lide ilde oc kom i nogen skade.

Her hos saa er den almindelige besuering oc wlycke mangfoldig oc ynckelig/ synderlig vdi denne nærueréndis tid/ met Pestilentze / Tuedract / eller Wenighed/ Krig/ Oprør. Lige som den ene Bølge

vdi Haffuit driffuer effter den anden/ oc den ene kand neppelig vnduige den anden/ Saa kommer oc offte en wlycke offuer en anden/ oc dersom wi ere en eniste Dag i dette kaarte Leffnit foruden Sorg oc Bedrøffuelse / da er det lige som en stor Vinding oc Fordeel. Derfaare skulle wi saa megit dis mindre grue oc forfæris / naar vor forløsnings tid tilstunder oc er for haanden.

Nu maatte vel nogen sige her imod/ at dette næruerendis Liff haffuer dog megen Glæde oc Lyst met sig: Men her skal mand ocsaa oplade det andit Øye/ oc see/ at der er alleuegne mere Bedrøffuelse forhaanden/ end Lyst oc glæde. Den Verdslige glæde er beblandit/offuerstenckt oc foruent met Bedrøffuelse oc beeskhed/ hun tør vel begynde en bedrøffuelig ting met glæde/oc dog ende hende met Sorrig. *Prouerb*: 14. Effter Ladder Kommer Sorrig oc effter glæde kommer Bedrøffuelse.

Philippus Konning i Macedonien, der hand paa en Dag bekom tre glædelige

Budskaff: Det Første / at hand haffde faait Seyer vdi det Olimpiske Spectakel: Det Andit/ at hans Høffuitzmand Parmenio haffde offueruundit de Dardanier vdi Slacting: Det Tredie / at hans Dronning haffde født en vng Søn: Da løffte hand sine Hender op mod Himmelen/ oc sagde: O i Guder/ ieg beder eder / at i ville tilføye mig en maadelig wlycke/ for saa mangfoldig Lycksalighed mig er vederfaren. Den Vise oc Forstandige Konning befryctede sig for Lyckens wstadighed (som Hedninge der om tale) huilcken der er altid stor Lycksalighed affgunstig oc imod. Derfor begierede hand/ at saadan hans store Velfærd oc Lycke maatte blandis met en liden bedrøffuelse.

Forfarenhed lærer oss det selff. Huor haffuer nogen leffuit saa aldelis vdi glæde oc Vellyst en Maanit eller en gantske Dag / paa huilcken hannom ingen Modgang er vederfarit? Derfor er den glæde her paa Jorden aldrig saa stor / saa languarende/ oc reen/ at det gantske Menniskis Leffnit maa jo vel kaldis en Jammerdal.

Cap:

Cap. X.

Vidnisbyrd at dette Leffnit er fult aff Møye oc Arbeid.

Beuisning aff Skrifften/ Iob 5.

AT Menniske fødis til vlycke/ lige som Fule at suinge høyt op. *Iob* : 7. Menniskens Dage ere lige som en Dagløners / Ja hans Liff er it Vær oc intet. Læs den gantske bog som mand kalder Ecclesiasten eller Salomonis Predikere. Augustinus skriffuer : Dersom Menniskit vaare giffuit en Ynske at hand enten skulde Dø / eller Leffue paa ny / oc taale hues hand tilforne haffde vdstaait/ da skulde hand heller Dø/ synderlig om hand aluorlige vilde betencke huor mangfoldig Fare oc vlycke hand neppelig vaar vndkommen.

Huem

Huem nu her hos veed/ at Gud giør en Ende paa all Møye her paa Jorden formedelst Døden/da giffuer det hannom stor Trøst oc Formildelse/ ja hand skulde mere ynske sig Døden/ end frycte sig for hannom. Thi end ocsaa den hellige Iob, der hand vaar skild ved sin Sundhed/ gods oc Børn/ oc bleff forhaanit oc skeldit aff sin egen Hustru oc beste Venner/ da vilde hand heller vere Død end bliffue Leffuendis.

Elias, I. Reg: 19. Der hand vaar in-gensteds sicker oc tryg/ da begierede hand at dø.

Saa haffuer Tobias bedit der hand vaar slagit met Blindhed/ oc hans Hu-stru breyede hannom hans Elendighed: **HERRE beuis mig din Naade/ oc tag min Aand bort i Fred/ thi ieg vil megit heller vere Død/ end Leffue.** *Tob: Cap: 3.*

Efftersdi at hellige Mennniske haffue for deris store Bedrøffuelsis skyld/ begie-rit Døden/ da er det icke vnder/ at wi sua-

ge oc wfuldkomne Menniske bliffue kede oc trætte aff dette Liff. Ja det er en wsigelig stor Daarlighed/ at ville altid vere i dette mødsommelige oc elendige Liff / oc icke berede sig til it bedre oc Lycksaligere Liff.

Cap: XI.

At den Beredelse til Døden er gaffnlig til alle Dyder.

(VF (*) M)

DET maatte jo vere it wlycksalige Meñiske/ der som hand rettelig betenckte at hand skulde visselige fare her fra / Men efftersdi hand icke veed/ huorledis oc naar / om hand i samme stund kunde haffue sin forstand/ om hand kunde vende sig til Gud oc begiere Naade / Der da icke vilde begynde at frycte Gud/oc tiene hannom trolige oc flittelig.

Lige som en Paaful/ naar hand seer oc beskuer sine Feyre / da hoffmoder hand sig/ Men strax hand vender sine Øyen til sine Føder/lader hand Feyrene falde: Li-

ge saa forlader oc offuergiffuer it Menni-ske sin Hoffmod/ naar hand betencker sin Ende. Thi vdi sit sidste myster hand all timelig Deylighed/ Styrcke/ Mact/ Ære oc Gods/ *Iob. 1.* **Nøgen kom ieg aff min Moders Liff / nøgen skal ieg fare bort igen.**

Ved Dødsens Betenckelse kand it Menniske foracte all Kiødelig Lyst oc Verdslig glæde. Thi det samme Kiød/ som du flyer saa vel met kaastelig Kræsenhed/ oc hoffmodige Prydelse/ det kommer snart til Orme / oc der er intet mere stinckende eller verre luctendis Aadsel/ end aff it Menniske.

Mangen giffuer Almisse / beuiser Kierlighed/ handler viselig oc forsiunlig aff Dødsens Fryct. In summa, Dødsens Betractelse giør en Oruaagen / lige som en suøbe/eller Spore giør en Hest vacker/ oc giffuer Aarsag / at mand tager sig vare for den euige Død/ hues Skygge denne Legomlige Død er.

Huorfaare ocsaa de Niniuiter der

de fryctede dennom at de skulde forderff-uis/ da angrede de det onde/ giorde Poe-nitentz / oc forbedrede sig i alle maade Ion: 3.

Cap. XII.

Wi lære vdi Døden ret at kende oss selff oc Gud / oc bliffue foraarsagede at giffue oss til Gud.

VDJ Liff oc Velmact kand man-gen lade sig see / oc komme frem li-ge som hand vaare Hellig / Men i den sidste Dødsens Stund/haffuer Hy-ckleri / eller anden vduortis Bedrægeri slet ingen Platz. Da bliffue wi San-delig Proberede oc forsøgte / huad wi haffue for en Tro/ Kierlighed/ Retsindig trøst/ oc huor megit wi haffue beholdit aff Christi Lerdom/ oc forbedrit oss i GVds Ord. Da lader GVD oss see vor egen Krafft oc styrcke / at all Verdens Krafft er tusind gonge ringere end wi nogen sin-de vdi vor gantske Liffs tid haffde tenckt: Da forfare wi oc see ret Skinbarlig oc

 kunde

kunde føle oc tage der paa/ (saa at sige) at wi staa allene i Guds Haand oc mact/ oc at hand allene bliffuer oc er en HErre oc Mester offuer Døden oc Liffuit. Da faa wi ret at vide/ huor kaastelig oc dyrbar vor HErris JEsu CHRisti pine oc død er/ oc fornemme paa oss selff/ huad wi icke tilforne haffue actit/ vdi vort gantske Leffnit.

Da kommer Anger oc ruelse vdi Hiertit for vore fremfarne synder/ at wi tencke: O haffde ieg vist at Gud vilde brugt saadant Aluore/ ieg vilde ladit megit bliffue tilbage/ som ieg ellers ilde haffuer giort. Da bliffue wi nødde til at anname oc elske det Euangelium, huilckit tilforn icke maatte komme til hine stolte Hoffmodige Folck oc store Hanser / da begynde wi at løbe til Gud/ paakalde hannom / loffue oc prise hannom oc holde oss til hannom oc tiene hannom.

Cap: XIII.
At den Døde holder oppe at Synde.

Alle Christne begiere at vere frij fra Synden: Thi Synd oc Last bedrøffue den som troer / megit mere end all Legomlig wlycke tilhobe met hin anden. Naar nogen end vocter sig fra Synden / saa er hand dog snar til at falde / Kiødit er suagt / Dieffuelen er sterck / aff huilcken mand kand lættelig offueruindis. 1. *Cor*: 10. **Huo som lader sig tycke / at hand staar / den skal see vel til at hand icke falder.**

Den stund en Høffuitzmand end nu strider / da er det wuist / om hand skal vinde oc Triumphere: Lige saa om nogen end Mandelig imod staar Kiødelig Lyst oc Dieffuelsens Fristelse / kand hand dog vel falde oc myste Seyer. Ja dersom wi altid leffuede / saa giorde wi dis mere ont: Synden lader icke aff før end mand klapper effter met Skulffuen: Døden skær Synden fra oss / oc befrier oss fra wrene Tancker / Ord oc Gierninger. Thi endog Døden er Menniskene paalagt vdi Paradis til en Straff for Synden / saa er hand dog aff Guds Naade for Christi for-

fortienistis skyld giort wskadelig: Ja hand er bleffuen til en Lægedom at vdrense Synden/ oc til it werckſted/ vdi huilckit wi bliffue beredde til euig Retfærdighed.

Lige som den forfærlige Goliath bleff omkommen oc Halshuggen aff Dauid met hans egit Suerd: Saa er oc Synden met Døden/som er kommen for Syndens skyld/ offueruunden oc til intet giort aff CHristo. Dersom wi nu haffue en Hiertelig forlengelse/ at wi daglige kunde see oc forfare/ huorledis wi vden affladelse handle imod vor allerkieriste Faders Guddommelige villie/ oc wi der hos vide/ at wi vdi Døden afflade at Synde/ oc begynde at bliffue fuldkommelig Retferdige/ huorfaare ville wi da icke acte Døden ringe/ oc lide hannom Taalmodelig? Aff saadan en brendendis nidkierhed oc Christelig Vrede/ suckede oc den hellige Apostel Paulus, der hand beklagede sig saa:

Jeg seer en anden Low i mine Lemmer/ som strider imod Lowen i mit

Sind/ Derfaare raaber hand: Jeg Elendige Menniske/ huo skal frelse mig aff denne Døds Legeme? Rom: 7.

Men tuert imod/ all den stund Døden seer oss saa ilde oc sur an/ oc wi ville bliffue i dette Kiødelige Legeme met Mact/ da forraade wi oss selff/ at wi icke rettelig forstaa/ ey heller dybt nock betracte/ oc finde vor Brøst/ icke hade hende nock i det aller Yderste/ som wi skulde/ begiere icke ret inderlig den sande Wskyldighed/ oc icke met en Brendendis Kierlighed elske vor Himmelske Fader.

Cap. XIIII.

At den Døde bliffuer befriet fra den Syndactige Verden/ oc haffuer icke alleniste den Fordeel/ at hand selff icke Synder mere/ Men bliffuer oc forløst fra andre Syndere.

*

DEn som intet kaasteligt eller herligt lader effter sig / men bliffuer fri fra syndige Menniske / hand maa vel met disstøre glæde skillis her fra: En part derfaare / at hand bliffuer icke mere fristit aff dennom/ oc ey bliffuer ved deris onde Exempel, beuegit oc forargit: En part / fordi dersom hand icke end kunde forføris aff andre/ saa giør det hañom dog Hiertelig Vee / at hand seer andre driffue deris Ondskaff. Nu haffuer jo synd oc Last alleuegne faait offuerhaand: Sandhed foractis/ Gud wanæris / de Fattige fortryckis / de Fromme forhadis/ de Wgudelige raade oc regere / Antichristen Triumpherer / det er en sørgelig stor klage/ at det bliffuer jo lenger oc verre.

Efferdi wi da formedelst Døden/ komme fra den syndefulde Verden/huem skulde da nu haffue mere Lyst at leffue? Vdi denne Mening taler Predickeren Ecclesiastes i det Fierde Capittel. Jeg vende mig oc saa til alle som lide wret vnder Solen/ oc see/ der vaar deris

graad / som lide wret / oc haffde ingen Trøstere / oc de som giorde dem wret vaare for Mectige / at de kunde ingen Trøstere haffue. Da loffuede ieg dem / som vaare allerede døde / mere end de Leffuende som endnu haffde Liffuit. Saa finder mand endnu paa denne Dag mangen Erlig Christen / som heller vilde Dø end leffue / oc see den Dieffuels Synd oc fortrædelighed / som daglige driffuis oc øffuis.

Cap. XV.
At den Døde bekommer Salighed.

DE wgudelige Mennisfe / naar de dø / veed ieg ingen Trøst / deris Legome skal vel opstaa paa den yderste Dag / Men til den euige Fordømmelse / deris Siæle skulle antuordis Dieffuelen / huilckit de haffue fortient. Je Exempel, staar hos Lucam i det 16. Cap: Om den rige Mand / oc tuert imod staar

 der

der oc den Fromme Lazari Exempel, at alle Christne bliffue optagne aff Englene til euig Glæde oc Salighed. Wi maa icke først feyes oc rensis vdi Skærsild/ men formedelst Døden/ vndgaa wi Dieffuelen/ Verden/ oc all Farlighed/ der denne Verden er beladd met.

Dersom wi ickun myste vort Liff/ oc aldrig finge det igen / da vaare vel Døden gruelig oc forskreckelig / oc icke dyrebar oc kaastelig/ Men nu ere vore Legome icke saa foractelige for Gud/ hand haffuer ocsaa beredt Legomit den euige Salighed. Ja hand haffuer oc derfaare lagt oss den Naturlige Død paa Halsen / at hand her effter vilde klæde oc herlig giøre oss met it fornyet ærefult oc forklarit Legome i det Euige Liff.

Derfaare skal Døden holdis for en Begyndelse til den glædelige Opstandelse/ oc actis Dyrebar oc kaastelig for vore Øyen. Siælen bliffuer effter Døden fuldkommelig reen giort i sig selff fra all Synd/ begaffuit met fuldkommen hellighed/ Vijsdom/ Glæde / Ære oc Herlighed / altid oc Euindelig.

Cap: XVI.

Lignelser at Døden er god oc Nyttig.

† † †

Naar it gammelt Sølffkar bliffuer Smeltit / oc giort i en smuckere Form / da er det jo forbedrit / oc icke forderffuit: Lige saa haffuer mand intet at klage offuer Døden / ved huilcken Legomit befries fra all Vrenlighed / oc vdi sin Tid fuldkommelig fornyes.

Egge skale / om de end ere smucke formerede oc skabte / saa mue de dog sønderbrydis / at den lille Kylling kand komme vd: J lige maade løser Døden oc bryder vore Legome / at wi kunde komme til det Himmelske Liff.

Lige som en Moder bær sit Foster vdi sit Liff i Siu eller Ni Maanader / oc bereder det icke sig selff / men Verden / i huilcken wi fødis: Saa tien icke denne Tid her paa Jorden der til / at wi altid skulle her bliffue / Men skulle føris oc

fødis

fødis aff denne Verdsens Liff/ oc til it an-
dit Euigt Liff. Hid hører disse Christi
Ord: En Quinde naar hun føder
da haffuer hun Bedrøffuelse/ thi
hendis Time er kommen/ Men naar
hun haffuer født Barnit/ da ten-
cker hun icke mere paa den Nød/ for
den glæde skyld/ at it Menniske er
født til Verden. *Ioh*: 16.

Lige som it Barn bliffuer født oc
baarit til denne vide Verden/ aff den lil-
le Bolig/ som er Moders Liff/ met Fare
oc Banghed/ Saa gaar oc it Menniske
igennom den snæffre Dødsens Port/ met
Angist oc Nød/ aff dette Jordiske oc til det
Himmelske Liff. Aff denne Aarsag/
kaldis de gamlis Død aff de gamle Chri-
stne/ en ny Fødsel. Huorfaare wi skul-
le mercke denne Trøst/ at Døden icke al-
leniste heder en Forderffuelse/ Men da al-
lerførst ret at Fødis.

De tro Christnis Død/ seer vel de
wantro Menniskis Død lig: Men i
Sandhed/ er der saa stor skilsmis/ som
der

der er imellom Himmel oc Jorden/ Vor Død er lige som en Døds Billede giort aff Træ / som vel forfærer oc forskrecker/ Men det kand dog icke skade.

Vor Død skal actis ved Moses Kaaberslange/ huilcken der haffde vel en Form oc lignelse effter en Orm / men hand kunde intet bide/ kunde intet røre sig/ oc haffde ingen Forgifft: Lige saa om døden er icke end aldelis borttagen aff Guds naade/ saa er hand dog i saa maade giort krafftløs/ at denne blotte efterlignelse er ickun bleffuen igen. Naar en Skibmand tencker/ at hand er icke langt fra den sted / som hand vil legge til Land/ da seyler hand dis frimodigere oc lystigere/ Lige saa jo mere wi lacker imod vor Haffn / Døden / jo Mandeligere skulle wi stride imod de Aandelige Farligheder.

Lige som den der vandrer en lang Reyse til Lands/ oc haffuer wuisse Herberge/ lider Møye oc Arbeid / oc begierer at vende hiem til sit Fæderne Land igen / til sine Foreldre/ Hustru/ Børn oc Venner/ hos huilcke hand er allertryggist oc roligst/

oc derfaar skyer hand saa megit dismindre de haarde sørgelige Stie oc Veye til sit Fæderneland oc hiem: Lige saa ere wi alle her paa Jorden Fremmede oc Pillegrime. Vort Hiem er Paradis vdi Himmelen / vor Himmelske Fader / er Gud / alle Menniskis Jordiske Fader er Adam / vore Aandelige Fædre ere Patriarcherne / Propheterne / oc Apostlene / huilcke allesammen lengis oc bie effter oss. Er da Døden nu en stij oc vey til deñom / da skulde wi jo dismindre sky den / paa det wi kunde komme i wort rette Hiem / Helse oc faune vore Fædre oc Venner / oc euig bo oc bliffue hos dennom. Heb: 3.

Wi haffue her ingen bliffuende sted / Men wi søge effter den tilkom̃ende. *Philip*: 3. **Vort Borgerskaff oc omgengelse er i Himmelen.**

Men naar nogen skyer oc flyer Døden oc skøtter intet om det Himmelske Fæderneland / alleniste for timelig Vellyst skyld / da handler hand wærlig: Lige som de der skulde vandre den geniste oc neste

Vey til deris Hiem/forsømme sig paa en lystig Sted/ eller hos lystigt Selskaff vdi Kruhus/ huor de ligge stille oc forglemme deris Fæderneland / oc acte intet om deris Venner oc Slect / huor ilde det staar saadane / det kand huer vel betencke.

Den HErre CHristus hos Iohan: i det 12. fremsetter denne Lignelse: Vden saa er at Huede kornit falder i Jorden/ oc Døer/da bliffuer det allene: Men der som det Døer/ da bær det megen Fruct. J lige maade ligner Paulus 1. Corinth: 15. oss Menniske ved Korn/ Kirckegaarden ved en Ager/ at Dø kalder hand at saais hen vdi HErrens Ager/ Opstandelsen met det efftersølgendis Liff/ ligner hand ved den herlige Sæd som grønis om Sommeren.

Om nogit Menniske laae vdi it mørckt mødsomeligt Fengsel/ met saadant Vilkaar / at hand icke kunde komme vd/ førend Murene paa Taarnit fulde ned /

Vden tuil / der som hand saae at Muren fulde / da skulde hand høyelige glæde sig. Vor Siæl opholdis i vort Legome her paa Jorden/ lige som i it Fengsel: Naar det nu gielder dette Legome til / at det nu ved den timelig Død skal falde oc nedbrydis / huorfaare ville wi da der offuer sørge? Thi der met tilstunder jo vor Forløsning/ at wi bliffue førde aff dette mødsomme Fengsel hen for GVds deylige Ansict/til den lystige Himmelske Frijhed. Vdi denne Mening beder Dauid i den 142. *Psal*: **Før min Siæl aff Fengsel/ at ieg kand tacke dit Naffn.** *Item* den hellige Skrifft mange steds kalder at Dø/ saa megit som at Soffue/ oc Døden en Søffn/ 1. Cor: 15. 1. Thesſ: 4. Lige som en icke sørger naar hand gaar hen at soffue/ eller naar hand seer sine Forældre oc Veñer legge sig til ro oc huile/thi hand veed at den der soffuer / bliffuer snart opuact igen/ oc staar op: Lige saa naar wi eller vore affgaa ved den timelig Død/ da skulle wi trøste oss met Opstandelsen.

Cap:

Cap: XVII.

Vidnisbyrd at Døden er en god Ting.

TJl vor Trois bestyrckelse vil ieg fremsette klare Vidnisbyrd aff GUds Ord. Ecclesiastes, eller Predickeren siger i det 7. Cap: Dødsens Dag er bedre end Fødsels Dag: Lige som hand saa ville sige: Vdi din Fødsels Dag settis du vdi Kuld / Hede / Hunger / Tørst / Møye/ Synd oc Elendighed/ Men paa din Døds dag/ da bliffuer du forløst fra alt det Onde. Vdi Vijsdoms Bogs 4. Cap: staar skreffuit. Der som den Retferdige end Døer for tilige / saa er hand dog i Rolighed. *Iohan*: 5. Sandelige Sandelige ieg siger eder / huo som hører mit Ord/ oc troer den/ som mig vdsende / hand haffuer det euige Liff: oc kommer icke til Dommen: Men hand er trengd igennom fra Døden

til Liffuit. *Rom*: 14. Leffue wi da leffue wi for HERREN/ Dø wi da dø wi for HERREN. Derfaare/ huad heller wi Leffue eller Dø/ høre wi HERREN til. See huor gantske Trøstelig taler Paulus om alle Christne.

Cap: *XVIII*.

At Døden kand inted vndflyes: *Item* om Stoldbrødre vdi Døden.

MEt dette Vilkaar bliffue wi fødde til denne Verdens Lius / icke at wi skulle altid bliffue der vdi/ Men at wi naar Gud vil/ skulle afflegge oc afføre dette Elendige Liffs Arbeid ved den timelig Død. Forstandige Folck haffue fundit paa / huorledis mand kand bryde Steen/ giøre Demant bløde/ temme de Vildiste Diur / Men mand haffuer icke kundit finde/huorledis mand skal vndløbe Døden: Huor aff det gamle Ordsprock

sprock er kommit: En kand vndløbe Gud/ men ingenlunde Døden.

Methrodorus skriffuer saa: Imod de Legomlige Fiender maa mand vel kunde giøre Vern oc Befestelse/ men saa megit som Døden er anrørendis / da haffue alle Mennniske en aaben vfast Stad. Vdi andre Farligheder hielper Mact/ Penning/ Flugt/ Raad/Listighed/oc behendighed etc. Men Døden kand huercken fordriffuis met Mact/ icke heller bortkiøbis met Penninge/ icke heller vndgaais ved Flugt/ eller affskaffis met Raad. Oc om du end bliffuer din Siugdom quit/ som du nu est beladt met: Saa maat du dog paa det sidste/ huad heller du vilt eller du vilt icke/ fare hiem ved Døden / thi den Øffuerste Lowgiffuere haffuer sagt til vore første Forældre / Gen: 2. Paa huilcken dag du æder der aff/da skalt du visselige dø. Dette skal saa forstaais / at Siælens Død/ fører Legomens Død met sig.

 Huo

Huo som nu knurrer oc fortørnis der ved / at hand skal Dø / huad er det andit end at hand forglemmer sig selff oc sin Natur oc klager paa Gud i Himmelen / at hand haffuer ladit hannom fødis / oc icke skabt hannom til en Engel?

Huad som wi haffue til fellis met andre Menniske / huorfaare ville wi der ved beuise oss vnderlige? Nu henger Døden icke oss allene offuer / Men høye oc ringe stater / Vnge oc Gamle / Quinde oc Mand / Herre oc tienere / alt det som er født oc kommen aff det første Menniske / maa her recke Halsen. Døden er en iæffn Dommere / hand haffuer ingen Persons anseelse / forbarmer sig icke offuer de Faderløse / skyer icke de Fattige / frier icke de Rige / frycter sig icke for de Veldige / rædis icke for de Velbyrdige / ærer icke de Gamle / sparer icke de Vijse / giffuer oc Daarer intet effter.

Thi lige som it flydende Vand naar det bliffuer i sit Væld oc første vdspring forgiffuit / saa forderffuis oc alt det andit Vand oc bliffuer wreent. Saa bleff oc

den Meñiskelige natur forderffuit oc for-
giffuit i vore første Forældre / formedelst
Synden / oc derfaare haffue de Afflit oc
født aff sig wretferdige oc dødelige Børn.
Huor om Paulus taler til de Romer. 5.
Formedelst it Menniske er Døden kommen offuer alle Menniske.

Lader oss nu oc betencke huad for stold-
brødre oc helligt Selskaff wi haffue i den-
nom som oc ere Døde. Paulus skriffuer
Philip: 3. **Vort ringe Legome skal vorde lige ved CHRisti / GVds Søns / forklarede Legome.** Dersom
nu den som vaar aff Naturen wdødelig
oc wskyldig / er for vor skyld bleffuen dø-
delig/som er/ JEsus Christus/ vor Sa-
liggiørere/ huorfaare ville wi / som haff-
ue i saa mange maade fortient Døden /
vere wdødelige? Abraham den trofaste/
Absolon den Deylige / der til oc Prophe-
terne oc Apostlene / Item Konger oc Key-
sere/ ere formedelst Døden skilde fra denne
Verden. Saa maa det jo vere it saare
Blødhiertigt Menniske / som betracter oc

betencker saa store hobe Døde Menniske / oc Dog alligeuel sørger offuermaade / at det samme skal offuergaa oc vederfaris hannom. Det vaare jo lige saa megit / som en vilde mene sig at vere bedre / end alle Hellgen / som fra første Verdens Begyndelse haffue verit.

Cap. XIX.

Om Naturlig Hielp oc Rædning i Døds Fare.

(❧ (*) ❧)

HVO sig selff vil hielpe imod Pestilentze met Fluct / oc der offuer forlade sin Ecte Stoldbroder / Venner / eller Naaboer / hand er wfuldkommen i Troen / oc haffuer icke den Christelige Kierlighed i sig / som lærer oss / at wi skulle giøre andre det Skel / wi ville hænde oc haffue vdi lige slig Sag.

Ja siger du / Pestilentze er en forgifftig Siuge som fænger. Naar en staar vdi it Slactorden at stride for sit Fæderneland / skal hand icke ocsaa bie om hannom

nom skenckis it Saad i Barmen / som hand skal bære Hiem: Sømmer det sig da at hand vnduiger aff sit Orden oc flyer: Lige som der ere Legomlige Fiender for haanden / saa ere her Aandelige Fiender som beleyre deris Siæle/ der skulle Dø / Huor den ene Christen met trøstig Samtale skal hielpe den anden. Derfaare er det it Daarligt wbesindigt Anslag/ naar wi forlade eller forsømme dennom som ere Lemmer met oss vdi it Legome: / oc her met ville vndgaa oc vndfly GVds Vrede / oc formedelst Synd/ vndløbe Syndsens Straff. Oc mand forfarer tit / at saadane Folck omkomme lige saa vel / eller før end de der bliffue tilstede/ oc icke haffue flyet. Her bliffuer icke fordi strax Lægekonst foractit eller lastit/ som er tilstedt aff GVD/ at mand met Ild oc Røg i Pestilentzis tid renser Lucten / oc giør hende Sund / at mand tager nogit til sig / at fortære den onde wædske i Liffuit / oc at forhindre at hun icke skal optendis / oc bliffue hefftigere. Item, effter at nogen er betagen met

den Skrøbelighed / at mand da lade sig Aarelade / Sueder / oc lyder Lægens raad/ oc saadant andit/ allene at Hiertit oc Haabit / henger hart hos Gud / huad heller det skal gielde til Liffulc eller til Døden. Lægen skal mand huercken foracte eller tilbede. Thi huo ingen Lægedom vil bruge imod sin Siugdom/ huad giør hand andit / end frister GUD.

Cap : XX

At Gud kand oc vil hielpe for Christi skyld.

❧ (*) ❧

Synderlig naar det vendis til Døden / da finder it Menniske ingen Hielp udi nogen Creatur / enten i Himmelen eller paa Jorden / ved huilcken hand kand stille den store Dødsens Fryct/ oc dø Salig/ foruden Gud Fader/ Søn oc den hellig Aand. Gud veed din Døds fare/ oc kand omgaais der met/ formedelst hans Krafft oc Mact skaltu trenge dig igennom / oc dricke den beeske

Drick. Om wi end Dø/saa leffuer dog Gud met oss/ effter oss/ oc kand opholde oss til Euig tid. Luc: 8. siger Christus. **Græder icke / eders Daatter er icke Død/ men hun soffuer.** Den troløse Fornufft/forstaar icke GVds hemmelighed / men leer der ad/ Men CHristus den sande Gud/ haffuer Ord oc Gierninger hos hin anden / hand sagde icke mere / end / Stat op / da kom Siælen strax i Legomit igen/ oc hun stop op. Aff dette oc andre saadane Exempler/ skalt du skrøbelige oc lidit troende Menniske lære at kiende GVds wendelige Krafft/ huilcken der kand anname din Siæl oc beuare hende.

Gud icke allene kand men hand vil oc saa Naadelig hielpe / huorfaare skulde hand icke paalegge dig nogit stort (som er Døden) efferdi hand giffuer der til saa stor Fordeel / Hielp oc styrcke? Paa det haud vil forsøge huad hans Naade oc Krafft formaa / thi hand haffuer taldt alle vore Hoffuit haar/ det er/ hand haffuer

uer altid ſine Øyen offuer oſſ / oc ſørger ſtedſe oc altid for oſſ.

Ja at hand elſker oſſ inderligere / end wi elſke oſſ ſelff / oc hand forſørger oſſ bedre end wi kunde ønſke / det haffuer hand vden all genſigelſe Aabenbarlig beuiſt i ſin kiere Søn / huilcken hand haffuer ladit tage vor mødſommelige Natur paa ſig / oc i den ſamme haffuer lidt for alle Menniſkis Synder / er Død / opſtanden igen / oc opfaren til Himmels / huor hand ſidder hos GUd Faders Almectigis høyre Haand. Huilcke ſtycke / huert for ſig er / den ſom ſkal Dø / ſaare hielpelige oc trøſtelige.

Den Naturlige GUds Søn er ſelff kommen aff Himmelen / oc er bleffuen it dødeligt Menniſke / paa det at den Dødelige Menniſkelige Natur / formedelſt den Perſonlige forening / met den wdødelige Guddommelige Natur ſkulde ophøyes til it wdødeligt Liff.

Hand haffuer hafft en naturlig gruelſe for Døden oc ſagt: Min Siæl

er

er bedrøffuit indtil døden. Oc hand haffuer bedit: Fader er det mueligt / saa tag denne Kalck fra mig.

Men denne Fryct oc Rædsel haffuer hand offueruundit: Thi saa setter hand oc der hos. Fader skee icke min/ Men din Villie.

Formedelst denne CHristi Seyeruinding / kunde alle Christne offueruinde deris Fryct/ Gruelse oc Skelffuen. Item endog Jøderne spaattede oc forhaanede hannom / oc sagde: Stige sig ned aff Kaarssit/hand haffuer hulpit andre/hielpe sig nu selff: Lige som de saa vilde sige: Der der / seer du Døden / du maat nu Jammerlig oc Elendig dø / oc ingen kand hielpe dig. Alligeuel haffuer Christus tagd stille der til / lige som hand hørde oc saa det icke / hand haffuer icke oplat sin Mund oc suarit der til / Men allene haffuer hand giffuit act paa sin kiere Faders villie.

Derfaare om wi end haffue stor Dødsens Fristelse/ lige som der vaare ingen

genſted enten Hielp eller Trøſt forhaanden at foruente / ſaa ſkulle wi dog vdi CHriſto oc met CHriſto lide alt ſaadant/ oc bie effter GVds Naadige Villie.

Oc hand haffuer icke allene lidt Dødſens fryct oc friſtelſe/men oc Døden ſelff/ ja den aller forſmædeligſte oc grueligſte død /at hand kunde tage fra oſſ den euige død/oc i nogen maade formilde vor timelige Død/oc at hand end der offuer ſkulde giøre oſſ helbrede oc ſunde/at døden/ſom i ſig ſelff ſkulde vere en begyndelſe til den Euige Nød oc Jammer / er bleffuen en Dør oc jndgang til den euige Salighed.

Saadant beuiſe de Ord til de Heb: i det 2. CHriſtus haffuer aff Guds Naade ſmagit Døden for alle. *Item* efftèrdi at børnene haffue nu kiød oc Blod/ da er hand i lige maade bleffuen delactig der vdi / paa det hand ſkulde formedelſt Døden tage macten fra dem ſom haffde Vold offuer Døden. Det er Dieffuelen / oc

frelse dem som formedelst Dødsens Fryct skulde vere Tienere i all deris Liffs tid.

Fremdelis / at Christus er det Leffuendis oc wdødelige Billede imod døden / oc hand er vor Opstandelsis oc euige Liffs krafft / det haffuer hand jo beuist met sin Opstandelsis Seyeruinding / der til ocsaa met det / at i hans Opstandelse ere oc mange andre affdøde Hellgen Opstandne fra de Døde / Matth: 27.

Det Femtende Capitel i den første Epistel til de Corinther er idel fult aff den Gyldene Trøst / huor Paulus henger oc binder vor Opstandelse til JEsu Christi Opstandelse. Lige saa trøster oc S. Paulus sin Discipel Timotheum met Opstandelsen.

2. *Timoth*: 2. Dø wi met Christo / da skulle wi oc Leffue met hannom: Lide wi met hannom / da skulle wi oc regnere met hannom.

Intet mindre skulle wi oc betracte

Christi Himmelfærds Fruct oc Gaffn. Thi GUds Søn haffuer Loffuit oc tilsagt: Fader ieg vil / at der som ieg er / der skulle oc de vere / som du haffuer giffuit mig. Er da nu Christus met Legome oc Siæl opfaren til Himmelen / huad kand da trøsteligere tenckis om Døden / end at wi Christne ocsaa effter Døden skulle optagis i det Himmelske frydens Rige.

Udi Himmelen sidder Christus hos Gud Faders høyre Haand / en HErre oc Konning offuer Synden / Dieffuelen / Døden oc Helffuede. Nu haffue wi udi det andit Liff hos Gud en viss tro Meglere oc Hielpere / om wi end maa kempe oc stride i Døds Nød / saa ere wi dog icke i denne Strid allene. Den samme veldige Himmelske Høffuitzmand / som for oss met sit Kaars oc Pine haffuer alrede offueruundit Døden oc all anden wlycke / hand seer stedse oc altid paa oss / hand gaar for oss udi vor Strid / oc kemper for oss / beuarer oss fra all Wlycke

paa Veyen til Salighed/ at wi icke tøre sorge eller frycte oss/ at wi skulle vndertryckis eller forderffuis.

Hand skal lade oss see met vore Legomlige Oyen/ den Herlige Seyer oc Triumph vdi de Dødis Opstandelse/ oc lade oss fuldkommelige forfare den / vdi vore Legome oc Siæle.

Døden er lige som en mørck Hule/ Men huo som lader Christi Lius skinne for sig/ oc troer paa Christum / oc gaar der paa hen i den mørcke oc taagefulde Hule / da flyer det taag/ oc mørckit forforsuinder for hannom.

Vdi Christo haffue wi it krafftige Billede oc Affmaling / om GVds Naade det euige Liff oc Salighed/ at wi Christne tøre icke frycte oss enten for Døden eller anden wlycke. Summa, hand er vort Haab/ vor Tryghed/ vor Triumph oc Krone.

Beuisning aff Skrifften:

Iohan: 11. Jeg er Opstandelsen oc Liffuit: Huo som troer paa mig

vaare hand end Død/ da skal hand Leffue / oc huo som Leffuer oc troer paa mig / hand skal aldrig Dø. Lige paa disse Ord opuecker hand Lazarum, som haffde liggit Fire dage i Graffuen/ oc begynte nu at raadne oc lucte ilde.

1. *Cor*: 15. Lige som de Dø alle i *Adam*, saa bliffue de alle Leffuende giorde i Christo / dog huer i sin skickelse.

Philip: 3. Vor omgengelse er i Himmelen/ huæden wi ocsaa foruente Frelseren JEsum CHristum vor HERRE/ huilcken som skal forklare vort ringe Legome / at det skal vorde lige ved hans forklarede Legome / effter den Krafft som hand oc kand giøre sig alle Ting Vnderdanige.

Colloß: 3. Jere Døde/ oc eders Liff er skiult med CHristo i GUD.

Men naar Christus som er eders Liff / aabenbarer sig / da skulle oc i aabenbaris met hanom i herlighed.

Her giffuer jo Paulus tilkiende oc beuiser at vort Leffnit er icke i denne Verden/men er skiult met Christo i GUD/ oc skal i sin Tid / formedelst Christum herlig aabenbaris. Vdi saa maade skal mand holde de Skrøbelige / Fryctactige/ oc Bedrøffuede Samuittigheder Christum faare / oc met all flijt betracte Christi Embede / at hand effter Skrifftens lydelse er kommen oss til gode i denne Verden/ haffuer Prædickit / giort Vnderlige Gierninger/ er Pint oc Død/ paa det hand skulde forløse oss fra den Falske Vsle Verden / oc oplade oss den rette Dør til det Euige Liff/ oc saa føre oss met Liff oc Siæl i Himmelen / fra huilcken huercken Synden / eller Døden/ ja oc icke Dieffuelen kand forhindre til Euig tid.

Huo vil eller kand nogen tid nocksom Loffue oc Prise den vmaadelige Guds naadis Glori oc ære? Huad skulde dog vor Gud giøre oss mere / at wi kunde

gladelige gaa Døden vnder Øyen/ mandelige Stride i all Nød oc veluillige foruente Forløsning?

Cap. XXI.

At Gud haffuer tilsagt oc loffuit sin Hielp oc Trøst.

AF denne store Wsigelige GVds Naade som oss er vederfarit for den Benedide Sæds skyld / ere de trøstelige Tilsagn oc Forløffte komne i det gamle oc ny Testamente. *Psalm. 32.* Jeg vil vnderuise dig / oc vise dig veyen/ som du skalt vandre/ oc ieg vil ledsage dig met mine Øyen. *Psalm. 91.* HERren frelser dig aff Jegerens snare/ oc fra den skadelige Pestilentze. Hand skal skiule dig met sine Feyre/ oc din tillid skal vere vnder hans Vinge. Hans Sandhed er Beskermelse oc Skiold/ at du skalt icke forfæris for Nattens gruelse/ eller

ler for Pilene som flue om Dagen. For Pestilentze som kommer snigendis i mørckit/ for siugdom som forderffuer om Middagen. Dersom Tusinde falde hos din side/ oc Ti tusinde hos din høyre Haand/ da skal det dog icke ramme paa dig.

Her loffuer jo Gud klarlige at hand Naadelige vil beuare sine Børn. Først fra Fristelse / Spøgelse oc Bedrægerj/ som kommer Menniskene for om Natten i mørcke. Dernest vil hand beskerme for de onde arrige Skalckis offueruold / oc all wlycke som Aabenbarlig / om Dagen hastelig oc wforuarendis offuerfalder Menniskene. For det Tredie / for Pestilentze/ at wi derfaar icke tøre frycte oss/ om der end fulde tusinde ved den venstre oc Ti tusinde ved den høyre Haand/ saa skal dog Pestilentzen enten icke ram̃e paa oss/ eller icke skade oss til Døden /eller jo endelig tiene oss til euig Salighed.

Til det Fierde for den hede Febris/ som Almindelig Vancker i de Varme

Land/naar Solen skinner oc varmer paa det sterckiste. Ved disse Fire Plager forstaais all anden Wlycke. Mod Enden aff denne Psalme staar saa: **Jeg er hos hannom i Nød / Jeg vil riffue hannom vd / oc giøre hannom til Ære.** Efftersdi GUD nu siger/ **Jeg er hos hannom**/ Saa ansee icke din Styrcke/ thi den kand intet Hielpe / men see megit mere til hans Woffueruindelige Krafft oc Mact / som er hos dig i din Nød. Efftersdi du hører hand siger/ **Jeg vil riffue hannom vd**/ Skalt du icke lade Modit falde oc fortuile / om det end varer lenge. Oc efftersdi du hører hand siger: **Jeg vil giøre hannom til ære:** Saa ver viss paa / at lige som du est delactig vdi CHristi Død / saa skalt du ocsaa vere delactig i hans Ære.

Matt: 11. Kalder Christus dig til sig/ oc raaber end nu stedse. **Kom̃er til mig alle i som Arbeide oc ere Besuaarede / Jeg vil tage eders Byrde fra**

eder

eder/ieg vil vederquege eder. Huorfaare bedrøffuer da din Arme Siæl dig?

Iohan: 8. Sandelige/ Sandelige siger Jeg eder: Dersom nogen holder mit Ord / hand skal icke see Døden Euindelige. Dette skalt du saa forstaa/ at Liffsens Lius skinner Langt Klarere / oc Herligere / end Dødsens Mørck kand forblinde. Thi den som troer / er formedelst sin Tro saa forenit oc incorporerit vdi CHRISto JEsu det rette Liff/ at hand icke skillis fra hannom / endog Liff oc Siæl / en tid lang skillis fra huer andre/ Saa skeer det dog i en Viss oc stadig Forhaabning til en salig Opstandelse / at Liff oc Siæl / saare snart skulle samlis igen / til Euig Glæde. Oc saa seer / føler oc fornemmer icke det Menniske som troer / sit Legomis oc Siæls Euige Død eller Euige Fordømmelse.

Cap: XXII.

Gud hielper sine huor oc naar det er gaffnligst.

GUD tilsiger icke alleniste sin naadige Trøst formedelst Christum: Men hand oc beuiser den Sandelig vdi rette tid/ saa megit oc huor det behoff giøris: Den rette tid forsømmer hand Sandelig icke. Døden er vel en snæffuer Vey: Men hand er forkaartit aff Gud. Dødsens Bitterhed/ offuergaar all anden smerte oc vee/som wi kunde forsøge her paa Jorden/ men hun varer dog icke lenge/ Døden maa giøre det snart aff met oss/ som Ezechias Konning vdi Iuda sagde/ *Esai*. 38. **Mit Liff er reffuit fra mig/ lige som en Væffuere.** Oc naar Pinen er allersuaarist/ saa er det nær mod enden. Hid hører det som CHristus taler i Iohannis Euang. Ioh. 16. **Det er ickun dog it** *Modicum*, det er/ om en liden stund at giøre/ er end Døds Nøden nogit langsom/ saa er det dog imod Euighed/ som her efterfølger/ lige som en liden Punct eller Pricke imod en saare stor Kretz eller Circkel.

Der til met kand den Allmectige Gud kraffttigere trøste oc hielpe end den grueligste

ſte død kand nogen tid forſkrecke oc pine.

Vndertiden tager Gud oſſ vor Fiende/ eller den dødelige ſiugdom fra oc frier oſſ aff dødſens fare/ eller giffuer vduortis en formildelſe/eller om nøden bliffuer ved da giffuer hand ſin naaderige trøſt induortis i Hiertit / ſaa at det bedrøffuede Menniſke / formedelſt den HelligAands forarbeidelſe faar en ſmag oc begyndelſe paa den Himmelſke Fryd oc Glæde/ for hues ſkyld hand oc veluillig offuergiffuer alle Jordiſke ting / oc kand lide oc taale all Vee oc Pine vd til Enden.

Rom. 8. **Guds Aand giffuer vor Aand Vidniſbyrd / at wi ere Guds Børn. Ere wi da Børn/ſaa ere wi oc Arffuinge/det er Guds Arffuinge / oc Chriſti Metarffuinge : Om wi ellers lide met hannom/ paa det wi ſkulle ophøyes met hannom til Herlighed.** Gud befaler oc ſine Eugle/at de met hannom ſkulle ſee paa dig/naar du eſt i Døds kamp/ tage vare paa din Sixl oc añame hende/ naar hun vdfar oc ſkillis fra Legomit.

Beuisning oc Vidnisbyrd.

Psalm. 34. HERRENS Engel Leyrer sig omkring dem/som hannom frycte oc hielper dem vd.

Psalm. 91. Hand haffuer befalit sine Engle om dig/ at de skulle beuare dig paa alle dine Veye/ at de skulle bære dig paa Hender/ at du skalt icke støde din Fod paa nogen Sten.

Heb. 1. Englene/ (som er en gantske wtalig haab) ere allesammen tienstactige Aander/ vdsende til tieniste for dennom som skulle Arffue Salighed.

Derfor skal en Christen vide/at hand er icke ene vdi sin Døds time/ men der ere saare mange Øyen som see oc vocte paa hannom. Først Gud Fader selff met sin Søn JEsu CHRisto/ der nest de hellige Engle/ oc alle Christne paa Jorden. Thi effter som de Tuende Sacramenter Daaben oc CHristi Naduere indeholde/ da

da komme alle Christne / lige som it heelt Legome til sit Lem / oc formedelst metlidelse / oc Forbøn / hielpe den Dødsiuge at bære oc offueruinde Døden / Synden oc Helffuede.

Cap. XXIII.

Exempel om GUds Naadige Hielp.

* * *

GUD haffuer baade vdi Propheternis oc Apostlenis tid / opuact nogle fra de Døde / paa det vor Fryctactige oc mistrøstige Natur kunde dismere Hielpis oc styrckis / til at tro Legomens Opstandelse oc det Euige Liff. Thi der som Døden aldelis skulde vdslette oc til intet giøre Menniskene / da haffde de Døde icke kundit opueckis igen.

Gen: 25. *Abraham* bleff Siug oc døde i en rolig Alder / der hand vaar Gammel oc Mætt aff dette Liff / oc bleff samlit til sit Folck /

det er / hans Siæl kom til andre affdøde Helgens Siæle. Lige saa staar der oc om Isaac Gen. 35.

Esaiæ 38. GUD lod Kong Ezechiæ forkynde at hand skulde Dø / men der Ezechias bad aluorlig til HERren/ da lagde Gud 15. Aar til hans dage.

Den tid Lazarus døde/ da bleff hans Siæl ført aff Guds Engle i Abrahams skød. Luc. 16.

Røffueren paa Kaarsset / hørde i sin Døds nød/ at Christus sagde: **Denne dag skaltu vere met mig i Paradis.** Ja daglig forfarenhed beuiser det/ at Gud forlader icke sine. Derfaare/ den som haffuer begynt sit Rige i oss / hand skal i sandhed naadelig føre det til ende oc fuldkomme det.

Cap. XXIIII.

At berede oc beskicke sig til denne Vey/ eller Færd/ er høyelig fornøden.

DET vaare slet intet vært/ om wi dickun gierne vilde høre / huorledis

Døden er bleffuen oss wskadelig / sa god oc som vel kand offueruindis formedelst CHristum / oc wi allene saa met ledige oc løse Tancker vilde foruente oc bie indtil Dødsens time komme:

En retskaffen Husfader forsiuner sig selff oc sine Husfolck / oc kiøber ind i Forraad / Ved/ Smør / oc hues andit hand behøffuer det gantske Aar igeñom/ oc om hand icke formaa mere / da forsørger hand sig dog en Maanit. Megit mere skal huer Christen haffue det i forraad / som kand gaffne icke en Maanit eller it Aar/ men i all Euighed.

Lige som tro Suenne tage vare paa deris Herre / saa skulle wi oc vare paa CHristi tilkommelse / naar hand kalder oss aff denne Verden. Luc. 12.

Matth. 24. Dersom Hosbonden viste / paa huad stund Tyffuen vilde kome/ da skulde hand Vaage / oc icke lade bryde ind i sit Hus. Derfaare vere i ocsaa rede: Thi Men-

niskens Søn skal komme paa den Stund som i icke acte.

Først haffuer den en Fordeel i sin Beredelse / som kiender Døden rettelige/ saa som hand er her til affmalit oc forset/ thi det er jo gaat at slais met en bekiend Fiende. Men tuert imod / huad skulde en vberedt Krigsmand vdrette / der icke kiender oc veed sin Fiendis art/ Listighed/ Vaaben oc Forset.

Cap. XXV.

Beredelse met det Timelige Gods/ Hustru oc Børn / oc Venner/ som mand skal lade effter sig.

* * *

FOR det Andit / paa det Timelige Godzis vegne. Den Rige som haffuer Hustru oc Børn/ eller andre Arffuinge / skal giøre sit Testamente, oc beskriffue dem sit Gods til met god beskeden Ordning/ som alleuegne Sed-

uanligt er. Men om det angrer oc fortryder dig / at du skalt skillis ved Ære oc Mact/ Hus oc Gods/ saa betenck/ at saadant er icke det rette gode / men idel forgengeligt Gods / som fører mere Wro/ end Ro met sig / oc at mange Rige Veldige Førster / Konger oc Herrer haffue myst all deris Herlighed / oc maatte lade sig nøye met en stacket oc snæffuer sted/ i Graffuen.

Om wi end myste altsammen her i Verden/ saa myste wi neppelig en Penning / eller Skerff / oc beholde hisset icke Kongerige eller Keyserdom / men Gud selff / oc det Euige Wforgengelige gode/ mod huilckit all Strengeleeg/ Lystighed/ Statelighed/ Glæde oc Velfærd her paa Jorden er ickun at acte som Regnepenninge/ mod Gyldene eller Ducater. Derfaare skulle wi lære / Synderlig i vor Suaghed / at giffue alt dette timelige Gods Forloff oc sige det gode Nat. Oc om nogen vil met dette timelige megit bemøye oss oc giøre oss Wro / da skulle wi bede den gaa aff / oc lade oss bliffue met Fred.

Derneſt/ huo ſom haffuer nogen til-
hengere/ ſom er Fader/ Moder/ Syſter/
Broder/ Huſtru/ Børn oc Venner/ hand
haffuer for deris ſkyld dis mere ſtød oc fri-
ſtelſe. Thi wi alleſammen aff Na-
turen ville nødigt ſkillis fra dem. Her
ſkulle wi komme CHRiſti Ord i Hu/
Matth. 10. Huo ſom elſker Fader oc
Moder mere end mig/ hand er mig
icke værd/ Oc huo ſom elſker Søn
oc Daatter mere end mig/ hand er
mig icke værd: Oc huo ſom icke ta-
ger ſit Kaars paa ſig oc følger mig
effter/ hand er mig icke værd. Der-
faare ſkalt du ſønderbryde din villie/ tage
dit Kaars paa dig/ oc giffue dig i Guds
villie: Synderlig efftersi at de ſamme
ſom du nødigt ſkildis ved her paa Jorden/
ſkulle dog ſnart komme til dig. Oc der
til met naar du ſkillis fra dine Ven-
ner/ da gaar du den næſte Vey/ oc haſter
til megit bedre oc Lyſtigere Venner:
Huorfaare den Hellige Patriarche Ja-
cob ſagde der hand ſkulde Dø. Gen. 49.

Jeg bliffuer forsamlit til mit Folck.
Item til Mose oc Aaron sagde Gud selff.
Du skalt gaa til dit Folck oc dine Fædre. Her giffuis jo klarlige tilkiende/ at Døden er en gang oc reyse hen til mere Folck oc bedre Venner / end wi lade her effter oss/ dersom Gud er vor Fader/ hans Søn vor Broder/ hans Himmelske Rige vor Arff / oc alle Engle oc helgen vore brødre/sleetinge oc sydskinde/ hos huilcke wi skulle nyde oc beholde det euige gode/ vden all ende oc affladelse.

Tuert imod / den som lader effter sig en Arm Fattig Quinde / Wfødde oc Wmyndige Børn / oc Nødtørfftige oc Fattige Venner/ skal oc her giøre sit der til/befale dem vnder Guds Beskermelse/ Hielp oc Trøst / met en aluorlig Bøn / at hand vil Naadelige lade dem vere sig befalede. Thi Gud jo selff i sine Budord loffuer vore Hustruer/børn oc efterkommere sin beskermelse der hand siger: Oc ieg giør miskund met mange tusinde som mig elske/ oc holde mine Bud.

Item, GUD kalder oc skriffuer sig selff Enckers oc de Faderløsis Fader / oc tager dem i sin Beskermelse. Exodi. 22. Psalm. 68, 146.

Naar du nu icke lader saadan Guds Trøst gaa dig til Hierte / da kant du icke andit end stedse vere Vtaalmodig oc Vrolig / at du intet ret eller tilbørligt om det Euige oc Himmelske kant tencke / dig selff til stor Merckelig Skade.

Cap. XXVI.

En Beredelse / i de Aandelige Sager / oc huad tancker Hiertit mest skal Offue sig vdi.

Q Dermere skal den Siuge Forlade oc offuergiffue alle andre Verdsli-ge Sager / paa det at Siælen icke skal henge ved nogen Verdslig eller timelig Ting her paa Jorden / Men at hun kand vende sig ret op mod Himmelen / huor hun begierer at leffue Euindelig.

Her er fornøden / at vort Sind haffuer en viß Kundskaff oc Forstand / om det hellige Euangelio / oc wi vdi det samme Euangelij betenckelse altid bliffue varacti ge/henge hart der ved met en stadig Tro/ paa det / de herlige Fructer / som er Bønen/ Fromhed/Taalmodighed oc alt andit gaat kand der vdaff voxe oc vdspringe.

Effter det rette Euangelij Forstand/ bliffuer du Retferdig oc Salig for JEsu CHristi fortieniste oc verdskyld allene/ foruden dine egne/ eller Klosterfolckis Gierninger / den samme JEsus er din Meglere/Talsmand/ Hielpere/ Fyllistgiørere/ Haab/ Trøst oc Liff. CHristus vil vdrycke oc befri dig fra Synden/ Verden/ Dieffuelen oc Helffuede/ oc tage dig til sin Naade i det euige Paradis/ om alle Creatur end vaare dig imod.

Vidnisbyrd.

Iohan: 17. Det er det euige Liff/ at de kiende dig/ allene en sand Gud oc den du vdsende JEsum CHristum.

Met denne Euangeliske Lærdom / oc icke met nogen anden Ting skal vort Hierte lade sig bekumre / lad saa vere i huad Fristelse der kand forkomme / huilcke jo visselige icke ville bliffue borte.

Den stund wi endnu ere Sunde oc Karske da er det saare gaffnligt oc nyttelig/ at wi offte tencke paa Døden. Men vdi Siugdommen oc i Døden / naar Dødsens skreckelige Billede vil forfære oss/ da skulle wi icke giøre oss hannom grufelig met suaare Tancker/det er. Wi skulle icke ansee oc betencke Døden vdi sig selff/ icke heller vdi vor Natur/ icke heller vdi dennom som ere hen døde/ ved Guds Vrede/ men wi skulle see skarp oc dristig paa hannom i den HERre JEsu CHristo / huilcken der først haffuer offueruundit Døden / oc siden til hans Hellgen/ som formedelst CHristum haffue bekommit Seyer oc ere hen Døde i GUds Naade. Fra denne Beskuelse oc anseelse skulle wi ingenlunde lade oss driffue / om alle Engle oc alle Creatur vilde end ven-

de oss derfra / huilckit dog GUds Engle ingenlunde giøre: Men den onde Aand giffuer saadant Skin oc Tancker. Thi CHRistus JEsus er intet andit end Liff oc Salighed.

Jo Dybere oc fastere wi male oss CHristum vdi Hiertit oc ansee hannom jo mere foractis Døden / oc dræbis men wi leffue/oc dis større Fred haffuer Hiertit/ oc kand dø rolige i CHristo / derfaare siger CHristus / J Verden (det er / ocsaa i eder selff) skulle i haffue drøffuelse oc Angist / men i mig skulle i haffue Fred. Apocal. 14. Salig ere de Døde som Dø i HERREN.

Dette vaar saa Præfigureret oc vdtyet i Fordum tid / Num: 21. Iohan. 3. Der Israels Børn vaare Bidne aff de gloende oc forgifftige Hugorme/ torde de icke slais met de bidendis Orme / men de maatte see til Kaaberslangen som betyde CHristum: Saa fulde de Leffuende Hugorme bort aff dem selff oc forginge.

Naar wi nu ansee Døden oc Dødsens Pine i sig selff allene/ met vor blotte fornufftis Øyen/ foruden Christo/ vden GUds Ord/ synderlig i wtid/ det er i Dødsens farlighed/ da haffuer Døden all sin Styrcke oc krafft i vor skrøbelige Natur/ oc ihiel slaer oss met større Pine/ at wi forglemme Gud/ oc bliffue saa euig fortabte.

Cap. XXVII.

Om Anger oc Ruelse for Synden.

❧ (*) ❧

VAa det vor villie/ Hierte oc Sind/ rettelig oc sandelig kunde befatte oc begribe den HERre Christum/ da skulle wi tilforn lære ret at kiende vor syndactige Natur oc Leffnit/ oc skriffte at wi for vor egen skyld maatte bleffuit fordømde til euig tid.

Dog skal denne Bekiendelse oc skrifftemaal/ besynderlig oc for all ting skee for Gud met Hiertens Anger oc Ruelse for vore Synders skyld/ effter den fatti-

ge Synderindis Exempel / Luc. 7. oc den Tolderis. Luc, 18.

Huorfaare wi oc skulle bekiende / at wi icke kunde offueruinde Døden / eller bliffue bestandige mod anden wlycke met vor egen Krafft oc gode gierninger. Thi huorledis skulde wi som er nogle verstyggelige / arme / skrøbelige suage paa Liff oc Siæl / taale oc offueruinde de stormendis Bølger / oc Dødsens wbærelige byrde oc tynge / der som GVds høyre Haands Krafft icke vaare der til stede / oc komme vor skrøbelighed til Hielp?

En Konge aff Franckrige talede ret / der hand laa paa sin Soteseng: See / Jeg som vaar den allerrigiste / herligste oc mectigste / kand icke for all min Rigdom / Mact oc Venskaff / faa nogen skonelse for Døden / ja icke end en Timis rom.

Cap: XXVIII.

Om en sand Tro.

NAar mand saa haffuer skrifftit oc giort sin bekiendelse / saa skal der

 oc

oc vere en Christelig Tro tilstæde / at wi wende oss fra all Menniskelig Trøst / ja fra alle Creatur / til Skaberen allene formedelst JEsum CHristum / oc aldelis forlade oss paa hannom.

Wi kunde aldrig met vore Fornufft oc Vijsdom forstaa eller begribe / huorledis det gaar til at Siælen skal fare aff Legomit / oc skal dog opholdis oc bliffue ved Mact: At Orme skulle æde oc fortære Legomit / oc skal dog staa op igen / oc leffue til euig tid: Derfaare kræffuis her Troen til CHRIstum oc hans Ord. Der paa haffue wi en Sum i de Tolff Artickle om vor Christelige Tro / paa huilcke ingen kand tuile. Oc endog wi skulle vel altid oc synderlig i Døds Nød aluorlig betracte alle de Artickle: Saa skulle wi dog i Døden besynderlig betracte de Fire sidste Artickle / som ere / at wi tro en hellig Christelig Kircke som er hellige Menniskis Samfund / Syndernis Forladelse / Legomens Opstandelse / oc det Euige Liff. Thi

disse Fire befatte i sig all Troens Krafft Nytte oc Fruct: Saa at huo som troer oc forseer sig til GUD / all Naade oc Hielp / formedelst JEsu Christi vndfangelse oc Fødsel / Død oc Pine / Opstandelse oc Himmelfærd / Forbøn oc fortieniste / oc bliffuer varactig / Leffuer oc Døer i saadan Tro: Om alle Synder / Dieffuelen / Døden oc Helffuede end vilde offuerfalde hannom / saa kunde de dog slet intet skade hannom / det er / kaart sagt / intet andit muelig / end hand haffuer Samfund oc Selskaff met Gud oc alle Vdualde / oc er sagt fri fra alle sine Synder / oc skal glædelig opstaa til det Euige Liff / Ja huad GUds Søn selff haffuer / kand oc formaa / det haffuer oc den som troer bekommit / oc kand icke andit / end gaa hannom Lycksalig i Liff oc Død / her oc der / Timelig oc Euig.

Vidnisbyrd.

Huo der haffuer CHRIstum / hand haffuer allerede Liff oc all vel-

signelse. Thi Christus er Liffuit/ Opstandelsen / oc en offuerflødig fuldkommenhed paa alt gaat. Formedelst Troen / boer Christus i vore Hierter/ *Eph.* 3. Derfaare bekomme wi all Trøst oc Velsignelse formedelst Troen.

At Troen er den rette Absolution, oc Affløsning / det kunde wi forstaa aff Christi Ord saa offte hand siger i Euangelio: **Dig skee lige som du troer.**

Item, Gud vil holde hart ved sine Ord oc Foriettelser / hand er aff Naturen Sandhed/ **Himmel oc Jord skulle forgaa/men hans Ord skulle icke forgaa/** Luc: 21.

Huad er da nu Guds tilsagn oc forjettelse? Iohan. 3. **Saa elskte Gud Verden/ at hand gaff sin Enborne Søn / paa det at alle de som Tro paa hannom / icke skulle fortabis/ men haffue det euige Liff.** O huilcken

cken Salig oc Liffactig Foriettelse er det-
te/ der som wi tro paa Guds Søn/ da
skulle wi besidde det euige Liff. Ioh. 5.
Sandelige Sandelige/ siger Jeg
eder/ huo som hører mit Ord/ oc
troer den/ som mig vdsende/ hand
haffuer det euige Liff/ oc kommer
icke til Dommen/men hand er trengt
igennom fra Døden til Liffuit. O
huilcken trøstelig Ting/ at den som troer
trenger sig igennom den timelige Død/
til det euige Liff / ja hand haffuer allere-
de trengt sig der igenom.

Iohan. 6. Det er hans villie
som mig vdsende/ at huo som seer
Sønnen/ oc troer paa hannom/
skal haffue det euige Liff/ Oc ieg
skal opuecke hannom/ paa den Y-
derste Dag. Lige som hand saa vilde
sige: Det er Gud Faders oc Søns
naadige oc gode Villie/ at saadant it
Menniske som bliffuer i en stadig Tro oc
Haab paa Guds Ord oc Naade/skal euig

 ophol-

opholdis / oc bliffue Salig/ oc Synden / Helffuede oc Dieffuelen / skal kunde giø-re den samme lige saa liden skade/ som de kunde skade CHristo selff.

Naar Nattens Mørckhed kommer paa/ saa skiuler hun den gantske Verden oc formørcker alle Creatur deris farffue oc skickelse / oc giør dennom der til met ræddde oc frycactige. Men saa mectig er hun dog icke/ at hun kand formørcke eller vdslucke det allerringste Lius som kand findis i Verden. Thi jo mørckere Nat-ten bliffuer / jo klarere skinner Stierner-ne: Ja det allerringiste Kierte Lius/ som kand optendis/ staar den gantske Nat imod / oc liuser vijt om sig mit i Mørckit: End ocsaa en Gnist aff it glo-endis Kull/ kand icke skiulis aff Mørckit/ megit mindre vdslyckis.

Nu er Gud det sande Euige Him-melske Lius. Iohan. 1. oc 1. Iohan, 1. **Oc alle de som tro paa hannom ere lige som en brendendis Liuse stage.** Thi Gud boer i vore Hierter / oc wi ere den leffuende Guds Tempel eller bolig/ oc

Chri-

Christi Disciple kaldis Verdens Lius / Der aff følger det/at endog den Aandelige Mørckheds Første kommer oc trenger sig frem met sin skadelige forgifft oc Plager / saa skulle wi dog i Troen see / at hand der met icke kand gribe / eller forderffue nogen ret Trofast Christen/ men hand bliffuer slagen tilbage oc fordreffuen met Macτ. Om en liden Vand Aare bryder nogensteds op aff Jorden som neppelig er en Finger tyck / oc mand vilde samle Vandit vdi it Dige / da velder det dog icke dis mindre / oc om Vandit end ginge Hundrede Cintener suaar offuer det Vdspring oc Velde Kilde/ saa kunde det dog icke driffue det Vdspring tilbage / Men Springet driffuer det gantske Vands byrde op at / oc oprinder idelige indtil saa lenge at Diget flyder offuer. Oc om det Andit Vand er raadit oc skidit / saa kand det icke blande sig iblant det Ferske rene Vand / men Veldit bliffuer rent oc frisk / indtil Vandit kommer nogit vijt vd aff sin Vdspring oc Oprindelse.

Nu er Gud den eniste Liffsens Kilde / Iere: 2. Psal: 36. Oc de som tro ere idel rindendis Kilder / thi saa siger Christus/ *Iohan*. 7. Huo som troer paa mig / som Skrifften siger / aff hans Liff skulle Strømme flyde met Leffuendis Vand. Men det sagde hand om den Aand / som de skulle anname / der trode paa hannom. Lige saa kand denne Verdens wlycke icke berøffue eller fratage nogen som troer sin Trøst oc Liff/ Efterdi Gud som er den Euige leffuende Kilde/ boer oc rinder vdi hans Hierte/ oc driffuer alle skadelige oc forderffuelige ting lang bort.

Paa det at du nu kant nyde oc bliffue delactig vdi alle Troens Fructer / da skalt du Mandelige stride oc øffue din tro i saa maade. Der som nogen Tancke for dine Synder eller Døden vil forskrecke dig / om end Kiød oc Blod / vil forføre dig / oc din Fornufft giffuer dig andit for / oc du befinder icke andit / end at Gud aff vrede vil sla dig ihiel / oc for-

dømme

dømme dig / saa lad dog ingen fortuilelse riffue din Frelseris Edele oc Herlige Trøst aff dit Hierte / Lad dit Hierte icke tuile paa GUds Naadige Foriettelse/ lad de forskreckelige Tancker / saa megit mueligt er/ fare bort. Betenck oc offueruey vor HERris JEsu Naaderige Ord Befat oc beholt det i en sterck Tro / Tillid oc Haab. Opløfft dit Hierte oc sig. O du Død/ din falske forskreckelse / vilde gierne bedrage mig / oc met løgnactige Tancker riffue mig fra den rette Helt Christo. Mig bør icke at høre eller anname din forskreckelse / Jeg kiender en veldig Helt oc woffueruindelig Første/ som haffuer sagt/ **Verer trøstige/ Jeg haffuer offueruundit Verden/** Det er Synden / Døden/ Dieffuelen/ Helffuede/ oc huad der henger ved Verden. *Item*, **Sandelige / Sandelige/ huo som troer oc forlader sig paa mig / hand haffuer det euige Liff.** *Ioh.* 16. Met huilcke Ord denne Dyrebare Helt oc woffueruindelige Første skencker oc

mig

mig sin Seyer oc Krafft. Hos hannom vil ieg bliffue / oc ved hans Ord oc trøst vil ieg holde mig / huad heller ieg leffuer lenge/ eller ieg skal strax dø. Her skulle wi visselig vide / at jo større Dødsens Kamp er/ jo nærmere er CHristus JEsus / at hand vil Krone oss met Naade / Godhed oc Barmhiertighed.

Klare Exemple haffue wi aff det gamle oc Ny Testamente. Paulus berømmer sig oc traatzer imod Dødsens forskreckelse. 1. Cor: 15. **Døden** (siger hand) **er opslugen i Seyer. Død huor er din Braadd. Helffuede / huor er din Seyer?** Lige som hand saa vilde sige: Du Død kant vel forskrecke oss lige som it træ Billede/men du haffuer ingen mact at dræbe. Fordi din Seyer/Braad oc Krafft/er bortagen oc opslugen i Christi Seyeruinding/oc Gud haffuer giffuit oss Seyeruinding imod dig formedelst JEsum CHristum vor HERre/ at alle Christne ere bleffne Herrer offuer synden/ Døden oc Helffuede.

Aff saadan tro taler Paulus frimodelig Rom. 14. Huad heller wi Leffue eller wi Dø/ da høre wi HERREN til.

Phil. 1. til de Philippenser taler hand offuermaade trøstelige/ Christus er mit Leffnit/ oc det er mig Vinding at Dø. Thi her ved gaa wi fra Arbeid til Rolighed / fra foractelse til Ære/ fra Pine til glæde/ fra Døden til Liffuit.

1. *Iohan*. 3. Wi vide / at wi ere komne fra Døden til Liffuit.

Psalm. 23. Om ieg end vandrede i mørckhedsens Dal / frycter ieg ingen wlycke/ thi du est hos mig/ O HERRE. Derfaare lad dem frycte sig før døden som icke bekiende Christum oc tro icke paa hannom / huilcke der gaar fra denne timelige oc til den Euige Død. Thi Gud biuder oc befaler jo selff/ at wi skulle tage oss denne trøst til i den HERRE JESV/ Som disse Ord lyde:

Verer

Verer trøstige / Jeg haffuer offuer⸗uundit Verden. Huo som nu icke lader sig trøste met den HErre JEsu Christo / hand giør Gud Fader oc hans Søn den største vanære / Lige som det icke vaare sant / at hand beder oss vere Trø⸗stige oc frimodige / eller det vaare icke sant / at hand haffde offueruundit Ver⸗den. Ved saadan Vantro styrcke wi Dieffuelen / Synden oc Døden / oss selff til Tyranner / imod den Sandrue oc trofaste Frelsere.

Her aff komer saadan tale: Jeg kand icke taale / eller lide det / huad vil her dog bliffue aff mig? Men huad er det andit / end at see til sin egen formue / lige som der vaare ingen Christus mere til / som to⸗ge sig oss til / oc vilde føre sagen til ende.

Item, aff Vantro begiere Menniske⸗ne lenger at leffue / huad heller det er Gud met eller imod. Ærløs actis den for Verden som wredelig forlader sin HEr⸗re skulde den da icke vere til Euig Tid be⸗skemmit / som i Døds Nød viger fra Christo den Himmelske HErre.

Vidnis⸗

Vidnisbyrd.

Mar. 16. Huo som icke troer hand bliffuer Fordømt. *Iohan.* 3. Huo som icke troer paa Sønnen / hand skal icke see Liffuit / men Guds Vrede bliffuer offuer hannom.

Cap. XXIX.

Om Haabit.

TRoen om hun er liden oc neppelig saa stor som en gnist / føder aff sig Haabit / huilcket der bier oc foruenter den tilkom̄endis forløssning / oc bliffuer Sandelig icke beskemmit. Psalm. 37. Befal HERREN din Vey / oc oc Haabe paa hannom / hand skal vel giøre det. Den fromme Patriarche Abrahams Tro oc Haab / settis oss for til it herligt Exempel / huorledis hand haabede der som intet vaar at Haabe. Rom. 4. Lige saa maa oc vort Haab staa imod / alt det som vor fornufft oc den onde Fiende kunde indgiffue oc forkaste.

Cap. XXX.

Om Sacramenterne.

TJl Troens oc Haabens Bestyr-
ckelse tiene de Høyuærdige Sacra-
menter Daaben oc HERRENS
Naduere. Daaben er it vist Tegen
paa GUds Naade/ huilckit der settis
paa dit egit Legome / met huilckit Gud
forplicter oc forbinder sig/ at hand vil ve-
re din GUd oc Fader / for sin Søns
skyld / oc vil opholde dig met sin Aand /
end ocsaa i allerstørste Nød oc Fare.

CHristi Legoms oc Blods Sa-
cramente skal mand ocsaa bruge til sin
Trois Bestyrckelse / oc flittelig beuare
oc giffue act paa/huad Fruct oc gaffn det
fører met sig/ i saa maade. Gud haff-
uer tilsagt mig sin Naade i CHristo/
oc haffuer giffuit mig it vist Tegen aff
Himmelen i dette Sacramente/at Chri-
sti Død haffuer offueruundit min Død/
oc hans Lydactighed haffuer vdslet oc til
intet giort mine Synder i hans Pine.

Denne Guddommelige tilsagn oc Tegen om min Salighed / kand icke Liue eller Bedrage mig / ieg lader det icke tagis fra mig/ der paa vil ieg Dø / ieg vilde heller forsuere all Verden oc mig selff / førend ieg vilde tuile paa GVDS tilsagn oc Naadige tegen.

Her vil nu Dieffuelen gierne blæse i met / saaledis : Ja / kand skee ieg formedelst min wuærdighed skyld spilder de GVds gaffuer / som mig ved Ordit oc Sacramenterne bliffue tilbødne / oc myster dem Euindelig. Suar. Gud giffuer dig intet for din Værdigheds skyld. Men dig som est wuærdig / bygger hand paa sin Søns Værdighed. Troer du paa GVds Søn / saa est du/ oc bliffuer Værdig for GVds Ansict. Item, Efferdi du tilforne haffuer gaait til HERrens Naduere / saa est du formedelst saadant Sacramente/bleffuen it Legom met CHristo oc forenit met alle Helgen/ oc allerede kommen i de Helligis Samfund/ saa at du met dem døer i CHRisto / oc beholder Seyer.

Cap. XXXI.

Om Bønen.

INgen skal lade sig tycke at hand kand bruge oc øffue Troen oc haabit/ eller andre Aandelige Gaffuer aff sin egen Krafft oc Formue/ men skal met all Ydmyghed bede Gud om alt det som hannom er fornøden. Men efftersdi wi haffue en Meglere oc Talsmand behoff/ da haffuer Gud oss giffuit sin Søn JEsum CHristum / oc der er ingen Bøn Gud behagelig/ vden den som offris aff oss formedelst JEsum CHristum. Heb. 13. Derfaare skulle wi offuergiffue alle Creatur/ oc bede oc begiere aff Gud/ alt hues wi behøffue allene i JEsu Naffn.

Huorledis skal mand paakalde Gud formedelst CHristum? Met Troen/ at wi intet tuile/ thi Bønen er allerede høre. Til saadan Tro oc Lijd skal det beuege oss at Gud haffuer befalit oss at bede / oc loffuit hand vil bønhøre: **Bancker paa saa skal eder opladis.** *Luc.* 11.

Huad

Huad skulle wi bede aff Gud? Om hans Ords rette Forstand/ om Syndernis Forladelse/ oc Troens Forøgelse/ oc om Kierlighed end ocsaa mod vore Fiender/ om Bestandighed/ Taalmodighed/ Trøst/ oc andre Aandelige Gaffuer.

At bede om Sundhed oc dette Liffuis forlengelse/ er icke wret/ saa fremt wi sette det i GVds hellige villie/ Thi wi kunde icke giøre det bedre/ end Gud den Trofaste oc Alleruisiste Fader. Oc i Sandhed at begiere it langt Leffnit/ heder offte intet andit end begiere lenge at vere Plagit oc i wselhed. Den fromme Ezechias haffde met sin graad affbedit Døden en tidlang. Esai. 38.

CHristus det aller fuldkommeligste Exempel/ haffuer bedit: **Fader/ vilt du/ da tag denne Kalck fra mig: dog ske icke min/ Men din Villie.** Luc. 22. Ligeruis som CHRistus saa haffuer bedit Anden oc Tredie gong met stor Aluorlighed/ saa skulle wi oc raabe til Gud vden Affladelse.

Somme forskriffue Gud huad Død hand skal lade hannom Dø: Men de giøre aller rettest oc best/ som icke forskriffue den HErre Gud / enten nogen døds Form eller Maade / ey heller Tid / eller andre Vilkaar/ men giffuer Gud det alene i Haand/ der megit bedre veed / end de selff / huad Nyttigt oc best er.

Ydermere skulle wi bede for Hustru oc Børn/ for Wenner oc Wuenner/ for den gantske Christenhed / at Gud vilde tage dennom allesammen i sin beskyttelse oc Beskermelse.

Til Bønen hører ocsaa / at tacke oc prise Gud met glæde / for alle Legomlige oc Aandelige Velgierninger.

Cap: XXXII.

En Form oc Maade at bede met.

O Almectige Euige Gud / Barmhiertige Himmelske Fader/ du haffuer skabt mig effter dit Billede/ oc begaffuit mig met wsigelige gode gaffuer/ dog alligeuel wanseet alle dine Velgiernin-

gierninger haffuer ieg vdi mange maade foractit/ oc offuertraad dine Bud: Alle mine Dage ere henflødne met suaare synder / ieg hader oc skyer dig som en streng Dommere: Dette alltsammen / ihuorledis det næffnis kand/ bekiender ieg frilige/ oc giør mig Vee/aff Hiertens grund: Men O Himmelske Fader/ ieg sucker oc raaber til din Naadis dybhed / gack icke i Retre met mig: Tenck icke paa min Vngdoms Synd: Tenck paa mig effter din store Naade oc Barmhiertighed/ for din Godheds skyld / som haffuer verit for Verdens Begyndelse: At du vilde metdele mig din Barmhiertighed / huilcken du effter Euangelij Lydelse / haffuer Aabenbarit oc til sagt / formedelst din allerkieriste Søn/ i saa maade/ at huo som troer paa hannom/ skal haffue det Euige Liff. Nu troer ieg paa JEsum CHristum / som er den gantske Verdens eniste Frelsere. Jeg offuergiffuer oc forlader all anden Trøst/ Hielp oc Bistand/ Haaber oc foruenter allene formedelst CHristum syndernis forladelse/oc det euige liff.

Dine Ord er sande / mig skee effter dine Ord / oc lad mig nyde din Enbaarne Søns Død oc Pine. Tag vor HERRIS JEsu CHristi Fyllistgiørelse oc Betalning for mine Synder / effter som min Tro lyder.

Om denne min Tro O HERre / skaltu vere Vidnisbyrd / met alle Vdualde: Det skal oc vere min sidste villie at Dø i saadan Tro / paa din Barmhiertighed. Om ieg da formedelst Pine / vforstandighed / eller Fristelse / kunde eller vilde falde fra dig. O HERre / da lad mig dog icke bliffue i vantro / oc Guds Bespaattelse / Men Hielp min Vantro / Styrcke oc formere min Tro / at Synden / Dieffuelen / Døden oc Helffuede icke skulle skade mig / Du est jo stercker oc veldigere end de alle / Der paa forlader ieg mig allene.

O HERre / Kiødit er skrøbeligt oc vtaalmodigt / tilregn mig icke min skrøbelighed / Brend / Hugg / Stick oc Plage mig / lige som du vilt / allene beder Jeg om Taalmodighed oc Sactmodighed.

Styrcke min Siæl paa den lange Vey/ som mig faare staar i it wbekient Land/ Beuis dig nu mod min arme Siæl/ at hun kand vide oc forstaa/ at du est min Tilfluct/ Hielp/ Beskyttelse/Beskermelse/ Trøst/ Slott/ Borg/ Klippe/ Liggende Fæ/ Lycke oc Salighed. Jeg forlader mig aldelis paa dig/ met Liff oc Siæl. Lad mig icke bliffue til Skamme.

Ydermere O Himmelske Fader/ Hielp at ieg kunde elske mine Fiender/ effter din Befalning/ oc bede for dem som mig haffue giort imod.

Forskaffe ocsaa formedelst din hellig-Aand/ at alle de som ieg haffuer fortørnit/ kunde ocsaa forlade mig det/ deris Siæle til gaffn oc Salighed. Thi det angrer mig oc giør mig ont/ at ieg nogen tid haffuer brut den Christelige Kierlighed/ oc tagit Fordelen fra nogen Mand/ Bedragit eller forargit nogen met onde Exempel/ eller met for faa gode Gierninger.

O HErre ieg beder dig formedelst JEsum CHristum forlad dem som haff-

ne fortørnit mig nogen sinde/ met Ord/ Gierninger eller Tancker.

Ah kiere Fader ieg befaler din Trofasthed oc i din Beskermelse all min Nød oc Trang/ oc hues mig ligger mact paa/ i synderlighed/ Hustru/ Børn/ Venner/ oc alt hues du mig met forlænt haffuer: Giff alle dennom Trøst oc Hielp / som for dit Ords skyld/ ligge i Baand oc lide Forfølgelse.

Forbarme dig offuer alle Fanger / Arme/ Siuge / oc Bedrøffuede Menniske/ ledsage oc før den gantske Verden til dit Ords Kundskaff / at de kunde Leffue effter din Guddomelige Villie / oc igennom all Bedrøffuelse bliffue varactige i en Christelige Tro.

O HErre JEsu CHriste / ieg beder dig for din Fortieniste skyld / forbarme dig offuer mig / efferdi ieg kand icke betale eller afflegge mine mange Synder imod Gud Fader / da legger ieg dennom paa dig/ met denne Fortrøstning / at du haffuer allerede bort tagit dennom.

Thi du haffuer betalit det wi haffue forskylt / oc du haffuer lægt vore Saar. Forøg i mig oc andre Folck / Troen / taalmodighed oc Trøst i all Nød.

O HERre JEsu du haffuer bedit i din Pine / Fader vilt du / da tag denne Kalck fra mig / men ske din oc icke min Villie / Lige saa beder oc ieg. Du badst paa Kaarsit / Fader forlad dem / Lige saa / HERRE / vil ieg forlade alle som haffuer forseet sig imod mig.

Du raabte / Min GUD / min Gud / hui haffuer du forlat mig? O HERre forlad mig icke i min Døds Nød. Du haffuer sagt paa Kaarsit: Fader i din Haand befaler ieg min Aand / Lige saa O HErre befaler ieg nu min arme Siæl i dine Hender.

O du Hellig Aand / mit Hiertis angist er stor / Forbarme dig offuer mig for JEsu CHristi skyld / Oplius mig oc alle Bedrøffuede / Trøst oc bestyrcke oss til alt gaat / Før oss aff all nød / oc forlad oss aldrig / AMEN.

Cap. XXXIIII.

At Bønen bliffuer Bønhørt.

HJD høre alle bede Psalmer oc tacke Psalmer/ dog alligeuel er alt det som tien til Bønen/ met faa Ord befattit/ i vor hellige Fader vor/ om mand det aluorlig oc rettelig betracter.

Men ingen Christelig Bøn skeer til forgæffuis/ at hun jo trolige bliffuer bønhørt. Psalm. 91. siger Gud: Hand haffuer lyst til mig/ derfor vil ieg hielpe hannom vd/ hand kiender mit Naffn/ derfor vil ieg beskerme hañom/ hand kalder paa mig/ saa vil ieg Bønhøre hannom/ ieg er hos hannom i nød/ ieg vil riffue hannom vd oc giøre hannom til ære. Ja den hele Psalme er fuld aff saadane trøstelige forløffte, Exempel, beder du met Røffueren paa Kaarssit/at CHristus vil komme dig ihu i sit Rige/ saa skalt du oc høre den naaderige Trøst. J denne Dag skalt du vere met mig i Paradis. Dog skal it bedrøffuit Menniske alligeuel begiere aluorlig de Tro Christuis forbøn for sig til Gud.

Cap. XXXV.

At mand skal idelig øffue sig i GVds Ord.

AFremdelis skal den Siuge stedse oc altid haffue Guds Ord for Øyen oc flittig der i Øffue sig / thi paa Guds Ord raaber hand til Gud met en god fortrøstning / oc i GVDS Ord fin der hand Beskeden / huorledis hand skal skicke sig imod alt det som kand hænde oc indfalde. Om nogen nu icke selff kand giffue sig beskeed aff den hellige Skriffe enten for de bedreffne Synders skyld eller andre fristelser / saa skal hand spøre sig til Raad met sin Sogneprest eller andre Forstandige Folck. Den HErre Christus siger icke forgæffuis. Ioh. 10. Mine Faare høre min røst / oc ieg kiender dem / oc de følge mig: Oc ieg giffue dem det euige Liff / oc de skulle aldrig forfaris.

Cap. XXXVI.

At rette oc bedre sit Leffnit er storlig fornøden.

En

EN ret sand Tro fører aff Naturen met sig it stadigt Forset / her effter at ville leffue effter alle Guds Hellige Bud.

Disligiste formaner CHristus huer mand / at de vel anlegge oc rettelig bruge Guds gaffuer. Huor om hand indfører en Lignelse / Matth: 25. **Der foer it Menniske vden Lands / oc kallede sine Suenne / oc fick dem sit Gods / oc hand fick den ene Fem Pund / den Anden Tu / den Tridie / It / etc.** Huad Belønning de tro Tienere skulle haffue / oc huad Straff den skiøteløse oc onde Suend haffuer at foruente / det giffuer den HErre CHristus der effter i det samme forskreffne Capittel tilkiende.

Saadan ny Lydactighed oc Fromhed befatter vdi sig GVds Fryct / Kierlighed til vor næste / Taalmodighed oc alle Dyder. Om Guds Fryct skriffuis *Prouerb.* 14. **HERRENS Fryct er Liffsens Kilde / at mand kand fly fra Dødsens snare.**

Kierlig-

Kierlighed til vor næste vdkræffuer for alting/ at wi goduillig oc venlige/ allene for GVds skyld forlade alle dem som i nogen maade haffue giort oss imod oc atter igen legge vind paa/ saa megit oss mueligt kand vere/ at stille alle vore Fiender oc wuenner til Freds.

Der nest vdkræffuer ocsaa den Christelige Kierlighed aff oss/ at wi gierne giffue Almisse/ trøste de Bedrøffuede oc beuise allehonde barmhiertigheds gierninger. Siden skaltu ocsaa beuise dennom Tacksigelse som haffue giort dig til gode/ i din Siugdom. Iblant gode Gierninger er den icke den ringiste/ naar en raader oc formaner den anden at tage sig vare for Synd oc Ondskaff oc allehonde besmittelse: Saa skal nu den Siuge met faa Ord vdrette alt hues dette Legomlige oc timelige er anrørende: Men huad som Tuct / Ære / GVds fryct/ oc GVds Venskaff er anrørendis det skal hand handle met mange Ord. Thi huad de Dødsiuge tale/det gaar dem som det høre/ dybt til Hierte / en Part

Fordi / at mand kand jo vel tencke at den som nu skal dø far icke met Suig eller skrømte paa sit Yderste: En Part / at naar Siælen begynder nu at ville skillis fra Legomit/ da giffuer hun offte nogit Tegen/ om den Frihed oc Glæde / huilcken hun nu snart fuldkommelig skal begaffuis oc prydis met.

Exempel, De hellige Forfædre i det gamle Testamente/ førend de ere skilde her fra/ haffue de formanit oc raadt deris Børn oc andre Folck/ at de skulde beuise sig lydige vnder GVds Low / oc flittelig vandre der vdi. Huor trolige Matathias haffuer talit til sine Erlige Sønner/oc trøstit dennom der hand skulde Dø/ aff GVds Ord/ imod alle deris Fiender/kant du see i den Første Macha. Bog i det 2. Cap.

Cap. XXXVII.

Formaning til Taalmodighed.

Endelige

Endelige kunde wi intet bedre giøre end met GUds Hielp vere Taalmodige i all modgang/ oc bestandige i alle Fristelser/ oc veluillige giffue vor Villie vnder GUds Villie. Men her taler ieg icke om saadan Taalmodighed/ oc Kiønhed / at wi ingen Forskreckelse befinde for Døden. Thi det er ickon onde/ wbesindige barbariske Menniskis haardnackedhed oc forstockelse: Men en Christen skal offueruinde all suaghed oc skrøbelighed som kand befindis/ oc met en stadig fortrøstning paa Guds Naade frimodelig gaa Døden vnder Øyen.

J CHristi Død oc Pine haffue wi it fuldkommen Speyel oc Exempel icke alleniste paa taalmodighed / men ocsaa paa alt det som her til er skreffuit/ huorledis en Christen skal berede sig til døden.

Thi hand er oss giffuen aff Gud icke allene til vor genløsning / men ocsaa til Visdom/ ved huilcken wi lære alt det oss er fornøden til salighed/ 1. Cor. 1. Coll. 3.

De siu Ord som Christus talede paa Kaarssit skulle i besynderlighed betractis oc offuerueyes.

Det Første: Fader forlad dem / thi de vide icke / huad de giøre.
II. Quinde see det er din Søn.
III. Denne dag skaltu vere met mig i Paradis.
IIII. Min Gud / Min Gud / hui forlodst du mig.
V. Mig Tørster.
VI. Det er fuldkommit.
VII. Fader / i dine Hender befaler ieg min Aand.

Om dette høyeste JEsu Christi Exempel maa mand læse det 12. Capittel i den Bog som kaldis Vnderuisning for de Siuge oc Krancke / som den Høylærde Mand *M. Henricus* Bullinger haffuer sammen skreffuit oc ladit vdgaa / vdi huilcken der oc megit indholdis / som icke her er opskreffuit / huilcket mand oc i samme bemelte Bog kand læse met synderlig Fruct oc Nytte.

Luc. 2. sagde den hellige Simeon, HERRE

HERRE/ Nu lader du din Tie-
nere fare i Fred/ lige som du haffuer
sagt / thi mine Øyen haffue seet
din Frelsere/ huilcken du beredde for
alle Folck. Efftierdi huer tro Christen
kand lige saa vel ocsaa met sine Hiertens
Øyne see CHristum / skal hand met loff
oc tacksigelse sige. Efftierdi ieg veed oc
troer/ at ieg er forløst formedelst JEsum
CHristum / oc forderffuis icke ved denne
Legomlige død/men bliffuer alleniste for-
andrit oc foruent / da er ieg gierne til
freds at fare her fra oc Dø/ naar det er
HERrens villie.

Morderen paa Kaarsit leed sin
fortiente straff oc død goduillig oc gierne
oc hand haffuer som en Martyr / bekom-
met den euige Seyer oc Triumph.

Den hellige Stephanus leed ocsaa
Taalmodelig sine Fienders grumhed oc
offueruold. Thi vdi hans sidste Nød
bøyede hand sine Knæ / oc raabte høyt:
HErre JEsu anname min Aand:

HERRE/ tilregn dennom icke denne Synd/ *Act*. 7.

Det vdualde redskaff Paulus siger gantske trøstelig *Phil*. 1. Jeg haffuer Lyst til at skillis bort/ oc at vere hos CHristum: Thi CHristus er mit Leffnit/ oc det er mig Vinding at dø. Disse oc andre Martyrers herlige Exemple skulle met rette tilægge oc driffue oss suage oc lade Christne/ at wi bliffue saa megit dis Mandeligere/ oc tencke saa/ nu vel/ du haffuer endnu intet besynderlig lidt for den HERris JEsu Christi skyld: Saa giff dig nu fordi glædelig oc goduillig i Døden / lige som it slacte Faar / for hans Naffns skyld. Du haffuer jo dagelige bedit/ som CHristus haffuer lært dig Matth. 6. at Gud skal tage dig aff denne onde Verden/ i sit Rige/ oc at hans villie maatte skee / der som hand da nu vil føre dig til sin Naade i sit Rige / da skalt du glæde oc fryde dig aff Hiertit / oc som hans kiere Barn gierne beuise hannom Lydighed.

Efftterdi

Efferdi den Naffnkundige oc høybe-
rømte Hedning Socrates for dom oc ret/
der det galt hans Liff oc Leffnit / icke be-
gierede nogen Patron, eller forsuar / ey
heller vilde falde Dommeren til Fode at
hand kunde vnduigit Døden / men met
stor frimodighed disputerede for dennom
oc beuiste at der vaar intet ont i Døden:
Da vilde det lade ilde / om wi / som ere
vnderuiste aff GVds sandrue oc wbe-
dragelige Ord/ om it bedre Liff / icke vil-
de met større Taalmodighed oc Frimo-
dighed skillis fra denne onde Verden /
Men lade oss findis wtaalmodigere oc
mistrøstigere end en Hedning.

Cap. XXXVIII.

Taalmodigheds oprindelse oc Fruct.

Paa det at vor naturis suaghed/som
skelffuer oc gruer for Døden som
for en farlig Ting/ kunde beuise
Christelig Taalmodighed / da faa wi at
henge oss hart ved JEsum Christum met
en sand tro / hand skal optende vort sind/

 at

at wi kunde haffue Kierlighed oc forlængelse effter den Himelske Glori oc euige salighed. Ja at wi helder vilde myste vore Liff hundrede gonge (om mueligt kunde vere) end at oss skulde fattis det hellige Euangelium / formedelst huilckit wi ere bleffne trygge paa vor forløsning fra Synden / Dieffuelen oc Helffuede for JEsu Blods vdgydelse skyld.

Wtaalmodige Menniske Knurre oc Murre imod Gud / oc lade mercke idel wtacknemmelighed / at de ere icke skabte wdødelige / oc male sig selff Gud for / som en ond Tiranniske Gud / Ja der voxe oc komme allehonde Laster aff wtaalmodighed. Abraham som ellers er set oc skickit til it Troens oc Fromheds Exempel oc speyel / der hand fryctede døden formegit / syndede hand storlige / i det hand fornectede sin Hustru. J disse sidste tider / er det dissuerr / Gud forbarme sig der offuer / bleffuen gantske almindeligt aff dødsens fryct / at haffue den sande Tro skiule i Hiertit oc vduortis necte Troen oc det hellige Euangelium / oc met Munden /

skickelser / oc facte at tiene Antichristen.

Cap. XXXIX.

At it Menniske skal berede sig den stund det endnu er Sundt.

DEnne Beredelse mod Døden skal ingen forhale til den Yderste time som hand end skønt er karsk oc vel til pass/men huer skal strax daglige begynde at beskicke sig mod Døden / paa det hand kand altid findis at vere beredt.

Lige som en Erlig Krigsmand er icke søffnactig / men er beuebnit oc rustit at vare paa naar hand skal slais met sine Fiender / Saa skulle oc megit mere wi Christne tage vare paa vor Himmelske Høffuitzmand stedse oc altid / naar hand lader anblæse / at wi kunde da velberustede fare met hannom. *Luc.* 12. **Lader eders Lender vere omgiordede / oc eders Lius brende: Oc verer lige som de Menniske der tøffue effter**

derfs HErre/ naar hand skal komme fra Bryllup/paa det naar hand kommer oc bancker paa / de skulle strax lade op. Salige ere de Suenne som HERREN finder Vaagne/ naar hand kommer.

Met denne lignelse formaner CHristus oss alle/ at wi skulle altid vere berustede mod hans tilkommelse / huad heller hand bancker paa met Siugdom eller andre Farligheder / oc kalder oss aff denne Verden/ eller om hand kommer igen fra det Himmelske Pallatz at døme de Leffuendis oc Døde. Den rette Rustning skal vere en sand liffactig Tro / en brendendis Kierlighed/ alle Dyders Glantz oc skin / oc synderlig it veluilligt Sind oc Hiertelag at indlade HErren / oc fare met hannom i hans Kongelige Pallatz/ det euige glædis Rige.

Prædickeren siger: i det 12. Capitel. Tenck paa din Skabere i din Vngdom/førend de onde Dage komme/

oc før Aarene tilkomme / naar du skalt sige / de behage mig icke / oc mig fortryder at leffue.

Sirach i det 18. Cap. siger.

Straff dig først selff / førend du dømmer andre / saa skalt du finde Naade naar andre bliffue straffede. Tøff icke met din Poenitentz indtil du bliffuer siug / Men bedre dig / den stund du end kant Synde. Forhal icke at bliffue From / oc fordrag icke at bedre dit Leffnit / indtil Døden.

Ingen veed enten tid eller sted / icke vijs eller maade / huorledis det paa det sidste vil gaa hannom / mangen haaber vel at hand skal endnu leffue lenge / oc tencker ved sig selff : Jeg er endnu vng / Jeg vil endnu elske Verden : Naar ieg bliffuer Gammel / eller ieg faar en Hustru oc holder Hus / saa vil ieg begynde at skicke mig vel.

Men

Men O du Daare / huem haffuer loff-
uit oc tilsagt dig at du skalt bliffue gam-
mel / ja at du skalt leffue den Dag i mor-
gen offuer? Lige som der er intet vissere
end Døden / saa er der intet wuissere end
Dødsens time/ huilcken HErren icke end
haffuer aabenbarit sine beste Venner.
Derfaare tag dig huer Dag intet an-
dit for i dit Sind / end at dit Maal er
at Ende/ dit Timeglas er vdløbit/ oc holt
huer Dag for den sidste / efterdi du icke
vcedst om du skalt leffue den nest effter-
følgendis Dag. Lad andre Menniskis
Exemple gaa dig til Hierte/ offuer huilcke
Streckebeen/ er hastig kommen / oc
haffuer dræbit dennom / paa den tid de
det allermindst tenckte eller foruentede.

Ja wi skulle altid tencke at Døden er
nærverendis/ thi wi haffue Døden i vore
Føder/ oc bere hannom met oss i vort
gantske Legome. Lige som den der seyler
i it Skib / huad heller hand sidder eller
staar / Soffuer eller Vaager/ saa far
hand dog stedse sin kaas/ endog hand lidit
giffuer act der paa oc føler det icke / saa
løber

løber ocsaa vor Leffnitz tid i alle Øyenblick hen mod Enden / om wi end skønt icke mercke / huorledis tiden gaar. Psalm. 19. **Vort Liff far snart bort / lige som wi fløye der fra.** Lige som hand vilde sige: Der kand intet hasteligere flue bort end vort Leffnit.

Sira. 14. **Betenck at Døden glemmer sig icke.**

1. *Cor.* 15. siger *Paulus.* **Jeg døer daglige.** Thi mit vdi vort Leffnit ere wi omspende met Døden / oc strax wi fødis til denne Verden / da tager Døden huer dag it stycke bort aff vort Leffnit.

Vdi denne mening skriffuer *Augustinus*, **Dette Leffnitz tid er intet andit end it Løb til Døden.**

Der til met settis oss Døden daglige for Øyen / wi høre de Dødsiugis Suck Vee oc Klage / wi see at Liig bæris til Kircken / wi gaa offuer de dødis graffuer / wi tale oc stedse om de Affdøde. Dersom nu andre Menniskis Exemple icke

gaa oss til Hierte: Saa lader oss see til oss selff/ huor er en iblant oss som icke nogen tid haffuer verit i Liffs fare / enten ved Storm eller Wuær / Siugdom / Pestilentze / Mord / Krig eller anden wlycke? Derfaare effterdi Døden alleuegne tager vare paa oss / da giøre wi oc viselig / om wi oc alleuegne tage vare paa hannom / paa det hand skal icke offuerile oc forraske oss / naar wi ere wberedde oc tage oss mindst vare.

Om it Meñiske end skønt viste grant tilforn (ieg vil saa sette frem) at hand skulde haffue en languarig Helsot / Saa vaare det dog saare farligt at forhale tiden saa lenge / oc it Menniske kunde intet gaffnligere giøre / end beskicke oc berede sig i tide / huor hand acter at bliffue til Euig tid. Thi hand io icke veed / naar den sidste time kommer / om hand da kunde vende sig til Gud / oc om hand kand da haffue sin Fornufft oc Forstand. Om hand end skønt icke berøffuis sin fornufft / saa haffuer hand dog i den Dødelige Siugdom saa megit met Dødsens

nød at skaffe/ at hand neppelig skal kunde lære det som hand icke tilforne kunde / eller haffuer begrebit. Her kommer da i Døds nød vdi en Haab tilsammen / Legomens vsigelige Pine oc Smerte / Syndernis gruelige Anseelse/ den bedrøffuelige Fryct for GVds strenge Dom / oc Dieffuelens tuang oc Fristelse som forhindre den Siuge vdi alt det hand skal tenckt/ tale eller handle. Haffuer du nu slagit all aduarsel hen i Værit / oc Døer saa hen i dine Synder/ da skaltu icke kunde effter Døden forbedre nogen ting / all Anger oc Ruelse ere da forgæffuis. *Pro. uerb.* 11. Naar det vgudelige Menniske Døer/ da er Haabit fortabt.

Efftherdi wi da vdi Døden skulle staa i den allerfarligste Strid oc Kamp/ da kand huert Forstandigt Menniske vel mercke at det er høyelig fornøden at wi i tide / ja i vort gantske leffnit skulle berede oss til saadan Strid.

Cap.

Cap. XL.

At mand skal i tide tage sig disse forbemelte sty-cke forhaanden.

† + †

VAar nogen beskicker oc giør sit Testamente i sin Velmact / den stund hand er sund oc karsk / døer hand icke fordi dissnarere / som vor daarlighed tør vel tencke oc troer / Men det kand hielpe at it Menniske kand Dø dis roligere / oc icke først i sin Døds siuge bedrøffue oc foruilde sig met disse timelige oc forgengelige ting.

Dette er i alle maade tilbørligt oc ret / at den Dødsiuge skyer det wretferdige gods tilbage igen / om hand haffuer nogit saadant / Men det er Gud hundrede fold kierere / der som du skaffer det til rette igen / den stund du est end nu karsk oc sund.

Det er oc ret / at mand giffuer en part aff sit Gods til de fattigis vnder-

holdning: Men det er end da Gud it megit behageligere Offer/naar nogen selff i sin velmact vddeler det til de tørfftige oc fattige. Thi huad du beskicker oc giffuer imod din dødstime / det bliffuer icke altid vddeelt: Oc der som det end skønt vdskifftedis effter din Død / saa er det dog icke nu dit. Somme giøre her lige som den quinde/ der icke vilde giffue nogen aff sin Potte grød førend den vaar spilt for hende/saa kallede hun først de Fattige til sig.

Det er ocsaa ret at forlade alle Menniske deris skyld oc brøde/ oc bede Gud at hand oc vil forlade dine Wuenner det: Men det er dog megit loffligere at haffue forlat oc tilgiffuit sin Næste tilforn /men mand endnu er Sund/ icke aff Dødsens fryct/ men aff Christi Kierlighed.

I lige maade skalt du oc icke forhale andre store Bestillinger oc Handel indtil den yderste time/huilcke du haffuer at vdrette/ huad heller det er met Hustru oc Børn / eller Naboer/ eller Skyldener/ Ven eller Wuen etc. Thi du skalt da faa nock at skaffe met Verden / huilcken

du icke gierne vilde forlade: Disligiste met døden / huilcken du hader aff din Natur.

Item, Met Dieffuelen som bruger imod dig all sin Listighed / met Helffuedis Fryct som forskrecker bitterlig: For huilcke stycker skyld den som icke er beskickit tilforn / offte forglemmer GVDS Naade oc sin Siæls salighed. Thi der som du haffde hafft en synderlig god Ven altid for Oyen / oc der imod ringe actet en Fattig Nabo / da vaare det icke vnder / om du forgiette den samme Nabo / om din kieriste Ven døde bort: Lige saa om en haffuer ickun altid hafft i act oc søgt hues Legomit giorde gaat oc vaar kiert / det maatte gaa Siælen huor det kunde / saa er det jo icke vnder / naar Legomit forgaar / oc skal dø / at Siælen der offuer forsømmis oc forglemmis.

Vdi denne Mening truer den H. Augustinus gantske aluorlig der hand siger: **En Syndere bliffuer straffit met denne Plage / at naar hand skal Dø / da forglemmer hand sig selff**

selff/ efftherdi hand haffuer tilforn forgiet GUD i sit Leffnit.

Derfaare all den stund it Menniske er endnu i sin Velmact/ skal hand flittelig høre oc lære de trøstelige Euangelij Ord/ paa det hand i sin Nød oc Trang selff kand komme dem ihu oc trøste sig der met / eller om andre Folck tale saadane GUds Ord/ for hannom/ at de kunde da vere hannom vel bekiende / Lige som det hand tilforn vel haffuer vist / brugit oc øffuit sig flittelig vdi.

Der til met den Tro/ ved huilcken wi offueruinde Døden oc Helffuede/ haffuer sin Begyndelse/Forøgelse oc styrcke/ oc hun holder sig ret/ icke alleniste offuer / men oc imod all Menniskelig fornufft/ at den wendelige euige Gud annammer oss arme graaffue Syndere til sig aff sin blote Naade oc Barmhiertighed / for sin allerkieriste Søns skyld. Derfor skal Troen i tide / ved Guds Ords Predicken ved Bøn oc paakaldelse/ oc ved de Høyeuærdige Sacramenters idelige brug / plantis / forøgis / øffuis oc styrckis i oss.
 Saa

Saa skulle wi ocsaa i vort gantske Leffnit altid bede GUD om en Naadig stund oc salig Ende / oc naar det lacker mod Enden/ skulle wi jo formane Gud i vor Bøn met hans Befalning oc forietelse/ thi hand haffuer baade befalit oss at bede / oc loffuit / at hand vil Bønhøre. Dagligе skulle wi prøffue oc randsage vor Samuittighed/ angre oc fortryde vor Brøst oc Breck/ bede Gud om Forladelse/ oc strax tage oss for at rette oc bedre oss i alting/ Thi det er Gud tusind gange kierere/ at staa aff det onde i tide før Nøden kommer end at wi lade oss tuinge oc nøde til bedring/ aff den nærueren⸗dis Nød oc fare.

Den som vaare falden i en dyb Putz/ monne hand icke strax kalde oc raabe huer mand til sig/ at de vilde komme oc rædde hannom? Skulde hand icke storlige lengis at komme der aff/ i huor meget de end hastede at hielpe hannom? Vden tuil. Den som nu omgaais met Synd oc Last/ oc øffuer sig der vdi/ hand henger lige som ved en liden traad/ (saa

at sige) offuer Helffuedis affgrund / ja er allerede i Helffuede / efftersi hand icke vender sig fra Synden / til Guds naade. Saa maa det jo vere en gruselig stor Blindhed oc Dieffuels forstockelse / at it Meñiske er nedsuncken i en forbandit handel / oc vilde dog sette sig lang tid oc dag for / paa huilcken hand vilde begynde at giffue Dieffuelen / forloff / der hand dog icke veed om hand kand naa eller leffue den dag / eller kunde haffue sind oc villie til at omuende sig. Thi den villie til at giøre Poenitentze oc bedre sig / er en synderlig Guds gaffue / huilcken mand dagelige skal bede oc begiere aff Gud / paa det at det almindelige sprock / skal icke bliffue sant met oss Skammelig at leffue er wchristelig at Dø. Huo vel vil ligge / hand skal vel rede vnder sig. Dog vil mand icke fordi her spende Guds naade fortrangt / eller giffue aarsag til at fortuiffle oc falde i Mishaab om Guds Naade.

Naar it ont oc wgudeligt Menniske ligger paa sin Sotte seng / oc fryeter sig for

for Helffuede oc den euige Fordømmelse/ da tør hand vel for den skyld begiere sit Leffnitz forlængelse aff Gud / paa det hand kunde skicke sig her effter froмere oc bedre imod Døden : Men lad deñe wnyttige Tancke intet bekumre dig. Thi dersom du end skønt kunde leffue i hundrede Aar/ saa kunde du dog aldelis intet gaat fortiene aff GVD formedelst din egen Fromhed/ Men tro det stadelig/ at ingen som rettelig angrer oc begræder sine synder/ er nogen tid koмen for silde. Vend dig end nu om paa denne Dag til Gud/ fortryd oc angre Hiertelig dine Synder/ oc tag dig i Sinde at du vilt rette oc bedre dig/ om Gud vil spare oc hielpe dig : Oc trøst dig allene paa den eniste Megleris JEsu CHristi fortieniste/saa skalt du met den ene Røffuere paa kaarsit bekomme Guds Euige Naade.

Ende paa den Første Part.

Den Anden Part.

Om dennom som ere Dødsiuge.

Cap. XLI.

Huorledis mand skal tiltale den Siuge om behoff giøris.

* * *

HER til haffue wi sagt/ huorledis en skal skicke sig selff i Liffs Fare: Nu følger her effter huorledis wi skulle skicke oss mod andre vdi saadan Sag: Huor om Dauid haffuer sungit disse Ord i den 41. Psalme: Salig er den som tager sig den Nødtørfftige til/ HERREN skal frelse hañom i den onde tid. HERREN skal beuare hannom/ oc holde hannom ved Liffuit/ oc lade det gaa

hannom vel paa Jorden / oc icke giffue hannom i hans Fienders Villie. HERREN skal vederquege hannom paa hans Soteseng/ du hielper hannom aff all hans Siugdom.

Item, Allis vor Dommere skal paa den Yderste Domedag saa sige/ Matth. 25. Kommer hid min Faders Velsignede/ Arffuer det Rige/ som eder er beredt aff Verdens Begyndelse: Thi Jeg vaar Siug/ oc i besøgte mig etc.

O huilcken slem Vantro er det/ om wi lade en liden Bulde eller Siugdom oc wuiß fare mere forskrecke oß/ end saadan Guddommelig viß oc trofast tilsagn oc foriettelse/ bekreffte oc styrcke oß. Derfaare regnis det iblant de største Barmhiertigheds gierninger/ at besøge de siuge oc haffue medlidighed met dennom. Hielpe oc trøste dennom/ huilckit skal skee met Fornumstighed oc Beskedenhed/ paa det mand skal icke her vdi enten giøre det for

lidet/ eller formegit. For lidet vaare det om mand lode den siuge altid bliffue liggende/ oc meente/ at hand skulde snart staa op igen oc komme til sig. Thi saadant forvent haab haffue Menniskene aff Naturen oc tøre vel her offuer tit forsømme sig selff.

Tuert imod vaare det formegit/ om mand vilde forhart angribe en som er suag i Troen/ oc strax forskrecke hannom met Døden. Det vaare jo at sønderbryde det knusede Rør / oc vdslycke den rygendis Hør/ imod vor HErris Exempel. Esa. 42. Mand maa giffue de Siuge en heel vnderuisning / som det haffue behoff/ giøre dennom frimodige til Kaarssit oc Døden/ holde dennom for huad Døden er/ aff huem oc huorfor hand er kommen / huad den vdretter aff GVds Naade for Christi skyld/ formedelst hues Aand oc Krafft den gruelige Død bliffuer offueruunden: Huor om nocksom er talit i de forgangne Capiteler.

Aff saadan grund maa mand tale

til den Siuge i saa maade: Du haffuer jo den Almectige GUd til din kiere Fader / JEsum Christum til en Talsmand oc Frelsere / huilcken der haffuer tagit paa sig all din Sag: Lad hannom nu raade / hand skal icke forsømme dig / Men hand skal skencke dig den Hellig Aand / huilcken som skal ledsage oc føre dig til Euig glæde oc Salighed: Allene skicke du dig nu oc bered dig til at skillis her fra / lad fare disse timelige ting / øffue dig i det hellige Euangelij Ords rette Forstand / i en sand Tro / Bøn / Kierlighed oc Taalmodighed.

Kiere N: vend dig fra Creaturene til Skaberen / fra Hustru oc Børn / timeligt Gods oc Ære / efftherdi intet aff alt dette kand hielpe dig / enten fra Synden eller fra Døden. HERren skal / effter sin Almectige Guddommelige forsiun oc Faderlige Hiertelag vel oc Faderlig forsørge oc opholde alt hues du lader effter dig. Den som haffuer skabt din Hustru oc Børn / hand skal oc vel nære oc forsørge dennom / lige som hand oc haff-

uer

uer opholdit oc giffuit dig din Nødtørff-
tighed / indtil denne stund.

Dernest skal mand icke føre den
Siugis Sind hid oc did/oc lade det bliff-
ne tuilactigt / icke vise hannom op eller
ned/som diss verre skeer i Paffuedømmit:
Men allene vise den Siuge hen til Gud
Fader / formedelst JEsum CHristum/
effter som det gantske Euangelium inde-
holder/ i saa maade: Troer du oc be-
kiender aff Hiertens grund / at der er en
eniste GUD som haffuer giffuit dig
Liff oc Siæl / Mad oc Dricke / Hus oc
Klæder / oc rigelig opholdit dig met huad
du haffde fornøden behoff / oc haffuer
hulpit dig naadelig aff mangfoldig suaar
Wlycke oc megen Jammer? Da
Suarer den Siuge / Ja det bekiender
jeg.

Bekiender du oc at du met rette
skulde Fryctit / Ærit / oc aff gantske
Hierte / aff gantske Siæl/ oc aff all for-
mue elskit din kiere Skabere oc Fader /
offuer alting / oc for hans skyld elskit din
Næste lige som dig selff?

Haff-

Haffuer Gud det icke aff dig fortient? Da suarer hand: HERre Gud/ ieg skulde jo det giøre.

Bekiender du oc/ at du aff idel ondskaff offte vitterlig haffuer handlit imod Gud oc din Næste/ oc derfaare met rette haffuer fortient Guds euige vrede/ straff oc wnaade baade paa Liff oc Siæl? Da siger hand: Ah HERre det er alt formegit sant/ ieg giffuer mig skyldig oc bekiender det for Gud.

Nu vel/ saa vaare det nu den allerstørste Synd/ som du bedriffue kunde/ om du nu lige som tilforn vilde icke acte GVds vrede oc strenge Dom. Huorledis est du da nu til Sinds? Beder du oc begierer aff Hiertens grund/ at Gud vilde beuare dig fra saadan din egen synds oc hans Retferdige Vredis oc Doms foractelse? Begierer du oc aff gantske hierte/ at Gud icke vil handle met dig effter sin strenge Dom oc Ret/ men effter sin Faderlige Barmhiertighed/ oc vilde forlade oc tilgiffue dig alle dine Synder? Da siger hand/ Ja/ ieg beder det aff gantste Hierte.

Saa haffuer Gud sendt sin Enbaarne Søn aff Himmelen / som aff Euighed er hos hannom oc er i lige Guddommelig Maiestet oc Ære met hannom / hand haffuer tagit Menniskelige Natur paa sig / oc i Døden paa Kaarsit baarit vor skyld oc pine / oc fuldkommelige betalit for oss : Thi Johannes haffuer pegt paa CHristum met sin Finger / oc sagt : *Ioh*. 1. See / Det GUds Lam / som bort tager Verdens synder. Oc 1. *Ioh*. 1. JEsu CHristi Blod renser oss aff alle vore synder.

Bekiender du nu at JEsus CHristus GUds Søn er ocsaa død oc opstanden for dig? Oc vilt du som en part aff Verden / it knusit Rør / en rygendis Hør / it fortabt Faar / kaste alt dit syndactige oc forderffuede væsen paa JEsum CHristum? Oc anname denne Euangeliske Trøst i dit Hierte / Oc met en fast Tro hende befatte? Da siger hand : Ah du allerkieriste HErre JEsu / ieg begierer aff Hiertit din Salighed / trøst /

oc vederquegelse: Oc Gud vere loffuit i Euighed/ at ieg kand haffue hannom til en Meglere oc Genløsere: Jeg vil aldelis forlade mig paa hannom.

Saa lader da den HERre CHristus dig formedelst sit Guddommelige Euangelium til sige: At alle dine Synder ere dig forladne oc allting skal vere forgiæt oc forglemt hos hannom: Icke alleniste Synden/ men ocsaa Skylden/ Pinen/ Betalningen vdi den Euige død/ Helffuede oc Fordømmelse: Oc du skalt nu igen vere oc bliffue it kiert behageligt Barn oc Medarffuing til det euige Liff. Troer du denne trøstelige CHristi Forjettelse oc Tilsagn? Da siger hand/ Ja: Men ah kiere Gud styrcke min skrøbelige Tro. Summen paa alt dette haffue wi i vor Christelige Trois Artickle/ huilcke mand maa læse for den Siuge met forbemelte vdleggelse.

Men paa det at du kant bliffue til freds oc trygg i din Tro/ da haffuer CHristus holdit en Naduere oc indskickit

it Sacramente / i huilcket hand forme-
delst Brød oc Vijn / beuiser oc besegler/
at du selff est en aff de mange/ for huilcke
hand haffuer giffuit sit Liff oc vdgiffuit
sit Blod. Naar nu Synden / Døden/
Dieffuelen/ Helffuede oc GUds Vrede/
Frister oc forskrecker din Samuittighed/
da skalt du trøste dig baade met GUds
Ord oc met Sacramentit / at JEsus
CHristus haffuer betalit for dig / oc at
hans Liff / Siæl / Blod/ oc alt det
hans er/ staar for dig imod alle Legomli-
ge oc Aandelige Fiender.

Ydermere skalt du raade den Siu-
ge til at paakalde oc bede Gud om troen/
Taalmodighed oc andre Aandelige gaff-
uer. Du skalt vndertiden læse for han-
nom/ Fader vor/ met en kaart vdleggel-
se paa det hand kand saa megit dis bedre
skicke sin Bøn.

Du skalt oc formane alle som staa
hos den Siuge at bede for hannom:
Efftersi vor HErre CHristus haffuer
giffuit oss en megit Rig oc skiøn Foriet-
telse/ oc trolige tilsagt.

Matth.

Matth. 18. Huor tho / eller tre ere forsamlede i mit Naffn/ der vil ieg vere mit iblant dennom/ oc huad de bede/ det vil ieg giffue dennom.

Oc efftерdi wi skulle haffue all vnderuisning aff GVds Ord / da maa mand læse den Siuge disse efftерfølgende stycke faar / den siette Psalme / som begynder: Ah HErre straffe mig icke i din Vrede.

Den 22. Psal. Min Gud / Min Gud / hui forlodst du mig.

Den 25. Psal. HErre ieg lengis effter dig.

Den 27. Psal. HErren er mit lius oc min Salighed.

Den 42. Psal. Lige som Hiorten skrige effter ferskt Vand.

Den 51. Psal. Gud ver mig Naadig.

Den 91. Psal. Den som sidder vnder den Høyestis beskermelse.

Den 116. Psal. Det er mig kiert/ at HErren hører min Røst.

Den 139. Psal. HErre du randsager mig oc du kiender mig.

Den 143. Psal. HErre hør min bøn.
Konning Ezechiæ Bøn / Esa. 38.
Simeonis Loffsang. Luc. 2.
Det 11. Cap. Joh. om Lazaro.
Det 14. oc 17. Cap. aff Johan. Euangelio.
Christi Pinis Historie oc synderlig om den ene Røffuere.
Det 8. Cap. til de Rommere.
Det 15. Cap. i den 1. Epistel til de Corinther. Huilcket altsammen tien til at giøre Bønen Brendendis oc at styrcke Troen.

Fremdelis skal mand tale met den Siuge om Troens fructer / til en Tacknemmelighed for GUds wsigelige Naade: Formane oc raade hannom at hand skal forlade oc tilgiffue sine Wuenner / beuise huer mand gaat i huad maade mueligt er / oc bedre sit Leffnit i alle maade: Men i synderlighed foruente met Taalmodighed en god Forløsning. Oc der til met maat du saa sige: Tag kaarsit taalmodelig paa dig / oc følge din Herre Christum effter. Betenck oc ansee

CHriſtum JEſum din Genløſere/huorledis hand hengde paa Kaarſit i ſtor Marter oc Pine.

Hand haffuer lidt met Taalmodighed / ind til ſaa lenge GVds villie vaar fuldkommen met hannom: Saa ſkalt oc du giøre / lad Gud raade met dig / at hand kand giøre ſin villie met dig / om hand nu vil borttage fra dig det ſtinckendis oc forgengelige Kiød/ oc renſe det / oc der aff giøre it wforgengeligt forklarit Legome.

Naar den Siuge lacker imod Døden/ oc kand icke mere tale/ oc haffuer dog Forſtand / da kantu holde hannom denne Mening for: Strid Mandelig oc Frimodelig ſom en from Chriſten/ frycte dig intet for Guds ſtrenge Dom/ holt dig faſt til CHriſti trøſtelige tilſagn/ der hand ſiger: **Jeg er Opſtandelſen oc Liffuit: Huo ſom troer paa mig/ hand ſkal Leffue/om hand end ſkønt døer. Oc huo ſom leffuer oc troer paa mig/hand ſkal icke dø euindelig.**

Men

Men nu troer du paa hannom / derfaare skaltu leffue Euindelig.

CHristus din Saliggiørere skal aldrig forlade dig. Ingen kand riffue dig aff hans Hender. *Iohan*. 10. Himmel oc Jord skulle forgaa / Men GVds Ord bliffuer Euindelig. Saa tuile nu slet intet / du skalt effter denne Strid bekomme det Euige Liffs Krone.

Her maat du oc spøre den Siuge / om hand forstaar oc troer det / oc begier it Tegen aff hannom / oc tal hannom saa til: Kiere Broder / for din Siæls Salligheds skyld / vijg icke fra JEsu CHristo / befal din trofaste Gud oc Fader din Siæl / oc sig i dit Hierte met CHristo JEsu din Broder / der hand hengde paa Kaarsit: Fader i din Haand befaler ieg min Aand.

Naar her nu er ingen Fornufft eller Forstand mere / saa befal hannon Gud / giør din Bøn allene / eller oc met andre / at Gud vil ledsage oc føre den Dødsiuge

i det euige Liff / oc giffue hannom en glædelig opstandelse paa den yderste Dommedag / allene for den HErris JEsu CHristi skyld / AMEN.

Cap. XLII.

Om Begraffuelse / oc huorledis mand skal skicke sig imod den affdøde.

DEN Affdødis Siæl / saa snart som hun skillis her fra / da kommer hun i saadant vilkaar at den Effterbøn som mand vil giøre for hende / kand intet hielpe: Hun er icke fornøden men wnyttig / der til met forargelig oc imod vor Christelige Tro.

Den Affdødis Lijg skal mand met heder oc ære beskicke sin Begraffuelse i Jorden. Thi det er den sidste Tieniste / huilcken wi kunde beuise dem / som ere ved den timelige Død bortgangne / oc der ved beuise wi vor kierlighed imod dennom. Der hos naar wi haffue antuor-

dit Legomit met ære i Jorden / lige som it Huede Korn/da beuise wi vor Tro om den tilkommendis Opstandelse.

Den hellige Skrifft roser ocsaa dennom som trolige haffue tagit sig de Dødis Begraffuelse til / som wi læse i Tobiæ Bog.

Om en Mishandling met de Dødis Legome skriffuer Plato den Hedenske Philosophus lib. 7. de Repub. Er det icke wærligt/ lige som Gerige oc Quindactige Menniske/ At berøffue de Dødis Legome/ oc storme imod dem / lige som imod en Fiende / effterdi den Fiende som haffuer stridt i Legomit er nu bort faren?

Huad for skilsmis skulde der vere imellom dem oc Hunde / huilcke der bide i Stenen/ som de ere slagne met / Men den som haffuer slagit dem / lade de gaa frij? Der er ingen skilsmiss. For dette stycke skal mand vare sig/thi denne Seyer fører skade met sig.

Om herlige oc statzelige Graffuer staar der hos den Hedenske Poëte Euripidem: Menniskens Sind er vforstan-

digt/ der som de giøre wnyttig Bekaast-ning de Døde til Kierlighed oc Villie. Thi der som wi ville ret betencke det / da maa wi høyelig forundre oss/ at it Menniske kommer i den Daarlighed/ at hand oc effter Døden vil bedriffue Hoffmod.

Om Begraffuelsens sted er at mercke/ at wi ere plictige til at affuerie oc forhindre Siugdomme oc all wlycke oc skade ved tilbørlige middel. Nu skeer det jo Naturlige/ at der gaar ond Stanck oc Damp aff Graffuerne / som forgiffuer Lucten oc forøger Pestilentzis siugdom/ huor mand haffuer Kirckegaarden mit i Byen. Huorfaare Jøder/ Hedninge oc Christne haffue hafft deris Begraffuelse vden for Byen. Thi der Christus opuacte den Enckis Søn aff Døde/ siger Euangelisten Lucas i det 7. Oc der hand kom nær til Stadsens Port/ da baare de en Død vd / som vaar en Enckis eniste Søn/ oc der fulde mange Folck aff Staden met hende. Ja oc den HERris Christi Graff vaar beredt vden for Staden. Men Paffwen oc hans tilhen-

hengere met deris Penninggerigheds Finantz haffue fundit her en Rentegraff/ oc tagit Folck met Ord/ lige som det skulde hielpe/eller hindre nogit til Salighed/ at en bliffuer her eller der begraffuit.

Dernest skal mand lade de Døde huile/ icke tale ilde paa dem/ aff Ondskaff eller arrighed / men alt gaat/ om de end skønt haffue verit vore Fiender/ (Jeg siger aff Ondskaff oc arrighed. Thi ellers maa mand vel tale om de Dødis oc Leffuendis skammelige Gierninger / laste oc straffe dem/ paa det / at andre skulle tage sig vare for saadane Synder.) Den gamle Poete Mimuermus skriffuer : Wi ere alle tilbøyelige at misunde en Ypperlig Naffnkundig Mand / det hans er/ Men effter døden rose wi hannom. Derfaare giøre de icke alleniste imod den Christelige Kierlighed / Men oc imod Menniskelige Natur / som misunde de Døde deris Roos oc Ære.

Synderlig naar nogen / som haffuer beuist oss gaat Venskaff / bortgaar ved Døden/ da skulde wi aldrig forglem-

 me

me hans Velgierninger/ Men lade den Dødis Slect oc Venner nyde saadane Velgierninger gaat at. Men naar wi legge deris Hukommelse i Graffuen met deris Legome / oc tencke saa intet mere paa saadant Venskaff/da ere wi lige som hine vilde Diur/ huilcke der haffue en stor brendendis Kierlighed/ Men strax det de Elske er borte / aff deris Asiun / saa er Kierligheden vdsluct / der offuer klager den Poëte Euripides: Sielden finder mand trofaste Venner effter Døden/om de end paa det aller neste tilforn haffue verit huer andre tilbundne/ Tacknemmelighed som mand beuiser de der næruerendis ere / forgaar oc bliffuer offte borte/ naar mand bær en vd aff Husit.

Ende paa den Anden Part.

Den Tredie Part.

Om de Affdøde.

Cap. XLIII.

Huorledis mand skal trøste dennom / som haffue myst deris gode Venner.

DEt er oss aff Naturen medfødt oc indgiffuit / at sørge oc græde / naar vor Slect oc gode Venner skillis fra oss: Naar Fader oc Moder bortgaa ved Døden / da tencker Sønnen oc Daatteren / huor mangen mødig gang Forældrene haffue hafft / paa det de kunde Erlige nære oc forsørge deris Børn: Ja om det kunde verit muelige / da haffde de vel ladit deris Barn see oc skue sin egen Siæl oc metdelit det deris Hierte i Liffuit.

Tuert imod tencker Forældrene / huad for it fromt Lydigt Barn de haffue

myst i deris Søn eller Daatter/ oc huad for Ære oc Glæde de kunde hafft aff deris Barn/ haffde det ellers maatte leffuit.

Søstre oc Brødre tencke at de ere afflede aff en Fader/ oc baarit vnder it Moderligt hierte/ ere opdragne i it Hus: ere opføde ved it Bord met Mad oc Dricke. Men er det ellers it Selskaff/ da tencker en/ hand vaar dog din trofaste gode Ven/ hand haffuer ingen fortørnit/ eller giort imod/ Men vilde gierne tiene huermand/ oc vaar saa Erlig oc From/ at du maatte vel betroit hannom din Siæl.

Haffuer det oc verit en From Ypperlig Mand oc en Forstandere i Menigheden/ da tencke wi: Nu haffuer hand jo verit sit Fæderneland tro oc huld/ oc haffuer det merckelige vel faarestaait/ huem skulde jo icke met rette bedrøffue sig ved hans Affgang? For saadane stycker løber Blodit sammen naturlige vijss/ oc lader saadane Dødis Affgang mere gaa sig til Hierte/ end om ellers nogen gemen Christen kunde bort dø.

Saadan Sorrig / Bedrøffuelse oc Metynck/haffuer Gud rettelig indgiffuit oss. Thi hand haffuer icke skabt oss/ at wi skulle vere Steen eller Træ/men haffuer giffuit oss Fem Sind / oc it Hierte giort aff Kiød / paa det wi skulde kunde lade nogit gaa oss til Hierte / elske vore Venner/ oc sørge naar de lide Nød oc dø bort. Ja Gud hader de Wuenlige/ Wbarmhiertige Folck / huilcke aldelis intet lader sig gaa til Hierte / naar deris kiere Venner ere bedrøffuede eller lide Nød. Derfaare haffuer den Patriarche Abraham / Klagit oc begræt sin Hustru Saram der hun vaar Død/ Gen. 23. Cap.

Den fromme Joseph haffde stor Hierte sorrig for sin Faders Jacobs død. Gen. 50.

Dissligiste skriffuer Paulus Philip. 2. saa: Min hielpere oc stridsbroder Epaphroditus vaar Dødsiug/Men Gud forbarmede sig offuer hannom/dog icke allene offuer hannom/men ocsaa offuer mig/ paa det ieg skulde icke haffue en Bedrøffuelse offuer den anden.

Men

Men lige som i all Ting / saa skal oc her vdi holdis maade / at mand jo icke bliffuer varactig i Kiødelig wtilbørlig Drøffuelse/ men staar Sorgen jo mere oc mere imod / oc lader sig met denne efterfølgendis Betenckelse Trøste: Huad ville wi dog giøre der aff/ HErren er megit stor/ oc hand giør dog ingen wret. Oc det kaldis en ret ærlig Villie / som kommer offuer eens met hans Guddommelige Villie. Thi den fromme Hedning Seneca kunde jo skriffue til sin Discipel Lucillum: Det skal altsammen behage Menniskene / som behager Gud/ alleniste fordi/ at det er Gud behageligt.

Men nu er det jo vist/ at alt det som skeer/ det vere sig ved huad middel det vere kand / saa kommer det dog altsammen oc tilskickis oss aff den Allmectigste / allervisiste Begyndelse / som er aff den HErre Gud / derfaare siger den hellige Augustinus i sin Bog de Ciuitate Dei, lib. 5. Cap. 11. HErren haffuer icke ladit nogit lidit Diurs induoll/ ihuor ringe oc lidet det vere kand/ icke heller den mind-

ste Feyer paa nogen Ful / eller it Blomster paa en Urt / Eller it Blad paa it Træ bliffue forlat uden sine Ledemods ordenlige Fraskillelse oc Skickelige tilsammen føyelse: Saa at der icke findis nogit/ som jo er GUds forsiun undergiffuit/ oc der døer icke den mindste Ful/ uden hans Anslag/ Bud/ oc Befalning.

Haffuer nu Gud saa flittig opseende paa saadane smaa ting/huorledis skulde da din Ven/ hues Død du begræder/ vere bort Død/ uden Guds forsiun oc Villie? Derfaare om wi tale GUD imod i hans Gierninger/ raabe oc skrige imod hans Villie / huad vaare det andit end lige som wi leffuede her paa Jorden/ for den Aarsag/ at wi som Herrer oc offuer Herrer skulde forskriffue den Allmectige nogen Low? Huilckit dog vaare grueligt at tencke/ end siger at tale.

Naar du giffuer dit Barn en Amme/ oc hun haffuer nu opfostrit det/ saa tager du det jo hiem igen/ Ammen kand icke met nogit gaat skel beklage sig/om du

tager

tager dit egit hiem igen: Megit mindre kunde wi knurre oc murre imod Gud/om hand ſom vor Læns herre/formedelſt Døden tager ſit egit igen. Thi huad er dog all den deel wi haffue/ Fader oc Moder/ Broder oc Søſter / Huſtru oc Børn Slect oc Venner/andit en forlænt gods/ oc Guds frij gaffuer/ huilcke hand haffuer faait oſ i giemme/ oc huilcke wi ſkulle acte for Vinding/ ſaa lenge ſom hand lader oſ dennom paa Jorden.

Om en Herre haffde laant oſ en Konſtig oc Kaaſtelig Taffle/ ſkulde wi icke naar hand den eſkede oc begierede / giffue hannom den veluillig igen / met Tackſigelſe / eller ſkulde wi ſendis oc kiffuis met hannom i ſaa maade?

O du grumme Herre / hui haffuer du berøffuit oſ en kaaſtelig oc herlig Gaffue? Hui haffuer du ſaa wforuarendis tagit den igen fra oſ? Kunde hand da icke ſtrax met rette ſaa ſuare til ſaadant klagemaal? Er det nu den Tack oc Løn ieg ſkal haffue / at ieg haffuer aff wforſkylt Kierlighed oc Naade laant eder

den herlige Taffle/at i en tidlang der aff kunde haffue eders Lyst oc glæde? Ja dis kaasteligere den forlænte gaffue haffuer verit/ som ieg haffuer ladit eder bruge/ dis større tack skulde i mig derfor bewise: Oc met megit hardere Ord / haffde Gud ret til at handle met oss wtaalmodige Menniske.

Den tid den Gudfryctige Job myste i it Hus siu Sønner oc Døtter / oc Ild aff Himelen falt oc opbrende siu tusinde Faar/oc hans Fiender toge hannom/fem hundrede par Oxen / oc fem hundrede Aseninder fra / oc de andre hans Fiender toge hannom try tusinde Kameler fra/ oc sloge Drengene der hos ihiel : J saadan stor skade oc wlycke altsammen trøstede Job sig selff/ oc tackede Gud derfaare/ at hand haffde forlænt hannom saadant oc tagit det igen: HERREN (siger hand Cap. 1.) gaff det/ HERREN tog det: Lige som det behagede HERren/ saa er det skeed: HERRENS Naffn være Benedidet oc Loffuit.

Saa

Saa lader oss nu ocsaa sige met Job : HERren haffuer giffuit oss den Fader / det Barn / den Ven etc. HERren haffuer oc tagit hannom igen : HERrens Naffn vere loffuit.

Men naar du skulde loffue Gud / da hindrer det dig suaarlige / at du befrycter dig oc rædis / om Gud ey haffuer aff vrede bortagit din Søn / eller din Hustru : Saadane Tancker komme icke aff Gud / men ere ret Dieffuelens Drifft / oc her met stemmer vor suage oc skrøbelige Natur offuer it : At ihuad mand siunger oc siger / saa tencke wi dog i Drøffuelse / at Gud er Vred / oc at vor villie er god oc gaffnlig / oc icke GUds Villie.

Der imod vnderuisis wi aff den hellige Skrifft at om wi icke end skønt saa lige viste / huor faare Gud lader det / eller det oss paa komme / saa skulle wi dog der met lade oss nøye / at Gud er oss Huld / Naadig oc God / formedelst sin Søn vor HERre JEsum CHristum.

Dog vil ieg opregne / huor til saadan død er baade de Affdøde oc dem som igen

leffue gaffnlig oc nyttelig/ paa det wi kunde saa megit dis bedre forstaa GVds gode Villie / oc dis reluilligere hannom anname.

Cap. XLIIII.

At det er den Affdøde nytteligt at vere skildt her fra.

DEER som de Affdøde haffde ingen Drøffuelse skulde lidt oc hafft her i Verden/ da vaare det icke Vnder/ at wi offuermaade begræde deris dødelige Affgang: Men nu er all deris Fryd oc Glæde her paa Jorden / ickun som en Drøm at regne oc acte imod den rette Glæde oc det rette Gode. Der is mod huem skal kunde fortælle oc opregne den mangfoldige Modgang oc gienuordighed/som alle Menniske/ i huad stat de ere vdaff/ mue lide? Wi maa vel sige met Job i det 14. Cap. Menniskit født aff en Quinde / leffuer en sta-

 ckit

ckit stund/ oc er fult aff megen wro. Her imod hielper huercken Guld eller Sølff / huercken Mact eller Edelskaff/ huercken Kaanst eller Forstand. I Dag staar det vel met vor Sag: I Morgen saa er det anderledis vent: I Dag lystig oc glad/ i Morgen bedrøffuit: Nu Rig/ i Morgen Fattig: Nu i Ære/ i Morgen i Vanære: I Dag leffuende/ i Morgen Død.

Der til met saa haffue allehaande laster saa almindelige tagit offuerhaand/ at ingen kand leffue her paa Jorden/ som jo fortørner Gud eller Menniske. Derfaare er din kiere gode Ven borte/ oc frij fra den vnflatige oc wrene Werden / oc gaait aff dette suedebad/ i huilckit du endnu sidder/ Kierer oc klager du nu/ at hand er frij fra saa megen møye oc Arbeid? Du skulde met rette fast heller derfaare Loffue oc tacke Gud: Synderlig effterdi Døden huercken vdsletter Legome eller Siæl/ huercken Ære eller Dyd / i huilcken den Døde i sit leffuendis Liff en tidlang haffuer øffuit sig. Thi i huad gaat en

haffuer

haffuer giort / det bliffuer icke vdslet ved Døden/ men hans Ære oc Loff/ forøgis oc formeris hos alle fromme mere end hun formindskis.

Siælen / naar mand døer i en sand Tro/ far den neste Vey til Himmerigis glæde.

Det allerringste som er paa Legomit bliffuer icke til intet / men det gantske Legome bliffuer paa den Yderste Dommedag/ kaldit til Vdødelighed / huor vor Slect oc gode Venner skulle vere Tusinde gonge bedre / rigere / lystigere / oc saligere paa Siæl oc Legome/ end de nogen sinde haffue verit paa jorden : Huor wi allesamen skulle komme til dem igen/ see oc kiende dem/ oc haffue en Euig samfund oc omgengelse met dennom / oc met alle Helgen.

Saa haffue Adam oc Eua haabit/ at Abel som bleff ihielslagen skulde dennom igen giffuis / for den forloffuede Sæds skyld.

Lignelse : Om en stor Herre haffde budit dig oc din Søn til sig / oc loffuit eder

 ære

ære oc gaat / vilde du da græde / om din Søn komme først der hen / oc du vilde strax komme effter? Ney sandelige giorde du icke: Men du fast heller skickede din sag saa/at du snart kunde fare effter: Huorfaare bekumrer du dig oc sørger saa storlige for din Søns/eller Vens Døds skyld? Den Allmectige HErre haffuer budit baade dig oc hannom / at hand vil sette dig oc hannom iblant Himmelens Førster. Din Søn far der hen igennom Dødsens Port: Hand skal opstaa igen til ære. Huorfaar plager du dig da selff? Huorfaare beskicker du dig icke met Glæde at følge hannom effter? Huilcken du dog icke haffuer myst/ men allene skickit hannom paa Veyen faar dig.

Dersom det vaare mueligt / at din Søn kunde vide dit vmaadelige Klagemaal oc Hylen / vden all tuil / da skulde hand selff laste det oc sige: Huad er det at i ville pine eders Alder met wnyttige/ Ja wfornumstige Klagemaal? Hui ville i skylde oc laste Guds Ordning oc forsiun?

siun? Ville i misunde mig den store ære oc glæde / til huilcken ieg er ophøyet? Mene i at det er wært at hyle oc græde / at ieg er faren i Sickerhed / oc at ieg er ført aff Møyesomhed til Lycksalighed / fra denne Verden oc til de hellige Englis selskaff? Jeg giffuer eder det selff at betencke / om det vaare i eders Mact oc Vold / at kalde mig til det timelige Liff igen / vilde i da kalde mig igen til eders elendighed? Met huad Synd haffde ieg fortient saadan wtroskaff aff eder? Efterdi i kunde jo icke kalde mig igen til eder / Huorfaare klage oc hyle i da? Aff saadan Tale maatte wi jo skamme oss / for vor wmaadelige sørgen oc klagen.

At mand saa skal dømme om de affdøde Tro Christne / Lære wi aff CHristi ord / met huilcke hand vidner for Martha *Ioh.* 11. **Jeg er Opstandelsen oc Liffuit / huo der troer paa mig / hand skal leffue / om hand end skønt døer: Oc huo som leffuer oc troer paa mig hand skal icke dø Euindelig.**

Psalm. 116. Hans Helgens død er Dyrbar holden for HErren?

Forstaa det/ at Gud hand tager sig dem trolige til/ oc varer paa deris Siæle/ at hand annamer dem i det euige Liff.

Nu siger du: Ah Gud/ viste ieg om min Hustru/ Barn/ eller Ven vaare salig/ da vilde ieg icke sørge saa saare for deris død oc affgang. En Tyff tør jo icke der ved glæde sig/ om mand lader hannom vd aff Fengselit oc fører hañom hen til Gallien. Denne haffuer verit it Verdsens Menniske sin liffs tid/ haffuer icke hafft Gud for øyen/ kand skee hand er død foruden Poenitentz i sine Synder/ oc er spent fra dette Elendige væsens Kærre/ for den euige Ilds Vogn.

Suar: Der kand ingen vide huorledis hand haffuer skickit sig i sin sidste tid: kand skee hand haffuer angret sine Synder/ oc hannom er vederfarit naade: wi skulle altid haabe til det beste/ ind til saa lenge mand haffuer Fuldkomne Tegn/ at det Menniske er fortabt.

For det Andit / om hans Fordømmelse vaare end Aabenbar oc Vitterlig / saa skal dog den som troer / glæde sig i Guds Retferdighed. Hundens induol hører Raffnen til / Agerhøns høre til store Herrers Disk / en Mordere til Steyle oc Hiul / Judas sidder lige saa tilbørlig i Helffuede / som S. Peder i Himmerige.

For det tredie / siger du : Haffde hand lenger leffuit / da haffde hand / kand skee / omuendt sig. Der suarer ieg saa til / Hand kunde vel saa snart bleffuit verre. En som er forsictig haaber icke til det som er bedre / men frycter sig for det som er verre i denne onde Verden.

S. Iohan. Chrysostomus vidner klarlige : Strax Gud bortrycker it Menniske ved Døden / saa bleffue det samme Menniske aldrig bedre / om hand skøne leffuede lenger.

Sandelige bør mand at loffue oc tacke Gud / naar hand bortrycker de Ugudelige. Thi jo flere Synder den Ugudelige belader sig met / dis større straff maa hand her effter lide aff Guds strenge

ge retferdighed. Den Wgudelige syn-der jo lenger jo mere her paa Jorden/ Men Gud rycker hannom fra sit syndi-ge Leffnit ved Døden: Endog det skeer icke Aandelig oc induortis / saa skeer det dog met vduortis Lemmer / de maa nu lade aff at synde. Derfaare er der in-tet bedre for de haardnackede oc genstridi-ge Syndere/ end snarlig at dø.

Cap. XLV.

Huad for Nytte oc Gaffn/ Ven-ners Død fører met sig til dem/ som igen leffue.

(IF : (*) : EN)

AT de wgudeligis Død er intet an-dre Folck nyttelig/er lœt at forstaa: Thi der ved bliffue de Wgudelige her i Verden nogen maade formindskede oc vdfeyede / oc de som leffue igen bliffue frij fra dennom. Men at de Frommis Død bliffuer dem gaffnlig/ som igen leff-ue / liuder seltzamt oc vnderligt i vore Ø-ren / derfaare skal det forklaris: Naar

mand

mand vil giøre en Gud aff høybegaffue-de Menniske / Da kand den Allmectige Gud det icke lide. Thi Gud vil selff vere den / aff huilcken mand skal dristelig haabe oc forvente alt gaat / oc det tien til hans Vanære/ om Hiertit icke henger ved hannom allene. Oc Velsignet vere det Menniske / som setter sin Kierlighed/ Trøst oc Haab paa HErren. Men tuert imod: **Forbandit vere det Menniske (som Propheten siger) der forlader sig paa Menniske.**

Nu skeer det lettelig/ at wi forlade oss for megit paa rige Forældre / holde formegit aff smucke Børn/ ærlige Venner/ oc skickelige Folck. Derfaare tager Gud de samme fra oss: Paa det at hand kand drage oss fra Creaturene oc at wi skulle forfare hans brendendis Kierlighed/ aff huilcken hand i saa maade sørger for oss/ At hand tager oss det fra vort Asiun / som wi forlode oss paa lige ved hannom.

Ydermere/ huor mange ere der/ som aff wtilbørlig kierlighed mod deris Børn

Slect oc Veñer/ paa det de kunde forsør=ge dennom/ oc føre dem til stor ære/ sette deris Siæle til for dem / komme i stor w=rolighed / bliffue Forbittrede i sig selff / bliffue Wbarmhiertige / Gerige / Røff=uere/Aagerkarle/Løgnere/oc Bedragere.

Franciscus Petrarcha skriffuer: Du haffuer myst din Søn/ saa haffuer du oc myst stor Fryct met hannom/ oc en wen=delig Materie oc Aarsag til at sørge / oc at du kunde befries fra saadan omhygge=lighed oc omsorg / da vaar det dig / eller din Søn fornøden at dø.

Derfaare tacke Gud for sin Naade/ om hand frier oc forløser dig fra de ting/ som kunde foruilde dig fra hans fri tie=niste/oc fra tager dig din Hustru/Børn/ Venner / eller andre / til huilcke du haff=uer for megit hengd/oc for hues skyld du offte haffuer handlit Wretferdelig.

Til bedre Forstand merck en Lignelse om Barmhiertighed imod de Arme : wi see jo/ at de/ hues Børn oc Venner ere bortdøde/ giffue rundelig Almisse / der i deris Børns / Venners / eller Hustruis

Liffs tid icke haffde giffuit en eniste Penning/ for Fryct skyld / at deris Venner ey effter deris Død skulde fattis. Ja de rige Folck/ som effter Guds Ordning oc Forsinn/ haffue ingen Børn / eller Liffs Arffuinge / opføde oc vnderholde mange arme Folck/ huilcke der bliffue baade dennom oc den Christne Menighed gaffnligere oc bedre/end Ti Sønner/som kunde vere Skalcke / som det skeer Almindelig / (thi iblant Ti bliffuer offte icke en Duelig) de Arffue deris Forældris Rigdom oc forkomme oc spilde det skammelig til deris egen oc andre Folckis skade.

Item, Om en end skønt veed/ at ingen skulde vere hannom saa kier/ for hues skyld/ hand skulde fortørne GVD / saa bliffuer mand dog offte beuegit aff Venner/ at handle imod sin egen Samuittighed / om hand icke vil bedrøffue dem. Derfaare tager Gud saadane Venner bort aff Naaden / hues næruerelse der kunde tiene dig til Forderffuelse.

Fremdelis siger du : Huorledis
kand

kand ieg lade aff at Sørge / Efftterdi ieg er nu jo berøffuit / oc skild ved den Hielp oc Bistand / huilcken ieg haffde ellers hafft / om hand haffde bleffuit ved Liffuit ? Suar : Saadant Klagemaal kommer icke aff retsindig Kierlighed til den Affdøde / Men aff en træls Sind oc Hierte / huilckit der seer ickun til sig selff / oc der hos met en andens skade begierer at skaffe oc vdrette sin egen fordeel oc nytte.

End ocsaa / er der bortgangen fra dig en Søn eller Ven / aff huilcken du haffde foruentit Trøst i din Alderdom / det kand oprettis ved en anden Person. Oc der ere allerede de forhaanden / som tilbiude dig oc dine deris Hielp oc Raad / oc ville icke forlade dig. Men lad saa vere / at du haffuer intet andit Barn eller Ven du kant bekomme i den sted / ja at du est skild ved all Legomlig Hielp / saa haffuer du end nu en Naadig Gud / formedelst JEsum CHristum / met de Aandelige Gaffuer / huilckit du skalt beholde til Euig tid.

Men

Men her siger nu besynderlige de store Hanser / Jeg græder oc sørger fordi at min Slect / Naffn oc Stamme / Skiold oc Hielm skal nedleggis / om ieg lader ingen Liffs Arffuinge effter mig. O du store Narr / du klager at dit Naffn oc Ære nedleggis i denne forgengelige Verden / oc sørger lidit huorledis dit Naffn oc Ære kunde bliffue til euig tid i Himmerige.

Huor ere de mectige oc veldige Konger oc Keysere som haffue Fictit oc stridt / effter stor Ære oc Herlighed / at deris Naffn aldrig skulde forglemmis her paa Jorden? Deris Hukommelse er lang tid siden borte / (effter vor HERris Ord) de haffue her faait deris fortiente Løn. Men der imod ere de fromme Hellgen end nu paa denne Dag i større Ære oc Roos / huilcke som haffue foractet all dette dødelige Liffuis Glori oc Ære: End de der haffue staait oc stundit effter denne Verdens store Ære.

Nu saa vil Gud Hielpe oc Befri dig / at du skalt lade den timelige Ære oc

Pract

Pract fare/ oc du allermerst skalt søge eff-
ter huorledis dit Naffn kand bliffue i
Hukommelse for Gud/ met alle dennom
som trolige haffue tient hannom.

Cap. XLVI.

Metbrødre / som haffue hafft lige saadan Hierte sorrig.

DER som dit Barn eller din Ven/
vaare vederfarit nogit / som icke
vaare fornøden at skulle skee / oc
mand kunde haffue vndryckt oc befriet
hañom der fra/da kunde du met rette hyle
oc græde der imod. Nu maatte hand som
it dødeligt Menniske haffue sin ende eff-
ter Guds første Ordning oc Beskickelse.
Du haffuer Tusind maal tusind Stold-
brødre / huilcke oc ved Døden maatte
myste deris allerkieriste Venner / Huor-
faare vilt du da giøre dig vnderlig der
ved ? Den tid Abraham fick befalning
aff Gud/ at hand skulde slacte sin eniste
elskelige Søn / huad ment du hand haff-
uer

uer hafft for Hiertelau/ den tid hand nu tog Suerdit oc selff vilde ihielsla oc slacte hannom? Hand haffuer jo hafft større Sorrig oc Drøffuelse aff sin leffuende Søn/ end du aff din affdøde Søn.

Huor gick det den hellige Patriarche Jacob til Hierte/ der hand fick Bud / at hans allerkieriste Søn Joseph vaar sønderreffuen a ff vilde Diur?

Huor er nogen Fader mere bleffuen bedrøffuet end Dauid den tid hand bleff vddreffuen aff sit Konge rige aff sin egen søn Absolon, huilcken hand dog inderlig elskte? Vden tuil haffuer det icke anderledis gaait hannom / end lige som Hiertit haffde verit drucknit i hans Liff/ oc smeltit lige som Vox. Saadane oc andre Exemple skalt du sette dig faare / saa skalt du befinde / at din Pine er liden at regne/ imod dennom/ oc derfaare bliffuer hun oc ved saadan betenckelse formildet.

Cap. XLVII.

Formedelst Guds Hielp bliffuer all Hierte Sorrig formildet.

Det

DEt er wforstandige wskickelige Læger som vel see/ at siugdom̃en er stor/ oc ilde tiltale den siuge for sin wmaadeligheds skyld / men dog icke kunde vise nogen Lægedom/ ved huilcken den Siugis brøst kand lægis.

Derfaare vil ieg icke der ved lade det bliffue/ at ieg her til haffuer straffit wmaadelig Sorrig oc Drøffuelse/ Men vil her effter visse Lægedom / formedelst huilcken saadan wbeskeden / wmaadelig klagen oc venen / kand enten aldelis bort tagis/ eller jo formildis oc lættere giøris.

At tiden i sig selff letter oc formilder huer sin Bedrøffuelse: Thi mange baade iblant Mend oc Quinder / huilcke der haffue huldit sig ynckelig oc jammerlig/ slagit sig for deris Bryst / dragit Haarit aff sig selff/ løbit imod Veggen/forderffuit deris gantske Legom/beeskelig oc gruelig hylit oc grædit for deris Affgangne/ haffue nu deris Lyst/ met allehaande Lystig Spil/ lige som dennom aldrig haffde nogit skadd. Men at en skulde bije ind til saa lenge at Drøffuelsen gick bort aff

sig selff/ oc bleffue forglemt/det er quind-
actigt. Der imod i tide at holde Be-
drøffuelsen i Tøm / det bequemmer Men-
niskens Fornufft oc Beskedenhed.

Huorledis skal mand da der met
handle? Det staar ingenlunde i din
Mact oc Formue/ at sla den jammerlige
Hierte Sorrig oc Drøffuelse aff Sinde/
vden Guds synderlige Hielp oc bistand.
Derfaare betenck oc offueruey for all
ting/ GVds krafft oc Naade.

GVds Krafft/ at den Allmectige
kand vel i Hundrede maade trolige Læge
oc Hielpe din Jammer oc Bedrøffuelse.

GVds Naade/ at hand er goduil-
lig oc redebon / formedelst sin Søn / at
giffue dig Glæde baade her oc hisset igen/
effter som dig kand vere Nytteligt oc
gaffnligt.

Adam oc Eua finge wsigelig bedrøff-
uelse / den tid deris lydige Søn Abel
bleff myrd oc ihielslagit/de bleffue vel paa
minte aff Gud om deris Synder: Men
de komme oc der hos i Hu den foriettelse/
om den Benedidede tilkommendis Sæd/

 met

met huilcken de haffue oprettit oc trøstie sig igen : Endog det vaar megit tungt/ i saadan offuermagde stor Jammer oc wlycke at imodstaa Euilactighed/oc offueruinde saadan drøffuelig Hændelse. Derfaare lader oss betracte / at endog wi Christen allesammen til lige ere icke kallede til denne tids Vellyst oc Glæde/ men til at Kæmpe oc Stride/ saa skal dog icke CHristus forlade oss Faderløse effter sin tilsagn/ Men trolige vere hos oss indtil Verdens Ende.

Cap. XLVIII.

Wi skulle skicke oc berede oss met Bøn oc Taalmodighed.

MEN paa det Gud kand vere hos oss met sin Krafft oc Naade / da skulle wi aluorlig bede hannom/ at hand vil Trøste oss met den Hellig Aand/ formedelst sit Guddommelige

Ord at wi kunde tacke hannom / naar hand haffuer befriet vore fra den Døde-lige Kamp oc Strid / som haffuer verit imellom Siælen oc Kiødit / Dieffuelen oc Verden / oc fra all denne Verdens be-suerlighed.

Thi ligeruis som en der haffuer vel verit Tracterit met it Kaasteligt Maal-tid / tacker Verten / endog Verten lader hannom fare igen: Ja / Gæsten glædis oc der ved her effter / naar hand allene tencker paa det kaastelige Maaltid: Lige saa efftersom Gud en tidlang haffuer for-lænt oss vor Hustru / Børn / Venner her paa Jorden / (huilckit hand dog icke vaar oss plictig) om hand end lader dem fare fra oss / skulle wi icke dis mindre sige hannom stor tack for alle sine Gaffuer.

Synderlig vdkræffuis it villigt Fri-modigt Sind / huor om S. Pouel gant-ske trøstlige skriffuer / 1. Thessal. 4. Wi ville icke døllie for eder / Kiere Brødre / om dem som Soffue / paa det i skulle icke sørge / som de andre der haffue intet haab.

Thi der som wi tro at JEsus er Død oc Opstanden / saa skal oc Gud føre dem frem met hannom / som soffue ved Christum.

Aff disse Ord mercke wi / at der ere tuende slags Folck / som begræde deris døde. Hedninge oc Vantro sørge vden Haab om Legomens Opstandelse : De mene / efftersdi deris gode Venner oc Slect ere døde / da er det slet vde met dennom / oc de haffue gantske oc aldelis myst deñom. Saadan Hedenske bedrøffuelse vil Paulus intet haffue aff de Christne.

Christne Menniske sørge vel ocsaa / men met it Liffactigt Haab / om en glædelig Opstandelse. Thi lige som Gud Fader haffuer icke ladit Christum bliffue i Døden / men opuact hannom igen oc set hannom i det Euige Liff : Saa skal hand oc icke lade oss som tro / bliffue i døden / Men føre oss der fra til det Euige Liff.

For denne Aarsag skyld / taler Apostelen om de Døde / lige som om dem der soffue / huilcke der huile fra all Møyesomhed

somhed oc Arbeid / paa det de kunde saa megit dis karskere vaagne op igen.

Lige som Blomsterne met deris Rødder ligge saa gaat som Soffue oc Huile sig met all deris Krafft / Luct oc Deylighed Vinteren offuer / ind til saa lenge den lystige Maymaanetz tid opuecker dem / at de springe vd / met all deris skønhed / Smag oc Krafft: Lige saa skulle wi icke sørge oc tencke at vore hendøde haffue Drøffuelse oc Kummer som wi: Men wi skulle vide / at deris Krafft oc Dyd / leffuer met Gud / oc i Gud. De ligge / tie / huile met ro / ind til den yderste Dag / paa huilcken de skulle opueckis igen / Klare / Deylige oc Herlige paa Siæl oc Legome. Huo vilde icke glæde sig aff denne Pauli trøst oc jo lade all wnyttig Sorrig bliffue til bage for denne wsigelige store Glædis skyld?

Den Tro som wi bekiende met vor Mund / maa mand icke til-intet giøre / met wlige gierninger / som ere tuert imod hende. Nu bekiende wi jo saa i vor Tro: Jeg troer Syndernis Forladelse / Legomens

mens Opstandelse / oc det Euige Liff: Derfaare bliffuer jo intet til bage / huorfaar den trofaste Siæl skulde Pinis i det andit Liff / eller bliffue vdeluct.

Vdi den Juristbog 13. q. 2. vbicunq; staar saa skreffuit: Offuermaade at beklage oc begræde de Døde / kommer aff Blødhiertighed / oc Fortuilelse / om den tilkommendis Opstandelse.

Cap. XLIX.

Exempel om Taalmodighed i lige saadan Nød.

DER som mand kand fremhente mange Exemple om vijse Hedninge / som haffue Mandelig oc Frimodelig baarit deris Børns oc gode Venners Dødelige Affgang / skulde det da icke tilregnis de Christne / som beuiser mindre frimodighed / for en skam oc spot.

Pericles de Athenienſers Høffuitzmand / som haffde for sin Vijsdom oc Dyder it til Naffn / at hand kalledis Olympius, det er / den Himmelske / der hand haffde paa Fire Dags tid myst sine tuende Sønner Paralium oc Xantippum,

pum, da haffuer denne wlycke icke formegit bedrøffuit hannom / Men hand den neſt efterfølgendis Dag / drog frem i huide Klæder for den gantſke forſamling oc red til den næruerendis Krj/ ſaa ſindig oc Mandelig / at huer Mand der offuer forundrede ſig/ oc loffuede hannom.

Xenephon en aff Socratis Diſciple/ der hand fick at vide/ at hans eniſte Søn Gryllus haffde Mandelig ſtridt / oc bleff der offuer ſlagen aff Fienderne / da ſagde hand til dennom ſom baare hañom dette Budſkaff/ ieg haffuer bedit Guderne icke at de ſkulde giffue mig en wdødelig Søn/ eller den ſom lenge ſkulde leffue: Thi ieg viſte icke om det kunde vere hannom gaffnligt: Men at de vilde giøre aff min Søn it fromt meñiſke/ oc den ſom maatte haffue ſit Fæderneland kier. Huilcken Bøn de oc haffue giffuit mig / ſom ieg forſtaar huorfaar ieg oc tacker dennom. Saa megit om de Grecker.

Vilt du heller høre Romeris Exemple ſaa anſee Paulum Æmilium huilcken der hand haffde offueruundit de Macedonier oc faait en herlig Triumph offuer deñom

oc

oc hand i siu Dagis tid haffde myst sine tuende Sønner/bleff hand icke der offuer forskreckit oc bedrøffuit i sit Sind: Men der hand siden skulde gaa iblant Almuen foruden begge sine Sønner / som tilforne altid pleiede den ene at lede hannom paa den Høyre oc den anden paa den Venstre Side / oc vaare lige som hans stytter/ da haffuer Folckit i Rom aff met-ynck oc Barmhiertighed / for den gamle æractige Mands skyld / begynt at sørge oc græde: Men hand stod frimodig oc sagde: Jeg haffuer bedit Guderne / at der som vor Menigheds Nytte haffde nogit at betale oc giffue hos dennom i Himmelen for sin store Lycke oc velfærds skyld/ at ieg selff / oc icke en gantske Menighed maatte det betale oc vndgielde. Oc effterdi saadant er skeed / da tacker ieg Gud storlige.

M. Fabius Maximus, regnis ocsaa met rette iblant de veldige Helters Tall. Der hand nu en tid haffde met Byggemester Embede at handle. Fick hand Bud / Først / at hans Hus vaar nedfal-

dit oc haffde ihelslagit hans Hustru / en ærlig dydefuld Quinde. Derneſt at hans Moder vaar ihielslagen / huilcken der offte i Victige Drabelige Sager haffde giffuit hannom gode Raad/ huilcke hand oc met Menighedens ſtore nytte oc gaffn haffde effterfuld. For det Tredie bleff hannom oc paa den ſamme Dag tilkiende giffuit / at hans vnge Søn / om huilcken hand forhaabtis alt gaat/ vaar død i Vmbria. Denne Fabij gode Venner/ ſom ſtode hos hannom/ der de det hørde/ græde de Bitterlig. Men hand allene beuegedis intet der ved/ men bleff varactig i den Gierning / ſom kom den menige Mands Nytte oc Gaffn ved.

Her vil ieg for Kaartheds ſkyld offuergiffue en gantſke ſtor hob Exemple/ Gallos, Piſones, Scæuolas, Metellos, Scauros, Marcellos, huilcke Loffligt oc Ærligt er at effterfølge i ſaadane ſtycker.

Jeg vil endnu fortelle oc fremſette it Exempel/ om den Dydefulde Quinde Cornelia, ſom vaar Scipionis Africani Daatter/der hun haffde forſtaait/at hendis

dis tuende Sønner Tib. Gracchus oc C. Gracchus, som haffde ærlig oc vel skickit sig i Regimentit/ vaere nu ihielslagne/ oc hendis Venner sagde hende at vere Elendig. Suarede hun: Jeg vil aldrig acte/ mig at vere Elendig/ efſterdi ieg haffuer født saadane Gracchos. Nu haffuer denne quinde offuervundit sin blødhiertighed/ som hun aff Naturen haffuer hafft/ oc det Moderlige Hierte: Skulde da en Mand (huilckit Ord betyder en sterck Slect oc it frijt mod) icke oc beuise sig lige saa redelig oc frimodig? Det som en Hedenske Vantro Quinde kunde foracte/ skulde det giøre en trofast Christen saa aldelis Bange/ at hand ey skulde kunde lade sig trøste? Det som hun goduillig haffuer igen giffuit Naturen/ skulde du icke vnde Gud det/ om hand det kreffuer oc esker? Hun haffuer baarit mange Børns Død met Frimodighed/ oc du haffuer nu alleniste myst it Barn/ oc lader dig icke trøste igen? Denne Hedenske Quinde haffuer icke andit vist/ end at der bleffue intet mere igen effter
Døden

Døden / dog alligeuel haffuer hun icke wmaadelig sørgit: Men du veedst at effter denne timelige Død/ er it euigt Liff/ Huorfaar det staar en Christen saa megit verre / at besuere sig met wmaadelig Sorrig.

Cap. L.

Taalmodigheds Nytte.

WMaadelig Drøffuelse for de Affdødis skyld er wnyttig oc Skadelig.

Wnyttig siger ieg: Thi saa snart som Siælen engong er faren aff Legomit da kommer hun enten til Himmerige eller til Helffuede / oc kand icke met nogen skrig eller Græd kaldis til bage igen eller bliffue forandrit. Oc du kant icke tiene den Døde met nogen ting mere/ end at du haffuer en Erlig Hukommelse om hannom hos dig.

Den Hedenske Poete Sophocles skriffuer: Dersom mand kunde met Græd kalde de Døde igen/ da skulde græden actis mere end Guld. Men O du min

gamle Mand / det kand icke skee / at den som en gong er begraffuit / kand komme til Liusit igen: Thi der som græd kunde hielpe / da vaare vist min Fader bleffuit Leffuendis igen.

Skadelig er den wmaadelige Sorrig ocsaa: Huor om den Hedenske Poete Philemon haffuer viiselig skreffuit: Mange forøge sig selff deris Sorrig oc wlycke / oc giøre deris Drøffuelse suaarere oc tungere end hun er aff sin Natur. Exempel. En haffuer myst sin Moder eller Barn/ eller gode Ven ved Døden/ Dersom hand nu tenckte: Hand vaar it Menniske/ derfaare er hand Død/ saa bleffue icke den Sorrig større / end som Naturen fører met sig: Men der som hand raaber: Jeg kedis ved lenger at leffue/ ieg seer hannom aldrig mere igen/ hand er borte oc forderffuit: Her met forøger saadan en sin Sorrig: Men huo som fornumstelig offueruejer oc betracter alting/ hand giør sig selff sin sorrig ringere / oc bliffuer saa megit dis roligere.

Det vaare jo megit Spaattelige: Om nogen haffde saargiort sin ene Fod/ oc hand da strax vilde ocsaa skende den Anden Fod: Eller om en Part aff hans Gods bleffue hannom staalit oc røffuit fra/ hand da vilde kaste det som hand haffde igen i Haffuit / oc sige at hand begræde saa sin wlycke: Icke mindre Daarlighed driffue de som icke bruge det nærucerendis gode / oc passe intet paa de Leffuendis/men forsømme sig selff oc forderffue sig / fordi at de haffue myst en Søn eller Hustru ved Døden.

Om end skønt it Træ bliffuer visſnet for en Bonde Mand / hugger hand icke strax alle de andre aff/men haffuer de andre saa megit dis mere i act/ at hand kand i saa maade oprette sin skade igen: Lige saa lær du ocsaa at trøste oc forlyste dig met det Gods du haffuer igen.

Cap. LI.

Wi skulle saa elske vore Venner oc Børn/ at wi kunde forlade dennom.

Dette

DEtte altsammen skal i tide / den stund vor Hustru oc Slect end nu leffue / betenckis aff oss / saa: At / haffuer du Fader oc Moder. Mand eller Quinde / Barn eller Ven / da sla icke dit Hierte / din Kierlighed / Sind oc Begiering formegit til dem / ihuor gode / gaffnlige / oc Erlige de ere: Men betenck altid at de ere forgengelige Ting / huilcke du maat forlade oc myste / naar tiden det kræffuer oc esker. Elsk den offuer all ting / huilcken du aldrig kant myste. Som er din Frelsere / huilcken der haffuer (paa det hand kunde tuinge dig til sin Kierlighed / oc frij dig fra Verdens elskelighed) vdract sine arme paa Kaarsit / oc haffuer lidt den skammelige død for dig.

Seneca taler icke wuiselig: Jeg holder mig fra denne Verdens handel / oc vil icke formegit slaa mig der vdi.

Hand siger ydermere / at mand kand ingen ting ret eye eller besidde / vden mand er altid redebon til at forlade oc offuergiffue det / men naar wi binde vore Hierter (saa at sige) til vore Børn oc Venner / det er / om wi elske dem formegit

Venner elsk Gud

gic / oc icke Gud offuer alting / da bliffue wi wmaadelige bedrøffuede saa tit som de forandris / eller bortkagis.

Derfaare om du icke haffuer i tide beredt dig imod wlycke/ oc du en gong est offuerilit aff wmaadelig Sorrig/saa lad det vere dig en paamindelse / at du her efter tager dig vare for saadan stor Kierlighed til de forgengelige ting / som haffuer ført dig i saadan Hierte sorrig: Paa det du kunde met større Mandelighed oc Frimodighed bære din Hustruis eller Børns dødelige Affgang.

Cap. LII.

Om de Vnge Folckis Død i Synderlighed.

Efter den Almindelig Beretning om Døden/da maa mand suare til nogle modsigelser / huilcke icke her til er forhandlede. Naar en vng Søn eller Daatter døer/ beuare oss Gud/ huad for stor Klage oc Sorrig her da opkommer: Hand er (siger mand da) alt for tilige i sin Vnge Barndoms Dage hen ryct / hand

hand skulde met rette verit først i det hellige Ecteskabs stat/ der vdi afflit Børn/ oc forsøgt nogen Lystighed i Verden / ocsaa først i sin Alderdoms tid skild her fra met Fred oc Rolighed. Her offuer tyckis oss/ at Børns Død er wnaturlig. Ligeruis som en Lue aff en Ild met Vand vdslyckis met Mact: De gamlis Død tyckis oss at vere Naturlig/ lige saadan som en ild gaar vd aff sig selff/ som Cicero siger.

Item, de Vnge Folckis Død/ lignis ved it wmodt Eble/ som ryckts aff Træit met Mact: De gamle oc vel Alderne Folckis Død ved it Eble som er modt / oc falder ned aff sig selff.

Item, lige som to Fiæle/ eller bræde/ der ere nylige Limede tilsammen / kunde met stor Nød skillies fra huer andre /men det som lenge haffuer verit sam̃en føiet/ skillis lettelig : Saa klage wi/ at de vnge dø bort / met større Vee oc Pine / end de Gamle.

Oc det giør baade Fader oc Moder Hiertelige Vee/ at det haffuer omuendt sig imod deris Act / at Børnene først / oc

siden

siden Forældrene skillis fra denne Verden.

Suar der til tag's aff den forbemelte grund: Der som Gud som alting haffuer i sin Mact / haffde loffuit nogen it languarendis Leffnit/da maatte du klage dig/ om dig eller dine bleffue forkaartit nogit aff deris Liff / imod Guds Forietelse oc tilsagn. Nu haffuer Gud met saa skel samlit Legom oc Siæl / at paa huilcken Dag/eller Øyeblick hand biuder at de skulle skillies at/ oc vil at Siælen skal fare aff Legomit / da skal den samme tid vere den sidste / paa huilcken en haffuer fuldendit sit Løb: Derfor haffuer ingen at beklage sig offuer den wtidige Død/ men alt det en haffuer Leffuit / offuer den første Dag effter sin Fødzel/ det er en Offuergifft.

Der til met/ veed Gud megit bedre end du/ eller wi alle / naar det er nogen best at Dø. Oc er hand ocsaa Trofast/ for den HERris CHristi skyld/ at hand ingenlunde offueriler eller offuerfalder oss.

Til det Andit / om wi end bliffue lenge i det Fluctactige Forgengelige Liff / saa er dog all denne tid kaart / synderlig imod den wendelige Euige tid at regne. Derfaare haffuer det en ringe skilsmis / at fare her fra enten i Vngdoms eller i Alderdoms tid.

For det Tredie / bliffuer oc den Vnge formedelst Døden frij fra megen kummer oc Drøffuelse / som ellers vaare hannom faar Dørren. Thi almindelig gaar det Menniskene jo lenger jo Drøffueligere.

Tag Exempel i allehaande Historier: Der som Themistocles strax effter den herlige Seieruinding mod Xerxem, den tid alle Greker rosede hañom for deris Forløsere oc Hielpere / haffde Død / da haffde det verit hannom til en Euig Loff oc Prijs. Saa haffde hand icke siden bleffuit holden oc skældit for Grekenlands Forrædere / saa haffde hand icke bleffuit dreffuen aff Landit / oc siden giort Knæfald for den Barbariske Konning / som hand tilforne haffde dreffuit aff Greken

ken Land / lige som for en Gud. Huad vaar det dog/ saa for Verden at tale/ en Vfrij/ Værlig ting/ at Themistocles maatte saa komme i Konning Xerxis Naade eller Vnaadsoc Mact.

Huad skulle wi sige om Marco Cicerone? Huilcken der selff bekiender/at der som hand haffde før Død/ da haffde hand verit Mectige store Drøffuelser oc Wlycke quit. Oc efftherdi hand haffuer saa talit den stund det end nu vaar lideligt met hannom / huad monne hand da haffue tenckt oc raabt / i sin Alderdoms tid/ der hand maatte met sine Oyen see de dragne Suerd offuer Raads Herrernis oc Borgernis Hoffuit / oc at de Ypperste Folckis Gods maatte skifftis iblant Mordere? Ja at der i Fordum tid vaar en Catilina, nu vaar den gantske Stad fuld aff dennom.

Daglige Forfarenhed setter oss Exemple nock for Oyen / huor aff wi skinbarlige kunde mercke/ at den wtidige død (som mand kaller hañom) befrier mange fra stor wlycke oc Fare.

Til det Fierde / bliffuer oc den rene oc wskyldige Vngdom besmittit oc forderffuit i dette effterfølgende Leffnit/ baade aff sin egen onde Art oc skadelige Exemple. Augustinus siger: Jo Eldre/ jo Argere.

Derfaare/ om den Vnge hen Soffuer/ da skaltu vide / at Gud beuiser hannom en stor Naade / at hand icke lader hannom met mange andre lenge bliffue iblant den syndactige oc onde Verden / paa det hand nu icke mere der aff skal forargis/ men vdi it ret gaat Vilkaar kalder hannom her fra/ at besidde oc Arffue Himmerigis Rige met hannom oc alle Vdualde.

Vidnisbyrd aff Skrifften.

Sap. 4. Hand borttagis aff dette Liff iblant Syndere/ oc bliffuer henrycet / at Ondskaff skal icke foruende hans Forstand/ oc ey falsk Lærdom besuige hans Siæl. Thi at onde exempel forføre oc forderffue

ue det gode / oc den tilſkyndede Lyſt foruender vſkyldige Hierter. Hand er ſnart bleffuen fuldkommen oc haffuer opfylt mange Aar / Thi hans Siæl behager Gud/ derfaare haſtede hand met hannom aff det onde Liff.

Lignelſe: Huo ſom paa Haffuit bliffuer aff it haſtigt Vær oc ſtor ſtorm ſnart inddreffuen i en Haffn / hand er jo Lyckſaligere/end den der fattis Vind/oc maa ligge lang tid/ oc dragis met ſtor Fare oc wlycke mange Aar oc Dage: Lige ſaa er den Lyckſaligere/huilcken Døden ſnarlig tager bort fra denne Verdens ſtormende oc bruſende Haff.

Der ſom oſſ alle er forſkickit at fare hen til it Almindeligt Fæderne Land / oc den ſom langſom oc ſilde ſtaar der effter/ forbedrer ſig icke dis mere der offuer / oc fører intet mere der fra / end den ſom førſt er ſnarlig der hen kommen / ſkulde mand da icke ønſke/ at mand kunde ſnar-

lig haffue offueruundit den grumme farlige Vey / som viser oc leder hen til det Himmelske Herberge oc euige Fæderne land.

Jo snarere en betaler sin Gield / jo bedre det er. Om du skulde Halshugges/ met andre Hundrede/ oc mand først vilde lade dig rette førend de andre / saa bleffue du jo snarrist skild ved din Pine.

For det Sidste / naar du betencker andre Menniskis wlycke / da haffuer du saa megit dis mindre at klage. Den ene omkommer i Moderens Liff/ førend hand kommer til Liusit / den anden Døer ret i sin Fødzels tid / den tredie falder aff i sin Vngdoms Blomster.

Cap. LIII.

Om de gamlis Død.

(V: (*): M)

NAar Gamle oc vel Alderne Folck attraa effter dette Elendige Leffnit/ giøre de lige som de der haffue druckit Vinen gantske aff / oc stunde

effter Bærmen/ paa det sidste. Huo som boer i it Raadit forfaldit stinckende Hus/ tør icke lenge søge effter støtter/ men viger gierne der vdaff: Lige saa skulde oc de Gamle for deris skrøbelige Legome skyld/ gierne ville skillis her fra: Oc de haffue den Fordeel/ at deris Død er icke saa haard som de Vnge Folckis.

Besynderlig er her at acte/ at Gud vil icke haffue det/ at wi skulle sørge/ eller vere omhyggelige/ huilckit der hører hannom allene til/ men at wi skulle trolige oc flitteligé Arbeide. De Gamle/ Fader oc Moder gide icke mere Arbeidit/ oc vilde dog met stor omsorrig vdrette alting. De haffue altid den synderlige Brøst oc Bræck/ at de mene/ dennom skal fattis nogit. Derfaare er det dem Sandelige det beste/ at Gud tager dennom bort fra all Sorrig/ Angist oc Nød/ oc fører dennom til Ro oc huile/ met andre tro Christnes Siæle.

Cap. LIIII.

Om vsedvanlig-Død.

HVO som bliffuer begrebit met Pestilentze / eller i andre maade ved nogen Siugdom paa sin Seng / skal Taalmodige lide GVds Haand oc Mact. Thi huert Menniske haffde jo fortient en megit verre / oc haardere død.

Oc er det it ringe Rijss oc Straff / imod det Gud skicker offuer de Vgudelige / ja end oc saa offuer sine egne Kiere Børn / iblant huilcke den Ene Halshuggis / den Anden bliffuer Brendt / den Tredie Drucknit / at de allesammen maa siunge met Dauid: *Psal. 44.* **Wi bliffue ihielslagne for din skyld daglige / wi ere lige som Faar / der bliffue førde til Slacte bencken.**

Men der som nogen omkommer ved en wseduanlig Død / bliffuer ihielslagen aff Bødelen / eller faar en brad oc hastig Død / eller hans Barn slaer sig selff ihiel / det holde wi for en Forfærlig Død oc kunde dog icke vende eller Læge det.

Lige som icke alle slags Død i sig selff / vaare forfærlig for Menniskens na-

tur.

kur. Om nogen end for ſit bedreffne Mords ſkyld bliffuer Steyld / da er det offte bedre Haab om den ſamme / at hand haffuer fundit Naade hos Gud / end om mangen ſom ligger oc døer Hiemme i ſin Seng.

Her til haffue wi behoff at betracte oc offuerueye Exemple. Thi en ſtor Part aff GVds Vdualde / haffue icke døit en ret Død / eller Straadød / ſom mand kalder det. Abel bleff Myrd oc Ihielſlagen aff ſin Kiødelige Broder. Den Prophete ſom bleff ſend til Ierobo-am bleff ſønderſlit aff en Løwe. Eſaias bleff ſkild at met en Saff. Ieremias oc Stephanus bleffue ſtenede ihiel. Iacobus bleff ned kaſt aff Predickeſtolen / oc ſaa ihielſlagen aff en Vlducæffuere. Petrus bleff Kaarsfeſt vden for Rom. Paulus bleff Halshuggen. Lige ſaadane Exemple haffue wi. Heb. 11.

Item, De Ypperſte oc Merckeligſte Hedninger ere Elendig komne aff Verden. Den Fromme Socrates maatte dricke Forgifft. Hunde haffue ſønder-

reffuit Euripidem. Sophocles bleff quald aff en liden Vijnbær Steen. Homerus er død aff stor Hierte Sorrig.

Vtallige Exemple beuise / at / ihuad Død wi / eller vore Dø / da vederfaris oss intet Nyt.

For alting lader oss beholde denne Regel: Døden er dennom forskreckelig som haffue ingen Gud: Men oss / som ere Guds Børn / skal Dødsens gruelige Billede icke vere forskreckeligt / men kiert oc behageligt. Thi Gud selff trøster oss met disse efterfølgendis Ord: Jeg leffuer / oc i skulle ocsaa leffue. *Iohan.* 14. Her paa ere wi trygge giorde i CHristo JEsu / som Døde den aller grueligste oc foractelig-ste Død paa Kaarssens Galge for vor skyld.

☞ Gud vnde oss det ret at Lære /
At giffue Gud allene Ære.

F I N I S.

En Bøn om it Saligt Endeligt.

O gode GUD/ du haffuer sæt Menniſken it Maal at Leffue/ huilcket hand icke kand offuergaa: Thi hand haffuer ſin beſtemte Tid / hans Maaneders tall ſtaar hos dig/ du haffuer tald alle vore Dage/ huilcke dog fare haſtelige bort ſom en Strøm / lige ſom wi Fløye der hen/ alle vore Aar ere lige ſom en Røg eller Skugge ſom haſtelige forgaar/ Menniſken er dog lige ſom Græſſ/ der ſnart Viſner / det ſom Blomſtris aarle/ oc viſner ſnart / oc bliffuer affhuggit om Afftenen oc tørris: Saa lær mig nu/ O gode Barmhiertige Gud / at kiende oc tage mig til Hierte/ at det maa haffue en Ende met mig/oc mit Liff haffuer it Maal / oc ieg maa der fra / See mine Dage er en Haandbred hos dig/ oc mit Liff ſom intit for dig. Huor aldelis intet ere alle Menniſke/ ſom dog leffue ſaa tryggelige? HERre lær mig at betencke at ieg maa Dø/ oc at ieg haffuer ingen

ingen varactige/ eller stadige Bolige i denne Pillegrims fær. Lad mig vide mit stackede oc forgengelige væsen/ at ieg offte oc megit tencker paa min Ende/ Paa det ieg i denne Verden icke mig selff/ men Leffuer oc Døer dig/ at ieg i en stadig Tro kand fortøffue min Hiemfartz Dag/ oc din kiere Søns JEsu CHristi Aabenbarelse/ oc haste til den samme met it helligt Leffnit oc Gudfrycktigt Væsen. Benaade mig min Gud met en Salig Affskeed/ naar min tid kommer/ at ieg kand Dø Salig/ oc faa en god Ende/ vdi en sand Bekiendelse/ at min Forstand oc Sind mig icke bliffue berøffuede/ oc ieg skulle icke tale Daarlige eller Lastelige Ord mod dig min HErre oc min Salighed. Beuar mig for en ond brad Død/ oc for den Euige Fordømmelse. Lad mig icke bliffue hastig oc wforseendis offuerfalden met min sidste Stund/ men at ieg kunde met en Sand Penitentze oc Liffactig Tro berede mig/ oc naar den samme kommer/ da giør mig Lystig oc Frimodig imod den timelig Død/ huilcken alleniste lader mig Dørren op til det

Euige Liff / oc lad mig din Tienere da fare i Fred / thi mine Øyen haffue seet din Frelsere / huilcken du beredde for alle Folck: It Lius til at opliuse alle Hedningene/ oc dit Folck Jsrael til en Herlighed. Giff at mit sidste Ord kand vere/det din kiere Søn talde paa Kaarsit:

Fader i din Haand/befaler ieg min
Aand/oc naar ieg intet mere kand
tale/saa Bønhør mig dog min
sidste Suck/ formedelst
JESUM
Christum/
Amen.

† † †

En Anden Bøn som kand Bedis hos dem der er i Dødsens Visse Kamp.

ALmectige gode Gud / du som ophloder vort Liff i Nød oc Død / Wi Bede dig / du vilt vende din Barmhiertigheds Øyen til det Siuge Meñiske oc vederquege hannom baade paa Siæl

oc

oc Liff/ oc aff din Naade forlad hannom alle sine Synder / Tag den Wskyldige JEsu Christi/ din Kiere Søns Døds Offer til en Betalning for hans Synder oc Misgierninger : Thi hand er ocsaa Døbt vdi hans Naffn/ oc er renset oc afftoit met hans Blod: Saa rædde oc hielp hannom nu aff denne Legomlige Vee oc Plage/ forkaarte hans Pine/ opholt hannom imod sin Samuittigheds Klagemaal / oc imod den onde Fiendis Fristelser / i en Sand oc Liffactig Tro/ paa det hand kand stride Mandelige oc beholde Seier. Forlæne oc giff hannom en Salig Hiemfærd til det Euige Liff/send dine hellige Engle hid/at de føre oc ledsage hannom til alle Vdualdis forsamling i Christo JEsu vor HErre/ AMEN.

* *
*

Prentet i Kiø=
benhaffn/ Aff Matz
Wingaard/

ANNO
M. D. XCV.

gud ver Meg
arme synder nadig
amen jesu

tolf grundt altsammen
den hellig tro j 12 parter

Den første artickel
1 til legis sanct peter apostel
jeg troer pa gud fader
himmelens oc jordens skab[er]
2 sanct andres X oc
paa jhesum christum hans
[illegible] jenbaarne søn vor herre
3 sanct jacob den store
kallet
unt fangen af den
hellig aand fød af jomfru
maria [illegible] jomfru
4 sanct johannes euangelist
kaldet
pind under pontio pilato
korsfest død oc begraf[uen]
5 sanct philippus [illegible] im bog
neder for til heluede
tridie dagen
fra de døde opstod

Dett skall alt sammell be
haffue mennen som be
haffuer ... almose for
... Der ... begyn...

leff ad du kan
leffue kom i hoff
ad du skall ...
thal ting och her for
... gelig gud
matte ware euig
lig
... selff ...
hand ...

Kiöbt paa Hvedholms Auction
d 12 october 1737: P Haberman